

АХТАРОНИ
АДАБ

**ҲАЙАТҲОИ МУШОВАРА ВА ТАҲРИРИЯИ
50-ЧИЛДАИ ОСОРИ КЛАССИКОН ВА МУОСИРОН
АЗ СИЛСИЛАИ «АХТАРОНИ АДАБ»**

Ҳайати мушовара

*Саидмурод Фаттоев
Мирзошоҳрух Асрорӣ
Абдуҷаббор Раҳмонов
Мамадшо Илолов
Шарофиддин Имомов
Сайфиддин Назарзода
Ато Ҳамдам*

Ҳайати таҳририя

*Абдулҳамид Самад
Камол Айнӣ
Зоҳир Аҳрорӣ
Амрияздон Алимардонов
Али Муҳаммади Хуросонӣ
Сайидали Маъмур
Фарҳоди Карим*

АБУЛҶОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

Ҷилди II

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2007

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

Таҳияи матн ва лугату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ ва ЗОҲИР АҲРОРӢ

Мухаррир
Мубашишӣ Акбарзод

А-19 **Абулқосим Фирдавсӣ. Шоҳнома.** — Душанбе:
«Адиб», 2007. -480 сах.

Ба хонандаи азиз чопи сеvуми “Шоҳнома”-и бе-
воли Ҳаким Фирдавсӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони мат-
ни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Муҳаккиқон
дар ин нашр аз нусхаҳои дигари “Шоҳнома” истифода
кардаанд, ки ин арзиши қорашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

© Нашриёти “Адиб”, 2007.

ОВАРДАНИ РУСТАМ КАЙҚУБОДРО АЗ КҶҲИ АЛБҮРЗ

Ба Рустам чунин гуфт фархунда Зол,
Ки «Баргир кӯполу бифроз ёл».¹

Бирав тозиён то ба Албурзкӯх,
Гузин кун яке лашкари ҳамгурӯх.

Абар Кайқубод офарин кун яке,
Макун пеши ӯ - дар диранг андаке.

160 Ба ду ҳафта бояд, ки эдар бувӣ,
Гаҳу бегаҳ аз тоҳтан нағнавӣ.

Бигӯӣ,² ки лашкар туро хостанд,
Ҳаме таҳти шоҳӣ биёростанд,

Ки дархурди тоҷи каён чуз ту кас
Набинем, шоҳо, ту фарёд рас!»,

Чу Золи Зар ин дostonҳо бигуфт,
Таҳамтан заминро ба мижгон бируфт.

Ба Рахш андаромад ҳамон гоҳ шод,
Гурозон биёмад бари Кайқубод.

165 Зи туркон бaсе буд тaлoя ба роҳ,
Расиданд дар Рустами кинаҳо.

Баровехт бо номдорон ба чанг,
Яке гурзаи говпайкар ба чанг.

1. ИЛ-бол.
2. Л-Бигӯям.

Баровард гурзу баромад ба чӯш,
Ҳамекӯфт гурзу ҳамезад хурӯш.¹

Рамид аз дили турк якбора хуш,
Ба бозу босе гашт бетову туш.²

Далерони Турон баровехтанд,
Саранҷом аз разм бигрехтанд.

- 170 Ниҳоданд сар сӯи Афросиёб,
Ҳама дил пур аз хуну дида пуроб.

Бигуфтанд ӯро ҳама бешу кам,
Сипаҳбад шуд аз кори эшон диҷам.

Бифармуд, то назди ӯ шуд Қулун,
Зи туркон далере, гаве пурфусун.

Бад-ӯ гуфт: «Бигзин зи лашкар савор,
В-аз эдар бирав то дари шаҳрёр.

Далеру хирадманду хушёр бош,
Ба пос - андарун сахт бедор бош.

- 175 Ки Эрониён мардуми римананд,
Ҳаме ногаҳон бар талоя зананд.»

Бурун омад аз назди хусрав Қулун,
Ба пеш - андарун мардуми раҳнамун.

Сари роҳ бар номдорон бубаст
Ба мардони чангӣ, ба³ пилони маст.

-
1. ТПЗ - Яке ҳамла овард Рустам чу кӯҳ,
Ба танҳо тани хештан бегурӯҳ.
Ба як ҳамла аз ҷой баркандашон,
Пароканда аз ҳам дарафгандашон.
Ба ҳар сӯ, ки тозон шудӣ чангҷӯй,
Равон гаштӣ аз хун дар он чанг ҷӯй.
Фаровон зи турониён кушта шуд,
Ба сар - бар сипехри ялон гашта шуд.
2. ИЛ-6. 167, 168 нест
3. ИЛ-чангиву.

В-аз он рӯй Рустам - далери¹ гузин
Бипаймуд зӣ шоҳи Эронзамин.

Зи як мил раҳ то ба Албурзкӯх
Яке қойгаҳ дид бас бошукӯх.

- 180 Дарахтони бисёру оби равон,
Ништастангаҳи мардуми навҷавон.

Яке тахт бинҳода наздики об,
Бар ӯ рехта мушки нобу гулоб.

Чавоне ба кирдори тобандамоҳ
Ништаста бар он тахт дар² соягоҳ.

Рада баркашида басте паҳлавон,
Ба расми бузургон камар бар миён.

Биёраста маҷлиси шоҳвор,
Ба сони биҳиште ба рангу нигор.

- 185 Чу диданд мар паҳлавонро ба роҳ,
Пазира шудандаш аз он қойгоҳ.³

Бигуфтанд, к-«Эй паҳлави номвар,⁴
Нашояд аз он қой кардан гузар,⁵

Ки мо мизбону ту меҳмони мо,
Фуруд ой ин ҷо ба фармони мо.

Бад-он то ба май⁶ дасти шодӣ барем,
Ба ёди руҳи номвар май х(в)арем».

Таҳамтан бад-эшон чунин гуфт боз,
Ки «Эй номдорони гарданфароз,

1. Л-далеру.

2. Л-бар.

3. ТПЗ - Чу наздики Рустам фароз омаданд,
Ба пешаш ҳама дар намоз омаданд.

4. И-номдор.

5. И-гузор.

6. ИЛ-то ҳама.

- 190 Маро рафт бояд ба Албурзкӯх,
Ба коре, ки бисёр дорад¹ шукӯх.
- Нашояд² бимондан аз ин кор боз,
Ки пеш аст бисёр ранчи дароз.
- Ҳама марзи Эрон пур аз душман аст,
Ба ҳар дудае мотаму шеван аст.³
- Сари тахти Эрон абе шаҳрёр,⁴
Маро бода хӯрдан наёяд ба кор.»⁵
- Бигуфтанд, к-«Эй номвар паҳлавон,
Агар сӯи Албурз пӯй навод,
- 195 Сазад, гар бигӯй ту, эй номчӯй,
Ки он ҷо киро мекуни ҷустуҷӯй?
- Ки мо хели он марди фархундаем,
Ки эдар чунин базм афкандаем.
- Бад-он ҷо туро раҳнамунӣ кунем,
Ба ҳангоми ёри фузунӣ кунем.»
- Чунин дод посух бад-он анчуман,
Ки «Шоҳе бад-он ҷост покизатан.
- Сарафрозро Кайқубод аст ном,
Зи тухми Фаридуни бододу ком.⁶
- 200 Нишоне диҳедам сӯи Кайқубод,
Касе к-аз шумо дорад ўро ба ёд.»⁷

1. И-бошад.

2. Л-Набойд.

3. ИЛ-б. 192 нест.

4. И-Маро чора бояд паи корзор.

5. ТПЗ – Набойд нишастан ба орому ноз,
К-аз ин ғам надорам нишебу фароз.

6. ИЛ-б. 194 нест.

7. ТПЗ - Чу баргуфт аз ин сон гави пилтан,
Шуниданд гуфтори ў анчуман.

Сари он¹ далерон забон баркушод,
Ки «Дорам нишоне ман аз Кайқубод».²

Гар ой фуруд андар ин хони мо,
Бияфрӯзӣ аз рӯи худ чони мо.³

Бигӯям туро ман нишони Қубод,
Ки ўро чи гунаст расму ниҳод.»

Таҳамтан зи Рахш андаромад чу бод,
Чу бишнид з-он сон⁴ нишони Қубод.

205 Биёмад дамон то лаби рӯдбор,
Ништастанд дар зери он соядор.

Чавон аз бари тахти заррин нишаст,
Гирифта яке дасти Рустам ба даст.

Ба дасти дигар чом пурбода кард,
В-аз ў ёди мардони озода кард.

Дигар чоми бода ба Рустам супурд,
Бад-ў гуфт, к-«Эй номбардор гурд,

Бипурсидӣ аз ман нишони Қубод,
Ту ин номро аз кӣ дорӣ ба ёд?»

210 Бад-ў гуфт Рустам, ки «Эй паҳлавон,
Паём оваридам ба равшанравон.

Сари тахти Эрон биёростанд,
Бузургон ба шохӣ варо хостанд.

Падар-м он гузини меҳон сар ба сар,
Ки хонанд⁵ ўро ҳаме Золи Зар,

1. Л-Яке з-он.

2. Гузин Кайқубод.

3. Л-б. 202 нест

4. Л-аз эшон. И-з-ин сон.

5. ИЛ-хонандаш.

Маро гуфт, "Рав то ба Албурзкӯх,
Қубоди диловар бубин бо гурӯх.

Ба шоҳӣ барӯ офарин кун яке,
Макун пеши ӯ-дар диранг андаке.

- 215 Бигӯяш, ки гурдон туро хостанд,
Сари тахти шоҳӣ биёростанд.

Нишон ар тавонӣ ту додан маро,
Дихиву ба шоҳӣ расонӣ варо».

Зи гуфтори Рустам далери чавон
Бихандиду гуфташ, ки «Эй, паҳлавон,

Зи тухми Фаридун манам Кайқубод,
Падар бар падар ном дорам ба ёд.»

Чу бишнид Рустам, фуру бурд сар,
Ба хидмат фуруд омад аз тахти зар,

- 220 Ки «Эй хусрави хусравони чаҳон,
Паноҳи далерону пушти меҳон,

Сари тахти Эрон ба коми ту бод,
Тани жандапилон ба доми ту бод!

Нишастӣ¹ ту бар тахти шоҳаншаҳӣ,
Ҳамат саркашӣ боду ҳам фаррахӣ.

Дуруде расонам ба шоҳи чаҳон
Зи Золи сипаҳбад,² гави³ паҳлавон.

Агар шоҳ фармон диҳад бандаро,
Ки бикшоям аз банд гӯяндаро.»⁴

1. И-Ки пушти.

2. И-гузину.

3. Л – гузин он яли.

4. ТПЗ - Паёме бигӯям зи чанговарон
Ба наздикии шоҳи равшанравон.

225 Кубоди диловар баромад зи чой,
Ба гуфтори ӯ дод бас ҳушу рой.

Таҳамтан ҳамон гаҳ забон баркушод,
Паёми сипаҳдори Эрон бидод.

Сухан чун ба гӯши сипаҳбад расид.
Зи шодӣ дил андар бараш бартапид.¹

Биёред пас-гуфт-чоми набид,
Ба ёди Таҳамтан ба лаб баркашид.

Таҳамтан ҳам эдун яке чоми май
Бихӯрд, офарин кард бар чони кай.

230 Туй аз Фаридуни фаррух нишон,
Ки Рустам шуд аз диданаш шодмон.

Абе ту мабодо ҷаҳон як замон.
На авранги шоҳиву тоҷи каён²

Баромад хурӯш аз дили зеру бам,
Фаровон шуда шодӣ, андӯх кам³

Шаҳаншаҳ чунин гуфт бо паҳлавон,
Ки «Хобе бидидам ба равшанравон»,⁴

1. Л-дилаш дар бар андартапид.

2. ИЛ-6. 230, 231 нест.

3. ТПЗ – Нишастанд хубони барбатнавоз,
Яке удсӯзу яке удсоз.
Сарояндае ин ғазал соз кард,
Дафу чангу найро ҳамовоз кард,
Ки имрӯз рӯзест бо фарру дод,
Ки Рустам нишастаст бо Кайқубод.
Ба шодӣ замоне барорем ком,
Зи Ҷамшед гӯему нӯшем ҷом.
Бидех, сокии нӯшлаб, чоми май,
Бинӯшам ба ёди шаҳи неспай.
Бидех, сокии нӯшлаб, чоми Ҷам,
Ки биздояд аз дил даме занги ғам.
4. Аз ин панҷ шин рӯи рағбат матоб
Шабу шохиду шаҳду шаъму шароб.
Фалак тундхӯй аст бо ҳар касе
Ту бо ӯ макун тундхӯй басе.

Ки аз сӯи Эрон ду бози сапед,
Яке тоҷи рахшон ба кирдори шед

- 235 Хиромону нозон¹ расидӣ барам,
Ниҳоданд он тоҷро бар сарам.

Чу бедор гаштам, шудам пурумед
Аз он тоҷи рахшону бози сапед.

Биёростам маҷлиси шохвор
Бад-ин сон, ки бинӣ бад-ин ҷӯйбор.

Таҳамтан маро шуд чу бози сапед,
Расидам зи тоҷи далерон навид.»

Таҳамтан чу бишнид аз он хоби² шох,
Зи бозу зи тоҷи фурӯзон чу моҳ,

- 240 Чунин гуфт бо шоҳи кундоварон,
«Нишона-ст хобат зи пайғамбарон.

Кунун хез, то сӯи Эрон шавем,
Ба ёрӣ ба назди далерон шавем.

Қубод андаромад чу оташ зи ҷой,
Ба бўри набард андаровард пой.

Камар бар миён баст Рустам чу бод,
Биёмад гурозон або Кайкубод.

Маи лаъл хур, хуни дилҳо марез,
Ту хокӣ, чу оташ машав тунду тез.
Маи лаългун хуштар аст, эй салим,
Зи хунобаи андаруни ятим.
Агар доман олуда гардад ба май,
Ҳаром аст, ҳазме надорад ба пай.
Аз он оби рангин ба наздики ман
Беҳ аз он ки нафрин кунад пирзан.
Аз абрешими чангу овози руд
Сароянда ин байтҳо месуруд.

1. ТПЗ - Чу давре бигашт аз маи аргавон,
Барафрӯхт рухсори шоҳи ҷаҳон.
2. ИЛ – тозон.

Шабу рӯз аз тохтан нағнавид,
Чунин то ба назди талоя расид.

- 245 Қулуни диловар шуд оғаҳ зи кор,
Пазира биёмад сӯи корзор.

Шаҳаншоҳи Эрон чу з-он гуна дид,
Баробар ҳаме хост саф баркашид.

Таҳамтан бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Туро разм чунин¹ наёяд ба кор.

Ману Рахшу кӯполу баргустувон,
Ҳамоно надоранд бо ман тавон.

Дилу гурзу бозу маро ёр бас,
Нахоҳам чуз Эзад ниғаҳдор кас.

- 250 Мар ин дасту гулранги дар зери ман,
Кӣ ояд бари гурзу шамшери ман?»²

Бигуфт ину аз ҷой баркард Рахш,
Ба захме саворе ҳаме кард пахш.

Якero гирифтӣ, задӣ бар дигар,
Зи бинӣ фуру рехтӣ мағзи сар.

Якояк рабудӣ саворон зи зин
Ба сарпанчаву барзадӣ бар замин.

Ба нерӯ бияндохтишон зи даст,
Сару гардану пушташон мешикаст.³

- 255 Кунун дид деве бичаста зи банд,
Ба даст - андарун гурзу бар зин каманд.

Бар ӯ ҳамла овард монанди бод,
Бизад найзаву банди ҷавшан кушод.

1. И-чустан.

2. ИЛ-6. 249, 250 нест

3. ИЛ-6. 252-254 нест.

Таҳамтан бизад дасту найза гирифт,
Кулун аз далериш монда¹ шигифт.

Ситад найза аз дасти он² номдор,
Бигуррид чун тундар аз кӯҳсор.

Бизад найзаву баррабудаши зи зин,
Ниҳод он буни найзаро бар замин.

260 Кулун гашт чун мурғ бар бобзан,
Бидиданд лашкар ҳама тан ба тан.

Биронд аз бараш Рахшу биспард хор,
Баровардаш аз мағз яксар димор.

Саворон ҳама рӯй баргоштанд,
Кулунро бад-он ҷой бигзоштанд.³

Ҳазимат шуд аз вай сипоҳи Кулун,
Ба якборагӣ бахт гашта нагун.

Таҳамтан гузашт аз талоя савор,
Биёмад шитобон сӯи кӯҳсор.

265 Куҷо буд алафзору оби равон,
Фуруд омад он ҷойгаҳ паҳлавон.

Чунин то шаби тира омад фароз,
Таҳамтан ҳаме кард ҳар гуна соз

Зи ороиши ҷомаи паҳлавӣ,
Ҳамон тоҷу ҳам бораи хусравӣ.

Чу шаб тира шуд, паҳлави пешбин
Баророст бо шоҳи Эронзамин.

Ба наздики Зол оваридаш ба шаб,
Ба омад - шудан ҳеч накшод лаб.

1. И-гашта.

2. ИЛ-ӯ.

3. ИЛ-б. 261, 262 нест

266 Нишастанд як ҳафта бо ройзан,
Шуданд андар он мӯбадон анҷуман,

Ки шоҳе чу шах Кайқубод аз ҷаҳон
Набошад кас аз ошқору ниҳон.

Ҳам эдун бибуданд¹ як ҳафта шод
Ба базму ба бода бари Кайқубод.²

Ба ҳаштум биёростанд³ тахти оч,
Биёвехтанд аз бари оч тоҷ.

КАЙҚУБОД

Подшоҳии ӯ сад сол буд

Ба шоҳӣ нишаст аз бараш Кайқубод,
Ҳамон тоҷи гавҳар⁴ ба сар барниҳод.

Ҳама номдорон шуданд анҷуман
Чу Дастану чун Қорани разман.

Чу Кашводу Харроду Барзини гав
Фишонданд гавҳар бар он тоҷи нав.

Аз он пас бигуфтанд, к-эй шахрёр,
Сӯи разми туркон баророй кор⁵.

5 Қубод аз бузургон суҳанҳо шунид⁶
Аз⁷ Афросиёбу сипахро бидид.⁸

1. И – Шабу рӯз буданд.

2. Л – 6.271, 272 нест.

3. Л-шуд ораста.

4. И – шоҳӣ.

5. ИЛ – б. 4 нест.

6. И – суҳан бишнавид; И – суҳан баррасид.

7. И - Пас.

8. И – Зи Афросиёбу сипах чун сазид.

ТПЗ – Бифармуд, то номвар меҳтарон
Бипӯшанд з-оҳан силоҳи гарон.
Мунодӣ баромад зи даргоҳи шох,
Ки эй паҳлавонони эронсипох,

Дигар рӯз бардошт лашкар зи чой,
Хурӯшидан омад зи пардасарой.

Бипӯшид Рустам силоҳи¹ набард,
Чу пили даманда барангехт² гард.

Рада баркашиданд эрониён,
Бубастанд хунрехтанро миён.

Ба як даст Меҳробӣ кобулхудой,
Ба як³ даст Густаҳми чангӣ ба пой.

10 Ба қалб - андарун Қорани размзан,
Або⁴ гурд Кашводи лашкаршикан.⁵

Ба пеши сипаҳ Рустами паҳлавон,
Паси пушти ӯ саркашону гавон.⁶

Паси пушташон Зол бо Кайқубод,
Ба як даст оташ, ба як даст бод.

Ба пеш - андарун ковиёни дурафш,
Чаҳон 3-ӯ шуда зарду сурху бунафш.

Чу киштӣ шуда орамида замин,
Куҷо мавҷ хезад зи дарёи Чин⁷.

15 Сипар бар сипар⁸ бофта дашту роғ,
Дурахшидани теғҳо чун^{*9} чароғ.

Кунун гоҳи разм аст, кин оваред,
Ба туркони саркаш камин оваред.
Ҳар он кас, ки марди кунад ошкор,
Зи мо хилъату бахшиш аз кирдгор.

1. ИЛ – силеҳи.
2. Л – жиён шуд, ки бархост.
3. Л – дигар.
4. Л – ҳамон.
5. И – шамшерзан.
6. И-б. 11 нест.
7. Л – Чу киштӣ шуд аз бод рӯи замин.
8. Л – Сипаҳ дар сипаҳ; И- чу.
9. М—теғ ҳамчун.

Чаҳон сар ба сар гашта дарёи кор,
Барафрӯхта шамъ 3-ӯ сад хазор.

Зи нолидани бўку бонги сипох¹
Ту гуфтӣ, ки хуршед гум кард роҳ.²

Ду лашкар баромад зи як раҳ ба чой,
На сар буд пайдо сипахро, на пой.³

1. Л – ҳиндидарой.

2. Л – чой;

ТПЗ – В- аз он сӯ баророст Афросиёб
Або номдорони боҳашму об.
Чу Аҷнос бо Виса дар маймана,
Сарафроз ҳар як гави яктана.
Шамососу Гарсеваз аз майсара
Ба заҳр об дода синон яксара,
Ба қалб - андарун шоҳи тӯронсипох,
Або чанд тан номвар кинахоҳ.
Баромад яке абр бар сони қир,
Сиях гашт бар чарх Баҳрому Тир.

3. ИЛ – 6. 18 нест

ТПЗ - Баромад зи ҳар ду сипаҳ бўку кӯс,
Замин кард бо осмон дастбӯс.
Зи наъли сутурони пӯлодсой
Замин чун фалак хост рафтан зи чой,
Сари нӯки найза ситора бибурд,
Сари теғ тоб аз шарора бибурд.
Зи хун хоки майдони кин гашт сер,
Зи шамшери шерон намерагашт шер.
Каманд аз камин бар зи чон мегирифт.
Зи гармӣ радонро равон мегирифт,
Сабук Қорани размзан, к-он бидид,
Чу шеро жиён наърае баркашид.
Замоне дар он дашт ҷавлон намуд,
Зи бозу ҳунароҳи мардон намуд.
Ҳама гуфт пушти далерон манам,
Яке паҳлавоне зи Эрон манам.
Яке мард хоҳам савори далер,
Ки бо ҳам ба майдон бигардем дер.
Ба майдон наёмд касе дар бараш,
Ки дар паҳлавонӣ битобад сараш.
Барангехт аз кини Афросиёб
Сари пур зи кину дили пуршитоб,
Бишуд тозиён то ба тӯронсипох,
Зи гардаш бишуд тира хуршеду мох.

Ба ҳар ҳамлае Қорани сарфароз
Бияфканд даҳ гурди гарданфароз.¹

- 20 Гаҳе сӯи чап шуд,*² гаҳе сӯи рост,
Бигардиду аз ҳар касе кина хост.

Миёни сипоҳ андаромад далер
Сипаҳдор Қоран ба кирдори шер.

Ба гурзу ба тегу синони дароз
Ҳама кушт з-эшон яли сарфароз.

Зи кушта замин кард монанди кӯҳ,
Шуда з-он далерони туркон сутӯҳ.³

Шамососро дид монанди шер,
Ки мебархурӯшид гурди далер.

- 25 Биёмад дамон, то бари ӯ расид,
Сабук теги тез аз миён баркашид.

Бизад бар сараш теги заҳробдор,⁴
Бигуфто: "Манам Қорани номдор!".

Нагун андаромад Шамососи гурд,
Бияфтод бар ҷову дар дам⁵ бимурд.

Чунин аст кирдори гардуни пир,
Гаҳе чун камон асту гоҳе чу тир.

ҶАНГИ РУСТАМ БО АФРОСИЁБ

Чу Рустам бидид, он чи Қоран бикард,
Чӣ гуна бувад сози чангу набард,

1. ЛМ – Чунон чун бувад мардуми размсоз; И – б, 19 нест.

2. М – чапу;

3. Л – б. 23 нест; ИЗ – б. 23:

Сипаҳдор Қоран чу пили дамон,

Ба каф теги тезу ба бозу камон.

4. Л -

Сару тарки он паҳлави номдор,

Ба хок андаромад сараш сӯгвор.

5. И – ҷой в-онгах.

Ба пеши падар шуд, бипурсид аз ӯй,
Ки бо ман*¹, ҷаҳонпахлавоно, бигӯй,

Ки пури Пашанг он бадандеша мард
Кучо ҷой гирад ба рӯзи набард?

Чӣ пӯшад, кучо барфарозад дурафш,
Ки пайдост тобон дурафше бунафш?²

Ман имрӯз банди камаргоҳи ӯй
Бигирам, биёрам кашонаш ба рӯй.³

Бад-ӯ гуфт Зол, эй писар, гӯш дор,
Як имрӯз бо хештан хуш дор,

35 Ки он турк дар ҷанг нараждаҳост,
Дамоханҷу дар кина абри балост.

Дурафшаш сиёҳ асту ҳафтон сиёҳ,
Зи оҳан-ш соид в-аз оҳан кулоҳ.

Ҳама рӯи оҳан гирифта ба зар,
Дурафши сияҳ баста бар хӯд-бар.⁴

-
1. МПТ – Бипечид инон, шуд сӯи Золи Зар,
Ки бинмоям Афросиёб, эй падар.
2. ТП - Нишон деҳ, ки пайкор созам бад-ӯй,
Миёни ялон сар фарозам бад-ӯй,
Агар ёр бошад маро хуру моҳ,
Кашонаш биёрам ба наздики шох.
Маро ҷуз бад-ӯ нест имрӯз ҷанг,
Ману гурзу майдону пури Пашанг.
3. ТПЗ - Ба фармони ҷонофарин як Худой,
Агар кӯҳ бошад, барорам зи ҷой.
Бубандам, биёрам бари Кайкубод,
Мар он бадкуниш марди бироҳу дод.
4. ТПЗ - Ба ҳайҷо, ки гардад диловар бувад,
Ба разм – андараш даҳ баробар бувад,
Ба як ҷой сокин набошад ба ҷанг,
Чунин аст оини пури Пашанг.
Наҳанг ӯ зи дарё барорад ба дам,
Зи ҳаштод араш нест болош кам.

Аз ӯ¹ хештанро ниғаҳ дор сахт,
Ки марде далер асту бедорбахт.²

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки эй пахлавон,
Ту аз ман мадор эч ранча равон.

40 Чаҳонофаринанда ёри ман аст,
Дилу теғу бозу ҳисори ман аст.³

Барангехт пас⁴ Раҳши рӯинасум,
Баромад хурӯшидани говгум.

Дамон рафт то пеши туронсипоҳ,
Яке наъра зад шери лашкарпаноҳ.⁵

Чу Афросиёбаш ба ҳомун бидид,⁶
Шигифтид аз он кӯдаки норасид.

Зи гурдон бипурсид, к-ин аждаҳо
Бад-ин гуна аз банд гашта раҳо,

45 Кадом аст, к-инро надонам ба ном?
Яке гуфт, к-ин пури Дасти Сом⁷

Набинӣ, ки бо гурзи Сом омадаст,
Чавон асту чӯёи ном омадаст.

1. И- Ту мар.

2. И – Ки турки далер асту пирӯзбахт;
ТПЗ – Шавад кӯхи оҳан чу дарёи об,
Агар бишнавад номи Афросиёб.

3. Л- Сари ахтар андар канори ман аст;
ТПЗ - Агар аждаҳо бошаду деви нар,
Биёрам-ш бигрифта банди камар.
Бӯбинӣ кунун дар сафи корзор,
К-аз он шоҳи чангӣ барорам димор.
Бад-он гуна бо вай бароям ба чанг,
Ки бар вай бигирияд сипоҳи Пашанг.

4. ИЛ – он.

5. ИЛ – б. 42 нест.

6. И – расид.

7. ТПЗ – Бувад Рустамаш ному бас саркаш аст,
Ғаҳи чанг чун обу чун оташ аст.

Ба пеши сипаҳ омад Афросиёб,
Чу киштӣ, ки мавчаш барорад зи об.

Чу Рустам варо дид, бифшорд рон,
Ба гардан баровард гурзи гарон.

Чу танг андаровард бо ӯ замин,
Фурӯ кард гурзи гаронро ба зин.¹

- 50 Ба банди камар-ш андаровехт чанг,
Чудо кардаш аз пушти зини ҳаданг.

Ҳаме хост бурдан ба пеши Кубод,
Дихад рӯзи ҷанги нахустин-ш ёд.

Зи санги² сипаҳдору ҷанги савор
Наёмад дуволи камар пойдор.³

Гусасту ба хок андаромад сараш,
Саворон гирифтанд гирд андараш.

Сипаҳбад чу аз ҷанги Рустам бичаст,
Бихоид Рустам ҳаме пушти даст.

- 55 Чаро гуфт нагрифтамаш зери каш,
Ҳаме бар камар сохтам панҷа баш.⁴

1. ТПЗ – Чу Афросиёбаш бад-он гуна дид,
Бизад ҷангу тег аз миён баркашид.
Замоне бикӯшид бо пури Зол,
Таҳамтан барафрӯхта ҷангу ёл.

2. Л – ҷанги

3. ТПЗ- Таҳамтан фурӯ кард ҷанги дароз,
Рабуд аз сараш тоҷи он сарфароз.
Ба як дасти Рустам камар монда буд,
Ба дасти дигар тоҷаш аз сар рабуд.

(Дар «3» ин ду байт пас аз б. 53 омадааст. ки ба мақсад мувофиқтар ме-
намояд).

4. Л – банду каш;

ТПЗ- Чу гурдони Эрон ҳама тан ба тан
Бирафтанд наздики он пилтан,
Чу Қоран, чу Гашвод гурдон ҳама
Ба Рустам шуданд офаринхон ҳама
Таҳамтан якеро бари хеш хонд,
Ҳама кори рафта бад-ӯ бозронд.

Чу овози занг омад аз пушти пил,
Хурӯшидани кӯс аз чанд мил.

Яке мужда бурданд наздики шох,
Ки Рустам бидаррид қалби сипоҳ.

Ба назди сипаҳдори туркон расид,
Дурафши сипаҳдор шуд нопадид.¹

Гирифташ камарбанду афканд хор,
Хурӯше баромад зи туркон ба зор.

60 Гирифтанд гирдаш диловар сарон,
 Пиёда бибурдандаш он сарварон.

Сипаҳдори туркон бишуд зердаст,
Яке бораи тезтак барнишаст.

Баромад ва роҳи биёбон гирифт,
Сипахро раҳо карду худ ҷон гирифт.

Чу ин мужда бишнид аз ӯ Кайқубод,
Бифармуд, то лашкараш ҳамчу бод

Ба якбора бар хайли Турон зананд,
Бару беҳи эшон зи бун баркананд.²

65 Зи ҷой андаромад чу оташ Қубод,
 Бичунбид лашкар чу дарё зи бод.

Бигуфто, гирифтам камарбанди шох,
Бад-он по биёрам ба эронсипоҳ.
Гусаста шуд аз ҳам камарбанди ӯй,
Бияфтод аз даст пайванди ӯй.
Чу бархост аз хок он пайкараш,
Чу хуршеди рахшанда тоҷи сараш,
Рабудам ба тавфики чонофарин,
Ба зудӣ бараш назди шоҳи гузин.
Ки то баркашам теги тез аз миён,
Кунам растахезе ба турониён.

1. Л – Дурафши сипаҳдори туркон бидид.

2. И – б. 59-69 нест. Л – б. 59, 60, 62-69 нест.

Зи дасти дигар Золу Мехроби шер
Бирафтанд пархошчӯю далер.¹

Баромад хурӯшидани доругир,
Дурахшидани ханчару захми тир.

Бар он тарки заррину зарринсипар
Ғамин шуд сар аз чок-чоки табар.

Ту гуфтӣ, ки абре баромад зи кунҷ,
Зи шангарф найранг зад бар турунҷ.²

70 Фуру рафту баррафт рӯзи набард
Ба моҳи нами хуну бар моҳ гард.

Зи сумми сутурон бар он паҳндашт
Замин шуд шашу осмон гашт ҳашт.

Нигаҳ кард фарзандро Золи Зар,
Бад-он номбардори бозӯру фар,³

1. ИЛ – б. 71 нест.

2. ТПЗ - Ду лашкар ба ҳам андаровехтанд,
 Ту гуфти ба якдигар омехтанд.
 Ғиревидани марду гурранда кӯс
 Ҳама кард бар раъди гуррон фусӯс.
 Зи осеби шерони пӯлодчанг
 Дарида дили шеру чарми паланг.
 Замин карда буд сурх Рустам ба чанг
 Яке гурзаи говпайкар ба чанг.
 Ба ҳар сӯ, ки маркаб барангехтӣ,
 Чу барги хазон сар фуру рехтӣ.
 Ба шамшери буррон чу бигзошт даст,
 Сари сарфарозон ҳама кард паст.
 Агар барзадӣ бар сар он сарфароз,
 Ба ду ним кардиш бо аспу соз.
 Чу шамшер бар гардан афрохтӣ,
 Чу кӯҳ аз саворон сар андохтӣ.
 Зи хуни далерон ба дашт - андарун
 Чу дарё замин мавҷзан шуд зи хун.
 Ҳама рӯи сахро сару дасту пой,
 Ба зери суми аспи чангозмой.
3. ТПЗ - Ба рӯзи набард он яли арҷманд
 Ба шамшеру ханчар, ба гурзу каманд.
Ин б. дар «З» б. 6. 73 омада, ки ба назар дурусттар мерасад.

Зи шодӣ дил андар бараш бартапид,
Ки Рустам бад-он сон ҳунарманд дид.

Ҷаҳонпахлавон он яли арҷманд
Ба теғу синону ба гурзу каманд

Буриду дариду шикасту бубаст
Ялонро сару синаву пову даст.

- 75 Ҳазору саду шаст гурди далер
Ба як ҳамла шуд кушта дар ҷанги шер.¹

Бирафтанд туркон зи пеши муғон,
Кашиданд лашкар сӯи Домғон.

В-аз он ҷо ба Ҷайхун ниҳоданд рӯй,
Халидадилу бо ғаму гуфтугӯй.

Шикаста силеҳу гусаста камар,
На бўқу на кӯсу на пову на сар.²

Ҳама паҳлавонони эронсипоҳ
Зи раҳ бозгаштанд наздики шоҳ.

- 80 Ҳама ҳар як аз ганҷ гашта сутӯҳ,
Гирифта зи туркон гурӯҳогурӯҳ.

Ба ҷо омаданд он сипоҳи меҳон,
Шуданд офаринхон ба шоҳи ҷаҳон.

В-аз ин марз Рустам ҷу баргашт боз,
Биёмад бари шоҳи Эрон фароз,³

Нишондаш ба як дасти худ номвар,
Ба дасти дигар номвар Золи Зар.

1. ИЛ – 6. 71-74 нест.

2. ТПЗ - Се рӯз он сипаҳ бар лаби рӯд монд,
Ба рӯзи ҷаҳорум аз он ҷо биронд.

3. ТПЗ - Ҷу шоҳ онҷунон дид, бар пой ҷаст,
Гирифташ сари дасти Рустам ба даст.

ОМАДАНИ АФРОСИЁБ НАЗДИКИ ПАДАРИ ХУД

В-аз он сӯ, ки бигрехт Афросиёб,
Ҳама тозиён то бад-он рӯи об.

Яке ҳафта биншаст наздики рӯд,
Ба ҳаштум баророст бо ҳашму дуд.¹

Ба пеши падар рафт пури Пашанг,
Забон пур зи гуфтору дил пурдиранг.²

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номбардор шох,
Туро буд аз ин чанг чустан гуноҳ,

Яке он ки паймон шикастан зи шох
Бузургони пешин надиданд роҳ.³

На аз тухми Эрач замин пок шуд,
На захри газоянда тарёк шуд.

90 Яке гум⁴ шавад, дигар ояд ба ҷой,
 Ҷаҳонро намонанд бе қадхудой.

Қубод омаду тоҷ бар сар ниҳод,
Ба кина яке нав дар андаркушод.

Саворе падид омад аз пушти⁵ Сом,
Ки Дастон-ш Рустам ниҳодаст ном.

Биёмад ба сони наҳанги диҷам,
Ки гуфти ҷаҳонро⁶ бисӯзад ба дам.

Ҳама тохт андар фарозу нишеб,
Ҳама зад ба гурзу ба теғу рикеб.

1. ИЛ – б 79, 85 нест.

2. ИЛ - Бирафт аз бари рӯд назди Пашанг
 Забон пур зи гуфтору кӯтоҳ чанг.

3. И – б. 88 нест;
 ТПЗ – Надонӣ, ки мардони паймоншикан
 Ситуда набошанд дар анҷуман.

4. ИЛ – кам.

5. Л – заминро;

6. И - Ки гӯй заминро

- 95 Зи гурзаш ҳаво шуд пур аз чок-чок,
 Наярзид чонам ба як мушти хок.
- Ҳама лашкари мо ба ҳам бардарид,
 Кас андар ҷаҳон ин шигифтӣ надид.
- Дурафши маро дид бар як карон,
 Ба зин андарафканд гурзи гарон.¹
- Чунон баргирифтам зи зини хаданг,
 Ки гуфтӣ надорам ба як пашша санг.
- Камарбанд бигсасту банди қабой
 Зи чангаш фитодам ҳаме зери пой.
- 100 Бад-он зӯр ҳаргиз набошад ҳизабр
 Ду пояш ба хок - андарун, сар ба абр.
- Саворони ҷангӣ ҳама ҳамгурӯх
 Кашидандам аз ҷанги он лахти кӯх.
- Ту донӣ, ки шоҳӣ дилу ҷанги ман,
 Далериву кирдору² оҳанги ман.
- Ба дасти вай - андар яке пашшаам*³
 В-аз он офариниш пурандешаам.
- Яке пилтан дидаму шерчанг,
 На ҳушу⁴ на дониш, на рою на ҷанг.⁵
- 105 Инонаш супурда бад-он пили маст
 Ҳамаш кӯху ҳам ғору ҳам роҳи паст,⁶

1. ТПЗ - Биёмад, гирифташ камарбанди ман,
 Ту гуфтӣ, ки бугсаст пайванди ман.

2. И – Ба ҷанг андарун зӯрӣ.

3. М – решаам;

4. И – ақлу.

5. И – санг.

6. ТПЗ – Далерону шерон басте дидаам,
 Инонпеч з-он гуна наштидаам.

Ҳамоно, ки кӯпол беш аз ҳазор¹
Задандаш бар он тораки номдор.

Ту гуфтӣ, ки аз оҳанаш кардаанд,
Ба сангу ба рӯяш баровардаанд.

Чи дарёш пешу чи кӯҳаш ҳамон,²
Чи дарранда шеру чи пили дамон,

Ҳама тохт яксон чу юзи*³ шикор,
Ба бозӣ ҳама омадаш⁴ корзор

110 Чун ӯ гар будӣ Сомро дастбурд,
Зи туркон намондӣ сарафроз гурд.

Ўз аз оштӣ чустанат рой нест,
Ки бо ӯ сипохи туро пой нест.

Ҷаҳонҷӯю пушти сипоҳат манам,
Ба душворӣ андар паноҳат манам.

Намондаст бо ӯ маро тоб ҳеч,
Бирав, рой зан, оштиро басеч!⁵

Замине кучо Офаридуни гурд
Бад он гаҳ ба Тури диловар супурд,

115 Ба ман*⁶ дода буданду бахшида рост,
Туро кини пешин набоист хост.

Аз он гар бигардему чанг оварем,
Ҷаҳон бар дили хеш танг оварем.⁷

1. ИЛ – сесад ҳазор.

2. И – бабри баён.

3. М – рӯзи.

4. И – ҳама оядаш.

5. ТПЗ – Ҳамон бахши Эраҷ зи Эронзамин,
Ки додаш Фаридуни боофарин.

6. М – ту.

7. ИЛ – б. 116 нест.

Ту донӣ, ки дидан бех аз огаҳист,
Миёни шунидан саросар¹ тихист.

Туро ҷанги Эрон чу бозӣ намуд,
Зи бозӣ сипахро дарозӣ намуд.

Аз имрӯз корат ба фардо мамон,
Ки донад, ки фардо ҷӣ гардад замон?

- 120 Гулистон, ки имрӯз бошад бабор,
Ту фардо чинӣ гул, наояд ба кор.

Нигар, то чи моя ситоми базар,
Ҳамон тарки заррину заррин сипар.²

Ҳамон тозиаспон ба заррин лағом,
Ҳамон теғи ҳиндӣ ба заррин ниём.

Аз ин бештар номдорони³ гурд,
Ки бод андаромад, ба хорӣ бибурд.

Чу Гулбоду чун Бормони далер,
Ки будӣ шикораш ҳама наррашер.

- 125 Ҳазарвон куҷо, Зол бишкаст хурд,
Намудаш ба гурзи гарон дастбурд.

Шамосос, к-ин тузи лашкарпаноҳ,
Ки Қоран бикӯшташ ба овардгоҳ.⁴

Ҷуз ин номдорон, дигар даҳ ҳазор
Фузун кушта омад бар ин корзор.⁵

Батар з-ин ҳама ному нанге шикаст,
Шикасте, ки ҳаргиз нашоҷад-ш баст.

1. ИЛ – ҳамеша.

2. Л – зарринкамар.

3. Л – Аз ин номдорону шерони

4. ТПЗ- Кулуни диловар, ки Рустам бикӯшт,
Кунун бодамон ҳаст аз инҳо ба мушт.

5. ИЛ – 6. 125 127 нест.

Гар аз ман сари номвар гашта шуд,
Ки¹ Ағрираси номвар² кушта шуд.

130 Ҷазои баду некии рӯзгор
Дар имрӯзу фардо гирифтани шумор,

Ки пеш омаданам ҳамон³ саркашон,
Паси пушти ҳар як дурафши гавон.⁴

Басе ёд доданам аз рӯзгор,
Дамон аз пасу ман давон зору хор.⁵

Кунун аз гузашта макун ҳеҷ ёд,
Сӯи оштан ёз бо Кайқубод.

Гарат дигар ояд яке орзуй,
Ба гирд- андар ояд⁶ сипаҳ чор сӯй.

135 Ба як даст Рустам, ки⁷ тобанди хур
Ғаҳи разм бо ӯ натобад ба зӯр.⁸

Ба дасти дигар Қорани размзан,
Ки чашмаш надидаст ҳаргиз шикан.

Се дигар чу Кашводи зарринкулоҳ,
Ки омад, ба Омул бибурд он сипоҳ.

Ҷаҳорум чу Меҳробӣ кобулхудой,
Ки солоршоҳ аст бофарру рой.»

1. Л – чу.

2. Л – пурхунар.

3. ИЛ – Ба пеш омаданам ҳама.

4. ИЛ – дирафше камон.

5. ТПЗ– Ҳар он ғаҳ пушаймонӣ омад ба пеш,
Пур аз ғам шуда дил зи кирдори хеш.
Басе гаштам озурда аз рӯзгор,
Бибахшад гуноҳи маро шаҳрёр.

6. И – гирдат дарояд.

7. ЛЖ – чу.

8. ЛМ – Або гурзу кӯполу бо фарру зӯр.

ОШТӢ ХОСТАНИ ПАШАНГ АЗ КАЙҚУБОД

Сипахдори Турон ду дида пуроб,
Шигифте фурӯ монда з-Афросиёб,

140 Ки чандин суханхош ёд омадаст,
Равонаш ҳаме сӯи дод омадаст.¹

Яке марди бохушу*² дил баргузид,
Ба Эрон фиристод чун месазид.³

Яке нома бинвишт артангвор,
Бар ӯ карда сад гуна рангу нигор.

Ба номи худованди хуршеду моҳ,
Ки ӯ дод бар офарин дастгоҳ.⁴

В-аз ӯ бар равони Фаридун дуруд,
К-аз ӯ дорад*⁵ ин тухми мо тору пуд,

1. ИЛ – б. 140 нест.

2. МЖ – бинодиле.

3. Л – Чунон чун сазид.

ТПЗ – Ки Виса будаш номи он номвар,
Бародар мар ӯро зи мому падар.
Дабири нависандаро гуфт шоҳ,
Ки пеш ор киртосу мушки сиёҳ.

4. ТПЗ – Худованди беёру анбозу чуфт
Аз ӯ нест пайдову пинхон нухуфт.
Ҷаҳонофаринандаву бениёз.
Ба фармони ӯ дон нишебу фароз,
Равон шуд ба фармони ӯ хуру моҳ.
В-аз ӯ дорад ором хоки сиёҳ.
Фарозандаи токи фирӯзафом,
Барорандаи субҳ з-айвони шом,
Шаби анбарин хиндуи боми ӯй,
Шафақ дурдошом аз чоми ӯй,
Хур аз роҳи хубӣ чу хубони Чин
Парастораи чор болонишин.
Маҳи нав зи роҳи сарафкандагӣ
Ба гӯш - андарун ҳалқаи бандагӣ.
Якero барорад ба чархи баланд,
Якero ба хок афканад мустаманд.

5. М – гашт.

145 Кунун бишнава, эй номвар Кайкубод,
Сухан гӯям аз рои шохиву дод.¹

Ки аз Тур бар Эрачи некбахт
Бад омад паид² аз пай тоҷу тахт.

Бар он-бар ҳаме ронд бояд сухун,
Набояд, ки пархош монад зи бун.³

Гар ин кина аз Эраҷ омад паид,
Манучеҳр сар то сар он кин кашид.

Бар он ҳам, ки кард Офаридун нахуст,
Кучо ростиро ба бахшиш бичуст.

150 Сазад, гар бимонем мо ҳам бар он,
Нагардем аз оину⁴ роҳи сарон.

Зи хиргоҳ то Маваруннаҳр-дар
Ки Ҷайхун миён асташ андар гузар.⁵

Бару буми мо буд ҳангоми шох,
Накард андар он марз Эраҷ нигоҳ.

Ҳамон бахши Эраҷ буд Эронзамин,
Ки аз Офаридун будаш офарин.

Аз он гар бигардему чанг оварем,
Ҷаҳон бар дили хеш танг оварем.

155 Бувад захми шамшеру хашми Худой,
Наёбем баҳра ба⁶ ҳарду сарой.

1. ИЛ – б. 145 нест.

2. И – Паид омаданд.

3. Л – Бар он-бар ҳаме монд бояд сухан,
Нигорид бояд ҳадиси куҳан.
Намондаст он кини ноҳоста,
В-аз он хоста кина шуд хоста.

4. Л – оҳангу.

5. Л – б. б. 151 ин б. омада:
На косид кишвар, на дар вай фузуд,
Ҳама ростӣ чусту неқӣ намуд.

6. Л – зи.

Дигар ҳамчунон чун Фаридуни гурд,
Ба Салму ба Туру ба Эрач супурд.

Бубахшем, аз он пас начӯем кин,
Ки чандин бало худ наярзад замин.

Сари жандаи Зол¹ чун барф гашт,
Зи хуни ялон хок шангарф гашт.

Саранҷом ҳам чуз ба болои хеш
Наёбад касе баҳра аз ҷои хеш.

- 160 Бимонем бо он раши панҷ хок,
Саропой карбосу ҷои мағок.²

Дигар орзуяст андӯху ранҷ,
Шудан тангдил дар сарои сипанҷ.*³

Магар ром гардад бад-ин Кайқубод,⁴
Сари марди бихрад нагардад зи дод.

Кас аз мо набинанд Ҷайхун ба хоб
В-аз Эрон наёянд аз ин рӯи об.

Магар бо дуруду салому паём
Ду кишвар шавад⁵ з-ин суҳан шодком

- 165 Чу нома ба мӯҳр андаровард шох,
Фиристод наздики эронсипох.

Ҳам аз гавҳару тоҷу ҳам тахти зар,
Ҳам аз хубрӯёни зарринкамар.

1. И – зинда аз сол.

2. Л – б. 160 нест.

3. М – ин б. нест.

4. ТПЗ – В-агар боз лашкар ба ҷанг оварем,
Сари худ ба доми наҳанг оварем.
Ҳамоно, ки некӣ беҳ аз кори бад,
Начӯем мо дигар озори х(в)ад.

5. ИЛ – бувад.

Аз аспони тозӣ ба заррин ситом,
Ҳам аз теғи ҳиндӣ ба симин ниём¹

Биёмад фиристода назди Қубод,
Ҳамон гоҳ пайғому нома бидод.

Чу шоҳи ҷаҳондор нома бихонд,
Ба посух суҳанҳо фаровон биронд,

170 Ки аз мо набуд пешдастӣ нахуст,
Аз Афросиёб омад ин кин дуруст.

Зи Тур андаромад нахустин ситам,
Ки шоҳе чу Эраҷ шуд аз тахт кам.

Бад-ин рӯзгор - андар Афросиёб
Биёмад ба Эрону бигзашт з-об.

Шунидӣ, ки бо шоҳ Нӯзар чӣ кард,
Дили дому дад шуд пур аз доғу дард.

Зи кина ба Ағрираси пурхирад
На он кард, к-аз мардумӣ дархурад.

175 Зи кирдори бад гар пушаймон шавед,²
Ба наввӣ зи сар боз паймон шавед,³

Маро нест аз кина озору ранҷ,
Басечидаам дар сарои сипанҷ.

Шуморо супорам аз он рӯи об,
Магар ёбад оромиш Афросиёб.

Ба наввӣ яке боз паймон навишт,
Ба боғи бузургӣ дарахте бикишт.

Фиристода омад ба сони паланг,
Расонид нома ба дасти*⁴ Пашанг.

1. ТПЗ – Зи пурмоя чизе к-аз он бум хост,
Або нома он ҳадяҳо кард рост.

2. Л-шавад.

3. Л-шавад.

4. М – назди.

180 Буна барниходу сипахро биронд,
Хаме гард бар осмон барфишонд.

Зи Ҷайхун гузар кард монанди бод,
В-аз он огаҳӣ шуд бари Кайқубод.¹

Аз он гашт шодон дили шаҳрёр,
Ки душман шуд аз пеш бе корзор.²

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй шаҳрёр,
Маҷӯй ошtii дар гаҳи корзор.

Набуд ошtii пешовардашон,³
Бад-ин рӯз гурзи ман овардашон.

185 Чунин гуфт бо номвар Кайқубод.⁴
Ки чизе надидам накӯтар зи дод.

Набери⁵ Фаридуни фаррух - Пашанг
Ба серӣ ҳаме сар бупечад зи чанг.

Сазад гар ҳар он кас, ки дорад хирад,
Ба каживу норостii нангарад.

Зи Зобулситон то ба дарёи Синд⁶
Навиштем⁷ аҳди туро бар паринд.

Ту шав, тахт бо афсари Нимрӯз
Ҳаме дору мебош гетифурӯз.

1. ТПИЛ - Бибурданд нома бари Кайқубод,
Суҳан низ аз ин гуна карданд ёд.
Чу бишнид шаҳ Кайқубод ин ҳама,
Баровард сар аз миёни рама.
Чунин дод посух, ки донӣ дуруст,
Ки аз мо набуд пешдастii нахуст.

2. ИЛ – б. 179 –182 нест.

3. Л – ҳеч дархурдашон.

4. Л – Ба Рустам чунин гуфт пас Кайқубод.

5. ИЛ – Набера.

6. И – ҳинд.

7. ИЛ – навиштем.

- 190 В-аз ин¹ рӯй Кобул ба Мехроб дех,
Саросар синонат ба захр об дех.
- Кучо подшоҳист, бе чанг нест,
В-агарчанд рӯи замин танг нест.
- Басе хилъат орошт шоҳи рама,
Ба Золу ба Рустам бидод он ҳама.²
- Сарашро биёрошт аз^{*3} тоҷи зар,
Ҳамон гирдгоҳаш ба заррин камар.
- Зи як рӯй гетӣ мар ӯро супурд,
Бибӯсид рӯи замин марди гурд.
- 195 Аз он пас чунин гуфт фаррух Кубод,
Ки бе Зол тахти бузургӣ мабод!
- Ба як мӯи Дастон наярзад ҷаҳон,
Ки ӯ мондамон ёдгор аз меҳон.
- Ниҳоданд маҳд аз бари панҷ пил
Зи пирӯза, рахшонтар аз оби Нил.
- Бигустард зарбафт бар маҳд-бар,^{*4}
Яке ганҷ к-аш кас надонист мар.
- Яке ҷомаи шаҳрёрӣ ба зар,
Зи ёқуту пирӯза тоҷу камар
- 200 Фиристод наздики Дасти Сом,
Ки хилъат тӯро з-ин фузун буд ком.⁵

1. Л – в-аз он.

2. ИЛ –б. 192 нест.

ТПЗ - Ба Рустам басе ҷомаву асп дод,
Бад-он сон, ки буд дархури Кайкубод.

3. М – бо.

4. М – маҳди зар.

5. ТПЗ – Дигарбора з-ин бехтар ороямат,
Дари ганҷҳо пеш бикшоямат.

Агар бошадам зиндагонӣ дароз,
Туро ман кунам дар¹ чаҳон бениёз.

Ҳамон Қорани гурду Кашводро,
Чу Харроду Барзину Пӯлодро.

Барафканд² хилъат, чунон чун сазид
Касеро, ки хилъат сазовор дид.

Дирам доду динору³ теғу сипар,
Киро буд дархур, кулоху камар.

ОМАДАНИ КАЙҚУБОД БА ИСТАХРИ ПОРС

205 В-аз он чо сӯи Порс андаркашид,
Ки дар Порс буд ганҷхоро калид.

Нишастангаҳ он гаҳ ба Истаҳр буд,
Каёнро бад-он чойгаҳ фаҳр буд.

Чаҳоне ниҳоданд рух сӯи ӯй,
Ки ӯ буд солори дайҳимчӯй.

Ба тахти каён андаровард пой
Ба доду ба оини фархунда рой.

Чунин гуфт бо номвар меҳтарон,⁴
Ки гетӣ маро аз⁵ карон то карон.

210 Агар пил бо пашша кин оварад,
Ҳама раҳна дар доду дин оварад,

Наҳоҳам⁶ ба гетӣ чуз аз ростӣ,
Ки хашми Худо оварад костӣ.

Таносонӣ аз доду ранҷи ман аст,
Куҷо обу хок аст, ганҷи ман аст.

1. Л – дорам андар.

2. Л – баророст.

3. Л – Зи диндору дебову.

4. Л- бихрадон.

5. ЛМ – шуд.

6. Л – начӯям.

Ҳама подшоҳон маро лашкаранд,
Сипоҳиву шаҳрӣ маро яксаранд.

Ҳама дар паноҳи ҷаҳондор бед,
Хирадманд беду беозор бед.

- 215 Ҳар он кас, ки дорад, хуреду диҳед,
Сипосе зи хӯрдан маро барниҳед.

В-ар он кас кучо боз монад зи х(в)ард,
Наёбад ҳаме тӯша¹ аз коркард,

Чарогоҳашон боргоҳи ман аст,
Ҳар он кас, ки андар паноҳи² ман аст.

Сипоҳе аз он пас ба гирд оварид,
Бигардид, яксар ҷаҳонро бидид.

Чу даҳ сол баргашт гирди ҷаҳон,
Ҳама дод кард ошкору ниҳон.

- 220 Басе шаҳри хуррам бино кард Кай,
Чу сад деҳ бино кард бар гирди вай.

Сӯи Порс бинҳод он гоҳ рӯй.
Чу ҷанги замона расид андар ӯй.

Нишаст аз бари тахт бо мӯбадон,
Ситорашиносону*³ бо бихрадон.

Саросар биёвард гурдони хеш,
Бад –эшон ниғаҳ кард дил карда реш.⁴

Аз он рафта номоварон ёд кард,
Ба доду диҳиш гетӣ обод кард.

- 225 Бад-ин гуна сад сол шодон бизист,
Нигар, то ба кайҳон ҷунин шоҳ кист.

1. Л – қувват.

2. Л – сипоҳӣ.

3. М – Ба ахтаршиносу.

4. Л – б. 218 – 223 нест.

Писар буд хирадманд ўро чаҳор,
Ки буданд аз ў дар чаҳон ёдгор.

Нахустин чу Ковуси боофарин,
Каёраш дувум буд, сеюм Кайпашин.

Чаҳорум Каярмин кучо буд ном,
Сипарданд гетӣ ба орому ком.¹

Чу сад сол бугзашт бо тоҷу тахт,
Саранҷом тоб² андаромад ба бахт.³

230 Чу донист, к-омад ба наздики марг,
Бипажмурд хоҳад ҳаме сабз барг.

Гаронмоя⁴ Ковуси кайро бихонд,
Зи доду диҳиш чанд бо ў биронд.

Бад -ў гуфт: Мо барниҳодем рахт,
Ту бугзор⁵ тобуту бардор тахт.

Чунонам, ки гӯй аз Албурзкӯх
Кунун омадам шодмон бо гурӯх.

Чи бахте,⁶ ки бе огаҳӣ бигзарад,
Парастандаи ў надорад хирад.

235 Ту гар додгар бошиву покрое,
Ҳаме музд ёбӣ⁷ ба дигар сарой.

В-агар оз гирад саратро ба дом,
Барорӣ яке теги тез аз ниём.

Бад-он хештан ранча дорӣ ҳаме,
Пас онро ба душман супорӣ ҳаме.

1. Л – Чаҳорум, ки буд Ардашер ў ба ном,
Ҳама ҳар чаҳор аз падар шодком.

2. Л – тоз.

3. Л – зи тахт.

4. сарафроз.

5. Л- биспор.

6. Л- тахте; И – чу тахте.

7. ИЛ – савобаш биёбӣ.

Дар он чой чои ту оташ бувад,
Ба дунё дилат талху нох(в)аш бувад.¹

Бигуфт ину шуд 3-ин чаҳони фарох,
Гузин кард сандуқ бар чои кох.

240 Чаҳонро чунин аст расму² ниҳод,
Биёрад зи хоку диҳадшон ба бод.

Ба сар шуд кунун қиссаи Кайкубод,
Зи Ковус бояд, ки гирем³ ёд.⁴

КАЙКОВУС

Подшоҳии ӯ саду панҷоҳ сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ КАЙКОВУС ВА ОҲАНГИ МОЗАНДАРОН КАРДАН

Дарахти барӯманд чун шуд баланд,
Гар эдун, ки ояд ба ӯ⁵ бар газанд,

Шавад барг пажмурдаву бех сушт,
Сараш сӯи пастӣ гирояд нахуст.

1. ИЛ-6. 237 нест.

ТПЗ – Бидон, эй гиромии некӯниҳод,
Бибояд, ки кӯшӣ ба адлу ба дод.
Туро додам ин тоҷи шоҳию гох,
Ба доду диҳиш пӯю биспор рох.
Чунин омад ин гетӣ аз хӯй соз,
Бидорад ба ноз, оварад ранҷ боз.
Дарахтест бошоҳи бисёрбор,
Бараш тозагул, шох яқсар нигор,
Нахустин ба гул шодхорат кунад,
Пас он гаҳ дилафгору хорат кунад.
Басе подшоҳони гарданфароз,
Ки рафтанд аз ин ҷо ба гурму гудоз.
К-аз эшон кунун монда ном асту бас,
Ба гетӣ намондаст ҷовид кас.

2. Л – созу.

3. Л – кунун кард.

4. И –6. 240-241 нест.

5. Л-Гар ояд зи гардун бар ӯ.

Чу аз чойгаҳ бугсилад пой хеш,
Ба шохи¹ навоин диҳад қои хеш.

Мар ӯро супорад гулу баргу боғ,
Баҳоре ба кирдори равшан ҷароғ.²

- 5 Агар шохи бад ҳезад аз беҳи нек,
Ту бо беҳ тундӣ маёғоз рек.^{3*4}

Падар чун ба фарзанд монад ҷаҳон,
Кунад ошкоро бар ӯ-бар ниҳон.

Гар ӯ бифканад фарру номи падар,
Ту бегона хонаш, махонаш писар.

Агар гум кунад роҳи омӯзгор,
Сазад, к-ӯ ҷафо бинад аз рӯзгор.

Чунин аст расми сарои кӯхун,
Сараш ҳеҷ пайдо набинӣ зи бун.

- 10 Чу расми бадаш боз ёбад касе,
Сазад, гар ба гетӣ намонад басе.

Зи гуфтори фарзонадил марди пир
Сухан бишнаву як ба як ёд гир.⁵

Чу бигрифт Ковус гоҳи падар,
Мар ӯро ҷаҳон банда шуд сар ба сар.

Зи ҳар гунае ганҷи оганда дид,
Ҷаҳон сар ба сар пеши худ банда дид.

Ҷам аз тавқу ҳам тахту ҳам⁶ гӯшвор,
Ҷамон тоҷи заррин забарҷаднигор.

1. Л – сарви.

2. И – б. 4 нест.

3. ИЛ – век (вейк).

4. М – лек.

5. ИЛ – б. 11 нест.

6. Л – Ҷамон тахт бо тавқу бо.

- 15 Ҳамон тозиаспони огандаёл,
 Ба гетӣ надонист касро¹ ҳамол.
- Чунон буд, ки дар гулшани зарнигор,
 Ҳамехӯрд рӯзе маи хушгувор.
- Яке тахти заррин булӯрин-ш пой,
 Нишаста бар ӯ-бар ҷаҳонкадхудой.
- Або паҳлавонони Эрон ба ҳам
 Ҳаме рой зад шоҳ бар бешу кам.
- Чунин гуфт, к-андар ҷаҳон шоҳ кист,
 Гузашта зи ман дархури гоҳ кист?
- 20 Маро зебад андар ҷаҳон бартарӣ,
 Наёрад зи ман ҷуст кас доварӣ.
- Ҳаме хӯрд бода, ҳаме гуфт шоҳ,
 Дар^{*2} ӯ хира монда сарони сипоҳ.³
- Чу ромишгаре дев зӣ пардадор
 Биёмад, ки хоҳад бари шоҳ бор.
- Чунин гуфт, к-аз шаҳри Мозандарон
 Яке хушнавозам зи ромишгарон.
- Агар дархурам бандагӣ шоҳро,
 Кушояд бари тахти худ роҳро.⁴
- 25 Бирафт аз дари парда солори бор,
 Биёмад хиромон бари шаҳрёр.
- Бигуфташ, ки ромишгаре бар дар аст,
 Або барбату нағз ромишгар аст.⁵

1. Л-худро.

2. М – Аз.

3. ИЛ – 19-21 нест.

4. Л -Бисоям ба рух хоки даргоҳро.

5. ТПЗ – Ҳаме роҳ ҷӯяд бад-ин пешгоҳ,
 Чи фармон дихад номвар подшоҳ.

Бифармуд, то пеши ӯ тохтанд,
Бари рудсозон-ш биншохтанд.

Ба барбат чу боист барсохт руд,
Баровард мозандаронӣ суруд.

Ки Мозандарон – шаҳри мо ёд бод,
Ҳамеша бару бумаш обод бод!

- 30 Ки дар бӯстонаш ҳамеша гул аст,
Ба кӯҳ- андарун лолаву сунбул аст.

Ҳаво хушгугору замин пурнигор,
На гарму на сарду ҳамешабахор.

Навозанда булбул ба боғ-андарун,
Гурозанда оҳу ба роғ-андарун.

Ҳамеша наёсояд аз чустучӯй
Ҳамсола ҳар ҷой ранг асту бӯй.

Гулоб аст, гӯй, ба ҷӯяш равон,
Ҳаме шод гардад зи¹ бӯяш равон.

- 35 Даю Баҳману Озару Фарвадин
Ҳамеша пур аз лола бинӣ замин.

Ҳамасола хандон лаби ҷӯйбор,
Ба ҳар ҷой бози шикорӣ ба кор.

Саросар ҳама кишвар ороста
Зи динору дебову аз хоста.

Бутони парастанда бо тоҷи зар,
Ҳамон номдорони зарринкамар.

Касе, к-он дар он буми обод нест,
Ба ком аз дилу ҷони худ шод нест.²

1. ИЛ – ба.

2. ИЛ – 6. 39 нест.

- 40 Чу Ковус бишнид аз ӯ ин сухун,
Яке тоза андеша афканд бун.

Дили размҷӯяш бубаст андар он,
Ки лашкар кашад сӯи Мозандарон.

Чунин гуфт бо сарфарозони разм,
Ки мо дил ниҳодем яксар ба базм.

Агар коҳилӣ пеша гирад¹ далер,
Нагардад зи осудану гоҳ² сер.³

Ман аз Чамму Заҳхоку аз Кайкубод
Фузунам ба бахту ба фарру нажд.

- 45 Фузун боядам низ аз⁴ эшон ҳунар,
Ҷаҳонҷӯй бояд сари тоҷвар.⁵

Сухан чун ба гӯши бузургон расид,
Аз эшон кас ин рой фаррух надид.

Ҳама зард гаштанду пурчин бурӯй,
Касе чанги девон накард орзуй.

Касе рост посух наёраст кард,
Ғамин шуд дилу лаб пур аз боди сард.

Чу Тусу чу Гударзу Кашводу Гев,
Чу Харроду Гургину Баҳроми нев

- 50 Ба овоз гуфтанд: Мо кеҳтарем,
Замин чуз ба фармони ту наспарем.

В-аз он пас яке анчуман сохтанд,
Зи гуфтори ӯ дил бипардохтанд.

1. Л – оял.

2. Л – оёишу хоб.

3. ТПЗ - В-агар баддилӣ пеша гирад чавон,
Бимонад манишпасту тиравон.

4. Л – з-они.

5. ТП – Маро буд* лашкар ба Мозандарон,
Саросар гирифта ба гурзи гарон.

* З – бурд.

Нишастанду гуфтанд бо якдигар,
Ки аз бахт моро чӣ омад ба сар.¹

Агар шаҳрёр ин суҳанҳо ки гуфт,
Ба май хӯрдан-андар нахоҳад нухуфт,

Зи мову зи Эрон барорад ҳалок,
Намонад аз² ин буму бар обу хок,

55 Ки Чамшед бо тоҷу ангуштарӣ,
Ба фармони ӯ деу мурғу парӣ.

Зи Мозандарон ёд ҳаргиз накард,
Начуст аз далерони³ девон набард.

Фаридуни пурдонишу пурфусун
Мар ин орзуро⁴ набуд раҳнамун.

Агар шоядӣ бурдан ин раҳ ба сар
Ба мардиву ному ба ганҷу гуҳар,⁵

Манучеҳр кардӣ бад-ин пеш даст,
Накардӣ бад-ин ҳиммати хеш паст.⁶

60 Яке чора бояд намудан бар ин,
Ки ин бад бигардад зи Эронзамин.

Чунин гуфт пас Тус бо меҳтарон,
Ки эй размдида диловар сарон.

Мар ин бандро чора акнун якест,
Бисозему ин кор⁷ душвор нест.

1. Л – б. 51. 52 нест.

2. Л – ба.

3. Л – далерӣ зи.

4. ИЛ – Ҳамин рози дониш.

5. ЛМ – мардиву ганҷу ба ном ҳунар.

6. Л – б. 59 нест;

ТПЗИ – Бад-ин чора бояд кунун даст ёхт,
Нихонӣ яке чораи нав бисохт.

7. Л – банд.

Ҳаюни таковар бари Золи Сом
Бибояд фиристоду додан паём,

Ки гар гил ба сар дорӣ, акнун машӯй,
Яке тез кун мағзу*¹ бинмой рӯй.²

- 65 Магар к-ӯ кушояд яке пандманд
Сухан бар дили шаҳрӯри баланд.

Бигӯяд, ки ин аҳриман дод ёд,
Дари дев ҳаргиз набояд кушод.

Магар Золаш орад аз ин гуфта боз,
В-агарна сар омад нишебу фароз³

Суханҳо зи ҳар гуна барсохтанд,
Ҳаюни таковар бурун тохтанд.

Даванда ҳаме тохт то Нимрӯз,
Чу омад бари Золи гетифурӯз.

- 70 Чунин додаш аз номдорон паём,
Ки эй номвар, боғуҳар пури Сом,

Яке кор пеш омад акнун шигифт,
Ки аз дониш андоза⁴ натвон гирифт.

Бар ин кор агар ту набандӣ камар,
На тан монад эдар, на буму на бар.

Яке шоҳро дар дил андеша хост,
Бупечидаш Оҳарман аз роҳи рост.⁵

Ба ранчи ниёконаш аз бостон
Наҳоҳад ҳаме буд ҳамдостон.

1. М –рою.

2. ТПЗ – Бигӯяд абар шоҳ Ковуси кай,
Ки бар хира кори нав афканд пай.

3. ТПЗ – Бад-ин рой гаштанд яксар гавон,
Ки ин корро Зол созад равон.

4. Л – андеша; И – андӯх.

5. Л – б. 73 нест.

75 Ҳама ганҷ бе ранҷ бигзорядаш,
 Ҳама гоҳи¹ Мозандарон боядаш.

Агар ҳеч сар хорӣ аз омадан,
Сипаҳбад ҳама зуд хоҳад² шудан.*³

Ҳама ранҷи ту дод хоҳад ба бод,
Ки бурдӣ зи оғоз бо Кайқубод.⁴

Ту бо⁵ Рустами ширнохӯрдасер
Миёро бубастӣ чу шери далер.

Кунун он ҳама бод шуд пешӣ ӯй,
Бупечид чони бадандеши ӯй.

80 Чу бишнид Дастон, бупечид саҳт,
Ки шуд зард барги каёнидараҳт.⁶

Ҳама гуфт Ковуси худкомамард,
На гарм озмуда зи гетӣ, на сард.⁷

Касе к-ӯ бувад дар ҷаҳон пешгоҳ,
Бар ӯ бугзарад солу хуршеду моҳ.

В-аз андешаи⁸ теғи ӯ дар ҷаҳон
Биларзанд яксар кеҳону меҳон.

Набошад шигифт, ар ба ман награвад,
Шавам хаста, гар панди ман нашнавад.

85 В-ар ин ранҷ осон кунам бар дилам,
Аз андешаи шоҳ дил бугсилам.

1. И – кори.

2. Л – Шаҳаншаҳ ба зудӣ бихоҳад.

3. М – будан.

4. И – К-аз оғоз бурдӣ абар Кайқубод.

5. И – Або.

6. И – Биларзид бар сони шоҳи дараҳт.

7. ТПЗИ – Сухан аз ҷаҳондидагон нашнавад,
 Шаби* тира бо рои худ нагнавад.

* И – тани.

8. Ил – Кӣ мондаст к-аз.

На аз ман писандад чахонофарин,
На шоҳу на гурдони Эронзамин.

Шавам, гӯямаш, ҳарчӣ ояд зи панд,
Зи ман гар пазирад, шавад судманд.

В-агар тез гардад, кушуда¹ роҳ,
Таҳамтан ҳам эдар бувад бо сипоҳ.

Пурандеша буд он шаби дербоз²
Чу хуршед бинмуд тоҷ аз фароз.

90 Камар басту бинҳод сар сӯи шоҳ,
Бузургон бирафтанд бо ӯ ба роҳ.

Хабар шуд ба Тусу ба Гударзу Гев,
Ба Баҳрому Гургину гурдони невр,

Ки Дастон ба наздики Эрон расид,
Дурафши ҳумоюн-ш омад падид.

Пазира шудандаш сарони сипоҳ,
Саре к-ӯ кашад паҳлавонӣ кулоҳ.

Чу Дастони Сом андаромад ба танг,
Пиёда³ шудандаш ҳама бедиранг.

95 Бар ӯ саркашон офарин хонданд,
Сӯи шоҳ^{*4} бо ӯ ҳаме ронданд.

Бад-ӯ гуфт Тус, эй гави сарфароз,
Кашидӣ чунин ранчи роҳи дароз.

Зи баҳри бузургони Эронзамин
Бар осоиш ин ранҷ кардӣ гузин.

Ҳама сар ба сар некроҳи туем,
Ситуда ба фарри⁵ кулоҳи туем.

1. ИЛ – кушодаст.

2. И – шаб аз дер боз.

3. Л – Пазира.

4. М – шаҳр.

5. Л – фарру.

Бад-он¹ номдорон чунин гуфт Зол,
Ки ҳар кас, ки ўро бифарсуд сол,

100 Ҳама панди пиронаш ояд ба ёд,
Аз он пас диҳад чархи гардон-ш дод.

Нашояд, ки гирем аз ӯ панд боз,
Ки аз панди мо нест худ бениёз.

Зи панди хирад гар бигардад сараш,
Пушаймониву ранҷ бошад² бараш.

Ба овоз гуфтанд: Мо бо туем,
Зи ту бугзарад, панди кас нашнавам.

Ҳама яксара пеши шоҳ омаданд,
Бари номвар тоҷу гоҳ омаданд.

ПАНД ДОДАНИ ЗОЛ КОВУСРО

105 Ҳама рафт пеш - андарун Золи Зар,
Паси ӯ бузургони зарринкамар.

Чу Ковусро дид Дастони Сом
Нишаста бар аврангу дил шодком.³

Ба каш карда дасту сар афканда паст
Ҳама рафт то ҷойгоҳи нишаст.⁴

Чунин гуфт, к-эй кадхудои ҷаҳон,
Сарафрозтар меҳтар андар меҳон.

Чу ту тахт нашниду афсар надид,
На чун бахти ту чархи гардон шунид.⁵

1. ИЛМ –Або.

2. ИЛ – Пушаймонӣ орад зи гетӣ.

3. ТПЗ – Ту гуфти Манучеҳр боз омадаст,
Ба тоҷ - андарун сарфароз омадаст.

4. ТПЗ – Аз он пас сано хонд бар шаҳрёр,
Чунон чун бувад дархури номдор.

5. ТПЗ – Сазовори тахтиву тоҷи меҳон,
Наёмад, набошад чу ту дар ҷаҳон.

110 Ҳамасола пирӯз бодиву¹ шод,
Дилат пур зи дониш, сарат пур зи дод.

Каи номбардор бинвохташ,
Бари хеш бар тахт биншохташ.

Бипурсидаш аз ранчи роҳи дароз,
Зи гурдону аз Рустами сарфароз.

Чунин гуфт мар шоҳро Золи Зар,
Анӯша² бизӣ шоҳи пирӯзгар!³

Ҳама шоду равшан ба бахти туем,
Барафрохта сар ба тахти туем.⁴

115 Ҳама он пас яке дoston баркушод,
Суханҳои побастаро*⁵ дар кушод.

Чунин гуфт, к-эй подшоҳи ҷаҳон,
Сазовори тахтиву тоҷи меҳон.

Шунидам яке нав сухан бас гарон,
Ки шаҳ дорад оҳанги Мозандарон.⁶

1. Л – бошиву.

2. Л – Ки нӯша.

3. ТПЗ – Сарат сабз бодо, тану чон дуруст,
Мабодо каёни камаргоҳ суст.

4. ТПЗ – Ту аз Офаридуншаҳи ёдгор,
Мабуллод меҳр аз ту ин рӯзгор!

5. М – боистаро.

6. ИЛ – 6. 117 нест;

ТПЗ – Сухан бишнава, эй номвар, шаҳрёр,
Ба родӣ яке панди омӯзгор,
Ки родӣ сари хубиву меҳтарист,
Зи родӣ фузуниву ҳам беҳтарист.
Ҷавоне хирадманди бартарманиш
Ба гетӣ зи кас нашнавад сарзаниш.
Ҳама сол хуррам зи кирдори х(в)ад,
Писандидаи мардуми пурхирад.
Бад-он гетияш пеши Яздони пок
Зи кирдори бад набвадаш тарсу бок.
Агар бурдборӣ сари мард нест,
Ба нобурдборон бибаод гирист.

Зи ту пештар подшаҳ будаанд,
Мар*¹ ин роҳ² харгиз напаймудаанд.

Ба сар -бар маро рӯз чанде³ гузашт,
Сипехр аз бари хок чанде бигашт.

120 Манучехр шуд 3-ин ҷаҳони фарох,
Аз ӯ монда эдар басте ганҷу кох.

Ҳамон Зав або Нӯзари⁴ Кайкубод,
Чӣ моя бузургон, ки дорем ёд,

Або лашкари гашну гурзи гарон
Накарданд оҳанги Мозандарон,

Ки он хонаи деви афсунгар аст,
Тилисм асту дар⁵ банди ҷоду-дар аст.

Мар он бандро ҳеҷ натвон кушод,
Мадеҳ марду ганҷу⁶ дирамро ба бод.

Хирадманди пирӯзи боҳангу санг
Ба неку бади худ шиносад диранг.
Ба ҳушу ба андешаву ҳангу рой
Дарорад замини замон зери пой.
Яке панди дигар бигӯям туро,
Зи дил тирағиҳо бишӯям туро.
Туро бод ҳубию шодию ком,
Зи гетӣ ба некӣ бароварда ном.
Ту донӣ, ниёи ту Ҷамшед буд,
Ки тоҷаш ҷу раҳшанда хуршед буд.
Ҳама деҳу дад буд ба фармони ӯй,
Саросар ҷаҳон буд ба паймони ӯй.
Накардаш бад-ин кор ӯ сар гарон,
Набудаш ба дил ёди Мозандарон.
Фаридун накард инчунин кор ёд,
Ки худ тахти Захҳок додаш ба бод.

1. М –Ҳумоюн надорад кас он ҷо шудан,
2. Л – роз.
3. Л—Ки бар сар маро рӯз чандин.
4. ИЛЗ –Нӯзару.
5. ИЛ –аз.
6. Л –б. 124 нест; И—Мадеҳ ганҷу зӯру.

125 Мар онро ба шамшер натвон шикаст,
Ба ганҷу ба дониш¹ наёяд ба даст.

Ҳумоюн надорад кас он ҷо шудан,
В-аз эдар кунун рои рафтани задан.

Сипахро бад-он сӯ набояд кашид,
Зи шоҳон кас ин рой фаррух² надид.

Гар ин номдорон зи ту камтаранд,³
Чу ту бандагони ҷаҳондоваранд.

Ту аз хуни чандин сари номдор
Зи баҳри фузунӣ дарахте макор,

130 Ки бору баландиш нафрин бувад,
На оини шоҳони пешин бувад.

Чунин посух овард Ковус боз,
К-аз андешаи ту наям бениёз,

Валекин маро аз Фаридуну Ҷам
Фузун аст мардиву фарру дирам.

Ҳамон аз Манучехру аз Кайқубод,
Ки Мозандаронро накарданд ёд,

Сипоҳу дилу ганҷам афзунтар аст,
Ҷаҳон зери шамшери тез-андар аст,

135 Чу бардоштӣ, шуд кушода ҷаҳон,
Аз оҳан чӣ дорем гетӣ ниҳон?

Шавам шон якояк ба дом оварам,
Гар^{*4} оину шамшеру ном оварам.

Агар барниҳам сову божи гарон,
В-агар кас намонам ба Мозандарон,

1. Л—оташ; И – афсун.

2. ИЛ – ҳаргиз.

3. ЗЛ – туро кехтаранд.

4. М—Ба.

Чунон хору зоранд бар чашми ман
Чи чоду, чи девони он анчуман.

Ба гӯши ту ояд худ ин огаҳӣ,
К-аз эшон шавад рӯи гетӣ тихӣ.¹

140 Ту бо Рустам акнун ҷаҳондор бош,
Нигаҳбони Эрону бедор бош.

Ҷаҳонофаринанда ёри ман аст,
Сари наррадевон шикори ман аст.

Гар эдун, ки ёрам набошӣ ба ҷанг,
Мафармой бар гоҳ кардан диранг.

Чу аз шоҳ бишнид Зол ин сухун,
Надид эҷ пайдо сарашро зи бун.

Бад -ӯ гуфт шохиву мо бандаем,
Ба дилсӯзагӣ бо ту гӯяндаем.

145 Агар дод гӯй² ҳаме ё ситам,
Ба рои ту бояд задан гому дам.

Аз андеша ман дил бипардохтам,
Сухан ҳар чи донистам, андохтам.

На марг аз тани хеш битвон сипӯхт,
На чашми замон кас ба сӯзан бидӯхт.

Ба парҳез ҳам кас начаст аз ниёз,
Ҷаҳонҷӯй аз ин се³ наёбад ҷавоз,

Ки равшан⁴ ҷаҳон бар ту фархунда бод,
Мабодо, ки панди ман ояд-т ёд.

1. ТПЗ— Валекин базе ранҷ бояд кашид,
Бад-он то бад-ин ком бояд расид.
2. Л – хоҳӣ.
3. Л—худ.
4. Л –ҳамеша.

Пушаймон мабодӣ зи кирдори хеш,
Туро¹ бод равшан дилу дину² кеш³

Сабук шоҳро Зол падруд кард,
Дил аз рафтанаш пурғаму дуд кард.

Бурун омад аз пеши Ковусшоҳ,
Шуда тира бар чашми ӯ ҳуру моҳ.

Бирафтанд бо ӯ бузургони невр,
Чу Тусу чу Гударзу Баҳрому Гев.

Ба Зол он гаҳе гуфт Гев: Аз Худой
Ҳамае хоҳам он к-ӯ*⁴ бувад раҳнамой.

155 Ба чое, ки Ковусро дастрас
Набошад, надорам ман ӯро ба кас.

Зи ту дур бод озу маргу ниёз,
Мабодо ба ту дасти душман дароз!

Ба ҳар сӯ, ки оему андаршавем,⁵
Ҷуз аз⁶ офаринат сухан нашнавам.

Пас аз кирдгори чаҳонофарин
Ба ту дорад уммед Эронзамин.

Зи баҳри гавон ранҷ бардоштӣ,
Чунин роҳи душвор бугзоштӣ.⁷

1. ИЛ – ба ту.

2. Л—ҷону.

3. ТПЗ— Сазад, гар наранҷад шаҳ аз гуфти ман,
Ки аз неқхоҳӣ бигуфтам сухан.

4. М—хостам то.

5. Л – Ба ҳар ҷо, ки оему он ҷо равем; И – бўвем.

6. Л—ба ҷуз.

7. ТПЗ— Кунун ҷораи мо ҳамин асту бас,
Ки ҷуз паҳлавон шоҳи мо нест кас.
Чунин гуфт Дастон, ки доно якест,
Ба тақдири ӯ роҳи тадбир нест.
Шумо гӯш доред фармони шох,
Мапечед як тан аз ин размгоҳ.

- 160 Бигуфт ину бигрифташон дар канор,¹
Рахи Систонро баророст кор.

РАФТАНИ КОВУС БА МОЗАНДАРОН

Чу Золи сипаҳбад зи паҳлӯ бирафт,
Дамодам сипаҳ рӯй бинҳод тафт.

Ба Тусу ба Гударз фармуд шоҳ
Кашидан сипаҳ, сар ниҳодан ба роҳ.

Чу шаб рӯз шуд, шоҳу кундоварон
Ниҳоданд сар сӯи Мозандарон.

Ба Милод биспурд Эронзамин,
Калиди дари ганчу тоҷу нигин.

- 165 Бад -ӯ гуфт гар душман ояд падида,
Туро теги кина набояд кашида.

Зи ҳар бад ба Золу ба Рустам паноҳ,
Ки пушти сипоҳанду зебои гоҳ.

Дигар рӯз бархост овои кӯс,
Сипахро ҳаме ронд Гударзу Тус.

Ҳаме рафт Ковуси лашкарфурӯз,
Бизад гоҳ бар пеши кӯҳ Испирӯз.

Ба чое, ки пинҳон шавад офтоб,
Бад-он ҷойгаҳ сохт орому хоб.

- 170 Куҷо ҷои девони диҷхим буд,
Бад-он ҷойгаҳ дебро² бим буд.

Умедам чунон аст бар бениёз,
Ки биам шуморо ҳама шод боз.

1. ЛМ—Саросар гирифтандаш андар канор.
2. Л – пилро.

Бигустард зарбафт бар кӯҳсор,^{1*2}
Ҳаво пур зи бӯи маи хушгвор.³

Ҳама паҳлавонони фархундапай
Нишаста бари тахти Ковуси кай.

Ҳама шаб ҳаме маҷлис оростанд,
Ба шабгир, к-аз хоб бархостанд,

Пароканда наздики шоҳ омаданд,
Камарбаставу боқулоҳ омаданд.⁴

175 Бифармуд пас Гевро шаҳрёр,
Дубора зи лашкар гузин кун ҳазор.

Касе к-ӯ гирояд ба гурзи гарон,
Кушояндаи шаҳри Мозандарон.⁵

Ҳар он кас, ки бинӣ зи пиру чавон,
Тане⁶ кун, ки ўро набошад равон.

Дар ӯ⁷ ҳар чи обод бинӣ, бисӯз,
Шаб овар ҳар он ҷо, ки бошад ба⁸ рӯз,

Чунин то ба девон расад оғаҳӣ,
Ҷаҳон кун саросар зи ҷоду тихӣ.

180 Камар басту рафт аз бари шоҳ Гев,
Зи лашкар гузин кард гурдони нев.

1. Л – беша сор.

2. М—сангсор.

3. Л—Ба дебо замин кард хуррам баҳор.

4. ИЛ – б. 174 ин б. омада:

Замин пурнигор аз паи мешсор,

Ҳаво пур зи бӯи маи хушгвор.

5. ТП – Чунин гуфт бо Гев Ковуси кай,

Ки бикшой чанголу бигзор пай.

Бирав то дари шаҳри Мозандарон

Ҳаме то ба шамшеру гурзи гарон.

6. ЛМ – чунон.

7. Л—В-аз ў; И—замин.

8. Л—Бар эшон шаб овар дурахшанда; И—бошад.

Бишуд то дари шаҳри Мозандарон,
Биборид шамшеру гурзи гарон.

Зану кӯдаку марди бодаствор
Намеёфт аз¹ теги ӯ зинҳор.

Ҳама кард ғорат, ҳама сӯхт шаҳр,
Биполуд бар ҷои тарёк заҳр.

Яке чун бихишти барин шаҳр дид,
Ки аз хуррамӣ назди ӯ баҳр дид.

- 185 Ба ҳар кӯю барзан фузун аз шумор²
Парастори ботавку богӯшвор.

Парастанда з-ин бештар бокулоҳ,
Ба чехра ба кирдори тобанда моҳ.

Ба ҳар ҷой ганҷе, пароканда зар,
Ба як ҷой зарру ба дигар³ гуҳар.

Беандоза гирд-андараш чорпой,
Бихишт аст гуфти ҳам эдун ба ҷой.

Ба Ковус бурданд аз он огаҳӣ,
Бад-он хуррамиҷою он фарраҳӣ.

- 190 Ҳама гуфт хуррам зиёд, он кӣ гуфт,
Ки Мозандаронро бихишт аст ҷуфт.

Ҳама шаҳр гӯй магар буткадаст,
Зи дебои Чин бар гул озин бубаст.⁴

Бутони бихиштанд гӯй дуруст,
Ба гулнорашон рӯй Ризвон бишуст.

Чу як ҳафта бугзашт, эрониён
Зи ғорат кушуданд як-як миён.

1. Л—Надид аз сари; И—наёфт аз бари.

2. ИЛ – ҳазор.

3. И – динору ҷое.

4. Л—задаст.

Хабар шуд бари шоҳи Мозандарон,
Дилаш гашт пурдарду сар шуд гарон.

- 195 Зи девон ба пеш-андараш Санча буд,
Ки ҷону дилаш з-он сухан ранча буд.

Бад-ӯ гуфт: "Рав назди Деви Сапед,
Чунон рав, ки бар чархи гарданда шед.

Бигӯяш, ки омад ба Мозандарон
Ба ғорат аз Эрон сипоҳи гарон.

Ҳама шаҳри Мозандарон сӯхтанд,
Ба ҷанг оташи кина афрӯхтанд.¹

Ҷаҳонҷӯй Ковусашон пешрав,
Зи лашкар басе² ҷангсозони нав.

- 200 Кунун гар набошӣ ту фарёдрас,
Набинӣ ба Мозандарон зинда³ кас.⁴"

Чу бишнид пайғом, Санча бирафт,
Бари дев фармони шах бурд тафт.

Биёмад ба наздики он сарфароз,
Бигуфт, он чи бишнид аз он размсоз.⁵

Чунин посухаш дод Деви Сапед,
Ки аз рӯзгорон машав ноумед.⁶

Биёмад кунун бо сипоҳи гарон,
Бибуррам паи ӯ зи Мозандарон.

1. ИЛ –б. 198 нест.

2. ИЛ—яке.

3. Л—низ.

4. Л—б. б.200 ин б. омада:

Бишуд Санча наздики он бадгумон,

Бидод огаҳӣ, гуфташ эдар мамон.

5. Л—б. 201, 202 нест;

ТПЗИ – Саросар бигуфт, он чи шах гуфта буд,

Ҳамон низ аз он к-ӯ барошуфта буд.

6. ТПЗ - Маяндеш аз шоҳи эронсипоҳ,

Гар ояд або лашкари кинахоҳ.

205 Бигуфт ину чун кӯх бар пой хост,
Сараш гашт бо чархи гарданда рост.¹

1. ИЛ –6.205 нест;

ТПЗ – В-аз он сӯй Ковус тозон ба роҳ
Расидаш ба Мозандарон бо сипоҳ.
Чу шоҳ андар он чоӣ хуррам расид,
Саропарда бар дашту ҳомун кашид.
Зи бас хаймаву хирғаҳи сурху зард
Ҳама чашми бинандаро хира кард.
Чу бар хаймаҳо тофтӣ офтоб,
Шудӣ рӯи кишвар чу дарёи об.
Зи аспону мардони ораста,
Замин чун бихиште пур аз хоста
Даруни саропарда тахти булур,
Ту гуфтӣ ҳама тобад аз чарх хур.
Нишаста бар он тахт Ковусшоҳ,
Ба сар барниҳода каёӣ кулоҳ.
Бузургони лашкар нишаста ба чой,
Ки буданд бо неку бад раҳнамоӣ.
Чунин гуфт Ковус бо меҳтарон,
Ки «Эй сарфарозони кундоварон,
Шумо як ба як неkhoҳи манед,
Бар оину фармону роҳи манед.
Кунун шоҳи Мозандаронро ба даст
Биёрам, барорам ба девон шикаст.
Нахоҳам, ки дар пеши он марзбон
Ба пайғому нома кушоям забон.
Чу фардо барояд хур аз ховарон,
Бароем як сар ба Мозандарон.
На шоҳаш бимонему не лашкараш,
Бигирем сар то ба сар кишвараш.
Бикӯбем саршон ба наъли сутур,
Ба девон намоем як дастзӯр,
Ҳама марзро зерӣ по оварем,
Муроди дили худ ба ҷо оварем.
Бузургон ниҳоданд сар бар замин,
Бихонданд бар чони шоҳ офарин.
Ки дасти бад аз шоҳ кӯтоҳ бод,
Замину замонат нақӯхоҳ бод!
Ҳама бандагонему фармонпазир,
Худованди кӯполу шамшеру тир.
Ба ранҷ аз кучо бозмонад сипоҳ,
Ки ҳастанд парвардаи ганҷи шоҳ.
Ҳама ҷон фидои шаҳаншаҳ кунем,
Яке разми шоҳонаро даҳ кунем.
Валекин ситамгора Деви Сапед
Нагардад бад-он ҷойгаҳ ӯ падид,

Шаб омад, яке абр шуд бар¹ сипох
Ҷаҳон гашт чун рӯи зангӣ сиёҳ.

Чу дарёи Қор аст гуфтӣ ҷаҳон,
Ҳама равшаноиш гашта ниҳон.

Яке хайма зад бар сар аз дуд кор,²
Сияҳ шуд ҳаво, чашмҳо гашт тор.³

Зи гардун басте санг борида хашт,
Пароканда шуд лашкарэрон ба дашт.⁴

210 Басте роҳи Эрон гирифтанд пеш
Зи кирдори Ковус дил гашта реш.⁵

Чу бигзашт шаб, рӯз наздик шуд,
Ҷаҳонҷӯро чашм торик шуд.

Зи лашкар ду баҳра шуда тирачашм,
Сари номдорон аз ӯ пур зи⁶ хашм⁷

Ҳама ганҷ торочу лашкар асир,
Ҷавон бахти шах⁸ тез баргашта пир.

Ки ӯ деви бисёр чодугар аст,
Ба девони Мозандарон ӯ сар аст.
Гар ӯ дарнаёд дар ин корзор,
Барорем аз ҷони девон димор.
Бибуданд то шаб дар ин гуфтугӯй,
Ҳама лоф зад марди пайкорҷӯй.
Бад-ин гуна он рӯз то вақти шом
Ҳамепухт Ковус савдои хом.

1. ИЛ – бо.
2. Л – кир.
3. Л—ҷаҳон, чашмҳо хира-хир.
4. ИЛ-б. 209 нест;
ТПЗИЛ– В-аз эшон фаровон табах кард низ,
Набуд аз бади бахт монида чиз.
5. ИЛ –б. 210 нест.
6. Л – шуда ба.
7. ТПЗИЛ– Чу торик шуд чашми Ковусшоҳ,
Бад омад зи кирдори ӯ бар сипох.
8. ИЛ –Ҷавондавлатӣ.

Ҳама дoston ёд бояд гирифт,
Ки хира бимонад шигифт аз шигифт.

- 215 Сипахбад чунин гуфт, чун дид ранҷ,
Ки дастури бедор беҳтар зи ганҷ.

Дареғо, ки панди ҷаҳонгир Зол
Напазруфтаму омадам бадсигол.»¹

Ба сахтӣ чу як ҳафта андаркашид,
Ба дида аз эронӣён кас надид.

Ба ҳаштум биғуррид Деви Сапед,
Ки эй шоҳи бебар, ба кирдори бед,

Ҳама бартарио биёростӣ,
Чаро гоҳи Мозандарон хостӣ?

- 220 Ҳама неруи хеш чун пили маст
Бидидиву касро надодӣ ту даст.

Ту бо тоҷу бар² тахт нашкефтӣ,
Хирадро бад ин гуна^{*3} бифрефтӣ.

Басе барда кардӣ ба Мозандарон,
Бикуштӣ басеро ба гурзи гарон.

Набудат зи қорам мағар оғаҳӣ,
Шуда ғарра бар тахти шоханшаҳӣ?⁴

Кунун он чи андархури кори туст,
Дилат ёфт он орзуҳо, ки ҷуст.⁵

1. Л—тангҳол; И—б. 216 нест.

2. ЛМ –бо.

3. М—низ.

4. ИЛ –б. 222-223 нест;

ТПЗ— Набудат зи Деви Сапед оғаҳӣ,
Ки гардун қунад аз ситора тихӣ.

5. ТПЗ— Агар на будӣ панди омӯзгор,
Баровардаме ман зи ҷонат димор.
Намемондам як тан аз лашқарат,
Ба ҳам барзадам сар ба сар кишварат.

225 В-аз он наррадевони ханчаргузор
Гузин кард чангӣ даҳу ду ҳазор.

Бар эронӣён-бар ниғаҳдор кард,
Сари саркашон пур зи тимор кард.¹

Хуриш додашон андаке ҷонсипӯз
Бад-он, то гузоранд рӯзе ба рӯз.

В-аз он пас ҳама ганчи шоҳу сипоҳ,
Чи аз тоҷи ёкуту пирӯза гоҳ,

Супурд, он чи дид аз карон то карон,
Ба Аржанг-солори Мозандарон.

230 Бари шоҳ бар-гуфту ўро бигўй,
К-аз Оҳарман акнун баҳона маҷўй,

Ки ман ҳарчӣ боист, кардам ҳама,
Ба ҳок оваридам саросар рама.²

Ҳама паҳлавонони эронсипоҳ
На хуршед бинанд равшан, на моҳ.

Ба куштан накардам бар ў-бар ниҳеб
Бад-он, то бидонад фароз аз нишеб.

Ба зориву сахтӣ барояд-ш хуш,
Касе низ нанҳад бар ин кор гўш.

235 Чу Аржанг бишнид гуфтори ўй,
Ба Мозандароншоҳ бинҳод рўй.

Валекин зи Гаршоспи лашкаршикан
Бувад аҳду паймон зи найранги ман,
Ки бар мулки Эрон наёрам ситез,
Вагарна баровардаме растахез.
Бидорам шуморо ба ранҷу ғамон,
Ки то худ шуморо сарояд замон.
Ҳама гуфт он деви бадрӯзгор
Ба ҳашму ситеза або шаҳрёр.

1. ТПЗ— Саронро ҳама бандҳо сохтанд,
Чу аз банд бастан бипардохтанд.

2. ИЛЖ—б. 231 нест.

Ҳама рафт бо лашкару хоста,
Асирону аспони ороста.

Чу ин кард, баргашт Деви Сапед,
Сӯи хони худ рафт бар сони шед.

Ба Мозандарон монд Ковусшоҳ
Ҳама гуфт, к-ин буд аз ман гуноҳ.

ПАЙҶОМИ КОВУС БА ЗОЛ ВА РУСТАМ

Аз он пас ҷаҳонҷӯи хастачигар
Бурун кард гурде чу мурге ба пар.¹

Сӯи Зобулистон фиристод зуд,
Ба наздики Дастон ба монанди*² дуд

Бигуфташ, ки бар ман ҷӣ омад зи бахт,
Ба хок андаромад сари тоҷу тахт.

Ҳамон ганҷу он лашкари номдор
Биёраста чун гул андар баҳор.

Ҳама ҷархи гардон ба девон супурд,
Ту гуфти, ки бод андаромад, бибурд.

Кунун ҷашм тира*³ шуду хира*⁴ бахт,
Нагунсор гашта сари тоҷу тахт.

245 Чунин хаста дар ҷанги*⁵ Оҳарманам,
Ҳама бугсилонад равон аз танам.

Чу аз*⁶ пандҳои ту ёд оварам,
Ҳама аз ҷигар сард бод оварам.

1. ТПЗ — Ки шуд ӯ зи шоҳу зи лашкар ҷудо,
Биёяд дамон то бари подшо.

2. М—Дастону Рустам чу.

3. М—хира.

4. М—тира.

5. И—аз дасти.

6. Л—он.

Набудам ба фармони ту хушманд,
Зи камбихрадӣ¹ бар ман омад газанд.

Агар ту набандӣ бад-ин дар² миён,
Ҳама суду сармоя³ бошад зиён.

Фириста зи Мозандарон рафт зуд
Чу мурғи паранда, ба кирдори дуд.⁴

250 Чу пӯянда наздики Дастон расид,
Бигуфт, он чи донисту диду шунид.

Чу бишнид, бар тан-ш бидрид⁵ пӯст,
Зи душман ниҳон дошт ин, ҳам зи дӯст.

Ба равшандил аз дур бадҳо бидид,
Бар ӯ аз⁶ замона чӣ хоҳад расид.

Ба Рустам чунин гуфт Дастони Сом,
Ки шамшер кӯтаҳ шуд андар ниём.

Нашояд к-аз ин пас чамему чарем,^{*7}
Дигар хештан тоҷро⁸ парварем,

255 Ки шоҳи ҷаҳон дар дами аждаҳост,
Бар эронӣ-бар чӣ моя балост.

Кунун кард бояд туро Рахш зин,
Бихоҳӣ ба теги ҷаҳонбахш кин.

Ҳамоно, ки аз баҳри ин рӯзгор
Туро парваронид парвардгор.

Мар ин корхоро ту зебӣ кунун,
Маро сол шуд аз дусад- бар фузун.

1. ИЛ—каммихирад.

2. Л—камар бар.

3. Ил – судро моя.

4. ИЛ—б. 249 нест.

5. ИЛ – тан бидаррид.

6. Л—К-аз ин бар; И—К-аз ӯ бар.

7. М—хварем.

8. Л—хештанбахтро.

Аз ин кор ёбӣ ту номи баланд,
Раҳой диҳӣ шоҳро аз газанд.¹

260 Нашояд бад-ин кор оҳарманӣ,
Ки осоиш орӣ, дигар² дам занӣ.

Баратро³ ба бабри баён сахта⁴ кун,
Сар аз хобу андеша пардахта кун.⁵

Ҳар он тан, ки чашмаш синони ту дид,
Кӣ гӯяд, к-аз он пас равон-ш орамид?

Агар чанги дарё кунӣ, хун шавад,
Аз овози ту кӯҳ хомун шавад.

Набояд, ки Аржангу Деви Сапед
Ба чон аз ту доранд ҳаргиз умед.

265 Ҳам он гардани шоҳи Мозандарон,
Ҳама мӯҳр бишкан ба гурзи гарон.⁶

Чунин дод посух-ш Рустам,⁷ ки роҳ
Дароз асту ман чун шавам кинахоҳ?⁸

Аз ин подшоҳӣ бад-он,- гуфт Зол,—
Ду роҳ асту ҳарду ба ранчу вубол.

1. ИЛ—6. 258, 259 нест.

2. Л—На осоиш орову на; И—агар.

3. Л—танашро.

4. ИЛ—сахт.

5. ИЛ—Сар аз кору андеша пардахт кун.

6. ТПЗ— Аз ин зистан гар барорӣ ту ном,
Пароканда гардад зи номи ту ком.
Пас аз рафтани ном монад ба ҷой,
Ба Мозандарон пӯю эдар мапой,
Ки равшан кунӣ номи Соми савор,
Ба гетӣ набуда чу ӯ номдор,
В-аз он пас бигардад ҷаҳон роми ту,
Биларзанд девон ҳам аз номи ту.

7. Л—Чунин гуфт Рустам ба посух.

8. ТПЗ— Ба шаш моҳ рафтаст шоҳ андар он,
Аз он пас расида ба Мозандарон.
Чу ман ворасам, кай бимонад наҷод
Чун ӯ нозук аз тухми шоҳи Кубод?

Яке дер боз он ки Ковус рафт
Ва дигар, ки болош бошад ду хафт.

Пур аз шеру дев асту пуртирагӣ,
Бимонад бар ӯ чашмат аз хирагӣ.

Ту кӯтоҳ бугзин, шигифтӣ бубин,
Ки ёри ту бошад ҷаҳонофарин.

Агарчи ба ранҷ аст, ҳам бигзарад,
Паи Рахши фаррух варо биспарад.

Шаби тира то¹ баркашад рӯз чок,
Ниёиш кунам пеши² Яздони пок.

Магар боз бинам бару ёли ту,
Сару бозуву чангу кӯполи ту.

В-агар ҳуши ту низ бар дасти дев
Расонид Яздони кайҳонхидев.

275 Тавонад касе ин сухан боз дошт?
Кучо чун ки ояд, бибояд гузошт.

Нахоҳад ҳаме монд эдар касе,
Бибояд шуд арчанд монад³ баче.

Касе к-ӯ ҷаҳонро ба номи баланд
Бигирад,⁴ ба рафтан набошад нажанд.

Чунин гуфт Рустам ба фаррух падар,
Ки ман баста дорам ба фармон камар.

Валекин ба дӯзах чамидан ба пой
Бузургони пешин надиданд⁵ рой.

1. Л—чун.

2. Л—Ситоиш кунам рӯз.

3. Л—Намонӣ, агарчанд монӣ.

4. Л—гузорад.

5. Л—надоранд.

280 Ҳамон аз тани хеш нобуда сер,
Наёяд касе пеши даррандашер.¹

Кунун ман камарбаставу рафта гир,
Нахоҳам чуз аз додгар дастгир.

Тану ҷон фидои сипахбад кунам,
Тилисми тани ҷодувон² бишканам.

Ҳар он кас, ки зиндаст аз эронӣён,
Биёрам, бубандам камар бар миён.

На Аржанг монам, на Деви Сапед,
На Санча, на Пӯлоди Ғандӣ, на Бед.³

285 Ба номи ҷаҳонофарин –як Худой,
Ки Рустам нагардонад аз Рахш пой.

Магар дасти Аржанг баста чу санг,
Фиканда ба гардан-ш бар⁴ полҳанг.

Сару мағзи Пӯлодро зери пой,
Паи Рахш бурда заминро зи ҷой.⁵

Бипӯшид бабру баровард ёл,
Бар ӯ офарин хонд бисёр Зол.⁶

Чу пиле ба Рахш андаровард пой,
Рухаш рангбарчову дил ҳам бачой.

1. ИЛ—гуррандашер.

2. ЛМ – Тилисму тани ҷодувон.

3. Л –На авлоди Ғандӣ, на Санча, на Бед.

4. Л—гардан-дараш.

5. ТПЗ – Чу хуршед бар зад сар аз пушти зоғ,
Ҷаҳон гашт аз ӯ ҳамчу наврӯзи бог.

6. ТПЗ— Ҳамеша ба ҳар ҷой густарда ном,
Ниҳода абар чарх раҳши ту гом.
Туро пушт Яздони додор бод,
Сари душманонат нагунсор бод!

290 Биёмад пур аз об Рӯдоба рӯй,
Ҳама зор бигрист Дастон бар ӯй.

Чунин гуфт Рӯдобаи мохрӯй
Ба Рустам, ки дорӣ сӯи роҳ рӯй.

Маро дар ғами худ гузорӣ ҳама,
Ба Яздон чӣ уммед дорӣ ҳама?

Бад –ӯ гуфт, к-эӣ модари неххӯй,
Набугзинам ин роҳ бар орзуй.

Чунин омадам бахш аз рӯзгор,
Ту ҷону тани ман ба Яздон супор.¹

295 Ба падруд кардан-ш рафтанд пеш,
Кӣ донист, к-аш боз бинанд беш.

Замона бар ин сон ҳама бигзарад,
Паяш*² марди доно ҳама нашмарад.³

Ҳамон⁴ рӯзи бад, к-аз ту андаргузашт,
Бар он нех, к-аз ӯ гетӣ обод*⁵ гашт.⁶

ҲАФТ ХОНИ РУСТАМ

ХОНИ АВВАЛ

ҶАНГИ РАХШ БО ШЕРЕ⁷

Бурун рафт⁸ он паҳлави Нимрӯз
Зи пеши падар гурди гетифуруз.

Дурӯза ба як рӯз бугзоштӣ,
Шаби тираро рӯз пиндоштӣ.

1. Л – 6. 291-294 нест.

2. М – дамаш.

3. Л – Дили марди бино ҳама бингарад; И – бишмарад.

4. ИЛ – Мар он.

5. М – Бидонӣ, ки гетӣ дигаргуна.

6. Л – Гузашта ҳамон бод гардад ба дашт.

7. М-шер

8. Л – омад.

300 Бар ин сон паи¹ Рахш бибрид рох
Ба тобанда рӯзу шабони сиёҳ.

Танаш чун хуриш чусту² омад ба шӯр,
Яке дашт пеш омадаш пур зи гӯр.

Яке Рахшро тез бифшурд³ рон,
Таги гӯр шуд бо таги ӯ гарон.

Каманду паи Рахшу Рустам савор,
Наёбад даду дом аз ӯ зинҳор.

Каманди каёнӣ биандохт шер,
Ба ҳам^{*4} андаровард гӯре далер.⁵

305 Зи пайкони тир оташе барфурӯхт,
Бар ӯ хору хошоку ҳезум бисӯхт.

Аз он пас, ки бе тӯшу бе чон-ш кард,
Бар он оташи тез бирён-ш кард,

Бихӯрду биандохт дур устухон,
Ҳамин буд дегу ҳамин буд хон.

Лагом аз сари Рахш бардошт⁶ хор,
Чаро⁷ дид, бугзошт дар марғзор.

Яке найситон бистари хоб сохт,
Дари бимро чои эмин шинохт.⁸

1. Л – ҳаме.

2. Л – хост.

3. Л – тунд бинмуд.

4. М – ҳамд.

5. Л – Ба халка даровард гурди далер; И – И – Ба халқ андаровард гӯри далер;

ТПЗ – Кашиду бияфканд гӯр он замон,
Биёмад бараш чун ҳижабри жиён.

6. И – асп бигзошт.

7. Л – гиё.

8. ТПЗ – Бихобиду шамшер дар зери сар,
Ба ором бинҳод чун шер сар.

- 310 Дар он найситон бешаи шер буд,
Ки пиле наёраст аз он най дуруд.
- Чу як пос бугзашт, даррандашер
Ба пеши куноми худ омад далер.
- Ба най-бар яке пилтан хуфта дид,
Бари ӯ яке аспи¹ ошуфта дид.
- Нахуст аспро гуфт бояд шикаст,
Чу хоҳам, худ ояд саворам² ба даст.
- Сӯи Рахши рахшон биёмад дамон,
Чу оташ бичӯшид Рахш он замон.
- 315 Ду даст андароварду зад бар сараш,
Ҳамон тездандон ба пушт-андараш.
- Ҳаме зад-ш бар хок, то пора кард,
Дадеро бад-он чора³ бечора кард.
- Чу бедор шуд Рустами тезчанг,
Чаҳон дид бар шери дарранда танг.
- Чунин гуфт, к-эй Рахши нохушёр,⁴
Кӣ гуфтат, ки бо шер кун корзор?
- Агар ту шудӣ кушта бар дасти ӯй,
Ман ин гурзу ин миғфари чангчӯй
- 320 Чӣ гуна кишидӣ⁵ ба Мозандарон
Каманду камон, теғу гурзи гарон?⁶

1. Л – дев; И – пил.

2. И – Бихоҳад саворам худ ояд.

3. И – Дади бад бад-он чой; Л – чой.

4. ЛМ – бо рахш, к-эй хушёр.

5. ЗМ – кашидам.

6. ТПЗ – Набинам чу ту бораи тезтаг
Ба тундиву тезиву нармиву раг.
Чаро н-омадӣ назди ман бо хурӯш,
Хурӯши туам чун расидӣ ба гӯш?

Сарам гар зи хоби хуш огаҳ шудӣ,
Ту ро чанг¹ бо шер кӯтаҳ шудӣ.

Бигуфту бихуфту баросуд дер
Гави номбардор, гурди² далер.

Чу хуршед барзад сар аз тиракӯҳ,
Таҳамтан зи хоби хуш омад сутӯҳ.

Тани Рахш бистурду зин барниҳод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд.³

ХОНИ ДУВУМ

ЁҲТАНИ РУСТАМ ЧАШМАИ ОБ

325 Яке роҳ пеш омадаш ногузир,
Ҳама рафт боист бар хира хир.

Биёбони беобу гармои саҳт,
К-аз ӯ мурғ гаштӣ ба тан лаҳт-лаҳт.

Чунон гарм гардид ҳомуну дашт,
Ту гуфти, ки оташ бар ӯ баргузашт⁴

Тани Рахш⁵ гӯё забони савор
Зи гармиву аз ташнагӣ шуд зи кор.

Пиёда шуд аз аспу жӯпин ба даст
Ҳама рафт пӯён ба кирдори маст.

330 Намедид⁶ бар чора чустан раҳе,
Сӯи осмон кард рӯй он гаҳе.

Чунин гуфт, к-эй довари додгар,
Ҳама ранҷу саҳтӣ ту оӣ ба сар.

1. Л – разм.

2. И – номпардозу шери; Л – б. 322 нест.

3. ТПЗ– Нишаст аз бари Раҳши раҳшон чу гард,
Ба хони дуҷум паҳлавон рӯй кард.

4. Л – б. 326-327 нест.

5. ИЛМ – аспу.

6. ИЛ – ҳама ҳуст.

Гар эдун, ки хушнудӣ аз ранчи ман,
Бад-ин гетӣ оганда шуд ганчи ман.

Бипӯям ҳаме, то магар кирдгор
Дихад шоҳ Ковусро зинҳор.

Ҳам эрониёро зи чанголи дев
Раҳонад беозор кайҳонхидев.

- 335 Гунаҳкору афкандагони туанд,¹
Парастандаву бандагони туанд.²

Тани пилвораш чу ин гуфта шуд,
Шуд аз ташнагӣ сусту ошуфта шуд.

1. ИЛ – туем.

2. ИЛ – туем;

ТПЗ– Раҳонӣ тушон пок бар дасти ман,
Ки додам ба эшон кунун чону тан.
Ту гуфтӣ, ки ман додгар доварам,
Ба сахтӣ ситамдидаро ёварам.
Абар дод бинӣ ҳаме кори ман,
Магардон ҳаме тира бозори ман.
Дар ин кор гардӣ маро дастгир,
Масӯзон ба ман-бар дили Золи пир.
Мадех ранчи ин лашкарамро ба бод,
Ману лашкару кишварам дор шод.
Ҳаме гуфт бо хештан пилтан,
Кучо ёдаш омад зи гӯру кафан.
Ки будӣ агар бо сипоҳем кор,
Ба овардашон рафтаме шервор.
Ба як ҳамла зеру забар кардаме,
Дам аз чони эшон баровардаме.
В-агар з-он ки пеш омадӣ кӯҳи Ганг,
Ба як ҳамлаи ман накардӣ диранг.
Ба гурзи гарон кардаме кӯҳ паст,
Бибурдӣ ба мардӣ мар ўро шикаст.
В-агар з-он ки дарё на Чайхун будӣ,
Ки киштӣ зи дарё на берун будӣ.
Ба нерӯи доранда Яздони пок
Биёгандаме дар заминаш ба хок
Валекин чӣ суд аст мардиву зӯр,
Ки шуд бахти созандаро чашм кӯр.
Бар ин барру ин ташнагӣ чун кунам,
Ба марги равон-бар чӣ афсун кунам?

Бияфтод Рустам бад-он гармхок,
Забон гашта аз ташнагӣ чок-чок.

Ҳамон гаҳ яке меши некӯсурин
Бипаймуд пеши Таҳамтан замин.

Аз он рафтани меш андеша хост,
Ба дил гуфт, обишхур ин ҷо кучост?

- 340 Ҳамоно, ки бахшоиши кирдгор
Фароз омадаст андар ин рӯзгор.

Бияфшурд шамшер бар дасти рост,
Ба зӯри ҷаҳондор бар пой хост.

Бишуд дар паи мешу теғаш¹ ба чанг,
Гирифта ба дасти дигар полҳанг.²

Ба раҳ-бар яке чашма омад паид,³
Ки меши сарафроз⁴ он ҷо расид.

Таҳамтан сӯи осмон кард рӯй,
Чунин гуфт, к-эй довари ростгӯй,

- 345 Бар ин чашма ҷои паи меш нест,
Ҳамон ғурми даштӣ маро хеш нест.

Ба ҷое, ки танг андаромад сухун,
Паноҳат ба ҷуз поқяздон макун,

Ки ҳар⁵ кас, ки аз додгар як Худой
Бупечад, хирадро надорад ба ҷой.

Бар он ғурм-бар офарин кард чанд,
Ки аз ҷархи гардон мабодат газанд.

1. ИЛ – бар паи меш теге.

1*. Л – ки.

2. ТПЗ – Ҳама рафт мешу ҳама рафт гурд,
Ҳама рӯзи фаррух ҳама баршумурд.

3. ИЛ – чашмаи об дид.

4. Л – дилором.

5. Л – ҳар он.

Гиёҳи дару дашти ту сабз бод,
Мабодо зи ту бар дили юз ёд.*¹

- 350 Ба ту ҳар кӣ ёзад ба тиру камон,
Шикастакамон боду тираравон!²

Ки зинда шуд аз ту гави пилтан,
В-агарна пурандеша буд аз кафан,

Ки дар синаи аждаҳои бузург
Нагунҷад, бимонад ба чанголи гург.

Шуда пора-пора катону³ кашон,
Зи Рустам ба душман расида нишон.

Забонаш чу пардахта шуд з-офарин,
Зи Раҳши таковар ҷудо кард зин.

- 355 Ҳама тан⁴ бишусташ бад-он оби пок,
Ба кирдори хуршед шуд тобнок.

Чу сероб шуд, сози нахчир кард,
Басечиду таркаш пур аз тир кард.

Бияфканд гӯре чу пили жиён,
Ҷудо кард аз ӯ чарму пову миён.

Чу хуршед тез оташе барфурӯхт,
Баровард з-обу дар оташ бисӯхт.

Бипардаҳт аз он пас ба хӯрдан гирифт,
Ба ҷанг устухонаш фушурдан гирифт.

- 360 Сӯи ҷашмаи равшан омад ба об,
Чу сероб шуд, кард оҳанги хоб.

Таҳамтан ба Раҳши ситезанда гуфт,
Ки бо кас макӯшу машав низ ҷуфт.

1. М – абар ту дили юз шод.
2. Л – гумон.
3. Л – канону.
4. ИЛ – Таҳамтан.

Агар душман ояд, сӯи ман бипӯй,
Ту бо деу шерон машав чангҷӯй!»¹

Бихуфту биёсуду накшод лаб
Чамону чарон Рахш то ними шаб.

ХОНИ СЕВУМ

ҶАНГИ РУСТАМ БО АЖДАҲО

Зи дашт андаромад яке аждаҳо,
К-аз ӯ пил гуфти наёбад раҳо.²

365 Бад-он ҷойгаҳ будаш оромгоҳ,
Накардӣ зи бимаш бар ӯ дев роҳ.

Биёмад, ҷаҳонҷӯро хуфта дид,
Бари ӯ яке аспӣ³ ошуфта дид.

Пурандеша шуд, то ҷӣ омад падид,
Кӣ ёрад бад-ин ҷойгаҳ орамид?

Наёраст кардан кас он ҷо гузар
Зи девону пилону шерони нар.

Ҳамин низ, к-омад, наёбад раҳо
Зи ҷанги бадандеш нараждаҳо.

370 Сӯи Рахши рахшанда бинҳод рӯй,
Давон Рахш шуд назди дайҳимҷӯй.

Ҳаме кӯфт бар хок рӯинасум,
Чу тундар хурӯшиду афшонд дум.⁴

Таҳамтан чу аз хоб бедор шуд,
Сари пурхирад пур зи пайкор шуд.

-
1. ТПЗ – Маро Эзад аз баҳри ҷанг офарид,
Туро аз паи зину танг офарид.
 2. ТПЗ – Ҷӣ гӯям аз он аждаҳои диҷам,
Ки ҳаштод газ буд аз дум ба дам.
 3. И – деви.
 4. ИЛ – 6. 371 нест.

Ба гирди биёбон ҳаме бингарид,
Шуд он аждаҳои диҷам нопадид.

Або Рахш бар хира пайкор кард,
Бад-он, к-ӯ сари хуфта¹ бедор кард.

375 Дигарбора чун шуд ба хоб-андарун,
Зи торикӣ он аждаҳо шуд бурун.

Ба болини Рустам тағ овард Рахш,
Ҳаме канд хоку ҳаме кард пахш.

Дигарбора бедор шуд хуфтамард,
Барошuftу рухсора гулранг кард.²

Биёбон ҳама сар ба сар бингарид,
Ҷуз аз тирагӣ шаб*³ ба дида⁴ надид.

Бад-он меҳрбон Рахши бедор guft,
Ки «Торикии шаб нахоҳӣ нуҳuft?»

380 Сарамро ҳаме боздорӣ зи хоб,
Ба бедории ман гирифтат⁵ шитоб?

Гар ин бор сози чунин растахез,
Саратро бибурам ба шамшери тез.

Пиёда шавам сӯи Мозандарон,
Кашам хӯду⁶ шамшеру⁷ гурзи гарон.

Туро guftам, ар шерат ояд ба чанг,
Зи баҳри ту орам ман ӯро ба чанг.

1. И – гуна сархуфта.

2. ИЛМ –рухсорагон кард зард.

3. М – у.

4. И – б. 378 нест; Л – ҷуз аз тира шаб ҳеҷ дигар.
Л – хушёр.

5. Л – гирифтӣ.

6. И – зину.

7. Л – зину кӯполу.

Нагуфтам, ки имшаб ба ман баршитоб,
Ҳамебош, то ман начунбам зи хоб.»¹

385 Севум раҳ ба хоб андаромад сараш,
Зи бабри баён дошт пӯшиш бараш.

Бигуррид боз аждаҳои диҷам,
Ҳаме оташ афрӯхт гуфти² ба дам.

Чарогоҳ бугзошт Рахш он замон,³
Наёраст рафтан бари⁴ паҳлавон.

Дилаш з-он шигифтӣ ба ду ним буд,
К-аш аз Рустаму аждаҳо бим буд.

Ҳам аз меҳри меҳтар⁵ дилаш н-орамид,
Чу боди дамон пеши Рустам дамид.⁶

390 Хурӯшиду чӯшиду барканд хок,
Зи наълаш замин шуд ҳама чок-чок.

Чу бедор шуд Рустам аз хоби х(в)аш,
Барошuft бо бораи дасткаш.

Чунин хост⁷ равшан ҷаҳонофарин,
Ки пинҳон накард аждаҳоро замин.

Бад-он⁸ тирагӣ Рустам ўро бидид,
Сабук теги тез аз миён баркашид.

Бигуррид бар сони абри баҳор,
Замин кард пуроташи корзор⁹.

1. ИЛ – б. 383,384 нест.

2. Л – гӯй.

3. Л – Рахши дамон.

4. И – сӯи.

5. ИЛ – Чу аз меҳри Рустам.

6. Л – давид.

7. Л – Чунон сохт; И – чунон кард.

8. Л – Дар он.

9. ЛЗ – б.б. 394 ин б. омада;

Бидонист, к-он аждаҳо ҷоду аст,
Або одамӣ душмани бадху аст.

395 Бад-он аждаҳо гуфт: Баргӯй ном,
К-аз ин пас набинӣ ту гетӣ ба ком.

Набояд, ки бе ном бар дасти ман
Равонат барояд зи торик тан.

Чунин гуфт диҷхӣм нараждаҳо,
Ки аз ҷанги ман кас наёбад раҳо.

Сад андар сад ин дашт ҷои ман аст,
Баланд осмонаш ҳавои ман аст.

Наёрад паридан ба сар-бар уқоб,
Ситора набинад заминаш ба хоб.

400 Бад-ӯ аждаҳо гуфт:¹ Номи ту чист?
Ки зояндаро бар ту бояд гирифт.

Чунин дод посух, ки ман Рустамам,
Зи Дастони Сомам, ҳам аз Найрамам.

Ба танҳо яке кинавар лашкарам,
Ба Раҳши диловар замин биспарам.

Бубинӣ зи ман дастбурди набард,
Саратро ҳам акнун дарорам ба гард.²

Баровехт бо ӯ ба ҷанг аждаҳо,
Наёмад ба фарҷом ҳам з-ӯ раҳо.³

405 Чу зӯри тани аждаҳо дид Рахш,
К-аз он сон баровехт бо тоҷбахш.

Бимолид гӯшу даромад шигифт,
Биканд аждаҳоро ба дандону кифт.⁴

1. Л – бигуфт ину пас гуфт.

2. ИЛ – б. 403 нест.

3. ТПЗ– Бад-он сон биёвехт бо пилтан,
Ту гуфти ба Рустам даромад шикан.

4. ИЛ – Баландаждаҳоро ба дандон гирифт; Х – ба дандон ду кифт.

Бидаррид чармаш бад-он сон, ки шер,
Дар ӯ хира шуд паҳлавони далер.

Бизад теғу андохт¹ аз тан сараш
Фурӯ рехт чун руд хун аз бараш.

Замин шуд ба зер-андараш*² нопадид,
Яке чашмаи хун аз ӯ бардамид.

410 Чу Рустам бад-он аждаҳои диҷам
Нигаҳ кард бар ёли³ он тездам.

Биёбон ҳама зери ӯ дид пок,
Равон хуни гарм аз бари тираҳок.

Таҳамтан аз ӯ дар шигифтӣ бимонд,
Ҳама паҳлавон номи Яздон бихонд.

Ба об андаромад, сару тан бишуст,
Ҷаҳон ҷуз ба зӯри⁴ ҷаҳонбон наҷуст.

Ба Яздон чунин гуфт, к-эй додгар,
Ту додӣ маро донишу зӯру фар,

415 Ки пешам чи шеру чи деғу чи⁵ пил,
Биёбони беобу дарёи Нил.

Бадандеш бисёру гап андакест,
Чу хашм оварам, пеши чашмам якест.

ХОНИ ЧАҲОРУМ

КУШТАНИ РУСТАМ ЗАНИ ҚОДУРО

Чу аз офарин гашт пардохта,
Биёвард гул Рахшро⁶ сохта.

1. Л – теғ б-андохт.

2. М – зери танаш.

3. Л – кард бад-он ёлу.

4. Л – Ҷаҳондорро ҷуз.

5. ИЛ – дар пеши деғу ҳам шеру.

6. Л – мар Рахшро; И – он Рахшро.

Нишаст аз бари Рахшу¹ раҳ баргирифт,
Чамон манзили ҷодувон даргирифт.²

Ҳаме ронд³ пӯён ба роҳи дароз,
Чу хуршеди тобон бигашт аз фароз.

420 Дарахту гиё диду оби равон,
Чунон чун бувад ҷои марди ҷавон.

Чу чашми тазарвон яке чашма дид,
Яке ҷоми заррин, бараш⁴ пурнабид.*⁵

Яке ғурми⁶ бирёну нон аз бараш,
Намакдону ричор гирд-андараш.⁷

Фуруд омад аз аспу зин баргирифт,
Ба ғурму ба нон андаромад⁸ шигифт.

Хури ҷодувон буд, чу Рустам расид,
Аз овози ӯ дев шуд нопадид.

425 Нишаст аз бари чашма бар гирди най,⁹
Яке ҷоми ёкут¹⁰ пур кард май.

Або май яке нағз танбур буд,
Биёбон чунон хонаи сур буд.

Таҳамтан мар онро ба бар даргирифт,
Бизад руду гуфторҳо баргирифт¹¹,

1. ИЛ – зину.

2. Л – Зи роҳаш паи ҷоду андаргирифт;
И – Ҷаҳон манзили ҷоду андаргирифт.

3. Л – Ҳаме рафт.

4. Л – дар ӯ.

5. М – Ба ҷоме чу хуни кабӯтар набид.

6. Л – мурғи.

7. ТПЗ – Чу Рустам чунин ҷои боиста дид,
Худовандро офарин густарид.

8. Л – мурғу ба нон дарбимонда.

9. Л – фархундапай.

10. Л – зар ёфт.

11. Л – даргирифт.

Ки овозаи баднишон¹ Рустам аст,
Ки аз рӯзи шодиш баҳра кам аст.

Ҳама ҷои ҷанг аст майдони ӯй,
Биёбону кӯҳ аст бӯстони ӯй.

430 Ҳама ҷанг бо деу нараждаҳо,²
Зи деу биёбон наёбад раҳо.

Маю ҷому бӯё гулу³ марғзор,
Накардаст бахшиш маро рӯзгор.

Ҳамеша ба ҷанги⁴ наҳанг-андарам,
Дигар бо палангон ба ҷанг-андарам.

Ба гӯши зани ҷоду омад суруд,
Ҳамон ҷомаи⁵ Рустаму захми⁶ руд.

Биёрост рухро ба сони баҳор,
В-агарчанд зебо набудаиш нигор.

435 Бари Рустам омад пур аз рангу бӯй,
Бипурсиду биншаст наздики ӯй.

Таҳамтан ба Яздон ниёиш гирифт,
Бар ӯ офарину ситоиш⁷ гирифт,

Ки дар дашти Мозандарон ёфт хон,
Маю руд⁸ бо майгусори ҷавон.

Надонист, к-ӯ ҷодуи риман аст,
Нуҳуфта ба ранг-андар Аҳриман⁹ аст.

1. Л – Ки овораву пур зи ғам.

2. Л – Ҳама разм бо шеру бо аждаҳо.

3. Л – бӯи гулу; И – бар по гулу.

4. ИЛ – ҷанги.

5. ЛМ – нолаи; И – нағмаи.

6. Л – бонги.

7. И – офарин бар ситоиш; Л – офаринҳо фазоиш.

8. ИЛ – ҷом.

9. Л – оҳарман.

Яке тоси май бар кафаш¹ барниҳод,
Зи додори некидиҳиш кард ёд.

440 Чу овоз дод, аз худованди меҳр
Дигаргуна баргашт ҳоду ба чеҳр.

Равонаш гумони ситоиш надошт,
Забонаш тавони ниёиш надошт.²

Сияҳ гашт, чун номи Яздон шунид,
Таҳамтан сабук чун бад-ӯ бингарид.

Бияндохт аз бод³ ҳамми каманд,
Сари ҳоду овард⁴ ногаҳ ба банд.

Бипурсид, гуфташ чӣ чизӣ, бигӯй,
Бар он гуна к-ат ҳаст,⁵ бинмой рӯй.

445 Яке гандапире шуд андар каманд,
Пурожангу найрангу банду газанд.

Миёнаш ба ханҷар ба ду ним кард,
Дили ҳодувонро пур аз бим кард.

ХОНИ ПАНЧУМ

ГИРИФТОР ШУДАНИ АВЛОД БА ДАСТИ РУСТАМ

В-аз он ҷо сӯи роҳ бинҳод рӯй
Чунон чун бувад мардуми роҳчӯй.

Ҳама рафт пӯён, ба ҷое расид,
Ки андар ҷаҳон равшаной надид.⁶

Шаби тира чун рӯи зангӣ сиёҳ,
Ситора на пайдо, на тобанда⁷ моҳ.

1. Л – ҷоми бода ба каф.

2. И – б. 439-441 нест.

3. И – бол.

4. Л – афканд.

5. Бад – он сон, ки ҳастӣ ту.

6. Л – Шабу рӯз ҳар ду (ба) як сон будӣ,
Дили мардум аз вай ҳаросон будӣ.

7. Л – хуршеду.

450 Ту хуршед гуфтӣ ба банд-андар аст,
Ситора ба хамми каманд-андар аст.

Инон Рахшро доду бинҳод рӯй,
На афроз дид аз сиёҳӣ, на чӯй.¹

В-аз он чо сӯи рӯшноӣ расид,
Замин парниён диду яксар хавид.²

Қаҳоне зи пирӣ шуда навҷавон,³
Ҳама сабзаву обҳои раван.

Ҳама чома бар тан-ш чун об буд,
Ниёзаш ба озоишу хоб буд.

455 Бурун кард бабри баён аз бараш,
Ба хай - андарун ғарқа буд мигфараш

Бигустард ҳар ду абар⁴ офтоб,
Ба хобу ба оромиш⁵ омад шитоб.

Лағом аз сари асп⁶ бардошт хор,
Раҳо кард бар хеду бар киштзор.

Бипӯшид, чун хушк шуд хӯду бабр,
Гиё кард бистар ба сони ҳизабр.⁷

Чу дар сабза⁸ дид аспро⁹ даштбон,
Қушодазабон шуд дамону данон.¹⁰

460 Сӯи Рустаму Рахш бинҳод рӯй,
Яке чӯб зад гарм бар пой ӯй.

1. И – б. 448-451 нест.

2. ИЛ – зи хед.

3. И – чун ҷавон.

4. ИЛ – бари.

5. ИЛ – озоиш.

6. Л – Рахш.

7. ТПЗ– Сипар зери сар, тег бинҳод пеш,
Ниҳода ба даста - бараш дасти хеш.

8. Л – кишта.

9. Л – Рахшро.

10. Л – сӯи вай дамон.

Чу аз хоб бедор шуд пилтан,
Бад-ӯ даштбон гуфт, к-«Эй аҳриман,

Чаро асп дар хед бугзоштӣ,
Бари ранҷ нобурда бардоштӣ?»

Зи гуфтори ӯ тез¹ шуд марди хуш,
Бичасту гирифташ якояк ду гӯш.

Бияфшурду барканд ҳар ду зи бун,
Нагуфт аз баду нек бо ӯ сухун.

- 465 Сабук даштбон гӯшҳо баргирифт,
Ғиревон аз ӯ монд андар шигифт.

Бад-он марз Авлод буд паҳлавон,
Яке номдоре, далере,² чавон.

Бишуд даштбон назди ӯ бо хурӯш,
Пур аз хун сару дасту канда ду³ гӯш.

Бад - ӯ гуфт марде чу деви⁴ сиёҳ,
Палангина чавшан, аз оҳан кулоҳ.

Кучо ӯ саропой оҳарман аст,⁵
В-агар аждаҳо, хуфта дар чавшан аст.

- 470 Бирафтам, ки аспаш биро нам зи кишт,
Маро худ ба аспу ба кишта наҳишт.

Маро диду баргашта ёфа⁶ нагуфт,
Ду гӯшам биканду ҳамон ҷо бихуфт.⁷

1. ИЛ – тира.

2. Л – чангҷӯю далеру.

3. Л – Гирифта ба ду даст; И – Сари даст карда ду.

4. И – шери.

5. ИЛ – Ҳама дашт сар то сар оҳарман аст.

6. ИЛ – ёва.

7. ТПЗИЛ– Чу бишнид Авлод, барчасти зуд,
Бурун омад аз сӯзи* дил ҳамчу дуд.

* Л – дарди.

Ҳама гашт Авлод дар марғзор
Або номдорон зи баҳри шикор.¹

Чу аз даштбон он суханҳо шунид,
Ба нахчиргаҳ-бар паи шер дид.

Инонро бупечид бо саркашон,
Бад-он сӯ ки буд аз Таҳамтан нишон,

- 475 Ки то бингарад, к-ӯ чи мард аст х(в)ад,
Або ӯ зи баҳри ҷӣ кардаст бад.²

Чу омад ба танг-андарун чангҷӯй,
Таҳамтан сӯи Раҳш бинҳод рӯй.

Нишаст аз бари зину бурранда тег
Кашиду биёмад чу гурранда меғ.

Расиданд чун як ба дигар фароз,
Або якдигар баркушоданд роз.³

Бад-ӯ гуфт Авлод: «Номи ту чист?
Ҷӣ мардиву шоҳу паноҳи ту кист?

- 480 Набоист кардан бар⁴ ин сӯ гузар
Бари наррадевони⁵ пархошкар.

Чаро гӯши ин даштбон кандай,
Ҳамон асп дар кишт афкандай?

Ҳам эдун ҷаҳон бар ту созам сиёҳ,
Абар хок орам туро ин кулоҳ.⁶

Чунин гуфт Рустам, ки номи ман абр,
Агар абр бошад ба чанги ҳизабр.

1. Л – номдорону мардони кор.

2. ИЛ – 6. 475 нест.

3. ИЛ – 6. 478 нест.

4. Л – аз; И – бад ин.

5. ЛМ – Раҳи наррашериони.

6. ИЛ – 6. 481, 482 нест.

Ҳама найзаву теғ бор оварад,
Саронро сар андар канор оварад.

- 485 Ба гӯши ту гар номи ман бигзарад,
Дами чону хуни дилат бифсурад.

Наёмад ба гӯшат ба ҳар анчуман
Каманду камони гави пилтан?

Ҳар он мом, к-ӯ чун ту зояд писар,
Кафандӯз хонемашу мӯягар.

Ту бо ин сипаҳ пеши ман рондӣ,¹
Ҳама гавз бар гунбад афшондӣ.²

Наҳанги бало баркашид аз ниём,
Биёвехт аз пеши зин ҳамми хом.

- 490 Чу шер андаромад миёни рама,
Бикушт, он ки буданд гирдаш ҳама.

Ба як захм ду-ду сари сарфароз³
Бияндохт аз тан ба кирдори гоз.⁴

Саронро зи захмаш ба хок⁵ оварид,
Сари саркашон зери пай густарид.⁶

Шикаста шуд он лашкар аз паҳлавон,
Гурезон бирафтанду тираравон.⁷

Дару дашт шуд пур зи гарди савор,
Пароканда гаштанд бар кӯҳу ғор.

- 495 Ҳама рафт Рустам чу пили диҷам,
Каманде ба бозу-дарун⁸ шаст хам.

1. Л – рондӣ.

2. Л – афшондай.

3. И – бияфканд хор.

4. Л – Зи тан ме чудо карду тан баргудоз; И – Ба як тан бад-он оҳани обдор.

5. ИЛ – по.

6. ИЛ – Сӯи бандашон тан ба рой оварид.

7. ИЛ – б. 493 нест.

8. Л – фитрок бар.

Ба Авлод чун Рахш наздик шуд,
Кулахдорро¹ рӯз торик шуд.

Бияфканд Рустам каманди дароз,
Ба ҳам андаромад сари сарфароз.

Зи асп андаромад, ду дасташ бубаст,
Ба пеш андарафканду худ барнишаст.

Бад-ӯ гуфт: Агар рост гӯй сухун,
Зи кажжӣ на сар ёбам аз ту,² на бун.

500 Намоӣ маро ҷои Деви Сапед,
Ҳамон ҷои Пӯлоди³ Гандиву Бед.

Ба ҷое,*⁴ ки бастаст Ковусшоҳ,
Қучо ин⁵ бадихо намуда⁶ роҳ,

Намоиву пайдо кунӣ ростӣ,
Наёри ба дод⁷- андарун костӣ.

Ман ин тоҷу ин тахту⁸ гурзи гарон
Бигардонам аз шоҳи Мозандарон.

Ту бошӣ бар ин буму бар шаҳрёр,
Гар эдун, ки кажжӣ наёри ба кор.

505 В-агар кажжӣ ори ба гуфт-андарун,
Равон созам аз ҷашми ту руди хун.⁹

Бад-ӯ гуфт Авлод: Мағзат зи ҳашм
Бипардозу букшой якбора ҷашм.

1. И – б. 496 нест; Л – Ба кирдори шаб.

2. Л – ёбӣ аз худ.

3. Л – Аржангу.

4. М – Ҳамон ҷо.

5. Л – Қасе к-ин.

6. И – Қасе к-ин бадихо намудаш ба

7. Л – кор.

8. И – он тоҷи шоҳӣ ба.

9. ИЛ - б. 505 нест.

Тани ман мапардоз хира зи чон,
Биёбӣ зи ман, ҳар чӣ пурсӣ нишон.

Ба чое, ки бастаст Ковусшоҳ,
Намоям¹ туру як ба як шаҳру роҳ.

Туру хонаи Беду² Деви Сапед
Намоям, чу додӣ диламро навид.³

510 Кунун то ба наздики Ковуси кай
Сад афканда фарсанг бахшандапай.⁴

В-аз он чо сӯи дев фарсанг сад
Биёяд⁵ яке роҳи душхору бад.

Миёни ду кӯҳ аст пурҳавл чой,
Напаррад бар он осмонаш ҳумой.

Миёни ду сад⁶ чоҳсоре шигифт,
Ба паймоиш⁷ андоза натвон гирифт.

Зи девони ҷангӣ даҳу ду ҳазор
Ба шаб посбонанд бар кӯҳсор.⁸

515 Чу Пулоди Ғандӣ сипаҳдорашон,⁹
Чу Беду чу Санча ниғаҳдорашон.¹⁰

Сари наррадевон чу Деви Сапед,
К-аз ӯ кӯҳ ларзон бувад ҳамчу бед.¹¹

1. Л – Бигӯям.

2. И – пилу; Л – хонаву чой.

3. Л – Намоям ҳамон ҳар чи дорӣ умед; И – Ҳамон ман нашоям, ки дорӣ навид;

ТПЗ– Бидон, эй ситуда яли девдил,
Ки Эзад сириштат аз ин моя гил.

4. Л – б. 510 нест.

5. Л – Дарояд; И – б. 510, 511 нест.

6. Л – Саф.

7. ЛМ – паймон-ш.

8. Л – гоҳсор.

9. ИЛ – сипаҳдори ӯй.

10. Л – ниғаҳдори ӯй; И – Чу бедор Санча ниғаҳдори ӯй.

11. И – б. 516 нест.

Яке кӯҳ ёбӣ мар ўро ба тан,
Бару кифту*¹ ёлаш бувад даҳ расан.

Туро бо чунин ёлу дасту инон,
Гузорандаи теғу гурзу синон,

Чунин бурзу болову ин коркард,
На хуб аст бо дев пайкор кард.²

520 Чу з-он³ бугзарӣ, санглох асту дашт,
Ки оҳу бар он-бар⁴ наёрад гузашт.

В-аз^{5*6} он бугзарӣ, рӯди об аст пеш,
Чу⁷ паҳнои ў аз⁸ ду фарсанг беш.

Куноранг деве ниғаҳбони ўй,
Ҳама наррадевон ба фармони ўй.

В-аз он рӯй Бузгӯш то⁹ Нармпой,
Чу фарсанг сесад кашида сарой.¹⁰

Зи Бузгӯш то шаҳри Мозандарон
Раҳи зишту фарсангҳои гарон.

525 Пароканда-дар подшоҳӣ, савор
Ҳамоно, ки ҳасташ ҳазорон-ҳазор.

Чунон лашкаре¹¹ бо силеху дирам,
Набинӣ якеро аз эшон дижам.

Зи пилони чангӣ ҳазору дувист,
К-аз эшон ба шаҳр-андарун ҷой нест.

1. М – китф.

2. Л – чустан набард.

3. К-аз ин; И – К-аз ў.

4. Л – раҳ.

5. Л – Чу з-он; К-аз ў.

6. М – Аз.

7. И – Ки.

8. И – Бар.

9. Л – Сангсор бо Нармпой.

10. Л – ба пой.

11. Л – лашкари.

Ту танҳо таниву¹ агар з-оханӣ²,
Бисой ба сӯхони оҳарманӣ.

Бихандид Рустам зи гуфтори ӯй,
Бад-ӯ гуфт: Гар бо манӣ роҳчӯй,

530 Бубинӣ, к-аз ин як тани пилтан
Чӣ ояд бад-он номдор анҷуман.

Ба нерӯи Яздони пирӯзгар,
Ба бахту ба шамшеру тиру ҳунар.

Чу бинанд тови³ бару ёли ман,
Ба ҷанг⁴- андарун захи ми кӯполи ман,

Бидаррад паю пӯстшон аз ниҳеб,
Инонро надонанд боз аз рикеб.

Бад-он сӯ, кучо ҳаст Ковуси кай,
Кунун⁵ роҳ бинмову бардор пай.

535 Бигуфт ину биншаст бар Рахш шод,
Давон буд Авлод монанди бод.⁶

Наёсуд тира шабу пок рӯз,
Ҳама ронд то пеши Кӯҳиспарӯз,

Бад-он чо, ки Ковус лашкар кашид,
Зи деу зи чоду бад-ӯ бад расид.

Чу як нима бугзашт аз⁷ тирашаб,
Хурӯш омад аз дашту бонги чалаб.⁸

1. Л – танӣ ту ба танхову.

2. И – Ту танҳой, эй гурзаи оҳанӣ.

3. ИЛ – пою.

4. ИЛ – Ба бол.

5. Л – Маро.

6. И – б. 535 нест.

7. ИЛ – аз он.

8. Л-шағаб.

Ба Мозандарон оташ афрӯхтанд,
Ба ҳар чой шамъе ҳаме сӯхтанд.

540 Таҳамтан ба Авлод гуфт: Он кучост,
Ки оташ баромад зи чаппу зи¹ рост?

Дари шаҳри Мозандарон аст, гуфт,
Ки аз шаб ду баҳра наёранд хуфт.²

Бад-он чойгаҳ бошад Аржангдев,
Ки ҳазмон³ барорад ғурунгу⁴ ғирев.

Бихуфт он замон Рустами чангҷӯй,
Чу хуршеди тобанда бинмуд рӯй.

Бупечид Авлодро бар дарахт,
Ба банди камандаш биёвехт сахт.⁵

545 Ба зин-андар афканд гурзи ниё,
Ҳаме рафт якдил, пур аз кимиё.

ХОНИ ШАШУМ

ҶАНГИ РУСТАМ ВА АРЖАНГДЕВ

Яке миғфари хусравӣ бар сараш,
Хайолуда бабри баён дар бараш.

Ба Аржанг солор бинҳод рӯй,
Чу омад ба лашкарғаҳи⁶ чангҷӯй.

1. Л – чапу дасти.

2. ТПЗИ – Сипаҳбад чу Пӯлоду Аржангу Бед,
Ҳама пахлавонони Деви Сапед,
Дарахте, ки сар дорад андар саҳоб,
Ситора зада, баркашида таноб.

3. ИЛ – ҳар дам.

4. Л – хурӯшу; барояд хурӯшу.

5. ТПЗИ– Чу хуршед барзад сар аз тиракӯҳ,
Ҷаҳонро бияфзуд фарру шукӯҳ,
Зи хоб андаромад гави точбахш,
В-аз он чо бирафт ӯ ба наздики Рахш*.

* И – б. 2 нест.

6. ИЛ – бари лашкари.

Яке наъра зад дар миёни гурӯҳ,
Ки гуфтӣ бидаррид дарёву кӯҳ.

Бурун част аз он хайма¹ Аржангдев,
Чу омад ба гӯшаш аз он сон² ғирев.

550 Чу Рустам бидидаш, барангехт асп,
Биёмад бари ӯ чу Озаргушасп.

Сари гӯш бигрифтӯ ёлаш далер,
Сар аз тан бикандаш ба кирдори шер.

Пур аз хун сари дев канда зи тан,
Бияндохт з-он сӯ, ки буд анчуман.

Чу девон бидиданд кӯполи ӯй,
Бидаррид дилшон зи чанголи ӯй.

Накарданд ёд аз бару буму руст,
Падар бар писар - бар ҳаме роҳ ҷуст.

555 Бароҳехт шамшери кин пилтан,
Зи девон бипардохт он³ анчуман.

Чу баргашт хуршеди⁴ гетифурӯз,
Биёмад дамон то ба Кӯҳиспарӯз.

Зи Авлод букшод ҳамми каманд,
Нишастанд зери дарахти баланд.

Таҳамтан зи Авлод пурсид роҳ,
Ба шаҳре кучо буд Ковусшоҳ.

Чу бишнид аз ӯ тез, бинҳод рӯй
Пиёда давон пеши ӯ роҳҷӯй.

560 Чу омад ба шаҳр-андарун тоҷбахш,
Хурӯше баровард чун раъд Рахш.

1. ИЛ – аз хайма.

2. Л – аз он сӯ гӯшаш.

3. Л – Бипардохт якбора з-он.

4. ИЛ – пирӯзи.

Чу бишнид Ковус овози ўй,
Бидонист анчому оғози ўй.¹

Ба эрониён гуфт пас шаҳрёр,
Ки моро сар омад бади рӯзгор.

Хурӯшидани Рахшам омад ба гӯш,
Равону дилам тоза шуд з-он хурӯш.

Ба гоҳи Кубод инчунин шиҳа кард,
Куҷо кард бо шоҳи туркон набард.

565 Ҳаме гуфт лашкар, ки Ковусшоҳ
Зи банди гаронаш шуда ҷонтабоҳ.

Хирад аз сараш рафтаву хушу фар,
Ту гӯй ҳаме хоб гӯяд магар.

Надорем чора дар ин банди сахт,
Ҳамоно, ки аз мо бигардид бахт.²

Биёмад ҳам андар замон пеши ўй
Яли оташафрӯзи пархошчӯй.

Чу наздики Ковус шуд пилтан,
Ҳама сарфарозон шуданд анчуман.

570 Чу Гударзу чун Тусу Геви далер,
Чу Густаҳму Шедӯшу Бахроми шер.³

Гиревид бисёру⁴ бурдаш намоз,
Бипурсидаш аз ранҷҳои дароз.

Гирифташ ба⁵ оғӯш Ковусшоҳ,
Зи Золаш бипурсиду аз ранҷи роҳ.

1. ИЛ – б. 561 нест.

2. ТПЗ – Дар ин гуфта буданд эрониён,
Куҷо паҳлавон танг баста миён;
ИЛ-б. 563-567 нест; Л – б. 564-567 нест.

3. ИЛ – б. 570 нест.

4. Л – фаровон гиревиду.

5. ИЛ-дар.

Бад-ӯ гуфт пинҳон: Аз ин ҷодувон
Ҳама Рахшро кард бояд ниҳон.¹

Чу ояд ба Деви Сапед огаҳӣ,
К-аз Аржанг шуд рӯи гетӣ тигӣ.

575 Ба наздики Ковус шуд пилтан,
Ҳама наррадевон шаванд анҷуман.

Ҳама ранҷҳои ту бебар шавад,
Зи девон ҷаҳон пур зи лашкар шавад.

Ту акнун раҳи хонаи дев гир,
Ба ранҷ² андаровар тану теғу тир.

Магар^{*3} ёр бошад-т Яздони пок,
Сари ҷодувон андарорӣ ба хок.

Гузар кард бояд абар чанд^{*4} кӯҳ,
Зи девон ба ҳар ҷо гурӯҳогурӯҳ.

580 Яке ғор пеш оядат ҳавлноқ,
Чунон чун шунидам, пур аз тарсу бок.

Гузораш⁵ пур аз наррадевони ҷанг,
Ҳама разро сохта чун паланг.

Ба ғор-андарун гоҳи Деви Сапед,
К-аз ӯянд лашкар ба биму умед.

Тавонем агар кардан ўро табоҳ,
Ки ўяст солору пушти сипоҳ.⁶

1. ЛЗ – п. аз б. 573 ин б. омада:

Бигирӣ зи пинҳон раҳи* дев тунд,
Магар гардад он** тезчангол кунд.
Магар боз равшан шавад ин ду чашм,
Битарсам ҳама з-он бади*** зиштхашм.

* 3 – бори; ** 3 – аз, *** 3 – аз он деви бад.

2. Л – ҷанг.

3. М – Агар.

4. М – ҳам аз ҳафт.

5. Л – Гузорат.

6. И – пушту паноҳ.

Сипахро зи ғам чашмҳо тира шуд,
Маро дида аз¹ тирагӣ хира шуд.²

585 Пизишкон, ки диданд,³ карданд умед
Ба хуни дилу мағзи Деви Сапед.

Чунин гуфт фарзона марди пизишк,
Ки чун хуни ўро ба сони сиришк

Чаконӣ се қатра ба чашм-андарун,
Шавад тирагӣ пок бо хун бурун.⁴

Гави пилтан чангро соз кард,
В-аз он чойгаҳ рафтан оғоз кард.

Ба эронӣ гуфт: «Бедор бед,
Ки ман кардам оҳанги Деви Сапед,

590 Ки ў пили ҷангиву чорагар аст,
Фаровон ба гирд-андараш лашкар аст.

Гар эдун, ки пушти ман орад ба хам,
Шумо дер монед хору диҷам.

В-агар ёр бошад худованди хур,
Диҳад мар маро ахтари нек⁵ зўр,

Ҳама буму бар бозёбему тахт,
Ба бор ояд он хусравонӣ дарахт.⁶

1. ИЛМ – чашм дар.

2. Л – п. аз б. 584 ин б. омада:

Марову туро бим аз ўй асту бас,
Чу ў кушта шуд, нест биме зи кас,
Ки ў кард моро чунин бебаҳо,
Бар он аст, к- эдар наёбам раҳо.
Бибасту бихаст ин сипоҳи маро,
Сиях кард хуршед моҳи маро.

3. Л – ба дармон-ш.

4. ТПЗ– Умедам ба бахшоиши кирдгор,
К-аз он деви ҷангӣ барорӣ димор.

5. Л – саъд.

6. ТП – Бузургон бар ў хонданд офарин,
Ки бе ту мабод аспу кўполу зин.

ХОНИ ҲАФТУМ

КУШТАНИ РУСТАМ ДЕВИ САПЕДРО

Аз он чойгаҳ танг баста камар,
Биёмад пур аз кинаву чанг сар.

595 Або хештан бурд Авлодро,
Ҳама ронд мар*¹ Рахши чун бодро.²

Чу Рахш андаромад бад-он Ҳафткӯх,
Бад-он наррадевон гурӯхогурӯх³

Ба наздики он⁴ ғори бебун расид,⁵
Ба гирд-андараш лашкари дев дид,

Ба Авлод гуфт: Он чи пурсидамат,
Ҳама бар раҳи ростӣ дидамат.⁶

Кунун чун гаҳи рафтан омад фароз,
Маро роҳ бинмову букшой роз.

600 Бад-ӯ гуфт Авлод, чун офтоб
Шавад гарм, дев андарояд ба хоб.

Бар эшон ту пирӯз бошӣ ба чанг,
Кунун як замон кард бояд диранг.

Зи девон набинӣ нишаста яке,
Магар⁷ ҷодувон посбон андаке.

Бад-он гаҳ ту пирӯз бошӣ магар,
Агар ёр бошад-т пирӯзгар.

1. М – он.

2. ИЛ – б. 59 нест;

ТПЗ – Наёсуд дар раҳ гави некхоҳ,
Намоянда Авлод будаш ба роҳ.

3. Л – Бар он наррадевори гашта гурӯх.

4. Л – наздикии.

5. И – Биёмад, чу наздики гораҳ расид.

6. ТПЗ – Яке кори саҳт аст эдар маро,
Сазад, гар бигӯй ту, некаҳтаро.

7. ИЛ – Чуз аз.

Накард эч Рустам ба рафтан шитоб,
Бад-он то баромад баланд офтоб.

605 Сару пой Авлод муҳкам¹ бубаст,
Ба ҳамми каманд он гаҳе барнишаст.

Бароҳехт чангинаҳанг аз ниём,
Бигуррид чун раъду баргуфт ном.

Миёни сипоҳ андаромад чу гард,
Саронро² ба ханчар ҳаме дур кард.³

Наистода кас пеши ӯ-дар ба чанг,
Начустанд бо ӯ яке ному нанг.

В-аз он чойгаҳ сӯи Деви Сапед
Биёмад ба кирдори тобанда шед.

610 Ба монанди⁴ дӯзах яке чоҳ дид,
Тани ҷоду*⁵ аз тирагӣ⁶ нопадид.

Замоне ҳаме буд дар Ганг теғ,⁷
Набуд ҷои пайкору⁸ ҷои гурег.⁹

Чу мижгон бимолиду дида бишуст,
Дари¹⁰ ғори торик чанде бичуст.

Ба торикӣ-андар яке кӯҳ дид,
Саросар шуда ғор аз ӯ нопадид.

Ба ранги шаба рӯю чун шир мӯй,
Ҷаҳон пур зи болову паҳнои ӯй.

1. Л – бл тан.

2. Л – Сар аз тан.

3. ТПЗ– Ба нерӯи ӯ чун набуд тобашон,
Зи теғаш бимонданд дар бими ҷон.

4. ИЛ –Ба кордори.

5. М – Буни чоҳ.

6. Л – Саросар шуда ғор аз ӯ.

7. Л – чанги теғ.

8. И – дидору.

9. Л – Набуд ҷои дидору роҳи гурез.

10. ЛМ – Дар он.

615 Ба гор - андарун дид рафта ба хоб,
Ба куштан накард эч Рустам шитоб.

Бигуррид, гурридане чун паланг,
Чу бедор шуд, андаромад ба чанг.¹

Сӯи Рустам омад чу кӯхи сиёх,
Зи оҳан-ш соид, зи оҳан² кулоҳ.

Яке осиесангро даррабуд,
Ба наздики Рустам даромад чу дуд.³

Аз ӯ шуд дили пилтан пурниҳеб,
Битарсид к-ояд ба тангӣ нишеб.

620 Барошuft бар сони шери жиён,
Яке теги тезаш бизад бар миён.

Ба нерӯй Рустам зи болои ӯй
Бияндохт як дасту як пой ӯй.

Бурида баровехт бо ӯ ба ҳам
Чу пили сарафрозу шери диҷам.

Ба як по бикӯшид бо номвар,
Ҳама горро карда зеру забар.

Гирифт он бару ёли гурди далер,
Ки орад магар паҳлавонро ба зер.⁴

625 Ҳама гӯшт⁵ канд ин аз он, он аз ин,
Ҳама гил шуд аз хун саросар замин.

Ба дил гуфт Рустам: Гар имрӯз чон
Бимонад ба ман, зиндаам ҷовидон.

1. Л – б 615-616 нест.

2. Л – Зи пӯлод соид в-аз оҳан.

3. ИЛ – б. 618 нест.

4. ИЛ – б. 623, 624 нест;

ТПЗ– Даромад ба ӯ Рустами номдор,
Гирифта бару ёли ӯ устувор.

5. Л – пӯст.

Ҳам эдун ба дил гуфт Деви Сапед,
Ки аз чони ширин шудам ноумед.

Гар эдун ки аз чанги ин аждаҳо
Бурида паю пӯст ёбам раҳо.

На меҳтар, на кеҳтар зи номоварон
Бубинанд рӯям ба Мозандарон.

630 Ҳаме гуфт аз ин гуна Деви Сапед,
Ҳаме дод дилро бад-он сон навид.

Бад-ин гуна бо якдигар размчӯй,
Зи танҳо равон буд ҳаю хун ба чӯй.

Таҳамтан ба нерӯи чонофарин
Бикӯшид бисёр бо дарду кин.

Саранҷом аз он кинаву корзор,
Бипечид бар худ гави номдор.¹

Бизад чангу² бардошташ наррашер,
Ба гардан³ бароварду афканд зер.

635 Задаш бар замин ҳамчу шери жиён
Чунон к-аз тани вай бурун кард чон.

Фурӯ бурд ханчар, дилаш бардарид,
Цигар-ш аз тани тира берун кашид.

Ҳама ғор яксар тани кушта буд,
Ҷаҳон ҳамчу дарёи хун гашта буд.⁴

1. ИЛ – б. 630 – 633 нест.

2. ИЛ – дасту.

3. Л – Ба гардун.

4. ТПЗ – Чу девон бидиданд кирдори ӯй,
Ҳазимат гирифтанд аз кори ӯй.
Намонданд як тан дар он чойгоҳ,
Биёмад бурун Рустами кинаҳоҳ,
Кушод аз миён он каёнӣ камар,
Бурун кард ҳафтону ҷавшан зи бар.
Зи баҳри ниёиш сару тан бишуст,
Яке пок ҷои парастииш бичуст,

Биёмад, зи Авлод букшод банд,
Ба фитрок баст он каёнӣ¹ каманд.

Ба Авлод дод он кашида чигар,
Сӯи шоҳ Ковус бинҳод сар.

640 Бад-ӯ гуфт Авлод, к-эӣ наррашер,
Ҷаҳонро ба тег оваридӣ ба зер.²

Нишонҳои банди ту дорад танам,
Ба зери камандат ҳаме бишканам.

Ба чизе, ки додӣ диламро навид,
Ҷаме боз хоҳад навидам умед.

Ба паймон шикастан на андар(х)варӣ,
Ки шери жиёниву кайманзарӣ.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки Мозандарон
Супорам ба ту аз карон то карон.

Аз он пас ниҳод аз бари хок сар,
Чунин гуфт, к-Эӣ довари додгар,
Зи ҳар бад туй бандагонро паноҳ,
Ту додӣ маро гурдиву дастгоҳ.
Тавоноиву мардиву фарру зӯр,
Ҷама комам аз гардиши моҳу хур.
Ту бахшидӣ, ар на зи худ хортар
Набинам ба гетӣ яке зортар.
Ғаму андуҳу ранчу тимору дард,
Зи неку зи бад ҳарчӣ ояд ба мард,
Камиву фузунӣ некаҳтарӣ,
Баландию пастию кундоварӣ,
Зи доди ту бином, ҳаме ҳар чӣ ҳаст,
Дигар кас надорад дар ин кор даст.
Зи доди ту ҳар зарра меҳре шавад,
Зи фаррат пашизе сипеҳре шавад.
Ситоиш чу қард он яли сарфароз,
Ба тан боз пӯшид ҳар гуна соз.

1. Л – барбаст тозон.

2. ТПЗ– Ба Мозандарон кас набошад дигар,
Ки пархош ҷӯяд зи ту номвар.
Ба ҳар кор бошӣ ту пирузбахт,
Сазовор ҳастӣ ту бар тоҷу тахт.
Сазад, гар бубинӣ яке кори ман,
Кучо бо ту буд рост гуфтори ман.

645 Яке кор пеш асту ранче дароз,
Ки ҳам бо нишеб асту ҳам бо фароз.

Ҳама шоҳи Мозандаронро зи гоҳ
Бибояд рабудан, фикандан ба чоҳ.

Сари деви чоду ҳазорон ҳазор
Бияфканд бояд ба ханҷар ба зор.

В-аз он пас магар хокро биспарам
В-агарна зи паймони ту нагзарам.¹

Расид он гаҳе назди Ковуси кай
Гави паҳлавон, шери фархундапай.²

650 Ба шодӣ баромад зи гурдон фиғон,
Ки омад сипаҳдори равшанравон.

Ситоишқунонаш давиданд пеш,
Бар ӯ офарин буд з-андоза беш.³

Чунин гуфт, к- Эй шоҳи донишпазир,
Ба марги бадандеш ромиш пазир!

Даридам чигаргоҳи Деви Сапед,
Надорад бад-ӯ шоҳ аз ин пас умед.

Зи паҳлӯш берун қашидам чигар,
Чӣ фармон диҳад шоҳи пирӯзгар?

655 Бар ӯ офарин хонд Ковусшоҳ,
Ки бе ту мабодо кулоҳу сипоҳ.

-
1. ТПЗ– Туро з-ин сипас бениёзӣ диҳам,
Ба Мозандарон сарфарозӣ диҳам.
В-аз он сӯ ду чашми бузургон ба роҳ,
Ки кай боз гардад яли размхоҳ.
Ба пирӯзӣ аз разми он деви нар
Ба ханҷар зи ёлаш ҷудо карда сар.
2. Л – Ҷаҳонпахлавон – Рустами некпай.
3. ИЛ – б. 650, 651 нест.

Бар он мом, к-ӯ чун ту фарзанд зод,
Нашояд чуз аз¹ офарин кард ёд.

Ҳазор офарин бод бар Золи Зар,
Абар марзи Зобул саросар дигар,

Ки чун ту далере падида оварид,
Ҳамоно ки чун ту замона надид.²

Маро³ бахт аз ин ҳар ду фаррухтар аст,
Ки пили ҳизабравжанам⁴ кехтар аст.⁵

660 Чу аз офариниш бипардохт кай,
Чунин гуфт, к-эй гурди фархундапай,

Кунун хунаш овар ту дар чашми ман,
Ҳамон низ дар чашми ин анчуман.

Магар боз бинем дидори ту,
Ки бодо ҷаҳнофарин ёри ту!⁶

Ба чашмам чу андаркашиданд хун,
Шуд он дидаи тира хуршедгун.⁷

Ниҳоданд зер-андараш тахти оҷ,
Баровехтанд⁸ аз бари оҷ тоҷ.

1. И – ба чуз.

2. ИЛ – б. 657, 658 нест.

3. Л – Киро.

4. ИЛ – ҳизабрафканам.

5. И-б. б. 659 ин б. омада:

Таҳамтан дили дев пеш оварид,

Аз ӯ чун ба чашми шаҳ андаркашид.

6. ИЛ – б. 660-662 нест.

7. Л – Шуд он тирагӣ пок бо хун бурун;

ТПЗ– Ҳам андар замон Рустами пурхунар

Кашид андар эшон зи хуни ҷигар.

Ҳама дидаҳашон бишуд равшано,

Ҷаҳоне бишуд сар ба сар гулшано.

8. ИЛ – Биёвехтанд.

665 Нишаст аз бари тахти Мозандарон
Або Рустаму номвар¹ меhtarон.

Чу Тусу Фарибурзу Гударзу Гев,
Чу Руххому Гургину Бахроми нев.

Бар ин гуна як ҳафта бо руду май
Ҳама ромиш ороост Ковуси кай.

Ба ҳаштум нишастанд бар зин ҳама,
Ҷаҳонҷӯю гарданкашону рама.

Ҳама баркашиданд гурзи гарон
Пароканда дар² шаҳри Мозандарон.

670 Бирафтанд яксар ба фармони кай
Чу оташ, ки бархезад аз хушкнай.

Зи шамшери тез оташ афрӯхтанд,
Ҳама шаҳр яксар ҳама сӯхтанд.

Бикуштанд чандон аз он ҷодувон,
Ки аз хун ҳама рафт ҷӯе равон.

Бад-он гаҳ ки тира шаб омад ба танг,
Гавон орамиданд яксар зи ҷанг.³

Ба лашкар чунин гуфт Ковусшоҳ,
Ки акнун мукофот карда гуноҳ,

675 Чунон чун сазо буд, бад-эшон расид,
Зи куштан кунун сар бибояд кашид.⁴

Бибояд яке марди бохушу санг,
Кучо боз донад шитоб аз диранг.

1. И – номвар Рустаму.

2. Л – бар.

3. ИЛ – б. 672, 673 нест.

4. ТПЗ – Ба Рустам чунин гуфт Ковуси кай,
Ки, эй гурди фарзонаи неқпай.

Шавад назди солори Мозандарон,
Кунад дил-ш бедору мағзаш гарон.

Бад-он кор хушнуд шуд пури Зол,
Бузургон*¹ ки буданд бо ӯ ҳамол.

Фиристодани нома наздики ӯй,
Барафрӯхтан ҷони торики ӯй.

НОМА НАВИШТАНИ КОВУС НАЗДИКИ ШОҲИ МОЗАНДАРОН

680 Яке номае бар ҳарири сапед,
Бад-он - андарун чанд биму умед.²

Дабири хирадманд бинвишт хуб,
Падид оварид андар он зишту хуб.

Нахуст офарин кард бар додгар,
К-аз ӯ гашт³ пайдо ба гетӣ хунар.

Хирад доду гардонсипеҳр офарид,
Дуруштиву тундиву меҳр офарид.

Ба неку ба бад додамон дастгоҳ
Худованди гарданда хуршеду⁴ моҳ.⁵

685 Агар додгар бошиву покдин,
Зи ҳар кас наёбӣ чуз аз офарин.

1. М – Ва гурдон.

2. ТПЗ - Дигар рӯз, к-ин гунбади тезгард
Бигустард бар чарх дебои зард.
Мувофиқи қайди Т, 3 ин б. пеш аз б. 680 омада, ки ба мақсад наздиктар
менамояд.

3. Л - дид.

4. Л - гардандаи меҳру.

5. ТПЗ– Дигар гуфт, к-ин номаи б-офарин
Зи Ковуси кай - шохи Эронзамин
Ба назди сипаҳдори Мозандарон,
Ки бо деви ҷоду бувад ҳамзабон.
Бидон, эй гирифтори банди ғурур,
Ки ин аст расми сарои сурур.

В-агар бадниҳон бошиву бадкуниш,
Зи чархи баланд оядат сарзаниш.

Ҷаҳондор агар додгар бошадӣ,
Зи фармони ӯ кай гузар бошадӣ.

Сазои гунаҳ бин, ки Яздон чӣ кард,
Зи деу зи ҷоду баровард гард.

Кунун гар шудӣ огаҳ аз рӯзгор,
Равону хирад будат омӯзгор,

690 Ҷамон ҷо бимон тахти¹ Мозандарон,
Бад-ин боргоҳ ой чун кехтарон.

Чу бо ҷанги Рустам надорӣ ту тов,
Бидеҳ зуд бар коми мо божу сов.²

Агар гоҳи Мозандарон боядат,
Магар з-ин нишон роҳ бикшоядат.

В-агар на чу Аржангу Деви Сапед
Дилат кард бояд зи ҷон ноумед.³

Чу нома ба сар бурд фарруҳ дабир,
Ниҳод аз бараш мӯҳри мушку абир.⁴

695 Бихонд он замон шоҳ Фарҳодро,
Гирояндаи гурзи пӯлодро.

Гузини бузургони он шаҳр буд,
Зи бекориву ранҷ бебаҳр буд.

Бад-ӯ гуфт ин номаи пандманд
Бубар назди он деви ҷаста зи банд.

Чу аз шоҳ бишнид Фарҳоди гурд,
Заминро бибӯсиду нома бибурд

1. ИЛ – тоҷи.

2. И – Бидеҳ бож ночору бигзор сов.

3. ТПЗ– Надонӣ чу Рустам кунад рои ҷанг,
Зи тегаҳ ба дарё бисӯзад наҳанг.

4. ИЛ – б. 694 нест.

Ба шаҳре, кучо нармпоён¹ буданд,
Саворони пӯлодхоён² буданд.

700 Касеро, ки бинӣ ту пой³ аз дувол,
Лақабшон чунин буд бисёр сол.

Бад-он шаҳр буд шоҳи Мозандарон,
Ҳамон ҷо далерону кундоварон.

Якero фиристод Фарҳод пеш,
В-аро кард оғаҳ зи кирдори хеш.⁴

Чу бишнид, к-аз назди Ковусшоҳ
Фиристодаи боҳуш омад зи роҳ.

Пазира шуданро сипоҳе гарон,
Далерону шерони Мозандарон.

705 Зи лашкар якояк ҳама⁵ баргузид,
Аз эшон ҳунар хост, к-ояд падида.

Чунин гуфт, к-имрӯз мардонагӣ
Ҷудо кард бояд зи девонагӣ.⁶

Ҳама роҳу расми паланг оваред,
Сари хушмандон ба чанг оваред.⁷

Пазира шудандаш пур аз чин бурӯй,
Суханҳо нарафт эҷ бар орзуй.

Чу рафтанд наздики Фарҳоди гурд,
Аз он номдорони бодастбурд.⁸

1. Л – сустпоён.

2. Л – Далерону ханчаргузорон.

3. Л – Касоне, ки буданд по.

4. ИЛ – б. 702 нест.

5. Л – тане чандро.

6. Л– Ҳар он кас, ки нерӯ варо ёр шуд,
Дили ӯ ба пирӣ гирифта шуд.

7. ТПЗ– Чунон чун фиристода пажмон шавад,
Зи дидоратон саҳт тарсон шавад.

8. ИЛ – б.709 нест.

- 710 Яке даст бигрифту бифшордаш,
Паю устухонхо биёзордаш.
- Нагашт эч Фарҳодро рӯй зард,
Наёмад бар ӯ рангу банде зи¹ дард.
- Бибурданд Фарҳодро пеши² шоҳ,
Зи Ковус пурсиду аз³ ранчи роҳ.
- Пас он нома бинҳод пеши дабир,
Маю мушк буд бехта⁴ бар ҳарир.
- Мар он нома бархонд мӯбад бад-ӯй,
Бупечид аз он нома пархошчӯй.⁵
- 715 Чу огаҳ шуд аз Рустаму кори дев,
Пур аз хун шудааш чашму дил пурғирев.
- Ба дил гуфт, пинҳон шавад офтоб,
Шаб ояд, бувад гоҳи орому хоб.
- Зи Рустам нахоҳад ҷаҳон орамид,
Нахоҳад шудан номи ӯ нопадид.
- Ғамин⁶ шуд зи Аржангу Деви Сапед,
Ки шуд кушта Пӯлоди Ғандиву Бед.
- Чу он номаи шоҳ яксар бихонд,
Ду дида ба хуни дил-андар нишонд.⁷
- 720 Се рӯзаш ҳамедошт меҳмони хеш
Бари номдорону ёрони хеш.
- Ба рӯзи ҷаҳорум бад-ӯ гуфт: «Рав
Ба наздики он беҳирад шоҳи нав.⁸

1. Л – ранчи бедоду.
2. ИЛ – назди.
3. Л – кораш бипурсид в-аз.
4. Л - бофта; И - андохта.
5. ИЛ – б. 714 нест.
6. ИЛ – Ғамӣ.
7. Л – фишонд.
8. ИЛ – дод.

Чунин гӯй¹ посух ба Ковуси кай,
Ки дар чом тира-ст бе об*² май.³

Ман онам, ки гӯй бару буму гоҳ
Раҳо кун, биё сӯи ин боргоҳ?⁴

Маро боргаҳ з-они ту⁵ бартар аст,
Ҳазорон ҳазорам фузун лашкар аст.

725 Ба ҳар ҷо ки дар чанг бинҳанд рӯй,
Намонанд сангу на рангу на бӯй.⁶

Биёрой кору маёсой ҳеч,
Ки ман размо кард хоҳам басеч.⁷

Биёрам⁸ яке лашкаре шерфаш,
Барорам шуморо сар аз хоби х(в)аш.⁹

Зи пилони чангӣ ҳазору дувист,
Ки дар боргоҳи ту як пил нест.

Зи Эрон барорам яке тира хок,
Баландӣ надонанд боз аз мағок».

1. ИЛ – б. 720, 721 нст.

2. М – Ки кай оби дарё бувад ҳамчу.

3. ТПЗ – Ту дар қор тундӣ, надонӣ, ки ман
Баровардаам сар зи ҳар анҷуман.

4. ИЛ – б. 723 нест.

5. ИЛ – подшоҳӣ аз ӯ.

6. Л – Намонад гилу сангро рангу;
ТПЗ – Чу Санча саворам дусад низ ҳаст,
Ки дар чанг гиранд шахро ба даст.
Агар ман кунам рои овардгоҳ,
Надонӣ ту худ боз моҳи зи моҳ.
Ҳамоно туро зиндагонӣ намонд,
Замонат зи Эрон бар ин марз ронд.

7. ИЛ – б. 726 нест.

8. Л – Барат.

9. Л – б. б. 727 ин б. омада;
Маро ҳамчу Деви Сапеду чу Бед,
Бувад сад ҳазорон сиёҳу сапед.
Чу Санча саворам дусад дев ҳаст,
Ки дар чанг гиранд махро ба даст.

730 Чу бишнид Фарход аз ӯ доварӣ,
Баландиву тундиву кундоварӣ.

Бикӯшид, то посухи нома ёфт,
Инон сӯи солори Эрон битофт.¹

Биёмад, бигуфт, он чи диду шунид,
Ҳама пардаи розҳо бардарид.

Чунин гуфт, к-ӯ з-осмон бартар аст,
На рои баландаш ба зер-андар аст.

Зи гуфтори ман сар бупечид низ,
Ҷаҳон пеши чашмаш наярзад ба чиз.

735 Ҷаҳондор мар паҳлавонро бихонд,
Ҳама гуфти Фарход бо ӯ биронд.²

Чунин гуфт Ковусро Пилтан,
К-аз ин нанг бугзорам ин анчуман.³

Маро бурд бояд сӯи ӯ паём,
Ки ман баркашам теги тез аз ниём.

Яке нома бояд чу бурранда тег,
Паёме ба кирдори гурранда мег.

Шавам чун фиристодае назди ӯй,
Ба гуфтор хун андарорам ба чӯй.

740 Ба посух чунин гуфт Ковусшоҳ,
Ки аз ту фурузад нигину кулоҳ.

1. ИЛ – шитофт.

2. И – б. 733-735 нест; Л – б. 735 нест;

ТПЗ– Бипечид аз ин гуфта Рустам чунон,
Ки ҳар мӯй бар тан шудаш чун синон.

3. Л – б. 736 ин б. омада:

Чу бишнид Рустам, барошuft аз ӯй,
Ба Фарход бинҳод аз хашм рӯй.
Кучо шуд дилу мардиву рои ту,
Бимондӣ чунин суғ бар пой ту.
Чӣ бошанд девони Мозандарон,
Ки тарсанда гаштӣ чунин саргарон?

Паямбар туй, ҳам ту бабри¹ далер,
Ба ҳар кинагаҳ чун сарафроз шер.

Бифармуд, то рафт пешаш дабир,
Сари хомаро кард пайкони тир.²

Чунин гуфт, к-ин гуфтани нобакор
На хуб ояд аз мардуми ҳушёр.

Агар сар кунӣ з-ин фузунӣ тихӣ,
Ба фармон гар ой ба сони раҳӣ,³

745 В-гарна ба чанги ту лашкар кашам,
Зи дарё ба дарё сипаҳ баркашам.⁴

Равони бадандеш Деви Сапед
Дихад каргасонро ба мағзат навид.

ОМАДАНИ РУСТАМ НАЗДИКИ ШОҲИ МОЗАНДАРОН БА ПАЙҒАМБАРӢ

Чу нома ба мӯҳр андаровард шох,
Ҷаҳонҷӯй Рустам бипаймуд роҳ.

1. ИЛ – пили.

2. ТПЗ– Пас аз офарини ҷаҳонофарин
Чунин гуфт, к- Эй гашта аз роҳи дин.

3. ТПЗ– Насозӣ ҳаме кишвари худ хароб,
Супорӣ ба ман боч бе кину тоб.
Бимонӣ ба Мозандарон шодмон,
Зи Рустам биёбӣ раҳой ба ҷон.

4. ТПЗ – Зи хун ҷӯй ронам ба Мозандарон,
Ба хок андарорам сари сарварон.
Ва дигар ҷӣ хочат маро бо кас аст,
К-аз ин разм Рустам шуморо бас аст.
Чу оҳанги майдон кунад дар набард,
Сари наррадевон дарорад ба гард.
Ба мардии ӯ дар ҷаҳон мард нест,
Ба гетӣ кас уро ҳамовард нест.
Чу ояд ба майдон яли кинасоз,
Надонанд дигар нишеб аз фароз,
Ки ӯ паҳлавонест дар рӯзи ҷанг,
Бидаррад дили шеру ҷарми паланг.

Ба зин - андар афканд¹ гурзи гарон,
Чу омад ба наздики Мозандарон,

Ба шоҳ огаҳӣ шуд, ки Ковуси кай²
Фиристодаву нома афканд пай.³

750 Фиристодае чун ҳизабри диҷам,
 Каманде ба фитрок, бар шаст хам.

Ба зер-андараш*⁴ бораи гомзан,
Яке жандапил аст гӯй ба тан.⁵

Чу бишнид солори Мозандарон,
Зи лашкар⁶ гузин кард чанде сарон.

Бифармудашон, то чабира⁷ шуданд,
Ҳизабри жиёро пазира⁸ шуданд.

Биёраста лашкаре чун баҳор,
Бирафтанд наздики он номдор.

755 Чу чашми Таҳамтан бад-эшон расид,
 Ба раҳ-бар дарахте гашаншоҳ⁹ дид.

Гирифташ ҳамон гаҳ ду шохи дарахт,
Ба тундӣ мар онро бупечид сахт.

Дарахт аз буну беҳ барканд зуд,
Ки ўро ба тан-бар зиёне набуд.¹⁰

1. И – андаровард.

2. Л – Ковусшоҳ.

3. Л – роҳ.

4. М – андарун.

5. ТПЗ– Чу кӯхи равон аст он номдор,
 Ту гуфтӣ, ки шер аст гоҳи шикор.

6. Л – девон.

7. Л – пазира.

8. Л – ба расми каёну табиат.

9. Л – кӯхансол.

10. ИЛ – 757 нест.

Биканду чу жӯпин ба каф баргирифт,*¹
Бимонданд лашкар ҳама² дар шигифт.

Бияндохт, чун назди эшон расид,
Саворон бaсе зери шох оварид.

760 Касе аз бузургони Мозандарон
Кучо ӯ будӣ пешрав бар сарон.³

Яке даст бигрифтӯ бифшордаш,
Ҳама озмунро биёзордаш.

Бихандид аз ӯ Рустами пилтан,
Шуда хира з-ӯ чашми он анчуман.

Бад- он ханда- андар⁴ бияфшурд чанг,
Бибурдаш раг⁵ аз дасту аз⁶ рӯй ранг.

Бишуд зӯр⁷ аз он марди зӯрозмой,
Зи болои асп андаромад ба пой.⁸

765 Яке шуд бари шоҳи Мозандарон,
Бигуфт, он чи дид аз карон то карон.

Саворе, ки номаш Калохур буд,
Ки Мозандарон з-ӯ пур аз шӯр буд.

Ба сони паланги жиён буд ба хӯй,
Накардӣ чуз аз чанг ҳеч орзуй,

Пазира шуданро бари хеш хонд,
Ба мардиш бар чархи гардон нишонд.

1. М – даргирифт.

2. ИЛ – з-ӯ.

3. ИЛ-б. 760 нест.

4. Л – хира эдар.

5. Л – пай; И – дид.

6. И – в-аз.

7. ЛМ – хуш.

8. Л – 66 б. 764 ин б. омада:

Чу лашкар бидиданд кирдори ӯй,

Ба хира бимонданд дар кори ӯй.

Бад-ӯ гуфт: Пеши фиристода рав,
Хунархо падидор кун нав ба нав.

- 770 Чунон кун, ки гардад рухаш пур зи шарм,
Зи чашм андарорад ба рух оби гарм.

Биёмад Калоҳур чун наррашер
Ба пеши ҷаҳонҷӯй¹ марди² далер.

Бипурсид пурсиданӣ чун паланг,
Дижамрӯю он гаҳ бад-ӯ дод чанг.

Бияфшурд чанги сарафроз пил,
Шуд аз дард чангаш ба кирдори нил.

Бупечиду андеша з-ӯ дур дошт,
Ба марди зи хуршед маншур дошт.

- 775 Бияфшурд чанги Калоҳур сахт,
Фурӯ рехт нохун чу барг аз дарахт.

Калоҳур бо дасти овехта,
Паю пусту нохун фурӯ рехта,

Биёварду бинмуду бо шоҳ гуфт,
Ки бар хештан дард натвон нухуфт.

Туро оштӣ беҳтар^{*3} ояд зи чанг,
Фарохӣ макун бар дили⁴ хеш танг.

Туро бо чунин паҳлавон тов нест,
Агар ром гардад, беҳ аз сов нест.

- 780 Пазирем бар шаҳри Мозандарон,
Бубаҳшем бар кехтару меҳтарон.

1. И – ҷаҳондор.

2. Л – ҷаҳонпахлавони.

3. М – бартар.

4. Л – тани.

Чунин ранчи душвор осон кунем,
Беҳ ояд, ки чонро ҳаросон кунем.¹

Таҳамтан биёмад ҳам андар замон
Бари шоҳ бар сони пили дамон.

Ниғаҳ карду биншонд андарх(в)араш,
Зи Ковус пурсиду аз лашкараш.

Сухан ронд аз ранчи роҳи дароз,
Ки чун ронд андар² нишебу фароз.

785 В-аз он пас бад-ӯ гуфт,—Рустам тувӣ,
Ки дорӣ бару бозуи паҳлавӣ?³

Чунин дод посух, ки ман чокарам,
Агар чокариро худ андарх(в)арам.

Куҷо ӯ бувад, ман наёям ба кор,
Ки ӯ паҳлавон асту гурду савор.⁴

-
1. ТПЗ— Ғамин гашт бадгавҳари нобакор
Зи гуфти Калоҳури баргаштакор.
 2. ИЛ – рондӣ дар.
 3. ТПЗ— Сапедев аз ту ҳалок омадаст?
Зи ту мар маро сар ба хок омадаст?
 4. ТПЗ— Ҷаҳонафарин то ҷаҳон офарид,
Чу Рустам сарафроз н-омад падид.
Яке кӯҳ бошад ба разм- андарун,
Аз он Рахшу гурзаши чӣ гӯям, ки чун.
Чу ӯ разм созад, чӣ пояд гурӯҳ?
Кунад кӯҳ дарёву дарё чу кӯҳ.
Ба размаш чи пилу чи шеру чи дев,
Чу овард гирад, барорад гирев.
Ба танҳо яке номвар лашкар аст,
Паёмоварино на андарх(в)ар аст.
Валекин маро ӯ фиристодааст,
Бигӯям паёме, ки ӯ додааст,
Ҳама гӯядат Рустами номдор,
Ки гар оқилӣ, тухми зиштӣ макор!
Ту бисёр тухми бадӣ коштӣ,
Раҳи мардумӣ хор бигзоштӣ.
Чӣ қардӣ ту бо шоҳи Эронзамин,
Або лашкару паҳлавонон зи кин?
Магар гӯшат аз номи Рустам тихист,
Ки чархи фалак камтаринаш рахист?

Бад-ӯ дод пас номвар номаро,
Паёми чаҳонҷӯи худкомаро.

Бигуфт, он ки шамшер бор оварад,
Сари саркашон дар канор оварад.

790 Чу пайғом бишниду нома бихонд,
Дижам гашту андар¹ шигифтӣ бимонд.

Ба Рустам чунин гуфт, к-ин ҷустуҷӯй
Чӣ бояд ҳаме хира в-ин гуфтугӯй?

Бигӯяш, ки солори Эрон туй,
Агарчи дилу чанги шерон туй.

Манам шоҳи Мозандарон бо сипоҳ,
Бар авранги заррину бар сар кулоҳ.²

Маро беҳуда хондан пеши хеш
На расми каён бошаду роҳи кеш.

795 Барандешу тахти бузургон маҷӯй,
К-аз ин ҷустанат хорӣ ояд³ ба рӯй.

Сӯи шаҳри⁴ Эрон бигардон инон,
В-агарна замонат сар орад синон.

Агар бо сипаҳ ман бичунбам зи ҷой,
Ту пайдо набинӣ⁵ саратро зи пой.

Ту афтодай бегумон дар гумон,
Яке рой пеш ору бифкан камон.

Агар рухсати шоҳ будӣ, ки ман
Биёям ба наздики ин анҷуман,
Намемондаме зинда аз лашкарат,
Ҳаме бар сари найза будӣ сарат.

1. Л – дар вай.
2. ИЛ – зарринкулоҳ.
3. И – Кунун бештар хорӣ орӣ.
4. Л – огоҳӣ.
5. Л – Ту нашносӣ он гаҳ.

Чу ман танг рӯй андарорам ба рӯй,
Сарояд туро тезиву¹ гуфтугӯй.²

800 Ниғаҳ кард Рустам ба равшанравон
Ба гоҳу³ сипоҳу дари⁴ паҳлавон.

Наёмад –ш бо мағз гуфтори ӯй,
Сараш тезтар шуд ба озори⁵ ӯй.⁶

1. Л – яқсар ин.

2. ТПЗ– Зи ман низ бар пеши Рустам паём
Бигӯяш, ки, эй паҳлави некном,
Чӣ чизат зи Ковуси кай мерасад,
Агар з-ӯ бувад як, зи ман сад расад.
Миёни ялон сарфарозат кунам,
Зи симу дирам бениёзат кунам.
Сарат бугзаронам зи хуршеду мох,
Туро сарфарозӣ диҳам бар сипоҳ,

3. Л – шоҳу.

4. Л – раду.

5. Л – зи блзори.

6. ТПЗ– Чунин гуфт, к-Эй беҳирад шаҳрёр,
Ҳамоно, ки шуд тираат рӯзгор,
Магар паҳлавон Рустами сарфароз
Ба ганҷу сипоҳи ту дорад ниёз?
Шахи Нимрӯз аст фарзанди Зол,
Касеро ба гетӣ надорад ҳамол.
Аз ин боб дигар мачунбон забон,
Ки орад забонат бурун аз даҳон.
Бишуд тофта шоҳ аз ин гуфтугӯй,
Ба хунрези бадгавҳар овард рӯй.
Бигир ин фиристодаро пеши ман,
Зи тахташ фуруд ору гардан бизан!
Бишуд тез диҷим то пойтахт,
Ки гирад сари дасти он некбахт,
Фуруд орад ўро аз ин ҷо ба зер,
Ки Рустам бигуррид чун наррашер.
Сари даст бигрифтӣ пешаш кашид,
Аз он ҷойгаҳ пеши хешаш кашид.
Дарандохт, бигрифт мар пой ӯй,
Ҳамон пой худ бар дигар пой ӯй
Ниходу зи якдигараш бардарид,
Касе дар ҷаҳон ин шигифтӣ надид.
Ба овоз гуфта пас он номдор.
Ки гар рухсатам будӣ аз шаҳрёр,
Ки бо лашкарат кардаме корзор,
Туро кардаме ин замон хору зор.

Яке хилъате сохташ шоҳвор,
Биёвард наздики Рустам савор.

Напазруфт з-ӯ чомаву аспу зар,
Ки нанг омадаш з-он кулоҳу камар.¹

Биёмад диҷам аз бари гоҳи ӯй,
Ҳама тира дид ахтару моҳи ӯй.²

805 Бурун омад аз шаҳри Мозандарон,
Сараш гашта буд з-он суханҳо гарон.³

Чу омад ба наздики шоҳ-андарун
Дили кинадораш пур аз чӯши хун,

Зи Мозандарон ҳар чи диду шунид,
Ҳама кард бар шоҳи Эрон падид.

В-аз он пас варо гуфт: Мандеш ҳеч,
Далерӣ куну разми девон басеч!

Далерону гурдони он анҷуман
Чунон дон, ки хоранд бар чашми ман,

810 Ки наздам наярзанд як зарра хок,
Бад-ин гурз аз эшон барорам ҳалок.⁴

Бигуфт ину аз боргах шуд бурун,
Ду чашмаш ба монанди ду тоси хун.
Биларзид бар хештан шаҳрёр
Зи дасту забони яли номдор.

1. Л – б. б. 803 б. омада:

Бурун омад аз пеши ӯ хашмнок,
Дили пур зи кина, на тарсу на бок.
Рух аз пеши он шоҳи девон нигошт,
Ба мардӣ ба танҳой он раҳ гузошт.

2. Л – б. б. 805 ин б. омада:

Ва-аз он чо биёмад чу боди дамон
Сӯи шоҳ Ковусу дил бадгумон.

3. Л – б. 805 нест.

4. ИЛ – б. 810 нест;

ТПЗ– Бубинӣ, ки коми ту гардад раво,
Ки ман донам ин дарди дилро даво.

ЧАНГИ КОВУС БО ШОҲИ МОЗАНДАРОН

Чу Рустам зи Мозандарон гашт боз,
Шаҳи ҷодувон размро кард соз.

Саропарда аз шаҳр берун кашид,
Сипахро ҳама сӯи ҳомун кашид.

Чу гарди сипоҳ аз миён бардамид,
Ҳамон ранги хуршед шуд нопадид¹.

На ҳомун падида на дашту на кӯҳ,
Замин гашт аз пой пилон сутӯҳ.²

815 Ҳама ронд лашкар чу боди³ дамон,
Начуст эҷ хангоми рафтан замон.

Чу огоҳӣ омад ба Ковусшоҳ,
Ки танг андаромад зи девон сипоҳ.

Бифармуд, то Рустами Золи Зар
Бубандад нахустин ба он кин камар.

Ба Тусу ба Гударзи⁴ Кашводагон,
Ба Геву Ба Гургини⁵ озодагон

Бифармуд, то лашкар оростанд,
Синону сипархо⁶ биперостанд.

820 Саропардаи шаҳрёру сарон⁷
Кашиданд бар дашти Мозандарон.

Сӯи маймана Туси Нӯзар ба пой,
Дили кӯҳ пурнолаи каррной.

-
1. ИЛ– Сипоҳе, ки хуршед шуд нопадид,
Чу гарди сипоҳ аз миён бардамид.
2. ТПЗ– Чаҳон сар ба сар з-ӯ шуда тирагун,
Зи гарди сипаҳ осмон киргун.
3. ЛМ – аз он сон.
4. Л – Гударзи
5. ИЛ – Гургину.
6. Л – табира.
7. И – шахриёри чаҳон.

Чу Гударзу Кашвод бар майсара,
Шуда кӯхи¹ охан ҳама яксара.

Сипахдор Ковус дар қалбгоҳ
Зи ҳар сӯ рада баркашида сипоҳ.

Ба пеши сипоҳ-андарун пилтан,
Ки дар ҷанг ҳаргиз надидӣ шикан.²

825 Яке номдоре зи Мозандарон,
Ба гардан бароварда гурзи гарон.

Ки Ҷӯё будаш ному ҷӯянда буд,
Гирояндаи гурзу гӯянда буд.

Ба дастурии шоҳ Ҷӯё бирафт
Ба пеши сипахдор Ковус тафт.

Ҳама ҷавшан андар танаш барфурӯхт,
Ҳама таффи³ теғаш заминро бисӯхт.

Биёмад, бар эрониён баргузашт,
Битӯфид аз овози ӯ кӯҳу дашт.

830 Ҳама гуфт бо ман кӣ ҷӯяд набард?
Касе к-ӯ барангезад аз об гард?⁴

Нашуд ҳеҷ кас пеши Ҷӯё бурун,
На рагшон бичунбид гӯй, на хун.

1. И – кӯҳу.

2. ТПЗ– Чу аз ҳарду сӯ лашкар оростанд,
Ялон кина аз якдигар хостанд.

3. Л – оби.

4. ТПЗ – Ҳама гашт гуррон миёни ду саф,
Хурӯшону бар лаб бароварда каф,
Нарафт аз далерон касе пеши ӯй,
Ҳама буд бар ҷой пархошчӯй.
Ба эрониён гуфт Ковусшоҳ,
Ки сартон наёбад сӯи ҷанг роҳ.*

* ИЛ – б. охирин омада; сӯи шарм роҳ.

Ба овоз гуфт он замон шахрёр,
Чӣ буд, эй далерону мардони кор,¹

К-аз ин дев дилтон² чунин хира шуд,
Аз овози ӯ рӯятон тира шуд?

Надоданд посух далерон³ ба шох,
Зи Чӯё бипажмурд, гуфти⁴, сипоҳ.

835 Яке⁵ баргиroid Рустам инон,
Ба гардан баровард рахшон синон,

Ки дастур бошад маро⁶ шахрёр
Шудан пеши ин деви⁷ носозгор.

Чунин гуфт Ковус, к-ин кори туст,
Аз Эрон нахоҳад кас ин разм ҷуст.

Бирав, к-офаринанда ёри ту бод,
Ҳама деу ҷоду шикори ту бод.⁸

Барангехт Рахши диловар зи ҷой,
Ба чанг-андарун найзаи саргирой.

840 Ба овардгаҳ рафт чун пили маст,
Паланге ба⁹ зер, аждаҳое ба даст.

Инонро бупечиду бархост гард,
Зи бонгаш¹⁰ биларзид дашти набард.

1. Л – б. 831, 832 нест.

2. Л – деватон сар.

3. Л – аз Эрон; И – зи Эрон.

4. Л – бипажмурда гӯй.

5. И – ба кин.

6. И – дастуриям бошад аз.

7. Л – марди.

8. ТПЗ– Чу бишнид Рустам зи шоҳи замон,
Ҳамон гаҳ дамон шуд чу шери жиён.

ИЛ –б. 838 нест.

9. ИЛ –Яке бора.

10. Л – гурзаш.

Ба Ҷӯё чунин гуфт, к-эй баднишон,
Бияфканда номат зи гарданкашон.

Кунун бар ту-бар ҷои бахшоиш аст,
На ҳангоми орому осоиш аст.

Бигириад туро, он ки зоянда буд,
Физоянда буд, ар газоянда буд.

845 Бад-ӯ гуфт Ҷӯё, ки эмин машав
Зи Ҷӯёву аз ханҷари сардарав,

Ки акнун бидаррад чигар модарат,
Бигириад бад-ин ҷавшану миғфарат.

Чу Рустам шунид ин суханҳо тамоm,
Баровард як наъраву гуфт ном.

Зи ҷой андаромад чу кӯхи равон,
Ҳамоварди ӯ гашт тираравон.

Инон баргирииду баргошт рӯй,
Набуд ҷанги Рустам варо орзуй.¹

850 Паси пушти ӯ андаромад чу гард,
Синон бар камарбанди ӯ рост кард.

Бизад найза бар банди диръу зирех,
Зирехро намонд эҷ банду гирех.²

Зи зинаш ҷудо карду бардошташ,
Чу бар бобзан мург баргошташ.

Бияндохт аз пушти аспаш ба хок,
Даҳан пур зи хоку зирех чок-чок.

Далерону гурдони Мозандарон
Ба хира фуру монданд андар он.

1. ИЛ – 6. 848, 849 нест;

ТПЗ– Гурезон шуд аз номдори далер,
Таҳамтан биғурид монанди шер.

2. ТПЗИ– Чунон зад абар гирдгоҳаш синон,
Ки дигар ба дида надидаш ҷаҳон.

855 Сипаҳ шуд шикастадилу зардрӯй,¹
Баромад зи овардгаҳ гуфтугӯй.²

Бифармуд солори Мозандарон
Ба яксар сипоҳ аз карон то карон,

Ки сар барфарозеду ҷанг оваред,
Ҳама расму роҳи паланг оваред.³

Ҳама яксара теги кин охтанд,
Ба ҳамдигарон андарандоختанд.⁴

Баромад зи ҳарду сипаҳ бӯку кӯс,
Ҳаво нилгун шуд, замин обнӯс.

860 Чу барқи дурахшанда аз тирамеғ
Ҳама оташ афрӯхт аз гурзу теғ,

Ҳаво гашт сурху сиёҳу бунафш
Зи бас найзаву⁵ гуна-гуна дурафш.⁶

Зи овози девону аз тира гард,
Зи ғурридани кӯсу аспӣ набард

Шикофид кӯҳу замин бардарид,
Бад-он гуна пайкори кин кас надид.

Чакочоки гурз омаду теғу тир,
Зи хуни ялон дашт гашт обгир.⁷

1. Л – рӯйзард.

2. Л – Ту гуфти ба ҷоншон ҳама захм х(в)ард.

3. ТПЗ– Шуниданд гурдон ҳама сар ба сар
Мар он гуфтаи шоҳи пархошхар.
Ба кина аз он лашкари бешумор,
Фаровон биёмад сӯи корзор.
Сипаҳдори Эрон чу з-он гуна дид,
Зи ҷо андаромад, ҷунон ҷун сазид.

4. И-б. 856 – 859 нест; Л – б. 857 – 359 нест.

5. И – замин тираву.

6. ТПЗ– Пур овози раъд аст гуфти ҷаҳон,
Ва ё рӯз дар тирашаб шуд ниҳон.

7. ИЛ – б. 862-863 нест;

ТП – Ҷаҳон яксара ҳамчу дарё намуд,
Наҳанг андар ӯ гурзу шамшер буд.

865 Замин шуд ба кирдори дарёи кир,
Ҳама мавчаш аз ханчару гурзу тир.

Дамон¹ бодпоён чу киштӣ бар об
Сӯи ғарқ доранд гуфтӣ шитоб.²

Ҳама гурз борид бар ҳӯду тарг,
Чу боди³ хазон борад аз бед барг.

Ба як ҳафта ду лашкари номчӯй
Ба рӯй андароварда з-ин гуна рӯй.⁴

Ба ҳаштум чаҳондор Ковусшоҳ
Зи сар баргирифт он каёнӣ кулоҳ.

870 Ба пеши чаҳондовари раҳнамоӣ
Биёмад, ҳама буд гирён ба пой.

В-аз он пас бимолид бар хок рӯй,
Чунин гуфт, к-эӣ довари ростгӯй.

Саворон чу киштӣ равон андар ӯ
Ба рӯй андароварда аз кина рӯ.

1. ИЛ – Давон.

2. ТПЗ– Фаровон сар афтода монанди гӯй,
Дилу синаҳо чоку хун буд ба чӯй.

3. ИЛ – моҳи.

4. ТПЗ– Сипаҳдор Рустам яли сафшикан
Або ҷонситон теги душманфикан
Нишаста ба Рахш-андарун ҳамчу кӯҳ,
Дарафканда танҳо ба девон гурӯҳ,
Зи бора чу бигзордӣ теги тез,
Зи девон баровард ӯ растахез.
Ба як захм даҳ сар фикандӣ зи дӯш,
Ба наъра бикандӣ дили шери рӯш.
Зи гурзаш дили осмон чок шуд,
Зи гардаш фалак рӯй пурхок шуд.
Хадангаш чу аз шаст кардӣ гузар,
Муғарбал шудӣ з-он дили шери нар.
Камандаш чу тан рост кардӣ ба ҳам,
Чу аждар кашидӣ ялонро ба дам.
Зи пову рикобаш чаҳон хира монд,
Зи тегаҳ замин дида дар хун нишонд.
Бад-ин гуна з-он лашкари номдор
Фаровон бияфканд дар корзор.

Бар ин наррадевони бетарсу бок,
Аё¹ офаринандаи обу хок,

Маро деҳ ту фирӯзиву фаррахӣ,
Ба ман тоза кун тахти² шаҳаншаҳӣ!

Бипӯшид аз он пас ба миғфар сараш,
Биёмад бари номвар лашкараш.

875 Хурӯш омаду нолаи каррной,
Бичунбид чун кӯҳ лашкар³ зи ҷой.

Сипахбад бифармуд, то Геву Тус
Зи пушти сипоҳ андаровард кӯс.

Чу Гударз бо Зангаи Шоварон,
Чу Рухҳому Гургину чанговарон.

Гуроza биёмад ба сони гуроз,
Дурафше барафрохта ҳашт боз.⁴

Чу Фарҳоду Харроду Барзину Гев,
Сарафроз Баҳрому Густаҳми⁵ нев.

880 Даманда бад-он размгоҳ омаданд,
Ба наввӣ ҳама кинахоҳ омаданд.⁶

Таҳамтан ба қалб андаромад нахуст,
Заминро ба⁷ хуни далерон бишуст.⁸

Чу Гударзу Кашвод бар маймана,
Силеху сипах⁹ бурду кӯсу буна.

1. ИЛ – аз.

2. И – тоҷи.

3. ИЛ – пил Рустам.

4. Л – ёз.

5. Л – Бирафтанд бо номдорони.

6. Л – б. 880 нест.

7. Л – зи.

8. И – б. 877 – 881 нест.

9. ИЛ – сипар.

Аз он маймана то бад-он майсара
Бишуд Гев чун гург пеши бара.

Зи шабгир то тира гашт офтоб,
Ҳама хун ба чӯй андаромад чу об.

885 Зи чехра бишуд шарму оину меҳр,
Ҳама гурз борид гуфти сипеҳр.

Зи кушта ба ҳар ҷой-бар¹ тӯда гашт.²
Гиёҳо ба мағзи сар олуда гашт.³

Чу раъди хурӯшанда шуд бўку⁴ кӯс,
Хур андар паси пардаи обнӯс.

Аз он сӯ, ки буд шоҳи Мозандарон,
Бишуд пилтан бо сипоҳи гарон.

Замоне накард ӯ яла ҷои хеш,
Бияфшурд бар кинағаҳ пой хеш.

890 Худу деу пилони пархошчӯй,
Ба рӯй андароварда якбора рӯй.⁵

Кашиданд шамшеру гурз он сарон,
Баромехт бо ҳам сипоҳи гарон.

Ҷаҳончӯй кард аз ҷаҳондор ёд,
Синондор найза ба доранда дод.

Бароҳехт гурзу баровард чӯш,
Ҳаво гашт з-овози ӯ пурхурӯш.⁶

1. Л – пур.

2. Л – буд.

3. Л – буд.

4. Л – хурӯшон шуда таблу.

5. ТПЗ– Сипаҳбад чунин гуфт бо сарварон,
Ки эй номдори чанговарон.
Як имрӯз дар кор ҷустӣ кунед,
Ба мардонагӣ бас дурустӣ кунед.

6. ТПЗ– Ба шамшер аз он лашкари номдор
Табаҳ кард бисёр дар корзор.

Аз овози он гурди солоркуш
На бо дев чону на бо пил хуш.

- 895 Фиканда ҳама дашт хартуми пил,
Ҳама кушта диданд бар чанд мил.¹

В-аз он пас Таҳамтан яке найза хост,
Сӯи шоҳи Мозандарон тохт² рост.

Чу тундар хурӯшон шуда ҳардувон,
Шаҳи ҷодувон, Рустами паҳлавон.

Чу бар найзаи Рустам афканд чашм,
Намонд эч бо ӯ далериву хашм.³

Дили Рустам аз кина омад ба ҷӯш,
Баровард чун шеро шарза хурӯш.⁴

- 900 Яке найза зад бар камарбанди ӯй,
Зи габр андаромад ба пайванди ӯй.

Шуд аз ҷодувӣ тан-ш як лахти кӯҳ,
Аз Эрон назора бар он-бар⁵ гурӯҳ.

Таҳамтан фуру монд аз ӯ дар шигифт,
Синондор найза ба гардан гирифт.

-
1. ТПЗ– Аз он пас ҳама номвар паҳлавон
Або номдорону кундоварон*
Баровехт бо шоҳи Мозандарон,
Ҳама лашкараш хира гашт андар он.**
Биёмад равон назди он бадгумон,
Хурӯшид монанди пили дамон.
Бад-ӯ гуфт, к-Эй бадраги нобакор,
Ба майдони кина кунун пой дор!
Чу дид он сипахдор гурди сутург,
Хурӯшон биёмад чу дарранда гург.
Давон чун ба наздики Рустам расид,
Зи зинкӯҳа гурзи гарон баркашид.

* З – ба ҷои ин б. 896 омадааст, ки ба матн бештар алоқаманд менамояд. ** И – ҳамин б. хаст.

2. И – рафт.
3. И – б. 898 нест.
4. Л – 897 – 899 нест.
5. Л – бад-он буд.

Расид андар он чой Ковусшоҳ
Або пилу кӯсу дурафшу сипоҳ.

Ба Рустам чунин гуфт, к-эй сарфароз,¹
Чӣ будат, ки эдар бимондӣ дароз?²

905 Чунин гуфт Рустам, ки чун разм сахт
Бибуду барафрӯхт пирӯзбахт.

Маро дид чун^{*3} шоҳи Мозандарон,
Ба гардан бароварда гурзи гарон,^{4*5}

Ба Рахши диловар супурдам инон,
Задам бар камарбанди габраш синон.

Гумонам чунон буд, ки ӯ сарнагун
Кунун ояд аз кӯҳаи зин бурун.

Бар ин гуна шуд санг дар пеши ман,
Набуд оғаҳ аз камму аз беши ман.⁶

910 Ба лашкарғаҳаш бурд хоҳам кунун,
Магар, к-ояд аз санги хоро бурун.

Бифармуд шаҳ, то аз он чойғаҳ
Барандаш ба наздикии пойғаҳ.⁷

Зи лашкар ҳар он кас, ки буд зӯрманд,
Бисуданд санг, озмуданд чанд.⁸

Набархост аз чой санги гарон,
Миёна-дарун шоҳи Мозандарон.

1. И – Ковусшоҳ.

2. --ба роҳ.

3. И – Ин.

4. ТПЗ – Инон тофт бар кин, баромад зи чой,
Бад-он сон, ки парвоз гирад хумой.

5. М – даст- андарун обдода синон.

6. ТПЗИЛ– Чунин санги хоро яке кӯҳ гашт,
Зи ганчу зи мардӣ беандӯҳ гашт.

7. ИЛ – 6. 911 нест.

8. Л – банд.

Гави пилтан кард чангол боз,
Бар он озмоиш набудаиш ниёз.

- 915 Бар он гуна он сангро баргирифт,
К-аз ӯ монд лашкар саросар шигифт.

Пиёда ҳамерафт бар китф¹ кӯх,
Хурӯшон паси пушти ӯ-дар гурӯх.

Абар кирдгор офарин хонданд,
Ба Рустам зару гавҳар афшонданд.²

Ба пеши саропардаи шоҳ бурд,
Бияфканду эрониёро супурд.

Бад-ӯ гуфт: Ар эдун, ки пайдо шавӣ,
Бигардӣ аз ин тунбалу ҷодувӣ.

- 920 В-агарна ба пӯлоди тезу³ табар
Бибуррам ҳама сангро сар ба сар.

Чу бишнид,⁴ шуд ҳамчу як пора абр,
Ба сар бар-ш пӯлоду дар тан-ш габр.

Таҳамтан гирифт он замон дасти ӯй,
Бихандиду зӣ шоҳ бинҳод рӯй.

Чунин гуфт, к-овардам ин лахти кӯх,
Зи бими табар шуд ба чангам сутӯх.

Бад-ӯ - дар ниғаҳ кард Ковусшоҳ,
Надидаш сазовори тахту қулоҳ.

- 925 Яке зиштрӯ буду болодароз,
Сару гардану ашк ҳамчун гуроз.⁵

1. Л – суфт.

2. ИЛ – Бар ӯ зарру гавҳар барафшонданд.

3. И – пӯлодтеғу; Л – пӯлод теғу.

4. Л – бишнида.

5. ИЛ – б. 925 нест.

В-аз он ранҷҳои куҳан ёд кард,
Дилаш хаста буд, лаб пур аз боди сард.

Ба диҷхим фармуд, то теғи тез
Бигирад, танаширо кунад рез-рез.

Таҳамтан гирифт он гаҳе риши ӯ,
Кашиду бурун бурдаш аз пеши ӯ.

Ба фармони он хусрави номдор
Бикарданд аз он пас варо пора-пор.¹

930 Ба лашкаргаҳаш кас фиристонд зуд,
Бифармуд, то хоста ҳар чи буд

Зи ганҷу зи тахту зи тоҷу² камар,
Зи аспу силеху зи теғу гуҳар,

Ниҳоданд ҳар ҷой чун кӯҳ-кӯҳ,
Бирафтанд лашкар ҳама ҳамгурӯҳ.

Сазовори ҳар кас бубахшид ганҷ,
Бавижа³ касе к-аш фузун буд ранҷ.

Зи девон ҳар он кас,⁴ ки буд носипос,
В-аз эшон дили анҷуман пурҳарос,

935 Бифармудашон, то буриданд сар,
Фиканданд ҷое, ки буд раҳгузар.

Аз он пас биёмад ба ҷои намоз,
Ҳама гуфт бо довари пок роз,

Ки, эй додгар, довари корсоз,
Ту кардӣ маро дар ҷаҳон бениёз.⁵

1. ТПЗ– Чу шуд кушта он шоҳи бедодгар,
Ки дархур набудааш кулоҳу камар.

2. Л – кулоҳу.

3. Л – Хусусан.

4. ИЛ – ҳар он кас.

5. И – б. 937 нест.

Ту додӣ маро даст бар чодувон,
Сари бахти пирам ту кардӣ чавон.¹

Ба як ҳафта бар пеши Яздони пок
Ҳама бо ниёиш бипаймуд хок.

940 Ба ҳаштум дари ганҷҳо кард боз,
Бубахшид, бар ҳар кӣ будаш ниёз.

Ҳама гашт як ҳафта 3-ин гуна низ,
Бубахшид, бар ҳар кӣ боист чиз.²

Севум³ ҳафта чун корҳо гашт рост,
Маю ҳоми ёкуту бечода хост.

Ба як ҳафта бо ҳоми май буд ба даст,⁴
Ба Мозандарон кард ҳоми нишаст.⁵

Чу Ковус биншаст бар тахт боз,
Чунин гуфт бо Рустами сарфароз

945 Ки, эй паҳлавони ҳаҳон сар ба сар,
Ба мардӣ намудӣ ба ҳар ҳо ҳунар.

Зи ту ёфтам ман кунун тахти ҳеш,
Ба ту бод равшан дилу дину кеш.⁶

Таҳамтан чунин гуфт бо шаҳрёр,
Ки ҳар гунае мардум⁷ ояд ба кор.

Маро ин ҳунарҳо зи Авлод хост,
Ки ҳар сӯ маро роҳ бинмуд рост.

1. Л – б. 937, 938 нест.

2. ИЛ – б. 914 нест.

3. И – Сари.

4. Л – ба чанг; И – пур ба чанг.

5. ИЛ – аз ин пас даранг.

6. ИЛ – б. 944-946 нест.

7. Л – гуна мард андар.

Ба Мозандарон дорад акнун умед,
Чунин додамаш ростиро навид.¹

950 Кунун хилъати шоҳ бояд нахуст,
Яке аҳду мӯҳре бар -ӯ бар дуруст,

Ки ӯ шоҳ бошад ба Мозандарон,
Парастии кунандаш ҳама меҳтарон.²

Чу бишнид гуфтори хусравпараст,
Ба барзад ҷаҳондори бедор даст.

Зи Мозандарон меҳтаронро бихонд,
Зи Авлод чанде суҳанҳо биронд.³

Супурд он гаҳе тоҷи⁴ шоҳӣ бад-ӯй,
В-аз он ҷо сӯи Порс бинҳод рӯй.

БОЗ ОМАДАНИ КОВУС БА ЭРОНЗАМИН ВА ГУСЕЛ КАРДАН РУСТАМРО БА НИМРҶ

955 Чу Ковус дар шаҳри Эрон расид,
Зи гарди сипаҳ шуд ҷаҳон⁵ нопадид.

Баромад ҳаме то ба хуршед ҷӯш,
Зану мард шуд пеши ӯ бо хурӯш.

Ҳама шаҳри Эрон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Ҷаҳон сар ба сар нав шуд аз шоҳи нав,
Зи Эрон баромад яке моҳи нав.

-
1. ТПЗ– Сазад, гар шаҳаншоҳи кехтарнавоз
Дар ин анҷуман созадаш сарфароз.
 2. ТПЗ– Яке ҷокари нек бошад туро,
Фиристад туро боҷ андархуро.
 3. ТПЗ– Чунин гуфт, к-аз рои ӯ нагзаред,
Мабодо, ки аз карда кайфар баред.
Яке вижа хилъат бад-ӯ доду гуфт,
Ки пайваста некӣ кунад дар нухуфт.
 4. И – тахти.
 5. ИЛ – ҳаво.

Чу бар тахт биншаст пирӯзу шод,
Дари ганҷҳои куҳан баркушод.

960 Зи ҳар ҷой рӯзидихонро бихонд,
Ба девони динор¹ додан нишонд.

Баромад хурӯш аз дари пилтан,
Бузургони лашкар шуданд анҷуман.

Ҳама шодмон назди шоҳ омаданд,
Бад-он номвар тахтгоҳ² омаданд.

Таҳамтан биёмад ба сар-бар кулоҳ,
Нишаст аз бари тахт наздики шоҳ.³

Ҳама хост дастурӣ аз тоҷвар,
Ки то боз гардад сӯи Золи Зар.⁴

965 Сазовори ӯ шаҳрҳои замин
Яке хилъат орошт боофарин.

Яке тахти пирӯзаи мешсор,
Яке хусравӣ тоҷи гавҳарнигор.

Яке даст зарбафти⁵ шаҳаншаҳӣ,
Або⁶ ёраву тавк, бо фарраҳӣ.

Сад аз мохрӯён ба заррин камар,
Сад аз мушкмӯёни бозебу фар.

Сад аспи гаронмоя⁷ зарринситом,⁸
Сад астар сияҳмӯю зарринлагом.

1. И – девон ба динор.

2. Л – Бар он номвар тахту гоҳ.

3. Л – тахти пирӯзшоҳ.

4. ИЛ – б. 964 нест.

5. И – дебарзарбафти.

6. ИЛ – Яке.

7. Л – аспони тозӣ.

8. ИМ – аспон ба заррину симинситом.

970 Ҳама борашон дебаи хусравӣ
Зи румиву чиниву аз паҳлавӣ.

Бибурданд динор сад бадра низ
Зи рангу зи бўю зи ҳар гуна чиз.

Зи ёкут чоме пур аз мушки ноб,
Зи пирӯза дигар яке пургулоб.

Набишта яке номае бар ҳарир,
Зи мушку маю уду анбар, абир.

Супурдаш ба солори гетифурӯз
Ба наввӣ ҳама кишвари Нимрӯз.

975 Чунон к-аз паси аҳди Ковусшоҳ
Набошад бар он тахт кас бо¹ кулоҳ.

В-аз он пас бар ӯ офарин кард шоҳ,
Ки бе ту мабинод кас ҳуру моҳ.

Дили номдорон ба ту гарм бод,
Равонат пур аз шарму озарм бод.

Фурӯ част Рустам, бибӯсид тахт,
Басечи гузар карду барбаст рахт.²

Хурӯши табира баромад зи шаҳр,
Зи шодӣ ба ҳар кас расонид баҳр.

980 Бибастанд озину бонги дарой,
Бигуррид кӯсу ҳам ин³ каррной.

Бишуд Рустами Золу биншаст шоҳ,
Ҷаҳон кард равшан ба оину роҳ.

Заминро бубахшид бар меҳтарон,
Чу боз омад аз шаҳри Мозандарон.

1. Л – касро.

2. З– Баромад ҳаёҳуи бонги дарой,
Ҷави кӯс бо нолаи каррной.

3. Л – дигар.

Бидодаш ба Тус он гаҳ испахбадӣ,
Бад-ӯ гуфт, аз Эрон бигардон бадӣ.

Пас он гаҳ Сипохон ба Гударз дод,
Варо гоҳу фармони он марз дод.

- 985 В-аз он пас ба шодиву май даст бурд,
Чаҳонро намуд ӯ басте дастбурд.¹

Бизад гардани ғам ба шамшери дод,
Наёмад ҳама бар дил аз марг ёд.

Замин гашт пурсабзаву обу нам,
Шуд ораста ҳамчу боғи Ирам.

Тавонгар шуд аз доду аз эманӣ,
Зи бад баста шуд дасти аҳриманӣ.²

- 990 Бимонданд яксар бад-ин дар³ шигифт,
Ки Ковусшоҳ он⁴ бузургӣ гирифт.

Ҳама пок бо ҳадяву бо нисор,
Кашиданд саф бар дари шаҳрёр.

Чаҳон чун бихиште шуд ораста,
Пур аз доду оганда аз хоста.

Шунидӣ ҳама чанги Мозандарон,
Кунун гӯш кун разми Ҳомоварон.⁵

1. Л – б. 982-985 нест.

2. ТПЗ– Ба рӯзу ба шаб бору барги дарахт,
Ҳама офарин хонд бар тоҷу тахт.
Ба ҳар соате сад ҳазор офарин
Бар он шоҳ бод аз чаҳонофарин,
Ки обод дорад чаҳонро ба дод,
Або дод бахшиш кунад низ ёд.
Ба гетӣ хабар шуд, ки Ковусшоҳ
Зи Мозандарон бистад он тоҷу гоҳ

3. Л – ҳама з-он; И – ҳама з-ин.

4. Л – Ковус гоҳи.

5. ИЛ – Б. 993 нест.

**КОРИ КАЙКОВУС БА ШАҲРИ
БАРБАРИСТОН ВА ДИГАР ДОСТОНҲО
РАЗМ КАРДАНИ КОВУС БО ШОҲИ ҲОМОВАРОН**

Зи мӯбад бад-ин гуна дорем ёд,
Ҳам аз гуфти он пири деҳқоннажод,¹

К-аз он пас чунон кард Ковус рой,
Ки дар подшоҳӣ бичунбад зи ҷой.

Аз Эрон бишуд то ба Турону Чин,
Гузар кард аз он пас ба Мукронзамин.

Зи Мукрон шуд ороста то зирех,^{*2}
Миёнҳо надиданд банду гирех.^{*3}

- 5 Бипазруфт ҳар меҳтаре божу сов,
Накард озмун гов бо шер тов.

Чунон ҳам гурозон ба Барбар шуданд,
Ҷаҳонҷӯй бо тоҷу афсар шуданд.

Шаҳи Барбаристон биёрист чанг,
Замона дигаргунатар шуд ба ранг.^{*4}

Сипоҳе биёмад зи Барбар ба разм,
Ки аз лашкари шоҳ бархост базм.

Кас аз хок дасту инонро надид,
Зи гарди сипаҳ пил шуд нопадид.

- 10 Ба захм- андар омад ҳаме фавҷ-фавҷ,
Бар он сон, ки бархезад аз об мавҷ.

Чу Гударз гетӣ бар он гуна дид,
Зи кӯҳа амуди гарон баркашид.⁵

1. ИЛ – б. 1 нест.

2. М – чун арӯс.

3. М – Баромад дами ной бо бўку кӯс.

4. М–К-аз анбӯҳи эшон ҷаҳон гашт танг.

5. ТПЗ– Чу Тусу Фарибурзу Густаҳми шер,
Чу Харроду Гургину Геви далер.

Бизад асп бо номдорон хазор
Або найзаву тири чавшангузор.

Баровехту бидрид қалби сипоҳ,
Дамон аз паси ӯ ҳаме рафт шоҳ.¹

Ту гуфтӣ ба Барбар саворе намонд,
Ба гирд- андарун найзадоре намонд.

- 15 Ба шаҳр- андарун ҳар кӣ буд, солх(в)ард,
Чу баргашта диданд боди набард,

Ҳама пеши Ковусшоҳ омаданд,
Чигархаставу узрхоҳ омаданд,

Ки мо шоҳро чокару бандаем,
Ҳамон божро гардан афкандаем.

Чу бо маймана майсара гашт рост,
Хурӯш аз саворони чангӣ бихост.
Зи ҳарду сипаҳ бар фалак шуд хурӯш,
Замин ҳамчу дарё баромад ба чӯш.
Зи бас гурзу борони алмоси тир,
Зи тоби саворони бодоругир.
Ту гуфтӣ ҷаҳон коми нараждаҳост,
Зи гурдон равон бар замона балост.
Зи гарди саворон ҳаво баст мег,
Дами кӯс тундар буду барқ тег.
Бодаш тир борону ханҷар тағарг,
Равон гашта аз барфу борон-ш марг.
Сипаҳдор Гударзи лашкаршикан
Ба даст- андарун теги душманфikan
Хурӯшону чӯшон чу пили дамон
Яке ҳамла овард бар бадгумон.
Зи бозу чу бигзордӣ теги тез,
Баровардӣ аз барбарӣ растахез.
Зи сӯи дигар Геви пархошхар
Зи бозу намудӣ ба гурдон хунар.
Ба як захм даҳ сар фигандӣ нагун
Замин карда аз тег дарёи хун.
Чу Тус ончунон дид аз қалбгоҳ,
Бичунбиду омад ба оваргоҳ.
Зи гурдони Эрону Ковусшоҳ
Ҳазимат намуданд дигар сипоҳ.

Ба чои дирам зарру гавҳар диҳем,
Сипосе зи ганчур бар сар ниҳем.

Бубахшуд Ковусу бинвохт-шон,
Яке роҳу оини нав сохт-шон.

- 20 В-аз он чойгаҳ бонги санчу дарой,
Хуруш омаду нолаи каррной.¹

Чу омад-ш аз шаҳри Барбар гузар,
Сӯи кӯхи Қоф омаду Бохтар.

Чу огоҳӣ омад бад-эшон зи шох,
Ниёишкунон баргирифтандроҳ.

Пазира шудандаш ҳама меҳтарон,
Ба сар барниҳоданд божи² гарон.

Чу фармон гузиданду чустандроҳ,
Беозор баргашт шоҳу сипоҳ.

- 25 Сипахро сӯи Зобулистон кашид,
Ба меҳмонии пури Дастон кашид.

Бибуд шоҳ як моҳ дар Нимрӯз,
Гаҳе руду май хост, гаҳ бозу юз.

Бар ин бар наёмад басте рӯзгор,
Ки бар гӯшаи гулситон раст хор.

Кас аз озмоиш наёбад ҷавоз,
Нишеб оядаш, чун шавад бар фароз.

Чу шуд кори гетӣ бад-ин ростӣ,
Падида омад аз тозиён костӣ.

- 30 Яке бо гуҳар буду бо ганчу ком,
Дурафше барафрохт³ аз Мисру Шом.

1. ТПЗ— Битӯфид гетӣ, чу лашкар биронд,
Ба рӯз - андарун рӯшноӣ намонд.

2. ИЛ – бори.

3. ИЛ – барафрошт.

Зи Ковуси кай рӯй бардоштанд,¹
Дари кехтарӣ хор бугзоштанд.

Чу омад ба шоҳи чаҳон огаҳӣ,
Ки анбоз дорад ба шоҳаншаҳӣ,

Бизад кӯсу бардошт аз Нимрӯз,
Шуда шоддил шоҳи гетифуруз.²

Сипаҳ бар сипарҳо набиштанд ном,
Бичӯшид шамшерҳо дар ниём.³

- 35 Сипахро зи ҳомун ба дарё кашид,
Бад-он сон*⁴ куҷо душман ўро надид.

Беандоза киштиву заврақ бисохт,
Биёрост лашкар, бад-ӯ дарнишохт.

Ҳамоно, ки фарсанг будӣ ҳазор,
Агар пойро роҳ⁵ кардӣ шумор.

Ҳама ронд, то дар миёни се шаҳр
Зи гетӣ бар ин гуна чӯянда баҳр.

Ба дасти чапаш Мисру Барбар ба рост,
Зи раҳ бар миёна бар он сӯ, ки хост.

- 40 Ба пеш- андарун шаҳри⁶ Ҳомоварон,
Ба ҳар кишваре дар⁷ сипоҳи гарон.

1. Л – баргаштанд.

2. ТПЗ– Чаҳонпахлавонро наёвард пеш,
Бимондаш бад-он шаҳру маъвои хеш,
Сарону гузинони* Эронзамин,
Ҳама бурдашон аз паи разму кин.

* 3 – саворону гурдони

3. ТПЗ– Замин гашт чунбон чу киштӣ бар об,
Зи гарди сипаҳ тира шуд офтоб.

4. М – сӯ.

5. И – рохро пой.

6. ИЛ – шоҳи.

7. И – бо.

Хабар шуд бад-эшон, ки Ковусшоҳ
Баромад зи оби Зирех бо сипоҳ.

Ҳамовоз гаштанд бо якдигар,
Сипахро сӯи Барбар омад гузар.

Сипаҳ буд чандон яли тегзан,
Ба Барбарситон- бар шуданд анчуман.

Сипоҳе, ки дарёву саҳрову кӯҳ
Шуд аз наъли аспони эшон сутӯҳ.

45 Набуд шери даррандаро ҷойгоҳ,
На гӯри*¹ жиён ёфт бар дашт роҳ.²

Паланг аз бари сангу моҳӣ дар об,
Ҳам андар ҳаво абру паррон уқоб,³

Ҳаме роҳ чустанду кай буд роҳ
Даду домро бар чунон ҷойгоҳ?!

Чу Ковус лашкар ба хушкӣ кашид,
Кас андар ҷаҳон кӯҳу ҳомун надид.

Ҷаҳон гуфтӣ аз диръу аз ҷавшан аст,
Ситора зи нӯки синон равшан аст.

50 Зи бас ҳӯди заррину зарринсипар
Ба гардан бароварда рахшон табар.

Ту гуфтӣ замин гашт зарри равон,
Ҳаме борад аз теги ҳиндӣ равон.

Зи гардаш ҳаво гашта чун сандарус,
Замин сар ба сар тира чун обнус.

Бидаррид кӯҳ аз дами говдам,
Замин омад аз сумми аспон ба ҳам.

1. М – пили.

2. М-Фин б. нест.

3. Л – б. 46 нест.

Зи бонги табира ба Барбарситон,
Ту гуфтӣ замин гашт лашкарситон.¹

- 55 Баромад зи эронсипаҳ² бўқу кӯс,
Бурун рафт Бахрому Гургину Тӯс.

В-аз он сӯ, ки Гударзи Кашвод буд,
Чу Геву чу Шедӯшу Фарҳод³ буд,

Фиканданд бар ёли аспон инон,
Ба захр об доданд нӯки синон.

Чу бар кӯҳаи зин ниҳоданд сар,
Хурӯш омаду чок-чоки табар.

Ту гуфтӣ, ҳама сангу оҳан кананд,
В-агар осмон бар замин барзананд.

- 60 Бичунбид Ковус дар⁴ қалбгоҳ,
Сипоҳ андаромад ба пеши сипоҳ.

Чунон шуд, ки торик шуд чашми мард,
Биборид шангарф бар лочвард.

Ту гуфтӣ, ҳаво жола борад ҳама,
Ба санг-андарун лола корад ҳама.

Зи чашми синон оташ омад бурун,
Замин шуд ба кирдори дарёи хун.

Се лашкар чунон шуд аз эрониён,
Ки сар боз нашнохтанд аз миён.⁵

1. ТПЗ – Ду лашкар чу бар ҳам расиданд танг,
Дил аз кина огандаву сар зи чанг.
Зи ҳар ду тараф баркашиданд саф
Ба каф ханчару бар лаб оварда каф.

2. ИЛ – Эрон ғави.

3. И – Харрод.

4. Л – аз.

5. ТПЗ – Яке наъра зад Геву гуфт, эй сарон,
Бикӯшед дар разми бадгавҳарон.
Раво нест баргаштан аз корзор,
Агар чон супорем дар кор зор.

65 Нахустин сипахдори Ҳомоварон
Бияфканд шамшеру гурзи гарон.¹

Ғамин² гашту аз шоҳ зинҳор хост,
Бидонист, к-он рӯз рӯзи³ балост.

Ба паймон, ки аз шаҳри Ҳомоварон
Сипахбад диҳад сову божи гарон.

Зи аспу силеху зи тахту кулоҳ,
Фаровон фиристад ба⁴ Ковусшоҳ.

Чу ин дода бошад, аз ӯ бигзарад,
Сипоҳаш бару буми ӯ наспарад.⁵

Зи гурдони эронсипах ҳар кӣ буд,
Барангехтанд асп монанди дуд.
Яке аждаҳо гашту дигар паланг,
Яке пили номӣ, яке шерчанг.
Ниҳоданд бар душманон теги кин,
Басо сар, ки афканда шуд бар замин,
Баромад хуруши диҳу дору гир,
Чу борон биборид ҷупину тир.
Зи бас найзаву теги захробдор
Ҳаме тира буд чашми ханчаргузор.
Бипайваست гарде чу абри сиёҳ,
Ки торик шуд рӯи хуршеду моҳ,
Ҳаво гашт аз найза чун бешае,
Дили ҳар саворе дар андешае.
Зи бас хун, ки шуд рехта бар замин,
Яке лолазоре шуд он дашти кин.
Зи пайкони алмосу парри уқоб
Натобид рахшон рухи офтоб.
Фалакро зи гарди саворон нисор,
Гирифта ҳаво каргаси ғӯштхор.
Зи бас дасти бепою бепой даст
Ту гуфтӣ, к-аз он размғаҳ кас нараст.
Зи кушта ба ҳар ҷой-бар тӯда буд,
Ба хун дашт яксар биёлуда буд,
Шикаста шуданд он се шоҳу сипоҳ,
Ҳама як ба як гашта зинҳорҳоҳ.

1. И – б. 63 – 65 нест.

2. ИЛМ – Ғамӣ.

3. Л – рӯзгори.

4. ИЛМ – Фиристад ба наздики.

5. ТПЗ– Ҳамедун шаҳи Барбару Мисру Шом
Бад-ин гуна доданд ҳар ду паём.

- 70 Зи гӯянда бишнид Ковуси кай,
 Бар ин гуфтаҳо посух афканд пай,

 Ки як сар шумо дар паноҳи манед,
 На ҷӯяндаи тоҷу гоҳи манед.

 Ба пардасарой омадаш бо сипоҳ
 Або шодиву ком Ковусшоҳ.

 Фиристода омад зи Ҳомоварон,
 Биёвард ганчу силеҳи гарон.

 Забарчад биёвард ганчу гуҳар,
 Чунин гуфт, эй меҳтари додгар,
- 75 Ҳама чокару хоки пои туюм,
 Агар меҳтаронем, агар кехтарем.

 Ҳамасола пирӯз бодиву шод!
 Сару бахти душман нагунсор бод!

 Чу он гуфта шуд, хокро дод бўс,
 Биёмад ба пеши сипаҳдор Тус.

 Басе зарру гавҳар биёвард пеш,
 Бибахшид бар ҳар касе камму беш.¹

БА ЗАНИҲ ХОСТАНИ КОВУС СУДОБА – ДУХТАРИ ШОҲИ ҲОМОВАРОНРО

- В-аз он пас ба Ковус гӯянда гуфт,
 Ки ӯ духтаре дорад андар нуҳуфт,
- 80 Ки аз сарв болош зеботар аст,
 Зи мушки сияҳ бар сараш афсар аст.

 Ба боло баланду ба гесӯ каманд,
 Забонаш чу ханҷар, лабонаш чу қанд.²

1. ИЛ – 6. 72–78 нест.

2. ТПЗ – Фуру ҳишта гесӯ зи сар бар замин,
 Зи Эзад бар он моҳ бод офарин!

Бихиштест ороста пурнигор,
Чу хуршеди тобон ба хуррамбахор.

Нашояд, ки бошад чуз ӯ чуфти шох,
Чӣ неку бувад шоҳро чуфт моҳ.

Бичунбид Ковусро дил зи ҷой,
Чунин дод посух, ки нек аст¹ рой.

- 85 Ман ӯро кунам аз падар хостор,
Ки зебад ба мушкӯи мо он нигор.²

Гузин кард шох аз миёни гурӯҳ
Яке марди бедори донишпиҷӯх.

Гаронмояш наслу мағзаш гарон,
Бифармуд, то шуд ба Ҳомоварон.

Чунин гуфт, к-ӯро ба ман тоза кун,
Биёрой мағзаш ба ширин сухун.

Бигӯяш, ки пайванди ман дар ҷаҳон
Бичӯянд корозмуда меҳон,

- 90 Ки³ хуршед равшан зи тоҷи ман аст,
Замин пояи тахти оҷи ман аст.

Ҳар он кас, ки дар сояи ман панох
Наёбад, аз ӯ кам шавад пойгоҳ.

Кунун бо ту пайванд ҷӯям ҳаме,
Руҳи оштиро бишӯям ҳаме.

Паси пардаи ту яке духтар аст,
Шунидам, ки тахти маро дар(х)ар аст,

Ки покизачеҳр асту покизатан,
Ситуда ба ҳар шаҳру ҳар анҷуман.

1. Л – ин аст.

2. ИЛ – б. 85 нест.

3. ИЛМ – Чу.

95 Ту домод ёбӣ чу пури Кубод,
 Чунон дон, ки хуршед доди ту дод.

Бишуд марди бедори чиразабон
Ба наздики солори Ҳомоварон.

Забон кард гӯёву дил кард гарм,
Биёрост лабро ба гуфтори нарма.

Зи Ковус додаш дуруду салом,
В-аз он пас бигуфт, он чи буд аз паём.

Чу бишнид солори Ҳомоварон,
Дилаш гашт пурдарду сар шуд гарон.

100 Ба дил¹ гуфт ҳарчанд, к-ӯ подшост,
 Ҷаҳондору пирӯзу фармонравост,

Маро дар ҷаҳон ин яке духтар аст,
Ки² аз ҷони ширин гиromитар аст.

Фиристодаро гар кунам сарду хор,
Надорам паю мояи корзор.³

Ҳамон беҳ, ки ин дардро низ чашм
Бихобем бар дил, бишӯшем хашм.⁴

Чунин гуфт бо марди ширинсухун,
Ки сар нест ин орзуро, на бун.

105 Ҳаме хоҳад аз ман гиromӣ ду чиз,
 Ки онро се дигар надонем низ.

Маро пуштгармӣ буд аз хоста,
Ба фарзанд будам дил ороста.

1. ИЛ – Ҳаме.

2. ИЛ – К-ам.

3. ТПЗ– В-агар нури дида фиристам бад-ӯй,
Або дида тира шавад пеши рӯй.

4. ТПЗ– Аз он пас, ки бисёр андеша кард,
Хирадмандию роӣро пеша кард.

Ба ман з-ин сипас дил намонад ҳаме,
В-агар шоҳи Эрон ситонад ҳаме,

Супорам ҳаме¹ харчӣ бояд, бад-ӯй,
Натобам сар аз рою фармони ӯй.

Ғамин² гашту Судобаро пеш хонд,
Зи Ковус чанде суханҳо биронд.

- 110 Бад-ӯ гуфт, к-аз меҳтари сарфароз,
Ки ҳаст аз меҳиву беҳӣ бениёз,

Фиристодае чарбгӯй омадаст,
Яке нома бо дostonҳо ба даст.

Ҳаме хонад³ аз ман, ки бе коми ман
Бибуррад зи дил хобу ороми ман.

Чӣ гӯй ту акнун, ҳавои ту чист?
Бад-ин кор бедор⁴ рои ту чист?

Бад-ӯ гуфт Судоба: Гар чора нест,
Аз ӯ беҳтар имрӯз ғамхора нест.

- 115 Касе к-ӯ бувад шаҳрёрӣ чаҳон,
Бару бум хоҳад ҳаме аз меҳон.

Бипайванд бо ӯ, чароӣ диҷам?!
Касе наспарад шодмонӣ ба ғам.

Бидонист солори Ҳомоварон,
Ки Судобаро он наёмад гарон.⁵

1. ИЛ – варо.

2. ИЛ – Ғамӣ.

3. ИЛМ – хоҳад.

4. ИЛ – кори якбора.

5. ТПЗ– Яке дoston барзад он шаҳрёр
Зи кори худо гардиши рӯзгор.
Киро дар паси парда духтар бувад,
Агар тоҷ дорад, бадахтар бувад.

Фиристодаи шоҳро пеш хонд,
В-аз он номдорон-ш боло¹ нишонд.

Бубастанд аҳде бар оини хеш,
Бад-он сон, ки буд он замон дину² кеш.

- 120 Ба як ҳафта солори Ҳомоварон
Ҳаме сохт он кор бо меҳтарон.

Биёвард пас хусрави хастадил
Парастанда сесад, иморӣ чихил.

Ҳазор уштуру аспу астар ҳазор.
Зи дебову динор карданд бор.

Зи ҳавдач фуру хишта дебо чулайл,
Сипоҳ истода рада хайл-хайл.

Аморӣ ба моҳи нав ороста,
Паси пушти ӯ - андарун хоста.

- 125 Яке лашкар ороста чун биҳишт,
Ту гуфтӣ, ҳаво бар замин³ лола кишт.

Чу омад ба наздики Ковусшоҳ,
Дилорою он хубчеҳра сипоҳ,

Зи ҳавдач баромад яке моҳи нав
Чу ороста шоҳ бар гоҳи нав.

Зи мушки сияҳ карда бар гул нигор,
Фуру хишта бар голия гӯшвор.

Ду ёкут рахшон, ду наргис диҷам,
Сутуни ду абру чу симин қалам.⁴

- 130 Ниғаҳ кард Ковусу хира бимонд,
Ба Судоба-бар номи Яздон бихонд.

1. ИЛ – бартар.

2. Л – расму.

3. ИЛМ – рӯи ҳаво.

4. ТПЗ – Ду абру ба монанди чочикамон,
К-аз ӯ хаста гаштӣ дили мардумон.

Яке анчуман сохт бо бихрадон,
Зи бедордил, пирсар мӯбадон.

Сазо дид Судобаро чуфти хеш,
Аз ӯ ком бистад ба оину кеш.

В-аз он пас бад-ӯ гуфт: Чун дидамат,
Ба мушқӯи заррин писандидамат.¹

ГИРИФТАНИ ШОҲИ ҲОМОВАРОН КОВУСРО

Гамин буд ба дил² шоҳи Ҳомоварон,
Зи ҳар гунае чора чуст андар он.

135 Чу як ҳафта бугзашт, ҳаштум пагоҳ
Фиристода омад ба наздики шоҳ,

Ки гар шоҳ бинад ба меҳмони ман,
Биёяд хиромон сӯи хони ман.

Шавад шаҳри Ҳомоварон арҷманд,
Чу бинанд рухсори шоҳи баланд.

Бар он гуна бо ӯ ҳаме чора чуст,
Ниҳониш бад буду рояш дуруст.

Магар шаҳру духтар бимонад бад-ӯй,
Набошад магар бар сараш божи ӯй.

140 Бидонист Судоба рои падар,
Ки бо сур пархош дорад ба сар.³

Ба Ковуси кай гуфт,^{4*5} к-ин рой нест,
Туру худ ба меҳмони ӯ чой нест.

Набояд ки бо сур чанг оварад,
Туру бебаҳона ба чанг оварад.

1. Л – б. 133 нест.

2. Л – Ғамӣ шуд дили.

3. ИЛ – б. 140 нест.

4. Л – Пас он гаҳ чунин гуфт; И – Ба шаҳ гуфт Судоба.

5. М – Пас он гаҳ ба шах.

Зи баҳри ман аст ин ҳама гуфтугӯй,
Туро з-ин наёяд чуз андух ба рӯй.

Зи Судоба гуфтор бовар накард,
Намедошт э-эшон касеро ба мард.

- 145 Бишуд бо далерону кундоварон
Ба меҳмонии шоҳи Ҳомаварон.

Яке шаҳр буд шоҳро, Шоҳа ном,
Ҳамон аз дари суру чашну хиром.

Бад-он шаҳр будиш ҷои¹ нишаст,
Ҳама шаҳр сар то сар озин бубаст.

Чу дар Шоҳа шуд шоҳи гарданфароз,
Ҳама шаҳр бурданд пешаш намоз.

Ҳама² гавҳару заъфарон рехтанд,
Ба мушку ба³ анбар баромехтанд.

- 150 Ба шаҳр-андар овози руду суруд
Ба ҳам баркашиданд чун тору пуд.

Чу дидаш сипаҳдори Ҳомоварон,
Пиёда шудаш пеш бо меҳтарон.

Аз айвони солор то пеши дар
Ҳама дурру ёкут борида зар.

Ба заррин табакҳо фурӯ рехтанд,
Ба сар мушку анбар ҳама бехтанд.

Ба кох-андарун тахти заррин ниҳод,
Нишаст аз бари тахт Ковус шод.

- 155 Ҳама буд як ҳафта бо май ба даст,
Хушу хуррам омад-ш ҷои наштаст.

1. Л – будаш сарою; ИМ – будаш сарои.

2. ИЛ – Бар ӯ.

3. ИЛ – Ба динору.

Шабу рӯз дар пеш чун кехтарон
Миён баста буд шоҳи Ҳомоварон.

Бубаста ҳама лашкарашро миён,
Парастанда дар пеши эронӣён.

Бад-ин гуна то яксар эмин шуданд
Зи чуну чарову зи биму газанд.

Сари ҳафта¹ буданд ороста,
Сиголида в-аз чой бархоста.

160 Зи Барбар ҳама лашкар оғах шуданд,
Сиголиш чунин буд, дар раҳ шуданд.

Зи Барбарситон чун биёмад сипоҳ,
Ба Ҳомоварон шоддил гашт шоҳ.

Шабе бонги бўқ омаду тохтан,
Касеро набуд орзу сохтан.²

Гирифтанд ногоҳ Ковусро,
Ҳамон Геву Гударзу ҳам Тусро.

Чу Гургину чун Зангаи Шоварон,
Ҳама номдорону кундоварон

165 Гирифтанду бастанд дар банд сахт,
Нагунсор гашта ҳама фарру тахт.³

Чӣ гӯяд дар ин мардуми жарфбин?
Чӣ донӣ, ту эй кордон, андар ин?

Чу пайвастаи хун набошад касе,
Набояд бар ӯ будан эмин басте.

Бувад низ пайваста хунӣ, ки меҳр
Бибуррад зи ту, то бигардад-ш чехр.⁴

1. ИЛ – ҳама гуфта.

2. И – хоستان.

3. ИЛ – б. 165 нест.

4. ТПЗИ– Зи нодӯстӣ роз пайдо кунад,
Ҳамон к-ӯ дурӯғ аст, расво кунад.

Чу меҳри касеро бихоҳӣ ба суд,
Бибояд ба суду зиён озмуд.¹

- 170 Бувад, к-ӯ ба чоҳ аз ту камтар бувад,
Ҳам аз рашки меҳри ту лоғар бувад.

Чунин аст кайҳони нопокрой,
Ба ҳар бод хира бичунбад зи чой.

Чу Ковус бар хирагӣ баста шуд,
Ба Ҳомоварон рой пайваста шуд.

Яке кӯҳ будаш, сар андар саҳоб,
Баровардаи Ӯзад² аз қаъри об.

Яке диҷ бароварда дар³ кӯҳсор,
Ту гуфтӣ, сипеҳр ашаш андар канор.

- 175 Бад-он диҷ фиристод Ковусро,
Ҳамон Геву Гударзу ҳам Тусро.

Ҳама меҳтарони дигарро ба банд
Або шоҳ Ковус дар диҷ фиканд.

Зи гурдон ниғаҳбони диҷ шуд ҳазор,
Ҳама номдорони ханҷаргузор.

Саропардаи ӯ ба тороч дод,
Ба пурмоягон бадраву тоҷ дод.

Бирафтанд пӯшидарӯён ду хайл,
Иморӣ яке дар миёни чулайл,

- 180 Ки Судобаро боз чой оваранд,
Саропардари зери пой оваранд.

Чу Судоба пӯшидагонро⁴ бидид,
Ба тан чомаи хусравӣ бардарид.

1. Л – б. 169 нест.

2. Л – Бароварда то чарх.

3. ИЛ – аз.

4. И –пӯшидарӯён.

Ба мушкин каманд андарафканд чанг,
Ба фундуқ гулонро ба хун дод ранг.

Бад-эшон чунин гуфт, к-ин банду дард
Ситуда надонанд мардони мард.

Чаро рӯзи чангаш накардед банд,
Ки чома зиреҳ буду тахташ саманд?

- 185 Сипахдор чун Геву Гударзу Тус
Бидаррид дилтон зи овози кӯс.

Ҳама тахти заррин камингаҳ кунед,
Зи пайвастагӣ даст кӯтаҳ кунед.

Парастандагонро сагон кард ном,
Суман пур зи хуну пурувоз ком.

Чудой нахоҳам зи Ковус- гуфт,
Агарчи варо хок бошад¹ нухуфт.

Чу Ковусро банд бояд кашид,
Маро бегунаҳ сар бибояд бурид.

- 190 Бигуфтанд гуфтори ӯ бо падар,
Пур аз кин шудааш сар,² пур аз хун ҷигар.

Ба ҳиснаш фиристод наздики шӯй,
Ҷигар хаста аз ғам, зи³ хун шуста рӯй.

Нишаст он ситамдида⁴ бо шаҳрёр,
Парастанда ӯ буду ҳам ғамгусор.

ТОХТ КАРДАНИ АФРОСИЁБ БАР ЭРОНЗАМИН

Чу баста шуд он шоҳи дайҳимчӯй,
Сипоҳаш ба Эрон ниҳоданд рӯй.

1. ИЛ – Агарчи лаҳад бошад ўро.
2. И – дил.
3. ИЛ – ба.
4. ИЛ – Бибасташ ба як ҷой.

Зи дарё ба киштиву заврақ шуданд,
В-аз ин рӯ ба саҳрову ҳомун заданд.¹

- 195 Чу омад ба Эронзамин лашкаркаш,
Пароканда шуд дар ҳама кишвараш,

Ки гум шуд зи полез сарви саҳй,
Пароканда шуд тахти шоҳаншаҳй.

Чу бар тахти заррин надиданд шоҳ,
Ба ҷустан гирифтанд ҳар кас кулоҳ.

Зи туркону аз дашти найзаварон
Зи ҳар сӯ биёмад сипоҳе гарон.

Гашан² лашкаре сохт Афросиёб,
Баромад сар аз ҳӯрду орому хоб.

- 200 Аз Эрон баромад ба ҳар сӯ хурӯш,
Шуд ором гетӣ пур аз ҷангу ҷӯш.

Бишуд тунд Афросиёб аз миён,^{*3}
Баровехт бо лашкари тозиён.⁴

Ба ҷанг-андарун буд лашкар се моҳ,
Бидоданд сарҳо зи баҳри кулоҳ.

1. ИЛ – б. 194 нест.

2. Л – Дигар.

3. М—Барошуфт Афросиёб он замон.

4. Л— Баровехт бо лашкари тозиён,
Чу шуд тунд Афросиёб он замон.
Сипахбад сӯи гурзи кин даст бурд,
Ба ҳар кас, ки мезад, ҳаме кард хурд.
Сипоҳаш бад-ин сон ҳама ҳамгурӯҳ,
Ҳама ҳамла карданд монанди кӯҳ.
Ба шамшер аз он лашкари номдор
Бияфканд бисёр дар хок зор.
Чу дарёи алмос шуд кони лаъл,
Тани кушта фарсуда дар зерӣ наъл.
Ба эшон биборид кӯполу тег,
Шуданд он далерон ба роҳи гурег.
Чу гурми даванда зи ҷанголи гург
Бирафт он диловар сипоҳи бузург.

Шикаст омад аз турк бар тозиён,
Зи चुсти¹ фузунӣ сар омад зиён.

Сипоҳ андар Эрон пароканда шуд,
Зану марду кӯдак ҳама банда шуд.

205 Чунин аст расми сарои сипанҷ,
Ҳама аз пай оз бо дарду ранҷ.

Саранҷом неку бадаш бигзарад,
Шикор асту маргаш ҳаме бишқарад.

Ҳама дар гирифтанд эронсипоҳ,
Бар эрониён гашт гетӣ сиёҳ.

Ду баҳра сӯи Зобулистон шуданд,
Ба хоҳиш бари пури*² Дастон шуданд,

Ки моро зи бадҳо ту бошӣ паноҳ,
Чу гум шуд кунун фарри Ковусшоҳ.

210 Бигуфтанд ҳар кас, ки шӯрид бахт,
Ба пеш андаромад³ кунун кори сахт⁴

Дареғ аст Эрон, ки вайрон шавад,
Куноми палангону шерон шавад.

Ҳама ҷои ҷангисаворон будӣ,
Нишастанғаҳи шаҳрёрон будӣ.

Кунун ҷои сахтиву ҷои балост,
Нишастанғаҳи тезчанг аждаҳост.

Кунун чорае бояд андохтан,
Дили хеш аз ранҷ пардохтан.⁵

1. ЛМ – чустан; И – баҳрӣ.

2. М – ба наздики.

3. И – андарояд.

4. –б. 210 нест.

5. Л – б. 214 нест;

ТПЗ– Агар рой бинад ҷаҳонпахлавон,
Бипардозад Эрон зи турконгавон.

215 Касе к-аз палангон бихӯрдаст шир,
Аз ин ранҷ моро бувад дастгир.

Фиристод бояд яке пурхирад
Ба наздики Рустам, чу андархурад.

Яке мӯбаде рафту паймуд роҳ
Бари пури Дастон яли кинаҳох.¹

Бигуфт, он кучо дида буду шунид,
Аз он² Рустами шердил бардамид.³

Биборид аз дидагон⁴ оби зард,
Дилаш гашт пуртобу чон пур зи дард.

220 Чунин дод посух, ки ман бо сипоҳ
Миён бастаам чангро, кинаҳох.

Чу ёбам зи Ковуси кай огаҳӣ,
Кунам шаҳри Эрон зи туркон тихӣ.

Фиристод ҳар сӯ ба ҳар кишваре,
Биёмад ба ҳар ҷойгаҳ лашкаре.⁵

Зи Зобул ҳам аз Кобулу ҳиндувон
Сипаҳ ҷумла омад бари паҳлавон.

Баромад ғави бўку ҳиндидарой,
Бичӯшид лашкар бад-он паҳнҷой.

Нишинад ба ором бар тахтгоҳ,
Ҳама банда бошему ӯ подшоҳ.
В-агар на зану кӯдаконмон асир
Ба чанголи девон бувад хир-хир.

1. И – Дастон, ки буд некҳох.

2. И – Ду лаб.

3. Л – б. 216-218 нест.

4. Л – Рустам ба рух; И – Рустам чашм.

5. ИЛ – ба ҷои б. 222-225 ин б. омада:

Пас огоҳӣ омад зи Ковусшоҳ
Зи банду камингоҳу кори сипоҳ.
Сипахро зи Кобул* ба Зобул бихонд,
Миён бастаи чанг лашкар бимонд.

* И – яко як.

- 225 Ба кирдори оташ дилаш бардамид,
Чу боди дамон лашкар андаркашид.

ПАЁМ ФИРИСТОДАНИ РУСТАМ БА НАЗДИ ШОҲИ ҲОМОВАРОН

Яке марди бедори чўяндароҳ
Фиристод наздики Ковусшоҳ,

Ки ман омадам бо сипоҳи гарон
Сўи разми солори Ҳомоварон.¹

Ту дил шодмон дору андӯҳ мах(в)ар,
Ки инак расидам бад-он буму бар.²

Ҳамон назди солори Ҳомоварон
Бишуд номдоре зи кундоварон.

- 230 Яке нома бинвишт бо гиру дор,
Пур аз гурзу шамшеру пур корзор,³

Ки бар шоҳи Эрон камин сохтӣ,
Ба пайвастагӣ-дар⁴ бад андохтӣ.⁵

На мардӣ бувад чора чустан ба чанг,
На зуфтӣ ба сони⁶ диловар наҳанг,

-
1. ТПЗ – Бад-он, то намоям бад-ӯ доварӣ.
Мар он кас, ки будаст аз лашкарӣ.
2. ИЛ – 6. 227 – 228 нест.
3. ТПЗ – Нахуст аз чаҳонофарин кард ёд,
Дари донишу додро баркушод.
Дигар гуфт, к-Эй шоҳи Ҳомоварон,
Ҳамоно, ки ҳастӣ зи бадгавҳарон.
Зи бадгавҳарӣ бар ту бас ин нишон,
Ки найранг сози ба гарданкашон.
Зи бедонишӣ чустай бартарӣ,
Ту бадгавҳариву зи саг камтарӣ.
Бад-ин сон бибояд-т аз хеш шарм,
Ба гетӣ надонӣ ҳаме сарду гарм.
4. Л – Ба пайвастан эдар.
5. И – Ба пайвандаш аз бад бипардохтӣ.
6. И – Нарафтӣ ба расм.

Ки дар чанг ҳаргиз насозад камин,
Агарчанд бошад дилаш пур зи кин.¹

Агар шоҳ Ковус ёбад раҳо,
Ту растӣ зи чанги бади аждаҳо.²

235 В-агарна биёрой чанги маро,
Ба гардан бипаймой ҳанги маро.³

Ҳамоно шунидӣ ту*⁴ аз меҳтарон,
Ки чун кардаам чанги Мозандарон.

Ҳамон разми Пӯлоди Ғандию Бед,
Шунидӣ чӣ кардам ба Деви Сапед?

Чу нома ба мӯҳр андаромад дуруст,
Фириста шуду зуд рахро бичуст.⁵

Фиристода шуд то ба⁶ Ҳомоварон,
Бидодаш паёми ҷаҳонпахлавон.⁷

240 Чу пайғом бишниду нома бихонд,
Зи кирдори худ дар шигифтӣ бимонд.⁸

Чу бархонд нома, сараш хира шуд,
Ҷаҳон пеши чашмаш ҳама тира шуд.

1. ТПЗ– Туро кардам огах, к-аз ин бартарӣ
Бипечиву пӯй раҳи кеҳтарӣ.

2. ТПЗ– В-агар сар битобӣ зи андарзи ман,
Саратро ҳаме дур хоҳӣ зи тан.
Надонӣ, ки чун ман кунам рои чанг,
Зи теғам бисӯзад ба дарё наханг.
Ба кишвар бибахшою бар хеш ҳам,
Бад-он то нагардӣ парешон ба ғам.
3. ТПЗ– Ба дорой кайхону Ҳурмузду шед,
Ба разму ба базму ба биму умед,
Ки ман кини Ковусу эронсипоҳ
Бихоҳам зи ту, беҳирад подшоҳ!

4. М – шунидастӣ.

5. ИЛ – 237, 238 нест.

6. Л – назди.

7. Л – яко-як сарон.

8. ТПЗ– Аз он номи равшан дилаш шуд ба ҷӯш,
Баровард чун раъди гуррон хурӯш.

Чунин дод посух, ки Ковуси кай
Ба ҳомун дигар наспарад низ пай.

Ту ҳар гаҳ ки ой ба Барбарситон,
Саворон ҳама гирд карда инон.

Ҳамин банду зиндонат ороаст,
Агар роят ин орзу хоста.

- 245 Биёям ба чанги ту ман бо сипох
Бар ин гуна созем оину роҳ.

Чу пӯянда бишнид гуфтори ӯй,
Бигардиду омад сӯи номчӯй.¹

Якояк сухан назди Рустам бигуфт,
Ки беҳуш варо дидаму девчуфт.

Ҳамон посухаш низ дархур набуд,
Ки Оҳарманаш кард дил пур зи дуд.²

Чу бишнид посух гави пилтан,
Далерони лашкар шуданд анҷуман.

- 250 Баромад хурӯшидани каррной,
Таҳамтан ба Рахш андаровард пой.³

1. ТПЗ– Фиристодаро хор карду биронд.
Ҳама оташи хашму кин барфишонд.
Ҳам андар замон лашкаре гирд кард,
Ки шуд рӯзи равшан шаби лочвард.
Сипоҳе ҳама найзаву гурздор,
Ялони сарафрозу ханчаргузор.
В-аз ин сӯ фиристодаи сарфароз
Чу омад ба назди сипахбад фароз,
Зи гуфтору кирдори он бадниҳод
Якояк паёмаш ба Рустам бидод.

2. ИЛ – 6. 246 – 248 нест.

3. ИЛ – 6. 250 нест.

ТПЗ– Пур аз хашму кин кард савганд ёд,
Ба меҳру ба кину ба дину ба дод,
Ки ман з-он саги бадраги тираҷон
Ситонам ҳама марзи Ҳомоварон
Ба размаш дароварда, бечон кунем,
Чу бар бобзан мурғи печон кунем.

Сӯи жарфдарё биёмад ба чанг,
Ки бар хушк-бар буд рах бо диранг.

Ба киштиву заврақ сипохи гарон
Бирафтанд бар сӯи¹ Ҳомоварон.

Ба торочу куштан биёростанд,
Аз озарм дилҳо биперостанд.

Чу солори Ҳомоварон з-ин сипоҳ
Шуд огоҳу аз Рустами кинаҳоҳ,²

255 Бибоист ногоҳаш омад ба чанг,
Набуд рӯзгори сукуну диранг.

Барошфту з-он марз бар шуд хурӯш,
Ҷаҳон омад аз ғорату хун ба³ ҷӯш.

Чу берун шуд аз шаҳри худ бо сипоҳ,
Бар ӯ рӯз ҳамчун шаб омад сиёҳ.

Аз овои шайпуру ҳиндидарой,
Ту гуфтӣ, сипеҳр андаромад зи ҷой.

Чалу рост лашкар биёростанд,
Ба ҷанг-андарун номвар хостанд.

260 Гави пилтан гуфт: Ҷангӣ манам,
Ба овардгаҳ-бар дирангӣ манам.

Бипӯшид пас ҷавшани корзор,
Ба Раҳши даманда баровард бор.⁴

Бифармуд, то барнишинад сипоҳ
Паи разми Ҳомоварон кинаҳоҳ.

1. ИЛ – Расиданд наздики.
2. ТПЗ – Хабар шуд ба шоҳи Ҳамовар* аз ин,
Ки Рустам ниҳодаст бар Раҳш зин.

* Л – ҳумоюн; Ин – Ҳомоварон шоҳ.

3. И– Ҷаҳон шуд пур аз ғорату ҷангу.
4. ТПЗ– Ба гурдон чунин гуфт пас паҳлавон,
Ки, эй номдорони фаррухтавон,
Ба найза бикӯшед дар корзор,
Бароред яксар аз эшон димор.

Баровард гурзи гаронро ба дӯш,
Барангехт аспу баромад ба чӯш.¹

Чу диданд лашкар бару ёли ўй,
Ба даст-андарун² гурзу кӯполи ўй.³

Ту гуфтӣ, ки дилшон баромад зи тан,
Зи ҳавлаш пароканда гашт анчуман.

265 Гурезон биёмад ба Ҳомоварон
Зи пеши Таҳамтан сипоҳи гарон.

Чу биншаст солор бо ройзан,
Ду марди ҷавон хост аз анчуман.

Бад-он, то фиристад ҳам андар замон
Ба Мисру ба Барбар чу боди дамон.

Яке нома ҳар як ба даст-андарун,⁴
Набишта ба дарди дил аз обхун,

К-аз ин подшоҳӣ бад-он нест дур,⁵
Ба ҳам буд неку баду ҷангу сур.

270 Гар эдун, ки бошед бо ман яке,
Зи Рустам натарсам ба ҷанг андаке.⁶

Саворон сӯи найза бурданд даст
Хурӯшон ба кирдори пилони маст.
Наистон шуд аз найза овардгоҳ,
Зи найза на хуршед пайдо, на моҳ.
Ба қалб-андарун тохт Рустам чу бод,
Набудаши Ҳомоварон ҳеч ёд...

1. Л – хурӯш.

2. Л – дашт-андарун.

3. ТПЗ– Ҳамон номдорони зобулгурӯҳ,
Ки бо найза буданд монанди кӯҳ.

4. ИЛ – ба ҷанг – андарун.

5. ИЛ– К-аз он подшоҳӣ бад-он дур нест.
Ба неку ба бад-ҳарду онро якест.

6. ТПЗ– Аз он сӯ шумову аз ин сӯи мо
Бигардем дар ҷанг бо аждаҳо.

В-агарна аз ин бар ҳама бад расад,
Дароз аст бар ҳар сӯе дасти бад.¹

Чу нома ба наздики эшон расид,
Ки Рустам бад-он дашт лашкар кашид,

Ҳама дил пур аз бим бархостанд,
Сипоҳи ду*² кишвар биёростанд.

Ниҳоданд сар сӯи Ҳомоварон,
Замин кӯҳ гашт аз карон то карон.

275 Сипаҳ кӯҳ то кӯҳ саф баркашид,
Зи гарди сипаҳ моҳ шуд нопадид.

Чу Рустам чунон дид, наздики шох
Ниҳонӣ барафканд гурде ба роҳ,

Ки шоҳи се кишвар ҳама ҷангҷӯй
Ба як раҳ сӯи ман ниҳоданд рӯй.

Агар ҷангро ман бичунбам зи ҷой,
Далерон надонанд сарро зи пой.

Набояд, к-аз ин кин ба ту бад расад,
Ки кори бад аз мардуми бад сазад.

280 Маро тахти Барбар наёяд ба кор,
Агар бад расад бар тани шаҳрёр.

Чунин дод посух, ки м-андеш аз ин,
На густарда аз баҳри ман шуд замин?

Чунин буд, то буд гардонсипеҳр,
Ки бо нӯш заҳр асту бо кина³ меҳр.

1. ИЛ– В-агар на бад-он подшо бад расад,
На аз ҳар кас аз Рустамат* х(в)ад расад.

* И – Рустам

2. М – се.

3. ИЛ – ҷавр.

Ва дигар, ки доранда ёри ман аст,
Паноҳ асту меҳраш ҳисори ман аст.

Ту мар Рахши пӯяндаро деҳ инон,
Биёрой гӯшаш ба нӯки синон.

285 В-аз эшон яке зинда андар ҷаҳон
Мамон ошкоро, на андар ниҳон.¹

Таҳамтан чу бишнид гуфтори ӯй,
Басечиду² зӣ ҷанг бинҳод рӯй.

Барангехт он Рахши пӯяндаро,
Ҳамечуст³ он ҷангҷӯяндаро.

Даромад,⁴ баробар ба ҷанг истод,
Бар он душманон ҷашми худ баркушод.

Талаб кард гурди диловар яке,
Зи бисёр гурдон ва ё⁵ андаке.

290 Наёраст омад касе пеши ҷанг,
Диловар ҳаме кард бар ҷо диранг,

Ки то рафт хуршеди рахшон дар об,
Даромад шаби тирагун⁶ дар шитоб.⁷

1. ТПЗ— В-агар з-он ки моро зи ҷархи баланд
Расад аз бадандеш захми газанд.
Ту Эронзаминро ниғаҳдор бош,
Ба доду диҳиш кӯшу хушёр бош!
Фиристода бишниду баргашт боз,
Биёмад ба наздики он сарфароз.
Суҳан ҳар чи бишнид он гурдмард,
Ба пеши сипаҳбад ҳама ёд кард.

2. ИЛ –Бипечид.

3. И – Талаб кард.

4. Л – Биёмад.

5. Л – гурдон в-аз.

6. И – киргун.

7. ТПЗ— Чу хуршед дар қир зад шаъри зард,
Гухарбафт шуд байраки лочвард.
Ситора чу гул гашту гардун чу боғ,
Чу парвона парвину маҳ чун ҷароғ.

Яли пилтан Рустами сарфароз¹
Сӯи чои худ дарзамон рафт боз.

Ба оромгаҳ буд, то шаб гузашт,
Дигар рӯз чун шед рахшанда гашт,

Зи чой андаромад гави пилтан,
Сафе баркашид аз ялон анчуман.

РАЗМ КАРДАНИ РУСТАМ БО СЕ ШОҲ ВА РАҲО ШУДАНИ КОВУС АЗ БАНД

295 Дигар рӯз лашкар биёростанд,
Дурафш аз дурӯя биперостанд.

Таҳамтан чу лашкар ба ҳомун кашид,
Сипоҳи се шоҳу се кишвар бидид.

Чунин гуфт бо лашкари сарфароз,
Ки имрӯз мижгон бидоред боз.

Бушу ёл бинеду аспу инон,
Ду дида ниҳода ба нӯки синон.

Агар сад саворанду гар² сад ҳазор,
Фузунии лашкар наёяд ба кор.

300 Чу моро бувад ёр Яздони пок,
Сари душманон андарорам ба хок.

В-аз он сӯ шаҳон низ бар пушти пил
Нишастанду лашкар кашида ду мил.

Зи Барбарситон буд саду шаст пил,
Шуда ҷумла ҷӯшон чу дарёи Нил.³

1. ИЛ–Диловар инонро битобид боз.

2. И – Агар як ҳазоранду вар; Л – Агар сад ҳазоранду гар сад савор.

3. ИЛ – б. 300-3002 нест.

Зи¹ Ҳомоварон буд сад жандапил,
Яке лашкаре сохта то² ду мил.

Севум лашкари Миср саф баркашид,
Ҳаво нилгун шуд, замин нопадид.

305 Ту гуфтӣ чаҳон яксар аз оҳан аст,
Ва ё кӯҳи Албурз дар ҷавшан аст.³

Паси пушти гурдон дурафшон дурафш,
Ба гирд-андарун сурху зарду бунафш.

Аз овози гурдон битӯфид кӯҳ,
Замин омад аз наъли аспон сутӯҳ.

Бидаррид чангу дили шери нар,
Уқоби диловар бияфканд пар.

Ҳама абр бигдохт андар ҳаво,
Баробар кӣ дид ёстодан раво.

310 Чапу рост лашкар биёростанд,
Дилерон ҳама разму кин хостанд.

Гуроza биёроост бар маймана,
Бад-он сӯ кашиданд лашкар буна.

Сӯи майсара номбардор шер
Завора, ки буд аждаҳои далер.

Ба қалб-андарун пури Дастони Сом,
Абар кӯҳаи зин-дарун ҳамми хом.⁴

1. ИЛ – Ба.

2. ИЛ – бар.

3. ИЛ – б. 305 нест.

4. ТПЗ– Чу Ҳомовароншоҳ аз дур дид,
Ки Рустам бад-он сон ҳаме бардамид,
Ғамин гашту оҳанги овез кард,
Аз он пас, ки дар чанг парҳез кард.
Биёвард лашкар зи чаппу зи рост,
Ҳама мағзи гурдон зи наъра бикост.
Ба қалб-андарун шоҳи Ҳомоварон,
Ба гирдаш яке лашкари бекарон.

Бифармуд Рустам, ки то каррной
Зананду бичунбанд лашкар зи чой.¹

- 315 Баромад дурахшидани теғу хишт,
Ту гуфтӣ ҳаво бар замин лола кишт.

Бад-он сӯ, ки ӯ Рахшро рондӣ,
Ту гуфтӣ, ки оташ барафшондӣ.²

Зи хун дашт гуфтӣ, ки рӯди Зам аст,
На³ разми гави пилтан Рустам аст.⁴

Бурида зи*⁵ хар сӯ сари таргдор,
Пароканда хафтон ҳама дашту гор.

Таҳамтан мар он Рахшро тез кард,
Зи хуни фурӯмоя парҳез кард.

- 320 Ҳама тохт андар паи шоҳи Шом,
Бияндохт аз бод он ҳамми хом.

Миёнаш ба ҳалқа даровард гурд,
Ту гуфтӣ ҳам андар миёнаш фишурд.

Биларзид гетӣ зи бори гарон,
Зи бас кӯхи оҳан карон то карон
Зи бас гарди лашкар чаҳон тор шуд,
Магар меҳри рахшон гирифтор шуд.

1. ИЛ – 6. 310 – 314 нест;

ТПЗ— Сиголиш бад-ин сон дарандохтанд.
Бипардохтанду бурун тохтанд.
Чакочоки теғ омаду гурзу тир,
Зи хуни ялон дашт гашт обгир.

2. ИЛ – 6. 316 нест.

3. Л – Ки.

4. ТПЗ— Фаровон аз он мардумон кушта шуд,
Ба сар-бар сипеҳри бало гашта шуд.
Зи кирдори солори ноҳушёр
Бад омад сипахро бар он корзор.
Зи кушта дару дашт гашта чу кӯх,
Гурезон ба хар гӯшае шуд гурӯҳ.
Басе сар фитода ба майдон чу гӯй,
Зи хуни ялон буд равон чӯй-чӯй.

5. М – ба.

Зи зин баргирифташ ба кирдори гӯй,
Ки чавгон ба захм андарояд ба рӯй.

Бияфканду Баҳром дасташ бубаст,
Гирифтор шуд номбардор¹ шаст.

Ба хун гашта огушта ҳомуну кӯҳ,
Зи бас кушта омад зи^{*2} ҳарду гурӯҳ.

325 Шаҳи Барбаристон ба чанги гуроз
Гирифтор шуд бо чиҳил сарфароз.³

Ниғаҳ кард пас шоҳи Ҳомоварон,
Ҳама кушта дид аз карон то карон.

Гурӯҳе зи номварон хаста дид,
Гурӯҳе ба банди гарон баста дид.

Гави пилтан дид бо теғи тез
Фиканда бар он размғаҳ растахез.

Бидонист, к-он рӯз рӯзи балост,
Ба Рустам фиристоду зинҳор хост.⁴

330 Ба паймон, ки Ковуси кай бо сарон
Бари Рустам орад зи Ҳомоварон.

1. ИЛ–Шуд он марди паҳлав гирифтори.

2. М – афканда аз.

3. ТПЗ– Завора ба кирдори шери жиён
Бари шоҳи Миср андаромад дамон.
Баровехт бо шоҳ чангисавор,
Бизад бар сараш теғи захробдор.
Зи сар то миёнаш ба ду ним кард,
Дили размҷӯён пур аз бим кард.
Чу дар размғаҳ кушта шуд номдор
Ба дасти Завора диловар савор,
Ба ҳар сӯ ҳама тохт чун пили маст,
Гурӯҳе бикӯшту гурӯҳе бихаст.
Зи кушта замин гашт бо кӯҳ рост,
Ҳама гуфт ҳар кас, ки рӯзи балост.*

* Дар ИЛ – танҳо ба охири дида мешавад.

4. ИЛ – 6. 325-329 нест.

Саропардаву ганчу тоҷу гуҳар,
Парастандаву тахту заррин камар.

Бар ин барниҳоданду барсохтанд,
Сипоҳи се кишвар бипардохтанд.

Чу шоҳи Ҳамовар ба шаҳр-андарун
Биёмад, бибиншаст¹ бо раҳнамун,

Фиристоду Ковусро оварид,
Бад-ӯ дод гоҳаш, чунон чун сазид.²

335 Чу аз диҷ раҳо кард Ковусро,
Ҳамон Геву Гударзу ҳам Тусро,

Силеҳи се кишвар, се ганчи се шоҳ,
Саропардаи лашкару тоҷу гоҳ,³

Сипаҳбад чуз ин хоста ҳар чӣ дид,
Ба ганчи сипаҳдори Эрон кашид.

Биёрист Ковуси хуршедфар
Ба дебои румӣ яке маҳди зар.

Зи ёқут тоҷу зи пирӯза гоҳ,
Гуҳар бофта бар чулайли сиёҳ.

340 Яке аспӣ раҳвор зер-андараш,
Лагоми ба зар ожада⁴ бар сараш.

1. ТПЗМ – ва биншаст.

2. ИЛ – б. 333, 334 нест;

ТПЗ– Сипоҳи се кишвар амон хоستانд,
Бад-он гуфтаҳо дил биёростанд.
Бар ин барниҳоданд яқсар сипоҳ,
К-аз он пас набошад касе кинаҳоҳ.
Гави пилтан низ паймон бибастанд.
Ки он бастагонро кушояд ду даст.

3. ТПЗ– Зи пилу зи пирӯзаву тахти оч,
Зи дебову дайҳиму аз дурри тоҷ.
Ҳам аз теги хиндиву гурзи гарон,
Зи пурмоя аспону аз гавҳарон.
Ҳамон ҳӯду баргустувон бешумор,
Зи пилони ҷангӣ фузун аз ҳазор.

4. ИЛ – озада.

Ҳама чӯбу болош аз уди тар,
Бар ӯ бофта чанд гуна гуҳар.

Ба Судоба фармуд, к-андарнишин,
Нихон рав, чу хуршед зери¹ замин.

Ба лашкарғаҳ овард лашкар зи шаҳр,
Зи гетӣ бар ин гуна чӯянда баҳр.²

Бар ӯ анчуман шуд зи Барбар савор,
Зи Мисру зи Ҳомоварон сад ҳазор.

345 Сипоҳаш фузун шуд зи сесад ҳазор,
Зирехдору баргустувонвар³ савор.⁴

ПАЙҒОМ ФИРИСТОДАНИ КОВУС БА НАЗДИ КАЙСАРИ РУМ ВА АФРОСИЁБ

Фиристода шуд назди Кайсар зи шоҳ,
Саворе ки андар⁵навардид роҳ.

-
1. И – Нихон рӯ зи хуршеди рӯи;
ТПЗ– Бубахшуд бар шоҳи Ҳомоварон,
Ба дил- дар наёвард банди гарон.
Ҳам ӯ рафту пас корсозӣ гирифт,
Ҳама хешро сарфарозӣ гирифт.
Яке тахти пирӯза чун осмон,
Ба гавҳар дурахшанда чун ахтарон.
Дусад чома дебо бар он барфузуд,
Ба зарру гуҳар бофта тору пуд.
Саду чил канизак або тавқи зар,
Дусад ридаки хуби зарринкамар.
Зи аспу зи уштур фузун аз шумор,
Ҳама фаршу динор карданд бор.
Фиристод наздики Ковусшоҳ.
Шукуфта аз он шоҳи эронсипоҳ.
2. ТПЗ– Баророст, к-ояд ба Эронзамин,
Зи кишвар талаб кард гурдони кин,
Биёмад гарон лашкари барбарӣ,
Саворони ҷанговару лашкарӣ.
3. Л – баргустувон в-аз.
4. ТПЗ – Ба андозаи хештан ҳар касе,
Ҳама некуихо намудӣ басе.
Шаҳони диловар або тахти зар,
Бари шоҳ рафтанд баста камар.
5. Л – эдар.

Бифармуд, к-аз номдори Рум
Касе к-ӯ битозад ба барру ба*¹ бум,²

Фиристод бояд ба наздики ман,
Барафрӯхтан рои торики ман.³

Ҷаҳондида бояд инондор бас,
Инону сипар боядаш ёр бас.*⁴

350 Чунин лашкаре бояд аз марзи Рум,
Ки оянд бо ман ба ободбум.

Пас огоҳӣ омад зи Ҳомоварон,
Ба дашти саворони найзаварон,

Ки Рустам ба Мисру ба Барбар чи кард
Бар он шаҳрёрон ба рӯзи набард.⁵

Далерон бичустанд гурди⁶ савор,
Инонпечу аспафкану найзадор,⁷

355 Ки мо шоҳро сар ба сар чокарем,
Ҷаҳон ҷуз ба фармони ӯ наспарем.

Чу аз Гургсорон биёмад сипох,
Ки ҷӯянд гоҳи сарафроз шоҳ.

Дили мо шуд аз кори эшон бадард,
Ки дилшон чунин бартарӣ ёд кард.

Ҳама тахти ту⁸ хост Афросиёб,
Чунин бад мабинод ҳаргиз ба хоб!

-
1. М–Мабодо, ки монад бад-он марғу
 2. ТПЗ– Гароянд эдар ҳама сохта,
Синонҳо ба абр- андар афрохта.
 3. ИЛ – б. 348 нест.
 4. М–Мабодо, ки ояд ҷуз ин ҳеч кас.
 5. ТП – Кунун сӯи Эрон бипӯяд ҳама,
Зи туронсипах разм ҷӯяд ҳама.
 6. И – гурду.
 7. Л – Инонпечу гурдафкану номдор; И – мардвор.
 8. ИЛ – ӯ.

Ҳама номдорони шамшерзан,
Бар ин кинагах- бар шудем анҷуман.

- 360 Бирафтем бо найзаҳои дароз,
Бар ӯ талх кардем орому ноз.

Аз эшону аз мо басте кушта шуд,
Замона ба ҳар неку бад гашта шуд.

Кунун омад аз кори ту оғай,
Ки тоза шуд он фарри¹ шоханшаҳй.

Чу ту баргирой зи Барбар инон,
Ба гардан барорем яксар синон.

Замин кӯҳ то кӯҳ пурхун кунем,
Зи хуншон ҷаҳон рӯди Ҷайхун кунем.

- 365 Фиристода бора барафканду рафт,
Ба Барбарситон рӯй бинҳод тафт.

Чу нома бари шоҳи Эрон расид,
Бад-ин гуна гуфтори боиста дид,

Аз эшон писанд омадаш коркард,
Ба Афросиёб он замон нома кард,²

Ки Эрон бипардозу бешй маҷӯй,
Сари мо шуд аз ту пур аз гуфтугӯй.

Туро шаҳри Турон басандаст х(в)ад,
Чаро хира ме-даст³ ёзй ба бад?

- 370 Фузунй маҷӯй, ар шудй бениёз,
Ки зуд орадат пеш ранҷи дароз.

Туро кеҳтарй кор бастан⁴ накӯст,
Ниғаҳ доштан бар тани хеш пӯст.

1. ИЛ – тахти.

2. ТПЗ– Яке нома бинвишт Ковусшоҳ
Ба назди сипаҳдори туронсипоҳ.

3. Л – Зи хира ҳаме даст; И – Ки хира ҳаме даст.

4. Л – кори беҳтар.

Надонӣ, ки Эрон нишасти ман аст,
Чаҳон сар ба сар зери дасти ман аст.

Паланги жиён гарчи бошад далер,
Наёрад шудан пеши чанголи шер.¹

Чу нома ба мӯҳр - андаромад, бидод
Ба дасти яке гурди паҳлавнажод.²

375 Ситад нома аз шоҳу раҳ баргирифт,
Ҳама рафт пӯён ба роҳ, эй шигифт.

-
1. ТПЗ– Аз он размҳо дил бипардохтӣ,
 Ҳама кор бар орзу сохтӣ,
 Ки аз нав дигар лашкар овардаӣ,
 Дурафши бузургӣ баровардаӣ.
 Аз онҳо бидидӣ ҳама неку бад,
 Кунун он гузин, к-ат писандад хирад.
 Пушаймонӣ он гаҳ наёяд ба кор,
 Чу бархезад аз буму кишвар димор.
 Чунин гуфт шери жиён бо паланг,
 Ки бар гурм чун рӯз шуд тору танг,
 Ба неку ба бад кори худ нангарад,
 Биёяд, дамон пеши мо бугзарад.
 Туро ҳам бад-он гуна донам ҳама,
 Хирад дар сари ту набинам ҳама.
 Пас андеша бояд дар ин кор кард,
 Ба посух хирад боядат ёр кард.
 Гар эдун, ки разм оварам бо сипоҳ
 Чаҳонро кунам пеши чашмат сиёҳ.
 Зи бас гурзу шамшери мардони мард
 Зи абр андарорам саратро ба гард.
 Ба гурзи гарону ба шамшери тез
 На овард ёбӣ, на роҳи гурез.
 Гар эдун, ки бо ин сипаҳ бугзарам,
 Сару афсарат зери пай биспарам.
 Туро бо далерони он анчуман
 Надорад ба кас Рустами пилтан.
 Ба Туронзамин гар шудӣ шаҳрёр,
 Або шоҳу шаҳри далерон чӣ кор?
2. ТПЗ– Чу он нома яксар ба поён расид,
 Фиристодаи номвар баргузид.
 Фиристода наздики Афросиёб
 Ҳама тохт пӯён чу киштӣ бар об.
 Чу омад ба наздики туронсипоҳ,
 Бибурданд ўро ба наздики шох.

Чу омад бари шоҳи туркону Чин,
Заминро бибӯсиду кард офарин.

Бад-ӯ дод пайғомҳо бешумор,
Ҳамон номаи номвар шаҳрёр.¹

Чу он нома бархонд² Афросиёб,
Сараш гашт пуркину дил пурши тоб.

Фиристонд посух, ки ин гуфтугӯй,
Назебад чуз аз мардуми зиштхӯй.

380 Туро гар сазо буд Эрон, бадон³
Ниёзат набудӣ ба Ҳомоварон.⁴

Кунун омадам чангро сохта,
Дурафши дурафшон барафрохта.

Бару буми Эрон дурӯя марост,
Бибояд шунидан суханҳои рост.

Ҳама шаҳри Эрон сарои ман аст,
Ки Тури Фаридун ниёи ман аст.

Ва дигар ба бозуи шамшерзан
Тихӣ кардам аз тозиён анҷуман.

385 Ба шамшер бистонам аз кӯҳ теғ,
Уқоб андарорам зи торик меғ.

Биёрист лашкар карон то карон
Ба гурзу ба теғу ба тиру синон.⁵

1. ИЛ – 374 – 377 нест.

2. ИЛ – Чу ин оғаҳӣ шуд ба.

3. ЛМ – будӣ Эрон, ҳамон.

4. ТПЗ – Ту донӣ, ки чун ман кунам рои чанг,
Зи теғам бисӯзад ба дарё наҳанг.

ИЛ – Мозандарон.

5. ТПЗ – Надорад касе тоби ман рӯзи чанг,
На дар беша шеру ба дарё наҳанг.
Манам шердил номдори меҳон,
Ба мардӣ ҳама бошам андар ҷаҳон.

Пас он гаҳ сӯи¹ номвар бошитоб
Биёмад ҳамон низ Афросиёб.²

Чу бишнид Ковус гуфтори ӯй,
Биёрост лашкар ба пайкори ӯй.

Зи Барбар биёмад сӯи тозиён
Яке лашкари бекарону миён.³

390 Ба чангаш биёрост Афросиёб,
Ба гардун ҳаме хок бар зад зи об,⁴

Чаҳон пур шуд аз нолаи бӯқу кӯс,
Замин оҳанин шуд, сипехр обнӯс.⁵

Зи захми табарзину аз бас таранг
Ҳаме мавҷи хун хост аз дашти чанг.

Таҳамтан биғуррид дар қалбгоҳ,
Ба як ҳамла бидрид қалби сипох.⁶

Чу ой ба майдони кин, пой дор,
Бад-он то бибинӣ ту мардони кор.
Чунонат бифарҳанчам, эй бадниҳод,
Ки н-орӣ дигарбора Эрон ба ёд.

1. И – Бишуд сӯи ӯ.
2. ТПЗ – Фиристода баргашт бар сони бод,
Ба Ковус гуфт, он чи ӯ кард ёд.
3. ИЛ – Яке лашкаре бекарон румиён;
ТПЗ – Зи мардони гурд аз дари корзор
Бурун кард лашкар ду раҳ сад ҳазор
Ғави кӯсу гарди далерони чанг
Замон кард тору замин кард танг.
4. ТПЗ – Ба турониён лашкаре гирд кард,
Ки шуд рӯзи равшан шаби лочвард.
Ту гуфтӣ ба Турон саворе намонд,
Ки Афросиёб андар Эрон нахонд.
5. ТПЗ – Ба кина даровехтанд аз ду сӯй,
Зи хуни далерон равон гашт чӯй.
6. ИЛ – б. 393 нест;
ТПЗ – Ба ҳар ҳамла аз найзаи ҷонситон
Сар овард бар номдорон замон.
Фаровон табаҳ кард марду сутур,
Баровард аз лашкари Тур шӯр.

Сари бахти гурдони Афросиёб
Дар ин размгоҳ андаромад ба хоб.

- 395 Сипаҳдор чун кор*¹ з-он гуна дид,
Бе оташ бучӯшид ҳамчун набид.

Ба овоз гуфт: «Эй далерони ман,
Гузида бузургону шерони ман,

Шуморо зи баҳри чунин рӯзгор
Ҳама парваронидам андар канор,

Ки бо душманам теғбозӣ кунед,
Бад-ин гуна дар ҷанг тозӣ кунед.²

Бикӯшеду ҳампушт ҷанг оваред,
Ҷаҳонро ба Ковус танг оваред!

- 400 Ялонро ба жӯпину ханҷар занед,
Сари саркашонро зи тан барканед!*

Ҳамон Рустами сағзии шердил,
Ки аз теғи ӯ гашт гардун хичил,

Бувад, к-аз далерӣ ба банд оваред,
Сарашро ба доми каманд оваред.⁴

Ҳар он кас, ки ӯро бо дашти набард
Зи зини паланг андарорад ба гард,

Бад-ӯ шоҳиву чатру духтар⁵ диҳам,
Ҳамаш номи испаҳбадӣ барниҳам.⁶

- 405 Ҳамон шаҳри Эрон супорам варо,
Ба гардуни гардон барорам варо».

1. М – Сипаҳдори Турон чу.

2. Л – б. 397, 398 нест.

3. М – Далерон-шро сар ба сар афканд.

4. Л– б. 400-402 нест.

5. И – духтари худ.

6. ИЛ – Ҳамаш ном шоҳу сипаҳбуд ниҳам.

Чу туркон шуниданд гуфтори ӯй,
Саросар сӯи разм карданд рӯй,¹

Далерони Эрон саросар сарон
Ба даст- андарун гурзҳои гарон

Бикӯштанд чандон зи туронгурӯх,
Ки пайдо набуд дашту дарёву кӯх.

Ду баҳра зи туронсипах кушта шуд,
Зи хуншон замин чун гил оғушта шуд.

- 410 Сари баҳти туркон даромад ба хоб,
Гурезон шуд аз Рустам Афросиёб.

Бишуд тез бо лашкари ғуриён,
Бад-он суд чустан сар омад зиён.

Чу гашти² замона бад-он гуна дид,
Аз он ҷо сӯи шаҳри Турон кашид.

Дилаш хаставу кушта лашкар ду баҳр,
Ҳама нӯш ҷуст аз ҷаҳон, ёфт заҳр.

ОРОСТАНИ КОВУС ҶАҲОНРО

Биёмад сӯи Порс Ковуси кай,
Ҷаҳоне ба шодӣ нав афканд³ пай.

- 415 Биёрост тахту бигустард дод,
Ба шодиву хӯрдан дар андар кушод.

Фиристод ҳар сӯ яке паҳлавон,
Ҷаҳондору бедору равшанравон,

1. ТПЗ– Дамид оташе андар он корзор,
Ки шӯлаш синон буду ханҷар шарор.
Ҳамон гард баррафт монанди дуд,
Зи осеб рухсораи маҳ шахуд.

2. ИЛ – равшан.

3. Л – барафканд.

Ба Марву Нишопуру Балху Ҳарӣ,
Фиристонд бар ҳар сӯе*¹ лашкаре.

Ҷаҳоне пур аз дод шуд яксара,
Ҳама рӯй баргашт гург аз бара.

Зи бас ганҷу зебоиву фарраҳӣ
Парӣ мардуму дев гашташ² раҳӣ.

420 Ҳама пеши Ковус кехтар шуданд,
Ҳама тоҷдорон-ш лашкар шуданд.

Ҷаҳонпахлавонӣ ба Рустам супурд,
Ҳама рӯзгори беҳӣ з-ӯ шумурд.³

Яке ҷой кард андар Албурзкӯх,
Ки дев аз ҷунон ранҷо буд⁴ сутӯх.

Бифармуд, то санги хоро кананд,
Ду хона бар ӯ ҳар яке даҳ каманд.

Биёрист охур ба санг-андарун,
Зи пӯлод меҳу зи хоро⁵ сутун.

425 Бибастанд аспони ҷангӣ дар⁶ ӯй,
Ҳам уштур иморикашу роҳҷӯй.

Яке хонаро⁷ з-обгина бисохт,
Забарҷад ба ҳар ҷой - андар нишохт.

Чунин ҷой будаш⁸ хирому х(в)ариш
Ки бошад-ш⁹ аз хӯрданӣ парвариш.

1. М – ҳар сӯ яке.

2. ИЛ – гашта.

3. ТПЗ– Чу эмин шуд аз душману тоҷу тахт,
Ба кажӣ ба як лахт баргашт бахт.
Нигар, то ҷӣ кард он шаҳи хешкор,
Чу ӯ пурманиш кам бувад шаҳрёр.

4. ИЛ – Ки девон аз он ранҷо шуд.

5. И – оҳан.

6. Л – Набиштанг аспони ҷанг андар.

7. ИЛ – Ду хона дигар.

8. И – Чунин ҷои орому хобу; Л – чунин ҷои ҳоҷат.

9. ИЛ – Ки ёбад тан.

Зи чизъе ямонӣ яке гунбаде
Ништастангаҳи номвар мӯбаде.

Азеро чунин чойгаҳ кард рост,
Ки дониш аз он чой ҳаргиз нахост.¹

- 430 Ду хона зи баҳри салеҳи набард
Бифармуд аз нукраи хом кард.

Яке кохи заррин зи баҳри нишаст,
Баровард болошро бар ду шаст.

Зи пирӯза карда бар ӯ-бар нигор,
Дар айвон-ш ёкут бурда ба кор.

Чунин чойгоҳе ки дилхострост,²
Ки рӯзӣ бияфзуду³ ҳаргиз⁴ нахост.

Набудӣ тамуз эч пайдо, на дай,
Ҳаво анбарин буду борон-ш май.

- 435 Ҳамасола рӯзаш баҳорон будӣ,
Гулон чун руҳи гулғизорон будӣ.

Зи дарду ғаму ранҷ дил дур буд,
Бадиро тани дев ранҷур буд.

Ба хоб андаромад сари рӯзгор
Зи хубиву аз доди⁵ омӯзгор.

Ба ранчаш гирифта девон буданд,⁶
Зи бодафраҳи вай ғиревон буданд.⁷

1. ИЛ – б. 427-429 нест.

2. ИЛТП – Чунин чойгаҳ сохт бар хатти рост.

3. И – нафзуду.

4. Л – Ки рӯзе нафзуду рӯзе; ТПЗ – Ки не рӯз афзуду не шаб бикост.

5. Л – роҳи.

6. ИЛ – будӣ.

7. ИЛ – будӣ.

ГУМРОҲ КАРДАНИ ИБЛИС КОВУСРО ВА БА ОСМОН РАФТАНИ КОВУС

Чунон буд, ки иблис рӯзе пагоҳ
Яке анчуман кард пинҳон зи шоҳ.

440 Ба девон чунин гуфт, к-имрӯз кор
Ба ранчу ба сахтист бо шаҳрёр.

Яке дев бояд кунун чарбдаст,¹
Ки донад ҳама расму роҳи² нишаст.

Шавад, чони Ковус бераҳ кунад,
Ба девон-бар ин ранч кӯтаҳ кунад.

Бигардонадаш сар зи Яздони пок,
Фишонад бар он фарри зебош³ хок.

Шуниданду бар дил гирифтанд ёд,
Кас аз бими Ковус посух надод.

445 Яке деви диҷхим бар пой хост,
Чунин гуфт, к-ин нағзкорӣ марост.

Бигардонамаш сар зи дини Худой,
Кас ин роз чуз ман наёрад ба чой.⁴

Ғуломе биёрист аз хештан
Сухангӯю шоистаи анчуман.

Ҳама буд, то номвар шаҳрёр
Зи паҳлӯ бурун рафт^{5*6} баҳри шикор.

Биёмад ба пешаш, замин бўс дод,
Яке дастаи гул ба Ковус дод.

1. ИЛМ – нағздаст.

2. ИЛ – зи ҳар гуна рою.

3. Л – фарши дебош.

4. ИЛ – б. 446 нест.

5. ИЛ – шуд.

6. М – Ки рӯзе бурун шуд зи.

450 Чунин гуфт, к-ин фарри зебои ту,
Ҳама чархи гардон сазад чои ту.

Ба коми ту шуд рӯи гетӣ ҳама,
Шубониву гарданфарозон рама.¹

Яке кор мондаст, то дар ҷаҳон
Нишони ту ҳаргиз нагардад ниҳон.

Чӣ дорад ҳама офтоб аз ту роз,
Ки чун гардад андар нишебӯ фароз?²

Чӣ гуна-ст моҳу шабу рӯз чист?
Бар ин гардиши чарх солор кист?³

455 Гирифтӣ замин в-он чи буд коми ту,
Шавад осмон низ дар доми ту.⁴

Дили шоҳ аз он дев бераҳ шуд,
Равонаш зи андеша кӯтоҳ шуд.

Гумонаш чунон буд, ки гардонсипеҳр
Ба гетӣ маро-дар⁵ намудаст чехр.

Надонист, к-ин чархро поя нест,
Ситора фаровону Эзад якест.

Ҳама зери⁶ фармон-ш бечораанд,
Ки бо шӯришу чангу⁷ патёраанд.

460 Ҷаҳонофарин бениёз аст аз ин,
Зи баҳри ту бояд сипеҳру⁸ замин.

-
1. ТПЗ – Парӣ одамӣ, дев пешат ба пой,
Ту Ҷамшед гаштӣ, ҷаҳонкадхудой.
 2. И – б. 452, 453 нест.
 3. ТПЗ – Бидонӣ ҳама буданиҳову роз,
Чу бо чора бартар шавӣ бар фароз.
 4. ИЛ – б. 455 нест.
 5. ИЛ – мар ўро.
 6. И – пеши.
 7. ИЛ – Ки бо саъду нахсанд.
 8. Л – замону.

Пурандеша шуд чони он подшо,
Ки то чун шавад бепар андар ҳаво.

Зи донандагон бас¹ бипурсид шоҳ,
К-аз ин хок чанд аст то чарху моҳ.

Ситорашумар гуфту хусрав шунид,
Яке кажжу нохуб чора гузид.

Бифармуд пас, то² ба ҳангоми хоб
Бирафтанд сӯи нишеми уқоб.

465 Аз он бачча бисёр бардоштанд,
Ба ҳар хонае як-ду³ бигзоштанд.

Ҳама парваронидашон солу моҳ
Ба мурғу кабобу бара чанд гоҳ.

Чу нерӯ гирифтанд ҳар як чу шер,
Бар он сон, ки ғурм андароранд зер.

Зи уди қуморӣ яке тахт кард,
Сари тахтаҳоро ба зар сахт кард.

Ба паҳлӯш-бар найзаҳои дароз
Бубасту бар он гуна баркард соз.

470 Биёвехт бар найза рони⁴ бара,
Бубаст андар андеша дил яксара.

Аз он пас уқоби диловар чаҳор
Биёварду бар тахт баст устувор.

Нишаст аз бари тахт Ковуси кай,
Ниҳода ба пеш -андарун қоми май⁵.

Чу шуд гурсуна тезпаррон уқоб,
Сӯи гӯшт карданд ҳар як шитоб.

1. И – пас.

2. Л – аз он пас.

3. ИЛ – хонае дур.

4. И – он найзаро бо.

5. И – б. 472 нест.

Зи рӯи замин тахт бардоштанд,
Зи ҳомун ба абр-андар афроштанд.

- 475 Бад-он ҳад, ки –шон буд нерӯ ба чой,
Сӯи гӯшт карданд оҳангу рой.

Шунидам, ки Ковус аз он бар фалак
Ҳама рафт, то бигзарад аз¹ малак.

Дигар*² гуфт аз он рафт бар осмон,
Ки то ҷанг созад ба тире камон.

Зи ҳар гунае ҳаст овози³ ин,
Надонад ба ҷуз пурхирад рози ин.

Париданд бисёру монданд боз,
Чунин бошад он кас, ки гирад-ш оз.

- 480 Чу бо мурғи парранда неру намонд,
Ғамин⁴ гашту парҳо ба хай дарнишонд.

Нагунсор гаштанд аз абри сиёҳ.
Кашон аз ҳаво найзаву тахти шох.

Сӯи бешаи шаҳри Чин омаданд,
Ба Омул ба рӯи замин омаданд.

Накардаш табоҳ аз шигифтӣ ҷаҳон,
Ҳама буданӣ дошт андар ниҳон.

Сиёвуш аз ӯ хост омад падида,
Бибиист лахте чамиду чарид.⁵

1. И – баррасид бар.

2. М – Яке.

3. ИЛ – овоз аз.

4. ИЛ – ғамӣ.

5. И – б. 484 нест;

ТПЗ– Агар шох Ковус гаштӣ табоҳ,
Ҷаҳондор хусрав набудӣ зи шох.
Чу афтод андар ҷунон ҷои бим
Зи ғам буд бечораву дил дуним.

485 Ба чои бузургиву тахти нишаст
Пушаймониву ранч будаш ба даст.

Бимонда ба беша-дарун хору зор,
Ниёиш ҳаме кард бо кирдгор.

БОЗ ОВАРДАНИ РУСТАМ КОВУСРО

Ҳаме кард пӯзиш зи карда гуноҳ,
Варо мебичустанд*¹ ҳар сӯ сипоҳ.

Хабар ёфт з-ӯ Рустаму Геву Тус,
Бирафтанд бо лашкари гашну кӯс.

Ба Рустам чунин гуфт Гударзи пир,
Ки «То кард модар маро сер шир,

490 Ҳаме бинам андар ҷаҳон тоҷу тахт,
Каёну бузургони бедорбахт.

Чу Ковус худкома² андар ҷаҳон
Надидам касе аз кехону меҳон.

Хирад нест ўро, на дину³ на рой,
На ҳушаш ба ҷой асту на дил ба ҷой.

Ту гӯй ба сар-ш-андарун мағз нест,
Як андешаи ў ҳаме нағз нест.

Кас аз номдорони пешинзамон
Накарданд оҳанг зӣ осмон.⁴

495 Чу девонагон аст беҳушу рой,
Ба ҳар бод, к-ояд бичунбад зи ҷой».^{5*6}

1. М – Ҳаме ҷуст ўро зи.

2. ИЛ – наштидам.

3. ИЛ – дониш.

4. ТПЗ– Кӣ чӯяд ҳаме рози гардонсипеҳр?
Магар он ки деваш кунад тирачеҳр.

5. Л – б. 493 – 495 нест.

6. М – барояд зи пой.

Расиданд пас паҳлавонон бад-ӯй,
Накӯҳишкуну тезу пархошчӯй.

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Беморсон
Туро ҷои зеботар аз шорсон.

Ба душман диҳӣ ҳар замон ҷои хеш,
Нагӯӣ ба кас беҳуда рои хеш.

Се борат чунин ранчу сахтӣ фитод,
Сарат з-озмоиш нагашт устод.

500 Кашидӣ сипахро ба Мозандарон,
Нигар, то ҷӣ сахтӣ расид андар он.

Дигарбора меҳмони душман шудӣ,
Санам будӣ ўро, бараҳман шудӣ.

Ба гетӣ ҷуз аз покяздон намонд,
Ки маншури теғи туро барнахонд.

Ба ҷанги замин сар ба сар тохтӣ,
Кунун б-осмон¹ низ пардохтӣ.

Зи як даст чун бартар ой ҳама,
Баробар ба ҷанг андарой ҳама.

505 Нигаҳ кун, ки то чанд гуна боло
Ба пеш омадат, ёфти з-ӯ раҳо.

Пас аз ту бар ин дostonҳо зананд,
Ки шоҳе баромад ба чархи баланд,

Ки то моҳу хуршедро бингарад,
Ситора ҳама як ба як бишмарад.

Чунон кун, ки бедоршоҳон кунанд,
Ситояндаву некхоҳон кунанд.

жуз аз бандагӣ то тавонӣ, маҷӯй,
Мазан даст дар неку бад ҷуз бад-ӯй».

1. ИЛ – осмон.

510 Фурӯ монд Ковусу ташвир х(в)ард.
Аз он номдорону мардони мард.

Чунин дод посух, ки аз ростӣ
Наёяд ба дод¹- андарун костӣ.

Ҳама дод гуфтиву бедод нест,
Зи доми ту чони ман озод нест.

Ҳама рехт аз дидагон оби зард,
Ҳама² аз чаҳонофарин ёд кард.

Басечиду андар иморӣ нишаст,
Пушаймониву дард будаш³ ба даст.

515 Чу омад сӯи тахтгоҳи баланд,
Дилаш з-он чунон кор монда нажанд.

Чихил рӯз дар назди⁴ Яздон ба пой
Бипаймуд хоку бипардохт чой.

Зи шарм аз дари кох берун нарафт,
Ҳама пӯст гуфти бар ӯ - бар бикафт.

Ҳама рехт бо лоба аз дида хун,
Ҳама хост омурзиш аз раҳнамун.

Зи шарми далерон маниш кард паст,
Хирому дари бор додан бубаст.

520 Пушаймон шуду дард бигзиду ранҷ,
Ниҳода бубахшид бисёр ганҷ.

Ҳама рух бимолид бар тирахок
Ниёишкунон пеши⁵ Яздони пок.

Чу бугзашт якчанд гирён чунин,
Бубахшуд бар вай чаҳонофарин.

1. Л – Наёбад ба кор.

2. ЛМ – Басе.

3. Л – мондаш.

4. Л – пеши.

5. И – назди.

Пароканда омад зи ҳар сӯ сипоҳ
Ба наздики даргоҳи Ковусшоҳ.

Барафрӯхт з-омурзиши додгар,
Бидонист, к-аз ранҷҳо ёфт бар.

525 Нишаст аз бари тахти зар бо кулоҳ,
Яке ганҷ букшод дар бар¹ сипоҳ.

Яке кори нав сохт андар ҷаҳон,
Ки тобанда шуд бар кехону меҳон.

Ҷаҳон гуфтӣ аз дод дебо шудааст,
Шаҳаншоҳ бар гоҳ зебо шудааст.

Зи ҳар кишваре номвар меҳтаре,
Ки бар сар ниҳодӣ баланд афсаре,

Ба даргоҳи Ковусшоҳ омаданд,
В-аз он сар кашидан ба роҳ омаданд.

530 Замона чунон шуд, ки буд аз нахуст,
Ба меҳру*² вафо тоҷи хусрав бишуст.

Ҳама меҳтарон кехтари ӯ шуданд,
Парастандаву чокари ӯ шуданд.

Нишаст аз бари тахти гавҳарнигор
Або тоҷу бо гурзаи говсар.³

Дар ин дoston гуфтам, он кам шунуд,
Чунин ёд ҳаргиз касеро набуд.⁴

Чунин буд оини шоҳи ҷаҳон,
Чунин буд Рустам сари⁵ паҳлавон.

1. Л – пеши.

2. М – оби.

3. ТПЗ– Ба коми дили хеш бардошт гом,
Шуда шоддил, ёфта кому ном.

4. Л – Кунун разми Рустам бибояд суруд; И – Чунин разм ҳаргиз касеро набуд.

5. Л – Ки Рустам бувад бар ҳама.

535 Кучо подшо додгар буду бас,
Ниёзаш набудӣ ба фарёдрас.

Ҳама дод карду ҳама дод дид,
Азеро ки гетӣ ҳама бод дид.¹

ДОСТОНИ ҶАНГИ ҲАФТ ГУРДОН

Чу бо марг кӯшиш надорад-т суд,
Кунун расми² Рустам бибояд шунуд.

Чӣ гуфт он сароянда марди далер,
Ки ногаҳ баровехт бо наррашер,

Ки гар номи мардӣ бичӯй ҳама,
Ба хун³ теги ҳиндӣ бишӯй ҳама,

540 Зи бадҳо набояд-т парҳез кард,
Чу пеш оядат рӯзгори набард.

Замона чу ояд^{*4} ба тангӣ фароз,
Ҳамоно нагардад ба парҳез боз.

Чу ҳамраҳ кунӣ маргро⁵ бо хирад,
Далерат зи ҷанговарон нашмарад.

Хирадрову динро раҳе дигар аст,
Суханҳои некӯ ба банд-андар аст.⁶

1. ТПЗ– Ҳама коми худ баргирифт аз ҷаҳон,
Або номдорону фаррух мехон.
Ҳама базму майдон будӣ кори ӯй,
Чу Тусу чу Рустам будӣ ёри ӯй.
Фаридунманиш буду Ҷамшедҷох,
Набинад чу ӯ подшо тоҷу гоҳ.
Гар акнун будӣ, бандагиро камар
Бубастӣ бари шоҳ Маҳмуд-бар.

2. И – разм.

3. Л – рухи.

4. М – омад.

5. Л – ҷангро.

6. ТПЗ– Маро умр бар шаст шуд солиён,
Ба ранҷу ба сахтӣ бубастам миён.

Кунун аз раҳи Рустами чангчӯй
Яке дoston аст борангу бўй.

- 545 Шунидам, ки рӯзе гави пилтан
Яке сур кард аз дари анҷуман.

Ба ҷое кучо номи ӯ буд Наванд,
Бад-ӯ андарун кохҳои баланд.

Кучо озари бурзи¹ Барзин, кунун
Бад-он ҷо фурӯзад ҳаме раҳнамун.

Бузургони Эрон бад-он базмгоҳ
Шаванд анҷуман номвар як сипоҳ.

Чу Тусу чу Гударзи Кашводагон,
Чу Бахрому чун Геви озодагон.

- 550 Чу Гургину чун Зангаи Шоварон,
Чу Густаҳму Харроди чанговарон.

Або ҳар як аз меҳтарон мард чанд,
Яке лашкари номдор арҷманд.²

Наёсуд лашкар замоне зи кор,
Зи чавгону тиру набиду шикор.

Чу чанде бад-ин сон гузар кард рӯз,
Ба шодиву ромиш ҳама дилфурӯз.³

- 555 Ба мастӣ чунин гуфт як рӯз Гев,
Ба Рустам, ки «Эй номбардори Нев,

Гаҳи рафтан омад ба дигар сарой,
Магар назди Яздон беҳ ояд-м ҷой.
Чунонам, ки гӯй надида ҷаҳон,
Ҳама кардаҳои гузашта ниҳон.
Чу мебугзарад рӯзгори беҳӣ,
Ҳамон беҳ, ки ранҷе ба худ барниҳӣ.

1. Л – тези.

2. ТПЗ– Баророст Рустам яке чашнгоҳ,
Ки базм орзу кард хуршеду моҳ.

3. ИЛ –6. 554 нест.

Гар эдун, ки рои шикор оядат,
Чу юзи даванда ба кор оядат.

Ба нахчиргоҳи рад Афросиёб
Бипӯшем тобон руҳи офтоб.

Зи гарди саворону аз юзу боз
Фарозидани найзаҳои дароз.

Ба гӯри таковар саманд¹ афканем,
Ба шамшер бар шер банд афканем.²

Ба жӯпин гурузу тазарвон ба боз
Бигирем яксар ба рӯзи дароз.

Бар он дашти Турон шикоре кунем,
Ки андар ҷаҳон ёдгоре кунем.»³

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Бо⁴ коми ту
Ҷаҳон боду неки саранҷоми ту.

Саҳаргаҳ бад-он дашти Турон шавем,
Зи нахчиру аз тоҳтан нағнавем.»⁵

Бибуданд яксар бар ин як сухун,
Касе рои дигар наҷфканд бун.⁶

1. ИЛ – каманд.

2. ТПЗ– Ба нахчир қардан ба дашти дағӯй
Або бозу юзон ба нахчирҷӯй.

3. ТПЗ– Чунин рой бином мани паҳлавон,
Агар дарпазирӣ ба равшанравон,
Ки аз хусравон ҳар ки ин бингарад,
Бад –ин коми мо офарин густарад.

4. ИЛ – бар.

5. ТПЗ– Ҳамин аст рой, эй гави номдор,
Ҷаҳонро бимонем як ёдгор.
Чу фардо шавад чоки рӯз ошкор.
Сазад гар бад-он ҷой ҷӯй шикор.
Маю ҷому нахчир барҳам занем,
Дамодам набиди дамодам занем.

6. ТПЗ– Фуруд омаданд то лаби рӯдвор,
Чунон сархуш аз бодаи хушгувор.

565 Саҳаргаҳ чу аз хоб бархостанд,
Бар он орзу рафтан оростанд.

Бирафтанд бо юзу бозону маҳд
Гурозону тозон сӯи¹ рӯди Шаҳд.

Ба нахчиргоҳи рад Афросиёб,
Зи як даст кӯҳу дигар рӯди об.

Дигар сӯ Сарахсу биёбон ба пеш,
Гала гашта бар дашт охуву меш.

Ҳама дашт пурхиргаҳу хайма гашт,
Аз анбӯҳ оху саросема гашт.²

570 Зи дарранда шерон замин шуд тихӣ,
Ба парранда мурғон расид оғаҳӣ.

Тале ҳар сӯе мурғу нахчир буд,
Агар кушта, гар хастаи тир буд.³

1. Л – то.

2. ТПЗ – Бирафтанд аз он пас ба нахчиргоҳ
Ҳама базмҷӯю ҳама размҳоҳ.
Кӯҳу дашт нахчир бардоштанд,
Зи гардун ҳама наъра бигзоштанд.
3. ТПЗ – Зи шоҳи гаваззон рама дар рама
Замин бешае гашт очин ҳама.
Зи бозон ҳаво ҳамчу абри баҳор
Зи хуни тазарвон замин лолазор.
Дамон бозу юзон бар охубара,
Камин сохта бар кӯҳу бар дара.
Ба новард ҳар ҷой харгӯшу сағ,
Сутурон ба хай гарк монда зи тағ,
Гирифта сӯи кабк шоҳин шитоб.
Зи хун карда чангул ақиқин уқоб.
Фитода гави табли туграл ба абр,
Гурезон зи гарди саворон хизабр.
Зи куҳ дидбон наъра бардошта,
Каминоварон гӯш бифрошта.
Ниҳода ба оху сияҳгӯш чашм,
Ҷаҳон чун дурахш, аз камингаҳ ба хашм.
Ба ҳар сӯ яке номдор аз сарон,
Фигандӣ зи гӯру зи оху сарон.
Сипаҳдор бо ҳамла бо шеру карг,
Зи пайкон ҳама рехт алмоси марг,

Бибуданд равшандилу шодмон,
Зи ханда наёсуд лаб як замон.¹

Чу як ҳафта 3-ин гуна бо май ба даст,
Бибуданд шодондилу майпараст,

Ба ҳаштум Таҳамтан биёмад пагоҳ,
Яке рой шоиста зад бо сипоҳ.

575 Чунин гуфт бо номвар меҳтарон,
Бузургону гарданкашону сарон,²

Ки «Аз мо ба Афросиёб ин замон
Ҳамоно шуда³ огаҳӣ бегумон.

Набояд, ки он римани баднишон
Занад рой бо номвар саркашон.⁴

Яке чора созад, биёяд ба ҷанг,
Кунад дашти нахчир бар юз танг.

Бибояд талоя ба раҳ- бар яке,
Ки чун огаҳӣ ёбад ӯ андаке.

-
- Гаҳ афканд нахчир бар дашту роғ,
Гаҳе зад ба новак абар меғ моғ.
Сари гӯр буд аз камандаш ба дом,
Дили шер шамшери ўро ниём.
Бияфканд бас гӯри ҷангӣ зи тир,
Дили ташнаҳомун зи хун карда сер.
Пур аз хуррамӣ буд равони меҳон
Аз овози мурғу таки оҳувон.
1. Л– Набуданд эшон ҳазин як замон,
Бар он дашт равшандилу шодмон.
И– Бибурданд он сон ҷаҳон як замон,
Бар он дашт равшандилу шодмон;
ТПЗ– Сӯи базмгаҳ боз рафтанд шод,
Зи базму зи нахчир доданд дод.
Нишастанду ромиш бароростанд,
Зи дилҳо ғаму ранҷ даркостанд,
Ба каф чому бар гӯш бонги рубоб,
Бар оташ сурини ғавазнон кабоб.
2. ИЛ – гарданкашу сарварон.
3. Л – расид.
4. ИЛ – 6. 577 нест.

580 Биёяд, диҳад огаҳӣ аз сипох,
Набояд, ки гирад¹ бадандеш роҳ.

Гуроza сари тухмаи гевгон,
Биёмад бад-он кор бастамиён.²

Сипахро ки чун ӯ ниғаҳдор буд,
Ҳама чораи душманон хор буд.

Ба нахчир кардан ниҳоданд рӯй,
Накарданд кас ёди пархошчӯй.

Пас огоҳӣ омад ба Афросиёб
Аз эшон шаби тира ҳангоми хоб.

585 Зи лашкар ҷаҳондидагонро бихонд,
Зи Рустам бaсе дoстoнҳo бирoнд.

В-аз он ҳафт гурди савори далер,
Ки буданд ҳар як ба кирдори шер³,

Чунин гуфт бо номдорони ҷанг,
Ки «Моро кунун нест ҷои диранг.

Бибояд кунун ҷорae сохтан,
Ба ногоҳ бурдан яке тохтан.

Гар ин⁴ ҳафт ялро⁵ ба ҷанг оварем,
Ҷаҳон пеши Ковус танг оварем.

1. Л – орад.

2. Л– Гуроza ба зeҳ барниҳода камон,
Биёмад бар ин кор баста миён.
ТПЗ– Чунин гуфт бо номвар паҳлавон,
Ки ман рафт хоҳам ба равшан равон.
Бад –ӯ гуфт Рустам, ки эй номдор,
Бирав тозиён то лаби рӯдбор.
Ба пос андар он роҳ бедор бош,
Сипахро ҳаме худ ниғаҳдор бош!

Гуроza шуд он номбардор шер
Або чанд номӣ савори далер.
3. ТПЗ– В-аз он пас ба лашкар саросар бигуфт,
Ки моро фитодаст коре шигифт.

4. И – ки он.

5. Л – ҳафтро як.

590 Ба кирдори нахчир бояд шудан,
Сипахро ба ногаҳ бар эшон задан.»¹

Гузин кард шамшерзан сӣ ҳазор,
Ҳама номдор аз дари корзор.

Чунин гуфт, к-«Аз роҳ яксӯ шавед,
Шабу рӯз аз тохтан нағнавед!»

Ба роҳи биёбон бурун тохтанд,
Ҳама ҷангро гардан афрохтанд.

Ба ҳар сӯ фиристод бемар сипох,
Бар он саркашон то бигиранд роҳ.

595 Чу наздики нахчиргоҳ омаданд,
Шитобон ҳама кинахоҳ² омаданд.³

Нигаҳ кард, яксар бидид он сипох,
Сипоҳе, ки буд ҳамчу абри сиёҳ.

Бидидаш, ки аз дашт бархост гард,
Дурафше падид омад аз лочвард.

Гуроza чу боди дамон бозгашт,
Або наъраву бонгу овоз гашт.

Чу омад ба наздики нахчиргоҳ,
Таҳамтан ҳаме хӯрд май бо сипоҳ.

600 Чунин гуфт, к-«Эй Рустами шермард,
Аз эдар бад-ин хуррамӣ бозгард!

Ки чандон сипоҳ аст, к-андоза нест,
Зи лашкар баландиву ҳомун якест.

1. ТПЗ – Радону саворони туронсипоҳ
Бад-он раъй гаштанд ҳамрои шоҳ.
2. И – Пур аз кин дилу додхоҳ.
3. ТПЗИЛ – Гуроza чу гарди сипахро бидид,
Биёмад, сипахро ҳама бингарид.

Дурафши чафопеша Афросиёб
Ҳама тобад аз гард чун офтоб.»

Чу бишнид Рустам, бихандид сахт,
Бад-ӯ гуфт: «Бо мост пирӯз бахт.

Ту аз шоҳи туркон чӣ тарсӣ чунин
Зи гарди саворони Туронзамин?

- 605 Сипоҳаш фузун нест аз сад ҳазор,
Инонпечу баргустувонвар савор.

Бад-ин дашт агар вижа танҳо манам,
Ки бо гурзу бо Рахшу бо ҷавшанам,

Набошад пас андеша з-Афросиёб,
В-аз он лашкари гашну чандон шитоб.¹

Бад-ин дашти кина гар аз мо якест,
Ҳама хайли Турон ба ҷанг андакест.

Чунин кинагоҳе бибояд маро,
Аз Эрон сипоҳе набояд маро.

- 610 Шуда ҳафт гурди савор анчуман,
Чунин номдорони шамшерзан.

Яке мард бо понсаду ду ҳазор
Саворони аспафкану найзадор.²

Ту, эй майгусор, аз маи зобулӣ
Бипаймой то сар яке булбулӣ».

Бипаймуд соқӣ маю дод зуд,
Таҳамтан шуд аз доданаиш шод зуд.

1. ИЛ – б. 607 нест.

2. Л– Яке понсаду ду зи мо бо ҳазор
Саворони гарданкаши номдор.
ТПЗ– Агар номвар сарвар Афросиёб
Ҳама рой ҷӯяд бад-ин рӯи об,
Ҳамоно, ки баргашт аз ӯ рӯзгор,
Гар ояд ба эдар мар он номдор.

Ба каф барниход он дурахшанда чом,
Нахустин зи Ковуси кай бурд ном,

- 615 Ки шоҳи замона маро ёд бод!
Ҳамеша тану ҷонаш обод бод!*

Дигарбора бистад, замин дод бўс,
Чунин гуфт, к-ин бода бар рӯи Тус.²

Сарони ҷаҳондор бархостанд,
Абар³ паҳлавон хоҳиш оростанд,

Ки моро бад-ин ҷоми май ҷой нест,
Ба май бо ту иблисро пой нест.

Маю гурзи якзахму майдони чанг
Наёмад ҷуз аз ту касеро ба чанг.

- 620 Маи зобулӣ сурх дар ҷоми зард
Таҳамтан ба рӯи Завора бих(в)ард.

Завора чу соғар ба каф барниход,
Ҳамон аз шаҳи номвар кард ёд.

Бихӯрду бибӯсид рӯи замин,
Таҳамтан бар ӯ баргирифт офарин,

Ки ҷоми бародар бародар х(в)арад,
Ҳизабр он ки ӯ⁴ ҷоми май бишкарад.⁵

РАЗМИ РУСТАМ БО ТУРОНИЁН

Чунин гуфт пас Гев бо паҳлавон,
Ки «Эй нозиши шахрёру гавон.

1. М – Бигуфту бихӯрду замин бўса дод.

2. ИЛ – 6. 616 нест.

3. И – Бари.

4. Л – ин.

5. ТП – Зи бағмозу ромиш накард эҷ кам,
Ба шодӣ бияфзуду коҳид ғам.

625 Шавам, раҳ бигирам бар Афросиёб,
Намонам, ки ояд бад-он рӯи об.

Сари пул бигирам бад-он бадгумон,
Бидорам-ш аз он рӯи¹ пул як замон.

Бад-он то бипӯшанд гурдон салех²
Ки бар мо сар омад нишоту мазех³.

Бишуд тозиён то сари пул дамон,
Ба зеҳ барниҳода ду зоғи камон.

Чунин то ба наздикии пул расид,
Чу омад, дирафши чафопеша дид,

630 Ки бигзашта будаш бар ин рӯи об,
Ба пеши сипоҳ-андар⁴ Афросиёб.⁵

Таҳамтан бипӯшид бабри баён,
Нишаст аз бари жандапили⁶ жиён.

Бишуд пеши туронсипаҳ ӯ ба ҷанг,
Биғуррид ҳамчун даманда наҳанг.

Чу дар ҷавшан Афросиёбаш бидид,
Ту гуфтӣ, ки ҳуш аз танаш барпарид,⁷

Зи ҷангу бару бозуву ёли ӯй,
Ба гардан бароварда⁸ кӯполи ӯй.

635 Чу Тусу чу Гударзи найзагузор,
Чу Гургину чун Геви гурди савор.

1. ИЛ - сӯи.

2. И - силоҳ.

3. И - мазох.

4. Л - омад.

5. ТПЗ - Фиристодае кард геви сутург
Ба огоҳии паҳлавони бузург.

6. И - Раҳши шери.

7. И - парид.

8. ИЛ - бар он ҳавлӣ.

Чу Бахрому чун Зангаи Шоварон,
Чу Барзину Фарходи чанговарон.¹

Чунон лашкари сарфарозон ба чанг,
Ҳама найзаву теги ҳиндӣ ба чанг.

Ҳама яксар аз ҷой бархостанд,
Ба сони палангон бароростанд.²

Бад-он гуна шуд Гев дар корзор,
Чу шере, ки гум карда бошад шикор.³

640 Пасу пеш ҳар сӯ ҳаме кӯфт гурз.
Дуто кард бисёр болову бурз.

Зи Турон фаровон сарон кушта шуд,
Зи номоварон бахт баргашта шуд.

Рамиданд аз ӯ размсозони Чин,
Шуд хира солори Туронзамин.⁴

1. Л - б. 636 нест.

2. ТПЗ— Бифармуд, то бўку кӯси набард
Заданду ба разм-андарун ҳамла кард.
Кашиданд шамшеру жўпину гурз
Диловар саворони бо фарру бурз.
Далерони Эрон ба кӯшиш - дарун
Бару ёлу бора ҳама гарки хун.

3. Л— Зи Рустам натарсид Афросиёб
Накард эч бар ҷанг ҷустан шитоб.

4. И – турконзамин;
ТПЗ— Бад-он сӯ, ки Гургини Милод буд,
Ки бо гурзу бо теги фӯлод буд.
Яке паҳлавон буд, номаш Гуразм,
Зи туронсипаҳ пешаш омад ба разм.
Биғуррид Гургин, чу ўро бидид
Ҳамон гаҳ, ки қирбон камон баркашид
Бар он паҳлавон тирборон гирифт,
Ҳаворо чу абри баҳорон гирифт.
Гуразми диловар чу з-он гуна дид,
Сипар бар сар оварду пешаш давид.
Яке найза зад бар сари аспӣ ӯй,
Бияфтод Гургини пархошҷӯй.
Ҳамон гоҳ Геви диловар расид,
Нигаҳ карду ўро пиёда бидид.

Сабук рон ба чанг- андарун тез кард,
Барошuftу оҳанги овез кард.¹

Чу Рустам чунон дид, гурзи гарон
Ба гардан бароварду бифшурд рон.

Барошuft бар сони гурранда шер,
Яке бонг зад бар Гуразми далер.
Камарбанди ўро гирифту зи ҷой
Биканд он ҳунарманди фархундарой.
Миёнаш ба ханҷар ба ду ним кард,
Дили сарфарозон пур аз бим кард.
Ҳам эдун сипаҳбад шаҳи нўзарон
Ҳамекўфти сар ба гурзи гарон.
Гуроza ба сони гурази диҷам
Ҳаме ҳамла овард бо тездам.
Ҳаме разм аз он гуна Гударз кард,
Ки аз ҷони туркон баровард гард.
Завора биёмад ба кирдори шер,
Ба бозу камон, аждаҳое ба зер.
Ҳаме тохт чун бод Гургини гав
Або номдорону гурдони нав.
Чу Фарҳоди Барзини номоварон
Кашиданд шамшеру гурзи гарон.
Яке наъра зад Гев дар корзор
Ба Афросиёб он шаҳи номдор,
Ки, эй турки бадбаҳти гумбуданом,
Чаро ранча гашти бад-ин кори хом?
Фаромўш карди ту разми сарон?
Ки боз омади бо сипоҳи гарон?
Магар оғаҳ аз паҳлавонон най,
Аз ин номдори Эрон най?

1. Дар 3 б. 643 пас аз б. 654 омадааст. ки ба мазмун бештар мувофиқат до-
рад:

ТПЗ– Сипаҳдор чун Рустаму Туси шер,
Чу Гударзу Гургин савори далер.
Ба ҳам барзананд ин сипоҳи туро,
Ба ҳок андароранд гоҳи туро.
В-аз он сў Таҳамтан чу шері жиён
Бигурриду гуфт, эй бади баднишон,
Чаро тозиён пеши ман тохти?
Чунин разм бо анҷуман сохти?
Ба ҷое, ки Рустам бувад кинахоҳ,
На лашкар бимонад, на тахту на шох.
Маро худ набояд бад-ин чанг кас,
Ману Геву турониён ҷумла бас.
Зи Турон нахонем як тан ба мард,
Ки яксар занонанд андар набард.

645 Ба пеши сипоҳ андаромад далер,
Биғуррид бар сони ғурранда шер.

Паси пушти ӯ пури Кашвод буд,
Ки бо чавшану гурзи пӯлод буд.

Саворону гурдони Эрон дамон,
Ба чанг- андарун гурзу тиру камон.¹

Чу шуд тиратар² чашми туронсипоҳ,
Ба гардун барафрохт Рустам кулоҳ.³

Ба Пирони Виса⁴ чунин гуфт шох,
Ки, эй пурхирад меҳтари некхох,

Бигуфт ину бифрохт бурранда теғ.
Биғуррид бар сони ғурранда меғ.
Аз он пас дигарбора овоз дод,
Ки, эй турки шӯридаи баднажод.
Ту дар чанги мардон писанда най,
Ки пажмурдай, ҳеч зинда най?
Бирав чун занон панбаву дук гир!
Паси парда бо духтарон сӯк гир!
Ки кори ту акнун ба чое расид,
Ки аз чанг чангат бибояд кашид.
Бибинӣ кунун теги мардони мард,
К-аз ин пас ба ёдат наёяд набард.
Бад-ин теги ҳиндӣ бибурам сарат,
Бигирияд ба ту чавшану мигфарат.
Чу Афросиёб ин суханҳо шунид,
Дилаш гашт пурдарду дам даркашид.
Зи Рустам битарсид Афросиёб,
Накард эч бар чанг чустан шитоб.
Паси лашкар - андар ҳаме ронд нарм,
Меҳонро зи ҳар сӯ ҳаме хонд гарм.

1. Л – б. б. 647 ин б. омада:

Зи Турон фаровон сарон кушта шуд,
Сари бахти гарданкашон гашта шуд.

ТПЗ – Баромад дурахшидани теги тез
Замин аз ниҳеб омад андар ғурез.

2. Л – бар.

3. Дар Л. ба ҷои б. 649 ин б. омада:

Зи Пирон бипурсид Афросиёб,
Ки ин ҷои разм аст, не ҷои хоб,
Ки дар разм чустан далерон будем,
Сиголиш гирифтему шерон будем.

4. ИЛ – В-аз он пас ба Пирон.

650 Зи шерони Турон ханида туй,
Ҷаҳонҷӯю ҳам размдида туй.

Инонро ба тундӣ яке баргирой,
Бирав, тез аз эшон бипардоз чой.

Чу пирӯзгар бошӣ, Эрон турост,
Тани пилу чанголи шерон турост.

Чу Пирон зи Афросиёб ин шунид,
Чу боди дамон аз миён бардамид.

Басечид бо номвар даҳ хазор
Зи туркон далерони ханчаргузор.

655 Чу оташ биёмад¹ бари пилтан,
К-аз ӯ буд нерӯи чангу шикан.

Таҳамтан ба лабҳо баровард каф,
Ту гуфтӣ, ки бистад зи хуршед таф.

Барангехт аспу баромад хурӯш,
Бар он сон, ки дарё дарояд² ба ҷӯш.

Сипар бар сару теги ҳиндӣ ба мушт,
Аз он номдорон ду баҳра бикушт.

Нигаҳ кард Афросиёб аз карон,
Чунин гуфт бо номвар меҳтарон,

660 Ки гар то шаб ин чанг ҳам³ з-ин нишон
Миёни далерону гарданкашон

Бимонад, намонад саворе ба чой,
Набоист кардан бад-ин разм рой.

Ба разми далерони Эрон шудем,
Сиголиш гирифтему шерон шудем.

1. ИМ – баромад.

2. Л – барояд.

3. ИЛ – чангро.

Кунун дашт рӯбоҳ бином ҳаме,
Сар аз разм¹ кӯтоҳ бином ҳаме.

РАЗМИ ПИЛСАМ БО ЭРОНИЁН

Далере, ки буд Пилсам номи ӯй,
Гави кайнажоде, яли номчӯй,

665 Ки Виса будаш номи фаррух падар,
Бародар-ш Пирони пирӯзгар.

Дар Эрону Турон ҳамоварди ӯй
Набудӣ ба чуз Рустами чангчӯй.

Чу бишнид як Пилсам инчунин,
Бар абрӯ баровард аз хашм² чин.

Бишуд тез³ наздики Афросиёб,
Сараш пур зи чангу дилаш пуршитоб.

Чунин гуфт бо шоҳи Турон, ки «Ман
Далеру чавонам аз ин анчуман.

670 Чи хок аст пешам, чи Туси далер,
Чи Геви ял — он номбардори шер.

Чи Баҳрому чи Зангаи Шоварон,
Гуроza, ки ҳаст ӯ зи чанговарон.⁴

Агар шоҳ фармон диҳад, ҳамчу шер
Миёни ялон андароям далер

Ҳама сарваронро сар аз тан ба тег
Бибуррам, кунам моҳашон зери меғ.

Кунам^{*5} афсари номдорон ба гард,
Сароншон бибуррам ба теги набард.»

1. Л — Зи разм

2. ИЛ — Даровард дар абрувон тоби.

3. ИЛ — Биёмад ба.

4. ТПЗ — Ҳамон сағзии бадраги тираҷон,
Ки шохаш ситояд ҳаме ҳар замон.

5. М — Кашам

- 675 Бад-ӯ гуфт шох: «Эй яли номдор,
Ту пирӯз бодӣ дар ин рӯзгор!»¹
- Бад- ин разм фархунда бояд шудан,
Ба пирӯзиву ном боз омадан.»²
- Чу бишнид гуфтори шах Пилсам,
Бигуррид монанди рӯина хам.³
- Сӯи қалби эронсипаҳ шуд чу гард,
Чапу рост зад теғу гурзи набард.
- Чу бод андаромад, ба Гургин расид,
Хурӯше чу шери жиён баркашид.
- 680 Яке теғ зад бар сари аспӣ ӯй,
Таковар зи дард андаромад ба рӯй.
- Чу он дид Густаҳми размозмой,
Ба кирдори оташ баромад зи ҷой.
- Чу шери жиён шуд бари Пилсам,
Баровехт бо*⁴ оташи тездам.
- Яке найза зад бар камарбанди ӯй,
Газанде наёмад ба пайванди ӯй.

-
1. ИЛ — 3. б. 6. 675 ин б. омада:
Бад-ӯ гуфт шох: Эй далери чавон,
Сари номдорону пушти гавон,
Ту пирӯз бодӣ бар ин корзор,
Ҳама душманони туро кор зор!
2. ТПЗ —
Ки Яздони некидиҳат ёр бод!
Сари бадгумони ту бар дор бод!
Чу пӯй сӯи Рустами номвар,
Абар кини ӯ баст хоҳӣ камар,
Нигаҳ кун, ки дар кор риман бувад,
Бадандешу хунрезу пурфан бувад.
Магар даст ёбӣ бад-он нобакор,
К-аз ўяст ин печиши корзор.
3. ТПЗ — Нишаст аз бари ашқаре ҳамчу бод,
Ту гуфти зи размаш набуд бим ёд.
4. М — чун.

Ба даст- андараш чӯби найза шикаст,
Бияндохташ чӯби найза зи даст.¹

685 Чу он дид, пас Пилсам теғи тез
Кашиду даромад дили пурситез.

Яке теғ зад бар сари тарги ўй,
Рабуд аз сараш тарг бар сони² гўй.

Бараҳна сару найза афканд хор,
Фурӯ монд бечора дар корзор.

Чу аз маймана Зангаи Шоварон
Бидид он дилу рӯзи³ кундоварон,

Ба ёрӣ биёмад бари Густаҳам,
Варо дид аз он гуна гашта диҷам.⁴

690 Пазируфт ҳамла диловар наҳанг,
Даромад яке теғи ҳиндӣ ба чанг.

Бизад теғу баргустувон кард чок,
Сари борагӣ андаромад ба хок.

Диловар бияфтоду доманзирех
Бароварду зад бар камаргаҳ гирех.⁵

Пиёда баровехт бо номдор,
Ба гирд-андараш ҳамчу шеро шикор.⁶

Яке гарди тира барангехтанд,
Бад-он гаҳ ки бо ҳам даровехтанд.

695 Зи қалби сипаҳ Гев чун бингарид,
Ҷаҳон пеши чашми ялон тира дид.

1. Л — б. 684 нест.

2. ИЛ — монанди

3. Л — зӯри

4. ТПЗИЛ -Яке ҳамла овард бар Пилсам
Чу пили сарафрозро шеро диҷам.

5. Л — Камар бар.

6. ИЛ — б. 693 нест.

Бигуррид чун раъд дар кӯҳсор,
Ва ё шери чангӣ гаҳи корзор.

Ба ёрӣ биёмад бари ҳар се ёр,
Баровехт бо Пилсам ҳар чаҳор.

Диловар нашуд ҳеч гуна зи ранг,
Миёни далерон даромад ба чанг.

Гаҳе теғ зад, гоҳ гурзи гарон,
Чунин то фурӯ монд дасти сарон.

700 Чу Пирон зи қалби сипаҳ бингарид,
Бародар бад-он чой бечора дид.

Ба ёрӣ биёмад бараш тозиён,
Хурӯшону ҷӯшону наъразанон.

Чунин гуфт бо Гев, к-«Эй номдор,
Шуморо ҳунар нест дар корзор,

Ки бо номдоре ба кирдори шер
Шуда чангҷӯ чор гурди далер.»¹

Бигуфт ину бар саркашон ҳамла кард,
Баромад аз он размгаҳ тира гард.

705 В-аз он рӯй Рустам ба кирдори шер
Миёни сипоҳ андаромад далер.

Ба теғу ба кӯполу гурзи гарон
Бияфканд туронсипахро сарон.²

Гурезанда шуд Пилсам з-аждаҳо,
Ки донист, к-аз вай наёбад раҳо.

1. ТПЗ — Ба наздики мардон гаҳи гирудор

Яке бо яке хуб дар корзор.

2. ТПЗ — Чу дид ончунон Пилсам чангҷӯй,
Бизад Рахшу омад ба наздики ӯй.
Баровехт бо Пилсам номдор,
Натобид бо ӯ диловар савор.

Далерони Эрон саросар сарон,
Ба даст- андарун гурзҳои гарон.

Бикуштанд чандон зи туронсипох,
Ки аз кушта шуд пушта то чарху мох.

- 710 Нигаҳ кард Афросиёб, он бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Бипурсид к-Алкӯси ҷангӣ кучост,
Ки ҷандин ҳаме разми¹ шерон бихост?

Ба мастӣ ҳаме Гевро хостӣ,
Ҳама разм² бо Рустам оростӣ.

Ҳамеша аз Эрон будӣ ёди ӯй,
Кучо шуд кунун оташу боди ӯй?

Ба Алкӯс шуд огаҳӣ з-ин сухун,
Ки солори туркон ҷӣ афканд бун.

- 715 Барангехт Алкӯс шабрангро,
Ба хун шуста буд бегумон ҷангро.

Биёмад дамон то ба қалби сипох,
Бари шоҳи Турон бипаймуд роҳ.

Ба овоз гуфто, ки «Ҷангӣ манам,
Ҳамон наррашери дирангӣ манам.

Чу фармон диҳад мар маро шаҳрёр,
Ба танҳо равам ман бад-ин корзор.»

Чу бишнид аз ӯ шоҳи Туронзамин,^{*3}
Бигуфташ: Зи лашкар сарон баргузин.⁴

- 720 Бурун рафт бо ӯ зи лашкар савор
Зи мардони ҷангӣ фузун аз ҳазор.

1. И — Кӣ ҷанде ҳаме ҷанги.
2. ИЛ — ҷанг.
3. М — солори Туронзамин.
4. Л-б 716-719 нест.

Ҳама бо синони сарафшон¹ шуданд,*²
Чу Нохиду Хурмуз дурахшон³ шуданд.*⁴

Чу омад ба наздики эронсипоҳ,
Бипӯшид аз гард хуршеду моҳ.⁵

Завора падидор буд чангчӯй,
Бад-ӯ тез Алкӯс бинҳод рӯй.

Гумоне чунон бурд, к-ӯ Рустам аст,
Бидонист, к-аз тухмаи Найрам аст.

725 Завора баровехт бо ӯ ба ҳам
Ба найза ба кирдори шери⁶ диҷам.

Синонвор найза ба ду ним гашт,⁷
Завора зи Алкӯс пурбим гашт.

Бизад дасту он⁸ теғи буррон кашид,
Зи гарди саворон ҷаҳон нопадид.

Ба кин-андарун⁹ теғ бар ҳам шикаст,
Сӯи гурз бурданд чун бод¹⁰ даст.

Бияндохт Алкӯс гурзе чу кӯҳ,
Ки аз захми¹¹ ӯ шуд Завора сутӯҳ.

730 Ба зин-андар аз захм беҳуш гашт,
Ба хок-андар афтоду хомӯш гашт.

1. Л — дурафшон.

2. М — буданд.

3. Л — Або ҷавшану гурзу хафтон.

4. М — буданд.

5. Л — б 722 нест.

6. ИЛ — Чу пиле сарафрозу шере,

7. И — Синонро зи найза ба ду ним кард,
Дили шери чангӣ пур аз бим кард.

8. И — даст бар.

9. Л — Зи теғоварон.

10. И — ночор.

11. Л — бими.

Фуруд омад Алкӯс тез¹ аз бараш,
Ҳаме хост аз тан буридан сараш.

Чу Рустам бародар бад-он гуна ёфт,
Ба кирдори оташ сӯи ӯ шитофт.

Ба Алкӯс барзад яке бонг тунд,
Кучо даст шуд сусту шамшер кунд.

Чу Алкӯс овози Рустам шунид,
Дилаш гуфтӣ аз пӯст омад паид.²

- 735 Ба зин андаромад ба кирдори бод,
Зи мардӣ ба дил дарнаёмад-ш ёд.³

Бад -ӯ гуфт Рустам; «Ту чанголи шер
Напаймудай, з-он шудастӣ далер».

Завора ба дард аз бари⁴ зин нишаст,
Пур аз хун дил, озурда аз гурз даст.⁵

Баровехт Алкӯс бо пилтан,
Бипӯшид бар зини тӯзӣ⁶ кафан.

Яке найза зад бар камарбанди ӯй,
Зи ҷавшан наёмад ба пайванди ӯй.

- 740 Таҳамтан яке найза зад бар сараш,
Ба хуни чигар ғарқа шуд миғфараш.

Ба найза ҳам эдун зи зин баргирифт,
Ду лашкар бад-ӯ монда андар шигифт.

Задаш бар замин ҳамчу як лахт кӯҳ,
Пур аз бим шуд ҷони туронгурӯҳ.

1. Л — танг.

2. Л — Дилаш аз тан ба берун парид.

3. ТПЗ — Биёмад бад-ӯ гуфт: «Рустам туй,
Гумонам бад-ӯ рафт, аз ӯ кам туй.»

4. Л — аз ин гуна бар.

5. Л — Пур аз хун тану теғ монда ба паст.

6. Л — Бипӯшид бар тан либоси.

Бад-ин ҳамнишон ҳафт гурди далер
Кашиданд*¹ шамшер бар сони шер.

Паси пушти эшон диловар сарон
Ниҳоданд бар китф гурзи гарон.

745 Чу Афросиёб он шигифтӣ бидид,
Ба сӯи далерон яке бингарид.

Чунин гуфт Афросиёб он замон,
Ки «Бар чангатон чира шуд бадгумон.

Бикӯшеду рои паланг оваред,
Якояк бад-ин кин диранг оваред»!

Чу лашкар шуниданд овози ӯй,
Ба Рустам ниҳоданд якбора рӯй.

Чу он дид Рустам, або ҳафт гурд
Ба тундӣ ба эшон² яке ҳамла бурд.

750 Чунон баргирифтанд лашкар зи ҷой,
Ки пайдо наёмад ҳаме сар поӣ.

Бикӯштанд чандон зи кундоварон,³
Ки шуд лаъл хок аз карон то карон.

Фиканданд чандон ба ҳар ҷой- бар,
Чи бо сар, чи аз тан чудо карда сар.

Ба овардгаҳ ҷои гаштан намонд,⁴
Сипахро раҳи баргузаштан намонд.⁵

ГУРЕХТАНИ АФРОСИЁБ АЗ РАЗМГОҲ

Сипаҳдори Турон чу 3-он гуна дид,
Сабук сар аз он ҷанг берун кашид.

1. М — Гирифтанд.

2. ИЛ — тундыву тези.

3. ИЛ — ҷанговарон.

4. Л — набуд.

5. Л — набуд.

- 755 Инонро бупечиду бигрифт рох,
 Ҳаме шуд ба тезӣ чу абри сиёҳ.¹
- Таҳамтан барангехт Рахш аз шитоб
 Паси пушти чанговар² Афросиёб.
- Чунин гуфт бо Рахш, к-Эй ҳушёр,³
 Макун сустӣ андар гаҳи корзор,
- Ки ман шоҳро бар ту бечон кунам,
 Зи хун дастро ҳамчу*⁴ марҷон кунам.
- Чунон гарм шуд Рахши оташгуҳар,
 Ки⁵ гуфти баромад зи паҳлӯш пар.⁶
- 760 Зи фитрок букшод Рустам каманд,
 Ҳаме хост, к-орад миёнаш ба банд.
- Ба тарк - андар афтод ҳамми дувол,
 Сипаҳдори туркон бидуздид ёл.
- Дигар он ки зер - андараш бодпой
 Ба кирдори оташ баромад зи ҷой.
- Бичаст аз каманди гави пилтан,
 Пур аз об рух, хушк монда даҳан.
- Якояк саворон пас - андар дамон,
 Шикастасилоҳу гусастаравон.
- 765 Ҳаме тохт чун бод Афросиёб,
 Шитобанда бугзашт аз рӯи об.⁷

1. ИЛ — б. 754, 755 нест.

2. ЛМ — Ҳаме шуд паси пушти.

3. ИЛМ — нек ёр.

4. М — Дару дашт бар сони.

5. ИЛ — Ту

6. ТПЗ — Чу наздикии шоҳи Турон расид,
 Ба дил гуфт, к-омад замонаш падид.

7. ИЛ — б. 764. 765 нест.

Дилаш хаставу кушта лашкар ду бахр,
Ҳама нӯш¹ чуст аз ҷаҳон, ёфт захр.

Зи лашкар ҳар он кас, ки буд ҷангсоз,
Ду баҳра наёмад ба хиргоҳ боз.

Ҳама кушта буданд ё² хаста тан,
Гирифтор дар дасти он анҷуман.

Зи ганҷу зи тахту кулоҳу камар,
Зи теғу зи ҳафтону ҳӯду гуҳар,³

770 Зи пурмоя аспони зарринситом,
Зи тарғу зи шамшери зарринниём.

Ҷуз ин ҳар чи пурмоятар буд, низ
Ба эронӣён монд бисёр чиз.

Ҳама гирд карданд эронсипоҳ
Ба дил шодмон гашта з-он размгоҳ.⁴

Миён боз нақшод кас куштаро,
Начустанд⁵ мардони баргаштаро.

Бад-он дашти нахчир боз омаданд,
Зи ҳар гуна бо аспу соз⁶ омаданд.

775 Набиштанд нома ба Ковусшоҳ
Зи пайқору аз дашти нахчиргоҳ

В-аз он, к-аз далерон нашуд кушта кас,
Завора зи асп андарафтоду бас.⁷

1. И — шахд.

2. ИЛ — агар.

3. ИЛ- б. 769 нест.

4. ИЛ — б. 772 нест.

5. Л — Накуштанд.

6. Л — Зи ҳар неқӯй бо ниёз,

7. ТПЗ — Ба Гургин чунин гуфт пас паҳлавон,
К — Аз эдар бирав шоду равшанравон.
Бибар нома наздики Ковуси кай,
Бигӯ, он чи даврон бияфканд пай.
Ҳама ҳадяхоро фиристод низ,

Бад-он дашти фархунда-бар паҳлавон
Ду ҳафта ҳаме буд равшанравон.

Севум ҳафта наздики¹ шоҳ омаданд,
Ба дидори фаррухкулоҳ омаданд.

Чунин аст расми сарои сипанч,
Яке з-ӯ таносону дигар ба ранҷ.²

780 Бар ину бар он рӯз ҳам бугзарад,
Хирадманд мардум чаро ғам х(в)арад?!

Суханҳо бад-ин достон шуд ба бун,³
Чунон чун даромад⁴ зи боло сухун.

СҶҲРОБ

ОҒОЗИ ДОСТОНИ СҶҲРОБ

Кунун разми Сҷҳробу Рустам шунав,
Дигарҳо шунидастӣ, ин ҳам шунав.

Яке достон аст пуроби чашм,
Дили нозук аз Рустам ояд ба хашм.

Агар тундбоде барояд зи кунҷ,
Ба ҳок афканад норасида турунҷ.

Ситамкора хонемаш, ар додгар,
Хунарманд донемаш, ар беҳунар,

5 Агар марг дод аст, бедод чист?
Зи дод ин ҳама бонгу⁵ фарёд чист?

Ба гурдони гарданкашон дод чиз.

1. И — Саворон ба даргоҳи.

2. ТПЗ — Ҷаҳонро чунин дастёзӣ басест,
Зи ҳар ранг найрангсозӣ басест.
На з-ӯ шояд эмин шудан рӯзи ноз,
На навмед гаштан ба рӯзи ниёз.

3. Л — кухун.

4. Л — К-андаромад.

5. Л — ҷангу.

Аз ин роз чони ту огоҳ нест,
Бад-ин парда-андар¹ туро роҳ нест.

Ҳама то дари оз рафта фароз,
Ба кас во нашуд ин дари оз боз.

Ба рафтан магар бехтар ояд-т чой,
Чу ^{*2} ором гири ба дигар сарой.

Агар марг касро наҷворадӣ,
Зи пиру ҷавон хок биспорадӣ.

- 10 Агар оташе гоҳи афрӯхтан
Бисӯзад, аҷаб нест з-ӯ сӯхтан.³

Бисӯзад, чу дар сӯзиш ояд дуруст,
Чу шохи нав аз беҳи кӯҳна бируст.

Дами марг чун оташи ҳавлноқ
Надорад зи барнову фартут бок.

Ҷавонро чӣ бояд ба гетӣ тараб,
Ки не маргро ҳаст пирӣ сабаб.

Дар ин ҷои рафтан на ҷои диранг,
Бар аспӣ қазо гар кашад⁴ марг танг,

- 15 Чунон дон, ки дод аст, бедод нест,
Чу дод омадат, бонгу фарёд чист?!

Ҷавониву пирӣ ба назди аҷал
Яке дон, чу дар дин нахоҳӣ ҳалал.

Дил аз нури имон гар огандаӣ,
Туро хомушӣ беҳ, ки ту бандаӣ.

Парастиш ҳамон пеша кун ё ниёз,
Ҳама кори рӯзи пасинро бисоз.⁵

1. Л — эдар.

2. М — Гар.

3. И — б. 7-10 нест.

4. ИЛ — кунад.

5. И — б. 16-18 нест.

Бар ин кори Яздон туро роз нест,
Агар дев бо чонат анбоз нест.

- 20 Ба гетӣ дар он кӯш, чун бугзарӣ,
Саранҷом*¹ ислом бо худ барӣ.

Кунун разми Сӯҳроб гӯям дуруст
Аз он кин, ки ӯ бо падар чун бичуст.

ОМАДАНИ РУСТАМ БА НАХЧИРГОҲ

Зи гуфтори деҳқон яке дoston
Бипайвандам аз гуфтаи бoston.

Зи мӯбад бар он гуна бардошт ёд,
Ки Рустам баророст аз бомдод.

Ғамӣ буд дилаш, сози нахчир кард,
Камар басту таркаш пур аз тир кард.

- 25 Бирафту ба Рахш андаровард пой.
Барангехт он пилпайкар зи ҷой.²

Сӯи марзи Турон-ш³ бинҳод рӯй
Чу шеро диҷогоҳи нахчирҷӯй.

Чу наздикии марзи Турон расид,
Биёбон саросар пур аз гӯр дид.

Барафрӯхт чун гул руҳи тоҷбахш,
Бихандиду аз ҷой баркард Рахш.

Ба тиру камону ба гурзу каманд
Бияфканд бар дашт нахчир чанд.

- 30 Зи хору зи хошоку шоҳи дарахт
Яке оташе барфурузид сахт.

1. М — Ки анҷом.

2. ИЛ — б. нест.

3. Ж — Турон.

Чу оташ пароканда шуд, пилтан
Дарахте бичуст аз дари бобзан.

Яке наррагӯре бизад бар дарахт,
Ки дар чанги ӯ парри мурге насакт.

Чу бирён шуд, аз ҳам биканду бих(в)ард,
Зи мағз устухонаш баровард гард.¹

Бихуфту баросуд аз рӯзгор,
Чамону чарон Рахш дар марғзор.

- 35 Саворони туркон тәне ҳафт-ҳашт
Бад-он дашти нахчирғах баргузашт.²

Паи Рахш диданд дар марғзор,
Бигаштанд*³ гирди лаби чӯйбор.

Чу дар дашт мар Рахшро⁴ ёфтанд,
Сӯи банд кардан-ш биштофтанд.

Саворон зи ҳар сӯ ба ӯ тохтанд,
Каманди каёни дарандохтанд.

Чу Рахш он каманди саворон бидид,
Чу шери жиён он гаҳе*⁵ бардамид.

- 40 Ду касро ба захми лагад кард паст,
Якero сар аз тан ба дандон гусаст.⁶

Се тан кушта шуд 3-он саворони чанд,⁷
Наёмад сари Рахши чангӣ ба банд.

1. ТПЗИ — Пас он гаҳ хиромон бишуд назди об,
Чу сероб шуд, кард оханги хоб.

2. И — б. б. 35 ин б. омада:
Ки то охуро ба чанг оваранд,
Баранду буранду пазанду х(в)аранд.

3. М — Ки мегашт.

4. Л — аспро

5. М — Ба кирдори шери жиён.

6. Л — бихаст.

7. Л — мехтару арчманд.

Пас он гаҳ фиканданд ҳар сӯ каманд,
Ки то гардани Рахш карданд банд.¹

Гирифтанду бурданд пӯён ба шаҳр,
Ҳама ҳар кас аз Рахш ҷустанд² баҳр.

Чу бедор шуд Рустам аз хоби х(в)аш,
Ба кор омадаш бораи дасткаш.

- 45 Бад-он марғзор-андарун бингарид
 Зи ҳар сӯ ҳама, борагиро надид.

Ғамӣ гашт, чун борагиро наёфт,
Саросема сӯи Самангон шитофт.

Ҳама гуфт, к-акнун пиёда давон
Кучо пӯям, аз нанг тира равон,

Або таркашу гурз баста миён,
Чунин таргу шамшеру бабри баён?

Биёбон чӣ гуна гузора кунам,
Або ҷангҷӯён чӣ чора кунам?

- 50 Чӣ гӯянд туркон, ки Рахшаш³ кӣ бурд,
 Таҳамтан бад-ин сон бихуфту бимурд?

Кунун рафт бояд ба бечорагӣ,
Ба ғам дил ниҳодан ба якборагӣ.

Ҳама⁴ баст бояд силеҳу камар,
Ба ҷое нишонаш биёбам магар.

Бирафт инчунин дил пур аз дарду ранҷ,
Тан андар балову дил андар шиканҷ.⁵

1. И — б 38-42 нест.

2. Л — бурданд.

3. И — гурдон, ки аспаш.

4. ЛМ – Кунун.

5. ИЛ — б. 53 нест.

ТПЗ — Ба пушт андаровард зину лачом,
 Ҳама гуфт бо худ яли некном.

ОМАДАНИ РУСТАМ БА ШАҲРИ САМАНГОН

Чу наздики шаҳри Самангон расид,
Хабар з-ӯ ба шоҳу бузургон расид,

- 55 Ки омад пиёда гави тоҷбахш,
Ба нахчиргах з-ӯ рамидаст Рахш.

Пазира шудандаш бузургони шоҳ,
Касе к-ӯ ба сар барниҳодӣ кулоҳ.

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки ин Рустам аст,
Ва ё офтоби сапедадам аст?

Пиёда бишуд пеши ӯ зуд шоҳ,
Бар ӯ анчуман шуд фаровон сипоҳ.

Бад-ӯ гуфт шоҳи Самангон: «Чӣ буд?
Кӣ ёраст бо ту набард озмуд?

- 60 Дар ин шаҳр мо некхоҳи туем,
Ситода ба фармону роҳи туем.

Тану хоста зери фармони туст,
Сари арҷмандону ҷон они туст.»

Чу Рустам ба гуфтори ӯ бингарад,
Зи дил бадгумониш¹ кӯтоҳ дид.

Бад-ӯ гуфт: «Рахшам бад-ин марғзор
Зи ман дур шуд бе лағому фисор.

Кунун то Самангон нишони пай аст,
Аз он сӯ кучо ҷӯйбору най аст.

- 65 Туро бошад ар боз ҷӯй сипос,
Биёбӣ ту подоши² некӣ шинос.

Чунин аст расми сарои дурушт,
Ғаҳе пушти зину ғаҳе зин ба пушт.
Паи Рахш бардошт, раҳ баргирифт,
Бас андешаҳо дар дил-андар гирифт.

1. ИЛ — бадҳо гумониш.

2. Л — Биёрад ба подош.

В-ар эдун, ки Рахшам наёяд падида,
Саронро бaсе сар бихоҳам бурида.»¹

Бад-ӯ гуфт шох: «Эй сарафроз марда,
Наёрад касе бо ту ин кор карда.

Ту меҳмони ман бошу тундӣ макун,
Ба коми ту гардад саросар сухун.

Як имшаб ба май шод дорем дил,
В-аз андеша озод дорем дил,

70 Ки тундиву тезӣ наёяд ба кор,
Ба нармӣ барояд зи сӯроҳ мор.²

Ҳама³ Рахши Рустам намонад⁴ ниҳон,
Чунон бораи номвар дар ҷаҳон.⁵

Бичӯему Рахшат биёрем зуд,
Аё пурҳунар марди корозмуд!»⁶

Таҳамтан зи гуфтори ӯ шод шуд,
Равонаш зи андеша озод шуд.

Сазо дид рафтаи сӯи хони ӯй,
Шуд аз мужда дилшод⁷ меҳмони ӯй.⁸

75 Сипаҳбад варо дод дар^{9*10} кох ҷой,
Ҳама буд дар пеши ӯ-бар¹¹ ба пой.

1. И — б. 70 нест.

2. И — б. 70 нест.

3. ИЛМ — Паи.

4. Л — нагардад.

5. Л — пахлавон.

6. ИЛ — б. 72 нест.

7. Л — он муждаро шод; И — Бад-он мужда шуд шод.

8. ТПЗИ — Магар боз ёбад аз ӯ Рахши хеш,
Саодат барад баҳра з-ӯ* бахши хеш.

* И — бувад баҳра з-он.

9. ИЛ — бад-ӯ дод бар.

10. М — тахт.

11. Л — чун банда пешаш; И — Ситода ҳамебуд пешаш.

Зи шахру зи лашкар саронро бихонд,
Сазовор бо ӯ ба ромиш¹ нишонд.

Бифармуд холигаронро, ки хон²
Биёранду бинҳанд пеши гавон.³

Нишастанд бо рудсозон ба ҳам,
Бад-он то Таҳамтан набошад диҷам.

Гусорандаи бодаву руду соз,
Сияҳчашми⁴ гулрух бутони Тароз.

80 Чу шуд маст, хангоми хоб омадаш,
Ҳаме аз нишастан шитоб омадаш.

Сазовори ӯ чои орому хоб
Биёрист, бинҳод мушку гулоб.⁵

ОМАДАНИ ТАҲМИНА – ДУХТАРИ ШОҲИ САМАНҒОН БА НАЗДИ РУСТАМ

Чу як баҳра з-он⁶ тирашаб даргузашт,
Шабоҳанг бар чархи гардон бигашт.

Сухан гуфта⁷ омад нухуфта ба роз,
Дари хобгаҳ нарм карданд боз.

Яке банда шамъи муанбар ба даст,
Хиромон биёмад ба болини маст.

1. Л — шодӣ.

2. Л — хунёгаронро бихонд.

3. Л — Ҳама бадсиголон зи пешаш биронд.

ТПЗ — Яке базми хуррам биёростанд,
Зи туркони чинӣ қадаҳ хостанд.

4. Л — Сияҳчашму.

5. ТПЗ — Баросуд Рустам бари хобгоҳ,
Ғунуда шуд аз бодаву ранчи роҳ.

6. Ж — Аз.

7. Ж — гуфтан.

85 Паси парда-андар¹ яке² мохрӯй,
Чу хуршеди тобон пур аз рангу бӯй.

Ду абрӯ камону ду гесӯ каманд,
Ба боло ба кирдори сарви баланд.

Ду рух чун ақиқи ямонӣ ба ранг,
Даҳон чун дили ошиқон гашта танг.³

Равонаш хирад буду тан ҷони пок,
Ту гуфтӣ, ки баҳра надорад зи хок.

Аз ӯ Рустами шердил хира монд,
Бар ӯ-бар ҷаҳнофаринро⁴ бихонд.

90 Бипурсид аз ӯ, гуфт: «Номи ту чист?
Чӣ чӯй шаби тира,⁵ коми ту чист?»

Чунин дод посух, ки «Таҳминаам,
Ту гӯй, ки аз ғам ба ду нимаам.

Яке духти шоҳи Самангон манам,
Зи пушти ҳизабру палангон манам.

Ба гетӣ зи шоҳон⁶ маро ҷуфт нест,
Чу ман зери чархи барин⁷ андакест.

1. ЛЖ — парда-андар.

2. И — буд духтаре.

3. ИЛ — б. 87 нест;

ТПЗ — Ду барги гулаш савсани майсиришт,
Ду шамшоди анбарфурӯш аз бихишт.
Баногӯш тобанда хуршедвор,
Фурӯҳишт з-ӯ халқаи гӯшвор.
Лабон аз табарзад, забон аз шакар.
Даҳонаш мукалал ба дурру гуҳар.
Ситора ниҳон карда зери ақиқ,
Ту гуфтӣ варо Зӯҳра омад рафик.*

* Ил — танҳо ду байти охир мавҷуд аст.

4. ИЛЖ — Бар ӯ офаринҳои Яздон.

5. Л — тору.

6. Л — хубон.

7. И — кабуд, Ж-баланд.

Зи парда бурун кас надида маро,
На ҳаргиз кас ово шунида маро.

- 95 Ба кирдори¹ афсона аз ҳар касе
Шунидам ҳаме² дostonат бaсе,

Ки аз деуу шеру палангу наҳанг
Натарсиву ҳастӣ чунин тезчанг.³

Шаби тира танҳо ба Турон шавӣ,
Бигардӣ дар он марзу ҳам нағнавӣ.

Ба танҳо яке гӯр бирён кунӣ,
Ҳаворо ба шамшер гирён кунӣ.

Бидаррад дили шеру чарми паланг,
Ҳар он гаҳ ки гурзи ту бинад ба чанг.

- 100 Бараҳна чу теги ту бинад уқоб,
Наёрад ба нахчир кардан⁴ шитоб.

Нишони каманди ту дорад ҳизабр,
Зи бими синони ту хун борад абр.

Чунин дostonҳо шунидам зи ту,
Басе лаб ба дандон газидам зи ту.

Бичустам ҳаме китфу ёлу барат,
Бад-ин шаҳр кард Эзад обишх(в)арат.

Туроам, кунун гар бихоҳӣ маро,
Набинад ҳаме мурғу моҳӣ маро.

- 105 Яке он ки бар ту чунин гаштаам,
Хирадро зи баҳри ҳаво куштаам.

1. ИЛ — гуфтору.

2. Л — Шунидастам.

3. И — б. 96 нест.

4. Л — Ба нахчир кардан насозад.

Ва дигар, ки аз ту магар¹ кирдгор
Нишонад яке кӯдакам дар² канор.

Магар чун ту бошад ба мардиву зӯр,
Сипехраш диҳад баҳра кайвону хур.

Се дигар, ки Рахшат³ ба ҷой оварам,
Самангон ҳама зери пой оварам.»

Суханҳои он моҳ омад ба бун,
Таҳамтан саросар шунид он сухун.

- 110 Чу Рустам бад-он сон паричеҳра дид,
Зи ҳар донише назди ӯ баҳра дид.

Дигар он, ки аз Рахш дод огаҳӣ,
Надид эҷ фарҷом чуз фаррахӣ.⁴

Бифармуд, то мӯбади пурхунар
Биёяд, бихоҳад варо аз падар.

Чу бишнид шоҳ ин сухан, шод шуд,
Ба сони яке сарви озод шуд.⁵

Бад-он паҳлавон дод он духти хеш,
Бар он сон, ки будаст оину кеш.

- 115 Ба хушнудиву рою фармони ӯй
Ба хубӣ биёрист паймони ӯй.

Чу биспурд духтар бад-он паҳлавон,
Ҳама шод гаштанд пиру ҷавон.

1. ИЛ — Маро.

2. ИЛ — пурам андар.

3. ИЛ — аспат.

4. ТПЗ — Бари хеш хондаш, чу сарви равон
Хиромон биёмад бари паҳлавон.

5. ТПЗ — Бишуд донишуманд назди сипоҳ*.
Хабар чун ба шоҳи Самангон расид,
Аз ин шодмонӣ дилаш бардамид.
Зи пайванди Рустам дилаш шод гашт,
Ба сони яке сарви озод гашт.

*З — 6 якум нест.

Ба шодӣ ҳама чон барафшонданд,
Бар он паҳлавон офарин хонданд,

Ки ин моҳи нав бар ту фархунда бод,
Сари бадсиголони ту канда бод!¹

Чу анбози ӯ гашт бо ӯ ба роз,
Бибуд он шаби тира то дер боз.²

- 120 Чу хуршеди равшан³ зи чархи баланд
Ҳама хост афканд мушкин⁴ каманд.

Ба бозуи Рустам яке мӯҳра буд,
Ки он мӯҳра андар чаҳон шӯҳра буд.

Бад-ӯ доду гуфташ, ки «Инро бидор,
Гарат духтаре ояд аз рӯзгор,

Бигиру ба гесӯи ӯ-бар бидӯз
Ба некаhtarу фоли гетифуруз.

В-ар эдун, ки ояд зи аhtar писар,
Бубандаш ба бозу нишони⁵ падар.

- 125 Ба болои Соми Наримон бувад,
Ба мардиву хӯи⁶ каримон бувад.

Фуруд орад аз абр парронуқоб,
Натобад ба тундӣ бар ӯ офтоб.»⁷

1. ИЛ — б. 116-118 нест.

2. ТПЗ — Зи шабнам шуд он гунҷаи тоза пур,
Ва ё ҳуққаи лаъл шуд пур зи дур.
Ба коми садаф катра андарчакид,
Миёнаш яке гавҳар омад падида.
Бидонист Рустам, ки ӯ бар гирифт.
Таҳамтан ба дил меҳраш андаргирифт.

3. ИЛ — тобон.

4. ИЛ — рахшон.

5. ИЛ — ба сони.

6. Л — хубӣ.

7. ТПЗ — Ба бозӣ шуморад ҳама разми шер,
Напечад сар аз разми пили далер.

Ҳама буд он шаб бари мохрӯй,
Ҳама гуфт аз ҳар сухан пеши ӯй.

Чу рахшанда хуршед шуд бар сипехр,
Биёрист рӯи заминро ба меҳр,

Ба падруд кардан гирифташ ба бар,
Басе бўса додаш ба чашму ба сар.

- 130 Паричеҳра гирён аз ӯ боз гашт,
Або андуҳу дард анбоз гашт.

Бари Рустам омад гаронмоя шох,
Бипурсидаш аз хобу оромгоҳ.

Чу ин гуфта шуд, мужда додаш ба¹ Рахш
Аз ӯ шодмон шуд дили тоҷбахш.

Биёмад, бимолиду зин барниҳод,
Шуд аз Рахш рахшону аз шох шод.²

В-аз он ҷо сӯи Систон шуд чу бод,
В-аз ин достон кард бисёр ёд.

- 135 В-аз он ҷо сӯи Зобулистон кашид,
Касеро нагуфт, он чи диду шунид.³

ЗОДАНИ СҶҲРОБ АЗ МОДАРАШ ТАҲМИНА

Чу нӯҳ моҳ бугзашт бар духти шох,
Яке кӯдак омад чу тобанда моҳ.

Ту гуфтӣ гави пилтан Рустам аст,
Ва ё⁴ Сомӣ шер аст, ё⁵ Найрам аст.

Чу хандон шуду чеҳра шодоб кард,
Варо ном Таҳмина Сӯҳроб кард.

1. Л — зи.

2. ИЛ — Зи язони некидиҳиш кард ёд.

3. ИЛ — б. 135 нест.

4. ИЛ — Ва гар.

5. ИЛ — ва гар.

Чу якмоҳ¹ шуд ҳамчу яксол буд,
Бараш чун бари Рустами Зол буд.

- 140 Чу сесола шуд, сози майдон гирифт,
Ба панҷум дили шермардон² гирифт.

Чу даҳсола шуд, з-он замин кас набуд,
Ки ёраст бо ӯ набард озмуд.³

Бари модар омад, бипурсид аз ӯй,
Бад-ӯ гуфт густох: «Бо ман бигӯй,

Ки ман чун зи ҳамширагон⁴ бартарам?
Ҳама б-осмон андарояд сарам.

Зи тухми киям в-аз кадомин гуҳар?
Чӣ гӯям, чу пурсад касе аз падар?

- 145 Гар ин пурсиш аз ман бимонад⁵ ниҳон,
Намонам туро зинда андар ҷаҳон.»⁶

Бад-ӯ гуфт модар, ки «Бишнавад сухун,
Бад-ин шодмон бошу тундӣ макун.

Ту пури гави пилтан – Рустамӣ,
Зи Дастони Сомиву аз Найрамӣ.

Азеро сарат з-осмон бартар аст,
Ки тухми ту з-он номвар гавҳар аст.

1. Л — моҳа.

2. ИЛ — шеру ҷавгон.

3. ТПЗ — Ба тан ҳамчу пилу ба ҷеҳра чу хун,
Ситабраш ду бозу ба сони сутун.
Ба нахчири шерон бурун тохтӣ,
Ба бозӣ ҳама размашон сохтӣ.
Ба так -дар давидӣ паи бодпой
Гирифтӣ думи асп, мондӣ ба ҷой.

4. Л — ҳамзодагон.

5. ИЛ — ту дорӣ.

6. ТПЗ — Чу бишнид Таҳмина гуфти ҷавон,
Битарсид аз он номвар паҳлавон.

Чаҳонофарин то чаҳон офарид,
Саворе чу Рустам наёмад падид.¹

- 150 Чу Соми Наримон ба гетӣ набуд,
Сарашро наёраст гардун бисуд.»

Яке нома аз Рустами чангчӯй
Биёварду бинмуд пинҳон бад-ӯй.

Се ёкути рахшону се бадра² зар,
К-аз Эрон³ фиристода будаш падар,

Бад-он гоҳ, к-ӯ зода будаш зи мом,
Фиристода будаш падар бо паём.⁴

Нигаҳ кун ту онро, ба хубӣ нигар,
Ки бобат фиристода, эй пурхунар.⁵

- 155 Дигар гуфт, к-Афросиёб ин сухун
Набояд, ки донад зи сар то ба бун,

Ки ӯ душмани номвар Рустам аст.
Ба Туронзамин з-ӯ ҳама мотам аст.

Мабодо, ки гардад ба ту кинаҳоҳ,
Зи хашми падар пур созад табоҳ.⁶

Падар гар бидонад, ки ту з-ин нишон
Шудастӣ⁷ сарафрои гарданкашон,

Ҳамон гаҳ⁸ бихонад туро назди хеш,
Дили модарат гардад аз дард реш.

1. ТПЗ — Дили шер дорад, ба тан жандапил,
Наҳангон барорад зи дарёи Нил.

2. ИЛ — мӯҳра.

3. И — Бад-он гаҳ.

4. Л — б. 153 нест.

5. ТПЗ — Сазад, гар бидорӣ кунун ёдгор
Ҳамоно, ки бошад туро ин ба кор.

6. ИЛ — б. 156, 157 нест.

7. И — Кӣ ҳастӣ.

8. ИЛМ – Чу донад.

160 Чунин гуфт Сӯҳроб, к-«Андар чаҳон
Надорад касе ин суҳанро ниҳон.

Бузургони ҷанговар аз бостон
Зи Рустам зананд ин замон дoston.¹

Набарданажode ки чунин бувад,
Ниҳон кардан аз ман чӣ оин бувад?

Кунун ман зи туркони² ҷанговарон
Фароз оварам лашкари бекарон.³

Барангезам аз гоҳ*⁴ Ковусро,
Аз Эрон бибуррам паи Тусро.

165 На Гургин бимонам, на Гударзу Гев,
На Густаҳми Нӯзар, на Баҳроми нев.⁵

Ба Рустам диҳам ганҷу⁶ тахту кулоҳ,
Нишонам- ш бар гоҳи*⁷ Ковусшоҳ.

Аз Эрон ба Турон шавам ҷангчӯй,
Або шоҳ рӯй андарорам ба рӯй.

Бигирам сари тахти Афросиёб,
Сари найза бигзорам аз офтоб.

Туро бонуи шаҳри Эрон кунам,
Ба ҷанг-андарун кори шерон кунам.⁸

1. И — б. 161 нест.

ТПЗИ - Ниҳонӣ чаро дошtii аз ман ин
Нажode баоину боофарин?

2. ИЛ — туркону.

3. ТПЗ — Биронам ба Эронзамин кинахоҳ,
Ҳама гарди кина барорам ба моҳ.

4. М — коҳ.

5. И-б 165 нест.

ТПЗ — На Гударз монам, на некӯсарон,
На гурдони ҷангиву номоварон.

6. Л — кӯсу; И — гурзу.

7. М — коҳи.

8. И — б. 169 нест.

- 170 Чу Рустам падар бошаду ман писар,
Ба гетй намонад яке¹ точвар.

Чу равшан бувад рӯи хуршеду мох,
Ситора чаро барфарозад кулох?

ГУЗИДАНИ СҶҲРОБ АСПРО

Ба модар чунин гуфт Сӯҳроби гурд,²
Ки «Акнун бубинй зи ман дастбурд.³

Яке асп бояд маро гомзан,
Суми ӯ зи⁴ пӯлоди хорошикан.

Чу пилон ба зӯру чу мурғон ба пар,
Чу моҳй ба дарё⁵, чу оҳу ба барр.

- 175 Кй баргирад ин гурзу кӯполи ман,
Ҳамин паҳлавонй бару ёли ман?

Пиёда нашояд шудан ҷангҷӯй,
Чу бо ҳасм рӯ андарорам ба рӯй.»

Чу бишнид модар чунин аз писар,
Ба хуршеди тобон баровард сар.

Ба ҷӯпон бифармуд, то ҳар чи буд,
Фасила биёрад ба кирдори дуд,

Ки Сӯҳроб аспе ба ҷанг оварад,
Ки бар вай нишинад, чу ҷанг оварад.

- 180 Ҳама ҳар чи буданд аспон гала,
Ки будй ба кӯху ба саҳро яла,

Ба шаҳр оваридад, Сӯҳроби шер
Каманде гирифту биёмад далер.

1. Л — Чй бояд ба гетй касе; И — Набояд ба гетй яке.

2. Л — гав.

3. Л — Ки, эй модар, аз ман чунин.

4. Ж — асп.

5. Л — баҳру.

Ҳар аспе, ки дидӣ ба нерӯю¹ ёл,
Фикандӣ ба гардан-ш хамми дувол.

Ниҳодӣ бар ӯ дастро озмун,
Шикам бар замин барниҳодӣ ҳаюн.

Ба зӯраш бaсе аспи зебо шикаст,
Наёмад-ш шоиста аспе ба даст.

- 185 Набуд ҳеч аспе сазовори ӯй,
Бибуд тангдил он гави номчӯй.

Саранҷом гурде аз он анҷуман
Биёмад ба наздики он пилтан,

Ки дорам яке курра,² Рахшаш наҷод,
Ба нерӯ чу шеру ба рафтан³ чу бод.

Яке курра чун кӯҳу водисипар,
Ба сахро бипӯяд чу мурғе ба пар.

Ба зӯру ба рафтан ба кирдори ҳур,
Надидаст кас ҳамчунон тез бӯр.

- 190 Зи захми сумаш говмоҳӣ сутӯҳ,
Ба ҷастан чу барқу ба ҳайкал чу кӯҳ.

Ба куҳ-бар давида ба сони калоғ,
Ба дарё ба кирдори моҳиву моғ.

Ба сахро равад⁴ ҳамчу тир аз камон,
Расад, чун шавад аз паи⁵ бадгумон.

Бишуд⁶ шод Сӯҳроб аз гуфти мард,
Бихандиду рухсора шодоб кард.

1. Л — кавӣ зӯру.

2. Л — ҷарма.

3. Л — Ба рафтан чу тиру ба ҷастан.

4. Л — дарун.

5. Л — бирони асп.

6. Л — Бибурад.

Бибурданд он чармаи хубранг
Ба наздики Сӯҳроби ял бедиранг.

- 195 Бикардаш ба нерӯи худ озмун,
Қавӣ буду шоиста омад ҳаюн.

Навозиду молиду зин барниҳод,
Бар ӯ барнишаст он яли невзод.

Даромад ба зин чун куҳи Бесутун,
Гирифташ яке найзаи чун*¹ сутун.

Чунин гуфт Сӯҳроби боофарин,
Ки «Чун аспам омад ба даст инчунин,

Ман акнун бибояд² саворӣ кунам,
Ба Ковус-бар рӯз торӣ кунам.»

Бигуфт ину омад сӯи хона боз,
Ҳаме ҷанги эронӣён кард соз.³

Зи ҳар сӯ сипаҳ шуд бар ӯ анҷуман,
Ки ҳам боғуҳар буду ҳам теғзан.

Ба пеши ниё шуд ба хоҳишгарӣ,
В-аз ӯ хост дастуриву ёварӣ,

Ки хоҳам шудан сӯи Эронзамин,
Ки бинам мар он боби боофарин.⁴

Чу шоҳи Самангон чунин дид боз,
Бубахшид ўро⁵ зи ҳар гуна соз.

- 205 Зи тоҷу зи тахту кулоҳу камар,
Зи аспу зи астар, зи зарру гуҳар

1. М — найза ҳамчун, Ж-яке найза ҳамчу.

2. Л — чу бояд.

3. И –б. 172 — 200 нест.

4. ИЛ.б. 203 нест.

5. ИЛМ –вайро.

Зи хафтони румиву сози набард,
Шигифтид аз он кӯдаки ширх(в)ард.

Ба доду диҳиш дастро баркушод,
Ҳама созу оини шоҳон ниҳод.

ФИРИСТОДАНИ АФРОСИЁБ БОРМОН ВА ҲУМОНРО БА НАЗДИКИ СҶҲРОБ

Хабар шуд ба наздики Афросиёб,
Ки афканд Сҷҳроб кишти бар об.¹

Яке лашкаре шуд бар ӯ анҷуман,
Ҳама сар фарозад чу сарви чаман.

- 210 Ҳанӯз² аз даҳан бӯи шир оядаш,
Ҳама рои шамшеру тир оядаш.

Заминро ба ханҷар бишӯяд ҳама,
Кунун разми Ковус чӯяд ҳама.

Сипоҳ анҷуман шуд бар ӯ-бар бaсе,
Наёяд ҳама ёдаш аз ҳар касе.

Сухан 3-ин дарозӣ чӣ бояд кашид?
Ҳунар бартар аз гавҳар омад падида.³

Чу Афросиёб ин суханҳо шунуд,
Хуш омад-шу хандиду шодӣ намуд.

- 215 Зи лашкар гузид аз⁴ диловар сарон,
Касе к-ӯ гирояд ба гурзи гарон.

Сипаҳбад чу Ҳумону чун Бормон,
Ки дар чанги шерон наҷустӣ замон.

1. ИЛ — б. 208 нест.

2. Л — Ҳама.

3. ТПЗ — Касе к-аз нажоди Таҳамтан бувад,
Набошад гумон, к-ӯ фурутан бувад.
Сипаҳдор бишнида буд ин хабар
Зи Таҳминаву Рустами Золи Зар.*

* ИЛ — танҳо байти охир мавҷуд аст.

4. Л — гузида.

Даху ду ҳазор аз далерони гурд
Гузидаш зи лашкар, бад-эшон супурд.¹

Чунин гуфт, к-ин чора андар ҷаҳон²
Бисозеду доред андар ниҳон.³

Писарро набояд, ки донад падар,
Зи пайванди ҷону зи меҳру гуҳар.⁴

220 Чу рӯй андароранд ҳар ду ба рӯй,
Таҳамтан бувад бегумон ҷораҷӯй.⁵

Магар, к-он диловар гави солх(в)ард
Шавад кушта бар дасти ин шермард.

Чу бе Рустам Эрон ба ҷанг оварем,
Ҷаҳон пеши Ковус танг оварем.

В-аз он пас бисозем^{6*7} Сӯҳробро,
Бубандем як шаб бад⁸-ӯ хобро.

В-агар кушта гардад ба дасти падар,
Аз он пас, бисӯзад дили номвар.⁹

225 Бирафтанд бедор ду паҳлавон
Ба наздики Сӯҳроби равшанравон.

Ба пеш-андарун ҳадяи шаҳрёр,
Даҳ аспу даҳ астар базину бабор.

-
1. ТПЗИЛ -Ба гурдони лашкар сипахдор гуфт,
Ки он роз бояд, ки монад нухуфт.
 2. Л — ниҳон.
 3. И — б. 218 нест; Л — Бидореду созед кори меҳон.
 4. Л — Ки бандад ба дил меҳри ҷони писар;
ТПЗ — Фиристам гарон лашкаре назди ӯй,
Ба Эрон шавад дарзамон ҷангҷӯй.
 5. ИЛ — ҷангҷӯй.
 6. Л — бибандем.
 7. М — бигирем.
 8. Л — Бигирем як шаб бар.
 9. ИЛ-б. 224 нест.

Зи пирӯза тахту зи бечода тоҷ,
Сари тоҷ дур,¹ пояи тахт оҷ.

Яке нома бо лобаву дилписанд
Набишта ба наздики он арчманд,²

Ки гар тахти Эрон ба даст³ оварӣ,
Замона баросоҷ аз доварӣ.

230 Аз ин марз то он бәсе роҳ нест,
Самангону Турону Эрон якест.

Фиристам-т, чандон ки бояд сипоҳ,
Ту бар тахт биншину барнеҳ кулоҳ.

Ба Турон чу Хумону чун Бормон
Далеру сипаҳбад набуд бегумон.⁴

Фиристодам инак⁵ ба фармони ту,
Ки бошанд якчанд меҳмони ту.

Агар чанг чӯй ту, чанг оваранд,
Ҷаҳон бар бадандеш танг оваранд.»

235 Чунин номаву⁶ хилъати шаҳрёр
Бибурданд бо аспу астар ба бор.⁷

Чу⁸ омад ба Сӯҳроб аз эшон хабар,
Пазира шуданро бубасташ камар.

1. ИЛ — зар.

2. И — б. 228 ин б. омада:

Чу нома бибурданд он бихрадон,
Бидоданд пайғоми шоҳи радон.

3. ИЛ — чанг.

4. ТПЗЛ — Чу Тархони чиниву сесад хазор
Гузида ялон аз дари корзор.*

* Л — б. ин б. се б. дигар омада:

5. И — инро.

6. Л — Чу он нома бо.

7. Л — аспону чанде савор.

8. ЛМ — Пас.

Бишуд бо ниё пеши¹ Хумон чу бод,
Сипаҳ дид чандон,² дилаш гашт шод.

Чу Хумон варо дид бо ёлу кифт,
Фурӯ монд якбор³ аз ӯ дар⁴ шигифт.

Бад-ӯ дод пас номаи шаҳрёр
Або ҳадяву аспу астар бабор.⁵

240 Хамон низ бедор ду паҳлавон,
Бигуфтанд пайғоми шоҳи ҷаҳон.⁶

Ҷаҳонҷӯй чун номаи ӯ бихонд,
Аз он ҷойгаҳ тез лашкар биронд.⁷

Бизад кӯсу сӯи раҳ овард рӯй,
Ҷаҳон шуд пур аз лашкару ҳою ҳуй.⁸

Касеро набуд тоб бо ӯ ба ҷанг,
Агар шер пеш оядаш ё⁹ наҳанг.

Сӯи марзи Эрон сипахро биронд,
Ҷаме сӯхт, з-обод¹⁰ чизе намонд.

1. Л — Биёмад дамон назди.

2. И — Лабаш гашт хандон.

3. Л — Хуммон.

4. И — якбора андар.

5. Л — олати корзор.

6. И — б. 240 нест; Л — радон;

ТПЗ — Сипаҳдор Хумон савори далер
Ба Сӯҳроб гуфт: «Эй яли наррашер,
Бихон номаи шоҳи Туронзамин,
Бубин то чӣ фармон дихӣ андар ин.»
Зи Чин он замон назди Афросиёб
Ба хидмат расида ба ҳангоми хоб.
Бигуфто бар он сон гирояд радон,
Саросар бипӯянд бо Бормон.
Дигар номдорон, ки аз Чин буданд,
Саросар камар бастаи кин буданд.

7. ТПЗ — Ҷаҳондида гурдони кишваркушой
Нишастанд бар ҷармаи бодпой.

8. ИЛ — б. 242 нест.

9. ИЛ — омадаш, гар.

10. ИЛ — ободу.

РАСИДАНИ СҶҲРОБ БА ДИЖИ САПЕД

245 Диде буд, к-аш хондандӣ Сапед,
Бад-он диж буд эрониёро умед.

Нигаҳбони диж размдида Ҳачир,
Ки бо зӯру дил буду бо гурзу тир.

Ҳанӯз он замон Гаждаҳам хурд буд,
Ба хурдӣ гирояндаву¹ гурд буд.

Яке духтараш² буд гурду савор,
Бадандешу гарданкашу³ номдор.⁴

Чу Сӯҳроб наздики он диж расид,
Ҳачири диловар мар ўро бидид.

250 Нишаст аз бари бодпое чу гард,
Зи диж рафт пӯён ба дашти набард.⁵

Чу Сӯҳроби чанговар ўро бидид,
Барошуфту шамшери кин баркашид.

Зи лашкар бурун тохт бар сони бод,⁶
Чунин гуфт, к-«Эй дода ҷонат ба бод,⁷

1. ИЛ — хунаргустару.

2. ИЛ — хоҳараш.

3. ИЛ — мардафкану.

4. ТПЗ — Чу оғаҳ шуд аз кори лашкар Ҳачир,
Бипӯшид чавшан ба кирдори шер.

5. И — б. 249, 250 нест;

ТПЗ — Бад — он лашкари турк овоз дод,
Чунин гуфт он гурди паҳлавнаҷод,
Ки гурдон кадоманду чанговарон,
Далерону корозмуда сарон?

6. Кӣ бо ман бигардад дар ин кинагоҳ
Зи чандин диловар сарони сипоҳ?
Пазира наёмад кас ўро ба чанг,
Ки буд бурзболову бозўру ханг.

Л — шер.

7. И — б. 252 нест; Л — бо размдида Ҳачир.

Ту танҳо ба ҷанг омадӣ хира-хир,
Кунун пой дору инон сахт гир.¹

Чӣ мардиву ному наҷоди ту чист,²
Ки зояндаро бар ту бояд гирист?»

- 255 Ҳаҷираш ҷунин дод посух, ки «Бас,
Ба ҷангат набояд³ маро ёр кас.

Ҳаҷири далери сипахбад манам,
Ҳам акнун саратро зи тан барканам.

Фиристам ба наздики шоҳи ҷаҳон,
Танатро канад каргас андар ниҳон»⁴

Бихандид Сӯҳроб, к-ин⁵ гуфтугӯй
Ба гӯш омадаш, тез бинҳод рӯй.

Сабук найза бар найза андохтанд,
Ки аз якдигар боз нашнохтанд.

- 260 Чу оташ биёмад гави пилзӯр,
Чу кӯҳе равон кард аз ҷо сутур.

Яке найза зад бар миёнаш Ҳаҷир,
Наёмад синон андар ӯ ҷойгир.

Синон боз пас кард Сӯҳробӣ шер,
Буни найза зад бар миёнаш далер.

Зи зин баргирифташ ба кирдори бод,
Наёмад ҳаме з-ӯ ба дил-дар-ш ёд.

1. ТПЗ — Ҷунин гуфт бо размдида Ҳаҷир,
Ки танҳо ба ҷанг омадӣ хира-хир.
Ҷаро хира танҳо ба ҷанг омадӣ,
Хиромон ба ҷанги наҳанг омадӣ?*

* З — ин ду б. ба ҷои б. 253 омада.

2. Л — Чӣ номию асли наҷоди ту кист?
3. Л — наёяд.
4. ИЛ — кунам зери гил дар ниҳон.
5. ИЛ — аз ин.

Бизад бар заминаш чу як лахти кӯх,
Ба чону дилаш андаромад сутӯх.¹

- 265 Зи асп андаромад, нишаст аз бараш,
Ҳаме хост аз тан буридан сараш.

Бипечиду баргашт бар дасти рост,
Ғамӣ шуд зи Сӯхробу зинҳор хост.

Раҳо кард з-ӯ чангу зинҳор дод,²
Чу хушнуд шуд, панди бисёр дод.

Бубасташ ба банд он гаҳе чангчӯй,
Ба наздики Ҳумон фиристод ӯй.³

Ба диҷ-дар чу оғаҳ шуданд аз Ҳачир,
Ки ӯро гирифтанду бурданд асир,

- 270 Хурӯш омаду нолаи марду зан,
Ки гум шуд Ҳачир андар он анчуман.

РАЗМИ СҶҲРОБ БО ГУРДОФАРИД

Чу огоҳ шуд духтари Ғаждахам,
Ки солори он анчуман гашт кам.

Ғамин гашту барзад хурӯше бадард,
Баровард аз дил яке боди сард.⁴

Зане буд бар сони*⁵ гурде савор,
Ҳамеша ба чанг-андарун номдор.

Кучо номи ӯ буд Гурдофарид,
Ки чун ӯ ба чанг-андарун кас надид.

1. ИЛ — б. 264 нест.

2. И — аз ӯ чанг Сӯхроби род.

3. ТПЗ — Зи кораш фуру монд Ҳумон шигифт.
Ки з-он сон далере ба осон гирифт.

4. ИЛ — б. 272 нест.

5. М — ба кирдори.

275 Чунон нангаш омад зи кори Ҳачир,
Ки шуд лолабаргаш ба кирдори хир.¹

Бипӯшид диръи саворон ба ҷанг,
Набуд андар он кор ҷои диранг.

Ниҳон кард гесӯ ба зери зирех,
Бизад бар сари тарги румӣ гирех.

Фуруд омад аз диҷ ба кирдори шер,
Камар бар миён, бодпое ба зер.

Ба пеши сипоҳ андаромад чу гард,
Чу раъди хурӯшон яке вайла кард,

280 Ки гурдон кадоманду солор кист?²
Зи размоварон ҷангро ёр кист?³

Ки бар ман яке озмунро ба ҷанг
Бигардад ба сони диловар наҳанг?

Зи ҷанговарон лашкари сарфароз
Мар ўро наёмад касе пеш боз.⁴

Чу Сўҳроби шеравжан ўро бидид,
Бихандиду лабро ба дандон газид.

Чунин гуфт, к-омад дигарбора гўр
Ба доми худованди шамшеру зўр.

285 Бипӯшид ҳафтону бар сар ниҳод
Яке тарки чинӣ⁵ ба кирдори бод.⁶

Биёмад дамон пеши Гурдофарид,
Чу духти⁷ камандафкан ўро бидид,

1. ЛМЖ –қир; И — шир.

2. ИЛ — кундоварон.

3. ИЛМ — Далерону корозмуда сарон.

4. ИЛ — б. 281 — 282 нест.

5. Руми.

6. И — б. 285 нест; Ж-Румӣ.

7. И — гурди.

Камонро ба зех карду бикшод бар,
Набуд мурғро пеши тираш гузар,

Ба Сӯҳроб- бар¹ тирборон гирифт,
Чапу рост чанги саворон гирифт.²

Нигаҳ кард Сӯҳроб, омад-ш нанг,
Барошуфту тез андаромад ба чанг.

- 290 Сипар бар сар оварду бинҳод рӯй
Ба наздики он духтари чангҷӯй.

Ҳамовардро дид Гурдофарид,
Ки бар сони оташ ҳаме бардамид.

Камонро ба зех-бар ба бозу фиканд,
Самандаш баромад бар абри баланд.

Сари найзаро сӯи Сӯҳроб кард,
Инону синонро³ пур аз тоб кард.

Барошуфт Сӯҳробу шуд чун⁴ паланг,
Чу бадҳохи ӯ чораҷӯ шуд ба чанг.⁵

- 295 Инон баргиroidу бардошт асп,
Биёмад ба кирдори Озаргушасп.⁶

Ба даст-андарун найзаи ҷонситон,
Паси пушти худ кардаш он гаҳ синон.

Бизад бар камарбанди Гурдофарид,
Зирех бар танаш як ба як бардарид.

1. Л — Чу Сӯҳробро.

2. ИЛ — Ба гирдаш-дарун низ ҷавлон гирифт.

3. ИЛ — синонаш.

4. Л — Сӯҳроб ҳамчун.

5. Л — Чу бадҳохро дид ӯ бо диранг.

6. ТПЗЛ — Чу ошуфта* шуд шер, тундӣ намуд,
Сари** найзаро сӯи ӯ кард зуд.

* Л — барошуфта; ** Л — буни.

Зи зин баргирифташ ба кирдори гӯй,
Ки¹ чавгон зи бод андарояд бар ӯй.

Чу бар зин² бупечид Гурдофарид,
Яке теги тез аз миён баркашид,

300 Бизад, найзаи ӯ³ ба ду ним кард,
Нишаст аз бари зину⁴ бархост гард.

Ба овард бо ӯ басанда⁵ набуд,
Битобид аз ӯ рӯю баргошт⁶ зуд.

Сипахбад инон аждаҳоро супурд,
Ба хашм аз ҷаҳон⁷ равшаной бибурд.

Чу омад хурӯшон ба танг-андараш,
Бичунбиду бардошт ҳуд аз сараш,⁸

Раҳо шуд зи банди зирех мӯи ӯй,
Дурафшон чу хуршед шуд рӯи ӯй.

305 Бидонист⁹ Сӯҳроб, к-ӯ духтар аст,
Сари мӯи ӯ аз дури асфар аст.¹⁰

Шигифт омадаш, гуфт аз эронсипох
Чунин духтар ояд ба овардгоҳ.

Саворони чангӣ ба рӯзи набард
Ҳамоно ба абр андароранд¹¹ гард.^{12*13}

1. Л — Чу.

2. ИЛ — худ.

3. ЛМ — теғу найза.

4. ИЛ — аспу.

5. ИЛ — басанда.

6. ИЛ — баргашт.

7. ИЛ — чанг аз ҳаво.

8. Л — Бихандиду бардошт худ аз бараш:

9. И — Барошuft.

10. ИЛ — Сару мӯи ӯ аз дуру афсар аст.

11. И — бароранд азшер.

12. ТПЗЛ — Заноншон чунинанд, з-эрониён,
Чӣ гӯянд гурдони чанговарон?!

13. М — Бароранд бар чархи гарданда гард.

Зи фитрок букшод печон каманд,
Бияндохт в-омад миёнаш ба банд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз ман раҳой¹ мачӯй,
Чаро чангчӯй² ту, эй моҳрӯй?

- 310 Наёмад*³ ба домам ба сони ту гӯр,
Зи чангам раҳой наёбӣ, машӯр!»⁴

Кушодаш рух он гоҳ Гурдофарид,
Мар онро ҷуз ин ҳеч чора надид.

Бад-ӯ рӯй бинмуд, гуфт:«Эй далер,
Миёни далерон ба кирдори шер.

Ду лашкар назора бар ин чанги мо,
Бад-ин гурзу шамшеру оҳанги мо.

Кунун ман кушода чунин рӯю мӯй,
Сипоҳ аз ту гардад пур аз гуфтугӯй,

- 315 Ки бо духтаре ӯ ба дашти набард
Бад-инсон ба абр андаровард гард.

Набояд ки чандин диранг оварад,⁵
К-аз ин разм бар ҳеш нанг оварад.⁶

Нихонӣ⁷ бисозем, беҳтар бувад,
Хирад доштан кори меҳтар бувад.

Зи баҳри ман оҳу зи ҳар сӯ маҳоҳ,
Миёни ду саф баркашида сипоҳ!

Кунун лашкари диҷ ба фармони туст,
Набояд бад-ин ошtii чанг ҷуст.

1. Л — баҳона.

2. Л — чанг ҷӯстӣ.

3. М — Биёмад.

4. И — ба зӯр.

5. Л — оварӣ.

6. И — б. 316 нест; Л — Ҳама номи моро ба нанг оварӣ.

7. Л — Ҳамоно.

320 Дижу ганчу дижбон саросар турост,
Чу ой чунон, к-ат муроду ҳавост.»

Чу рухсор бинмуд Сӯҳробро,
Зи хушшоб бикшуд уннобро.

Яке бўстон буд андар биҳишт,
Ба болои ӯ сарв деҳқон накишт.

Ду чашмаш гавазну ду абрӯ камон,
Ту гуфтӣ ҳама бишкуфад ҳар замон.¹

Бад-ӯ гуфт: «З-ин гуфта акнун магард,
Ки дидӣ маро рӯзгори набард.

325 Бад-он бораи диж дил андармабанд,
Ки он нест бартар зи чархи баланд.

Ба пой оварад захми кӯполи ман,
Наронад касе найза бар ёли ман.»

Инонро бупечид Гурдофарид,
Саманди сарафроз бар диж кашид.

Ҳама рафт Сӯҳроб² бо ӯ ба ҳам,
Биёмад ба даргоҳи диж³ Гаждаҳам.

Дари диж кушоданду⁴ Гурдофарид
Тани хаставу баста⁵ дар диж кашид.

330 Дари диж бубастанду ғамгин шуданд,
Пур аз ғам дилу дида хунин шуданд.

1. Л — Ба ораз чу дебои мансуч (?) буд,
Ба зулфайнҳо банди Ҳорут (?) буд.
Ба боло ба кирдори сарви баланд
Лабонаш чу pista, дахонаш чу канд.

ТПЗИЛ -Зи дидори ӯ мубтало шуд дилаш,
Ту гуфтӣ, ки дурчи бало шуд дилаш.

2. ИЛ — диждор.

3. И — даргоҳ-бар.

4. ИЛ — бора бикшод.

5. Л — Саманди сарафроз.

Аз озори Гурдофариду¹ Ҳачир
Пур аз дард буданд барнову пир.

Бари духтар омад ҳаме Гаждаҳам
Або номдорону гурдон ба ҳам.²

Бигуфташ, ки «Эй³ некдил шерзан,⁴
Пур аз ғам буд аз ту дили анчуман,

Ки ҳам разм ҷустӣ, ҳам афсуну ранг
Наёмад зи кори ту бар дуда нанг.

- 335 Сипос аз худованди чархи баланд,
Ки н-омад ба ҷонат зи душман газанд».⁵

Бихандид бисёр Гурдофарид,
Ба бора баромад, сипаҳ бингарид.

Чу Сӯҳробро дид бар пушти зин,
Чунин гуфт, к-«Эй гурди Туронзамин,⁶

Чаро ранча гаштӣ чунин, боз гард,
Ҳам аз омадан, ҳам зи дашти набард».

Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к- «Эй хубчеҳр,
Ба тоҷу ба тахту ба моҳу ба меҳр,

- 340 Ки ин бора бо хок паст оварам,
Туро, эй ситамгар, ба даст оварам.

Чу бечора гардиву печон шавӣ,
Зи гуфтори ҳарза пушаймон шавӣ.

Пушаймонӣ он гаҳ надорад-т суд,
Чу гардуни гардон кулоҳат рабуд.

1. ИЛ — озору кирдори кори.

2. ИЛ-б. 332 нест.

3. ЛМ — Бад-ӯ гуфт; «Эй»

4. И — Бад-ӯ гуфт Гаждаҳм к - «Эй покзан».

5. ИЛ-б. нест.

6. Л — шоҳи Тӯрону Чин; И — шоҳи Туронзамин. Ж-Туркону Чин.

Кучо рафт паймон, ки кардӣ падид?»
Чу бишнид гуфтор Гурдофарид,¹

Бихандиду он гаҳ² ба афсун бигуфт,
Ки «Туркон зи Эрон наёбанд чуфт.

345 Чунин рафт, рӯзӣ набудат зи ман,
Бад-ин дард ғамгин макун хештан,

Ҳамоно, ки ту худ зи туркон най,
Ки чуз б-офарини бузургон най.

Бад-ин зӯру ин бозуву китфу ёл
Надорӣ³ кас аз паҳлавонон ҳамо.

Валекин чу огоҳӣ ояд ба шох,
Ки овард гурде⁴ зи туронсипох,

Шаҳаншоҳу Рустам бичунбад зи ҷой,
Шумо бо Таҳамтан надоред пой.

350 Намонад яке зинда аз лашкарат,
Надонам, ҷӣ ояд зи бад бар сарат.

Дареғ оядам, к-ин чунин ёлу суфт
Ҳама аз палангон бибояд нухуфт.

Набошӣ бас⁵ эмин ба бозуи хеш,
Хӯрад гови нодон зи паҳлӯи хеш.

Туро беҳтар ояд, ки фармон кунӣ,
Руҳи номвар сӯи Турон кунӣ.»

Чу бишнид Сӯҳроб, нанг омадаш,
Ки осон ҳама диҷ ба чанг омадаш.

1. ИЛ-6. 342, 343 нест.

2. ЛМ — бо ӯ; И — Бихандид аз он пас.

3. ИЛ — Наёбӣ.

4. ИЛ — омад гурӯҳе.

5. И — пас.

355 Ба зери диж-андар яке чой буд,
Кучо диж бад-он чой барпой буд.¹

Ба тороч дод он ҳама буму руст,
Ба якборагӣ дасти бадро бишуст.

Чунин гуфт, к-«Имрӯз бегоҳ гашт,
Зи пайкори мо даст кӯтоҳ гашт.

Барорем шабгир аз ин бора гард,
Нихем андар ин чой шӯри набард.»

Чу гуфт ин, инонро битобиду рафт,
Сӯи чоӣ худ рохро баргирафт.

НОМАИ ГАЖДАҲАМ БА НАЗДИКИ КОВУС

360 Чу баргашт Сӯҳроб,² Гаждахми пир
Биёварду биншонд марди дабир.

Яке нома бинвишт наздики шох,
Барафканд пӯянда марде ба рох.³

Нахуст офарин кард бар шаҳрёр,
Намуд он гаҳе гардиши рӯзгор,

Ки омад бари мо сипоҳи гарон,
Ҳама размҷӯёну кундоварон.

Яке паҳлавоне ба пеш-андарун,
Ки солаш зи ду ҳафт⁴ н-омад фузун.

Ба боло зи сарви сахӣ бартар аст,
Чу⁵ хуршеди тобон бад-ӯ пайкар аст.

Бараш чун бари шеру болош бурз,
Ба Эрон⁶ надидам чунин дасту гурз.

1. Л — б. 355 нест.

2. ЛМ — Чу ӯ боз гардид.

3. И — б. 361 нест.

4. Л — даҳу ду.

5. Л — Зи.

6. ИЛЖ — Зи туркон.

Чу шамшери ҳиндӣ ба чанг оядаш,
Зи дарёву аз кӯҳ нанг оядаш.

Чу овози ӯ раъди гурранда нест,
Чу бозуи ӯ теги бурранда нест.

Ба Эрону Турон чун ӯ мард нест,
Зи гурдон кас ӯро ҳамовард нест.

370 Ба ном аст Сӯҳроб гурди далер,
На аз дев печад, на аз пилу шер.

Ту гӯӣ магар бегумон Рустам аст,
Ва ё гурде аз тухмаи Найрам аст¹

Ҳаҷири диловар миёро бубаст,
Яке бораи тезтак барнишаст.

Бишуд пеши Сӯҳроб размозмой,
Бар аспаш надидам фузун з-он ба пой,

Ки барҳам занад мижжаро чагҷӯӣ,
Гирояд зи бинӣ сӯи мағз бўӣ.

375 Ки Сӯҳробаш аз пушти зин баргирифт,
Бараш монда з-он бозу андар шигифт.

Дуруст асту акнун ба зинҳори ўст,
Пурозор чону пур аз дард пўст.

Саворони туркон² басте дидаам,
Инонпеч аз ин гуна нашнидаам.³

Мабодо, ки ӯ дар миёни ду саф
Яке марди чанговар орад ба каф.

-
1. И — б. 369-371 нест; Л-б. 370-371 нест;
ТПЗ — Чу эдар расид инчунин подшоҳ
Або лашкари номвар кинахоҳ.
2. Л — Зи Турону Эрон. Ж — Турон.
3. ТПЗ — Набошад ба гетӣ чу ӯ размсоз,
Магар пилтан гурди гарданфароз.
Ҳамоварди ӯ дар ҷаҳон сар ба сар
Набошад ба ҷуз Рустами Золи Зар.

Наҳоҳам, ки бо ӯ ба саҳро бувад,
Ҳамовард агар кӯҳи хоро бувад.¹

- 380 Бар он кӯҳ² бахшоиш орад замин,
Кучо³ асп ронад бар ӯ рӯзи⁴ кин.

Агар дам занад шаҳрёр андар ин,
Наронад⁵ сипоҳу насозад камин.

Аз Эрон ҳама фарраҳӣ рафта гир,
Ҷаҳон аз сари теғаш ошуфта гир.⁶

Зи мо моя гирад, ки худ зӯр ҳаст,
Нагирад касе дасти ӯро ба даст.

Инондор чун ӯ надидаст кас,
Ту гӯӣ, ки Соми савор асту бас.

- 385 Надорем мо тоби ин чангҷӯй⁷
Бад-ин гурзу чанголу оҳанги ӯй.

Сари бахти гурдон фурӯ хуфта гир,
Бузургиш бар осмон рафта гир.⁸

Буна инак имшаб ҳама барниҳем,
Ҳама рӯйро сӯи кишвар⁹ ниҳем.

Агар худ шикебем якчанд низ,
Накӯшему дигар нагӯем чиз,

Ки ин бораро нест поёби ӯй,
Дирангӣ шавад шер з-иштоби ӯй.

1. ИЛ — б. 379 нест.

2. ИЛ — гуна.

3. ИЛЖ — Ки ӯ.

4. ИЛ — пур зи.

5. ЛЖ — Наёрад.

6. И — б. 382 нест.

7. Л — Надорем токат дар ин чанги ӯй.

8. И — б. 385, 386 нест

9. ИЛЖ — лашкар.

390 Чу нома ба мӯҳр-андар омад ба шаб,
Фиристода барчасту бикшод лаб.

Бигуфташ, чунон рав, ки фардо пагоҳ
Набинад туро ҳеч кас з-он сипоҳ.¹

Фиристод нома сӯи роҳ рост,
Паси нома⁶ он гоҳ бар пой хост.²

ГИРИФТАНИ СӢХРОБ ДИЖИ САПЕДРО

Чу хуршед барзад сар аз бурзи кӯҳ,
Миёнҳо бубастанд туронгурӯҳ.

Сипахдор СӢхроб найза ба даст
Яке бораи тезтак барнишаст.

395 Бад-он буд, ки гурдони дижро ҳама
Бигирад, бубандад ба сони рама.

Чу оҳанги диж кард, касро надид,
Хурӯше чу шери жиён баркашид.

Биёмад, дари диж кушоданд боз,
Надиданд дар диж касе*³ сарфароз.⁴

Ба шаб рафта буданд бо Гаждаҳам
Саворони диждору гурдон ба ҳам,

Ки зери диж - андар яке роҳ буд,
Ки душман аз он раҳ на огоҳ буд.

1. И — б. 391 нест; Л — б. 391 ин б. омада.

2. Ж-Бубасту пас

ТПЗЛ — Гусй кард нома ҳам андар замон
Ба наздики Ковус- шоҳи чаҳон.
Ба зери диж -андар яке роҳ буд,
Кучо Гаждаҳам з-он раҳ огоҳ буд.
Буна барниҳоду сар андаркашид,
Бад-он роҳи беришуд нопадид.
Ҳамон шаб аз он роҳи диж Гаждаҳам
Бурун шуд, ҳама дуда бо ӯ ба ҳам.

3. М — Яке.

4. ИЛЖ — Надиданд бар диж касе размсоз.

400 Чу Сӯҳробу лашкар бари диҷ расид,
Ба бора-дарун Гаждахамро надид.

Ҳар он кас, ки буд андар он чойгоҳ,
Гунаҳкор буданд, агар бегуноҳ,¹

Ба фармон ҳама пеши ӯй омаданд.
Ба ҷон ҳар касе чораҷӯй омаданд.

Ҳаме ҷуст Гурдофариду надид,
Дилаш меҳру пайванди ӯ баргузид.

Ба дил гуфт аз ин пас: «Дареғо, дареғ!
Ки шуд моҳи тобанда дар зери меғ».²

405 Чу нома ба наздики хусрав расид,
Ғамӣ шуд дилаш, к-он суҳанҳо шунид.

Ғаронмоягонро зи лашкар бихонд,
В-аз ин дoston чанд гуна биронд.³

1. ИЛ — б. нест.

2. И — б. 404 нест;

ТПЗ —

3.

Маро чашмзахме ачаб рӯ намуд,
Ки даҳр ончунон сайде аз ман рабуд.
Ғариб оҳуе омадам дар каманд,
Ки аз банд часту маро кард банд.
Парипайкаре ногаҳон рӯ намуд,
Диламро рабуду ғамамро фузуд.
Ба ногоҳ пинҳон шуд он дилрабо,
Шудам ман ба доғи ғамаш мубтало.
Зиҳй чашмбандӣ, ки он пурфусун
Ба теғам нахасту маро рехт хун.
Маро талх шуд зиндагӣ бе руҳаш,
Танам шуд асири шакарпосухаш.
Надонам, чӣ кард он фусунгар ба ман,
Ки ногоҳ маро баст роҳи суҳан.
Ба он разму он рӯю он гуфтугӯй
Набинам дигар дилбаре ҳамчу ӯй.
Аз он гуфтанаш ҳар гаҳ орам ба ёд,
Зи доғаш шавад сӯзу дардам зиёд.
Маро меҳнате бекарон рӯ намуд,
Ки аз ёр дурӣ ба ман гашт суд.
Ба зорӣ маро худ бибояд гирист,
Ки дилдори худро надонам, ки кист.
Ҳамегуфту месӯхт аз ғам басте,
Намехост розаш бидонад касе.

Нишастанд бо шоҳи Эрон ба ҳам
Бузургони лашкар ҳама бешу кам,

Чу Тусу чу Гударзи Кашводу Гев,
Чу Гургину Бахрому Фарҳоди нев.

Вале ишқ пинҳон намонад, ки роз
Ба мардум намояд ҳаме ашқ боз.
Ғами ҷон барорад хуруш аз дарун,
Агарчанд ошиқ бувад зуфунун.
Зи бас меҳри он духти бофарру ханг
Намонд эҷ бар рӯи Сӯҳроб ранг.
Аз он кор Хумон набудааш хабар,
Ки Сӯҳробро ҳаст хун дар чигар.
Вале аз фаросат ба дил нақш баст,
Ки ўро парешоние дод даст.
Ба доми касе пойбанд омадаст,
Зи зулфи буте дар каманд омадаст.
Нихон мекунад дарду хуниндил аст,
Ҳавас меравад роҳу по дар гил аст.
Яке фурсате ҷусту гуфташ ба роз,
Ки, эй шердил, гурди гарданфароз,
Бузургони пешин ба ону кеш
Гиромӣ надиданд касро чу хеш.
Надоданд беҳуда дилро зи даст,
Нагаштанд аз бодаи меҳр маст.
Сад оҳи мушкин ба ҳамми каманд
Гирифтанду дилро накарданд банд.
Фиреби парипайкарони ҷавон
Нахоҳад касе, к-ӯ бувад паҳлавон.
Касеро расад гурдиву сарварӣ,
Ки Меҳри фалакро кунад Муштарӣ.
Ту, эй шердил, меҳтари девбанд,
Зи меҳри кӣ гаштӣ чунин мустаманд?
На расми ҷаҳонгириву сарварист,
Ки аз меҳри моҳе бибояд гирист,
Туро хонд фарзанд Афросиёб,
Туй сарвар имрӯз бар хушку об.
Зи Турон ба коре бурун омадем,
Шиновар ба дарёи хун омадем.
Сари марзи Эрон гирифтем танг,
Чунин диҷ ба осонӣ омад ба чанг.
Агарчанд ин кор бошад ба ком,
Вале ҳаст дар пеш ранче тамом.
Биёмад шаҳаншоҳ Ковусу Тус,
Чу Рустам, ки бо шер созад фусӯс.
Сипаҳдор Гударзу Геви далер,
Фаромарзу Бахрому Рухҳои шер.

Сипахдор нома бар эшон бихонд,
Каму беши он паҳлавонро биронд.¹

410 Чунин гуфт бо паҳлавонон ба роз,
Ки ин кор гардад ба мо - бар дароз.²

Чу Гургини Милоду Фарходи род,
Гуроza, ки аз пил бошад зиёд.
Чунин наррашерони пӯлодчанг,
Камарбастаи кин паи ному нанг
Биёянд яксар ба пайкори мо,
Кӣ донад, ки худ чун шавад кори мо.
Туй марди майдони ин сарварон,
Чӣ корат ба ишки парипайкарон?
Ба дил сард кун меҳри шӯҳони шанг,
Ки фардо намонӣ зи мардони чанг.
Ту, эй навчавон, аз далерии хеш
Гирифтӣ яке кори душвор пеш.
Агар якдилӣ, ком ҳосил кунӣ.
В-агар на, сар андар сари дил кунӣ,
Якин дон, ки коре, ки дорад давом.
Баландӣ пазирад аз он кор ном,
Ту коре, ки дорӣ, набурдӣ ба сар,
Чаро даст ёзӣ ба кори дигар?
Ба нерӯю мардӣ ҷаҳонро бигир,
Зи шохон ба даст ор тоҷу сарир.
Чу кишвар ба дасти ту ояд фароз,
Ба ҳар ҷой ҳубон барандат намоз.
Касе хастаи меҳри дилбар бувад,
Ки ӯ аз зару зӯр лоғар бувад.
Ҳар он кас, ки шуд комрон дар ҷаҳон,
Парастииш кунандаш кеҳону меҳон.
Чу Ҳумон бад-ин сон суҳан пеш бурд,
Саросар ба Сӯҳробӣ ял баршумурд.
Аз он гуфта Сӯҳроб бедор шуд,
Дилаш бастаи банди пайкор шуд.
Бигуфт, эй сари номдорони Чин,
Ба гуфтори хубат ҳазор офарин.
Шуд ин гуфти ту доруи ҷони ман,
Кунун бо ту нав гашт паймони ман.
Ҷаҳонро саросар чи хушкӯчи об,
Дарорам ба фармони Афросиёб.
Бигуфт ину дилро зи дилбар биканд,
Баромад бар афрои тахти баланд.
Зи фатҳи ҳисору диранги шитоб
Фиритод нома ба Афросиёб.
Аз он шод шуд шоҳи Туронзамин,
Ҳаме кард Сӯҳробро офарин.

1. И-б. 409 нест; Л — Бипурсид бисёру хира бимонд.

2. И — Ки, эй номдорони гарданфароз.

Бад-ин сон, ки Гаждахм гӯяд ҳама,
Аз андеша дилро бишӯяд ҳама.

Чӣ созему дармони ин дард¹ чист?
Ба² Эрон ҳамоварди ин мард кист?

Бар он барниҳоданд яксар, ки Гев
Ба Зобул шавад назди³ солори нев.

Ба Рустам расонад аз ин огаҳӣ,
Ки бо бим шуд тахти шоҳаншаҳӣ.⁴

415 Мар ўро бихонад⁵ бад-ин размгоҳ,
Ки ўяст эрониёро паноҳ.⁶

Нишаст он гаҳе ройзан бо дабир,
Ки кори газоянда буд ногузир.

НОМАИ КОВУС БА РУСТАМ ВА ХОНДАНИ Ў АЗ ЗОБУЛИСТОН

Яке нома фармуд пас шаҳрёр
Набиштан бари Рустами номдор.

Нахуст офарин кард бар паҳлавон,
Ки бедордил бошу⁷ равшанравон.

Бидон, к-аз раҳи турк зӣ мо саре⁸
Яке тохтан кард бо лашкаре.

420 Ба диж - дар нишастаст худ бо сипоҳ,
Бар он мардуми диж гирифтаст роҳ.

Яке паҳлавон аст гурду далер,
Ба тан жандапилу ба дил наррашер.

1. ИЛ — кор.

2. ИЛМ – Аз.

3. ИЛ — пеши.

4. И-б. 414 нест.

5. Л — Гави пилтанро.

6. Л — Бихонад, ки ўяст пушти сипоҳ.

7. ИЛ — Ки бедор бодиву.

8. Л — номоваре.

Аз Эрон надорад касе тоби ўй,
Магар ту, ки тира кунӣ оби ўй.¹

Чунин дон,² ки андар ҷаҳон ҷуз ту кас
Набошад ба ҳар кор фарёдрас.

Дилу пушти гурдони Эрон туй,
Ба чанголу нерӯи шерон туй.

- 425 Ситонандаи шахри Мозандарон,
Кушояндаи банди Ҳомоварон.³

Зи гурзи ту хуршед гирён шавад,
Зи теги ту Баҳром бирён шавад.

Чу гарди паи Рахши ту нил нест,
Ҳамоварди ту дар ҷаҳон пил нест.

Каманди ту бар шер банд афганад,
Синони ту бар куҳ газанд афганад,⁴

Туй дар ҳама бад ба Эрон паноҳ,
Зи ту барфарозанд гурдон кулоҳ.⁵

- 430 Газоянда коре нав омад ба пеш,
К-аз андешаи он дилам гашт реш.

Нишастанд гурдон саросар ба ҳам,
Бихонданд он номаи Гажаҳам.

1. ТПЗ — Туй пахлавонзодаи шердил,
Зи душман рабуда ба шамшер дил.
Сарафрозу гарданкашу номвар,
Зи гурдони гетӣ бароварда сар.
Сипаҳдори номӣ, гави пилтан,
Сутуни ялон, нозиши анҷуман.

2. ИЛ — Чунон бод.

3. Л — б. 425 нест.

4. И — б. 428 нест.

5. ТПЗ — Дуруд аз худованди рӯзи шумор,
Ба Гаршоспу Найрам, ба Соми савор.
К-аз ин гуна доранд тухму нажод,
Ҷаҳонгиру шеравжани покзод.
Маро бахт равшан ба дидори туст,
Бувӣ хурраму ҷовидон тандуруст!

Бад-он гуна диданд гурдони нев,
Ки назди ту ояд гаронмоя Гев.¹

Ба назди ту орад мар ин номаро,
Бидонӣ баду неки ин хомаро.

Чу нома бихонӣ ба рӯзу ба шаб
Макун достонро кушода ду лаб.

- 435 Агар даста дорӣ ба дастат, мабӯй,
Яке тез кун мағзу бинмой рӯй.²

Магар бо саворони бисёрхуш
Зи Зобул биронӣ, барорӣ хурӯш.

Бар он сон, ки Гаждаҳм аз ӯ ёд кард,
Ќуз аз ту набошад варо ҳамнабард.³

Чу нома ба мӯҳр омад, андарбидод
Ба Геви диловар⁴ ба кирдори бод.⁵

Ба Гев он гаҳе гуфт: Биштоб зуд,
Инони таковар бибояд бисуд.

- 440 Набояд, ки чун назди Рустам шавӣ,
Ба Зобул бимонӣ в- агар бигнавӣ.

Агар шаб расӣ, рӯзро боз гард,
Бигӯяш, ки танг андаромад набард.

В-агар на фароз аст ин марди гурд,
Бадандешро хор натвон шумурд.⁶

1. И — б. 432 нест.

2. И — б. 435 нест;

ТПЗ — В-агар хуфтай, зуд барчаҳ ба пой!

В-агар худ бапой, замоне мапой!

3. ТПЗ — Чу бархонӣ ин номаро, бедиранг
Баророю баркаш сипаҳ сӯи чанг.
Ниҳод аз бари нома мӯҳре чу кир
Зи анбар баромехта в-аз абир.

4. Л — Савора бирафт ӯ.

5. И — б. 438 нест.

6. ИЛ — б. 442 нест.

Аз ӯ нома бистад ҳам андар¹ шитоб,
Бирафту начуст эч орому хоб.

Шабу рӯз тозон чу боди дамон,
На парвои обу на андӯҳи нон.²

- 445 Чу наздикии Зобулистон расид,
Хуруши талоя ба Дастон расид,³

Ки омад саворе зи Эрон чу гард,
Ба зер-андараш бораи раҳнавард.

Таҳамтан пазира шудаш бо сипох,
Ниҳоданд бар сар бузургон кулоҳ.

Пиёда шудаш Геву гурдон ба ҳам,
Ҳар он кас, ки бар зин буд аз бешу кам.

Аз асп андаромад гави номдор,
Аз Эрон бипурсиду аз шаҳрёр.

- 450 Зи раҳ сӯи айвони Рустам шуданд,
Замоне бибуданду дам бар заданд.

Бигуфт, он чи бишнид, нома бидод,
Зи Сӯҳроб чанде сухан кард ёд.

Зи неку зи бад огахӣ дод низ,
Ҳамон ҳадяҳоро бад-ӯ доду чиз.⁴

Таҳамтан чу бишниду нома бихонд,
Бихандиду з-он кор хира бимонд,

Ки монандаи Соми гурд аз меҳон
Саворе паид омад андар ҷаҳон.

1. Л — бурун шуд чу.

2. ИЛ — б. 444 нест.

3. Л — б. б. 445 ва И — б. б. 446 ин б. омада:

Чу аз дидгаҳ дидбон бингарид,

Сӯи Зобулистон инон баркашид.

4. И — б. 452 нест.

455 Аз озодагон ин набошад шигифт,
 Зи туркон чунин¹ ёд натвон гирифт.

Нагӯяд кас, ин номдор аз кучост,
Надонам кунун, к-ин савор аз кучост.²

Ман аз духти шоҳи Самангон яке
Писар дораму ҳаст ӯ кӯдаке.

Ханӯз он гиромӣ надонад, ки чанг
Тавон кард гоҳе шитобу³ диранг.

Фиристодамаш зарру гавҳар басе
Бари модари ӯ ба дасти касе.

460 Чунин посух овард, к-он арчманд
 Басе барнаояд, ки гардад баланд.

Ҳаме май хӯрад бо лаби ширбӯй,
Шавад бегумон зуд пархошчӯй.

Чу ояд-ш ҳангом, тозад чу шер,
Басе сарваронро сар орад ба зер.

Аз ин сон, ки гӯй ту, эй паҳлавон,
Ки омад сӯи разми эронӣён.

Зи бори Ҳачири диловар фиканд,
Бубасташ саросар ба хамми каманд.

465 Набошад чунин кори он баччашер
 В-агарчанд гаштаст гурду далер.⁴

Ки Яздон зи душман барорад ҳалок.
Ба Гев он гаҳе гуфт пас пилтан,

1. Л — турк ин сухан; И — турк инчунин.

2. ТПЗ — Надонам дар ин раъйи Яздон ба чист?
 Чунин паҳлавон турки фархунда кист?

3. ИЛ — вақти набарду.

4. ТПЗИ — Гар уяст, аз ӯ нест он тарсу бок.

Биё, то кунун сӯи айвон шавем,
Ба шодӣ сӯи кохи Дастон шавем.

Бубинем, то рои ин кор чист?
Ҳамин паҳлавон турки фархунда кист?

Биёмад сӯи кохи Дастон фароз
Яли паҳлавон Рустами сарфароз.

Худу Гев дар кохи Найрам¹ шуданд,
Замоне бибуданду² беғам шуданд.³

470 Дувумборааш офарин кард Гев,
Ки «Эй паҳлавони ҷаҳон, гурди неври!»

Ба ту бод афрӯхта тоҷу тахт,
Ки зебандаи тоҷӣ, эй некбахт!

Маро шоҳ Ковус фармуду гуфт,
Ки дар Зобулистон набояд-т хуфт.

Агар шаб расӣ, рӯзро боз гард,
Мабодо, ки танг андарояд набард.

Кунун, эй сарафрои бообрӯӣ,
Ба Эрон бибояд шудан пӯӣ-пӯӣ».⁴

1. Л — хуррам.

2. Л — нишастанду.

3. ТПЗИ — Нагӯяд кас ин номдор аз кучост,
Надонам кунун, к-ин савор аз кучост.
Фириста чунин посух овард боз,
Ки дере набошад аз он сарфароз
Ба боло шавад ҳамчу сарви баланд,
Ба даст-андарун гурзу бар зин каманд.
Ба бозу қавию ба тан зӯрманд,
Ситора барорад зи чархи баланд.
Ҳамоно ки солаш набошад ду ҳафт,
Ба мардӣ бари чархи гарданда рафт.
Валекин ҳанӯзаш гаҳи разм нест,
Ҳамон дархури сур, дар базм нест.

* Такрори б. -546 в аст; ин б. дар «э» пас аз иловаи б. 465 омадааст, ки ба мақсад бештар мувофиқ менамояд.

4. ИЛ — б. 770-774 нест.

475 Чунин гуфт Рустам, к-«Аз ин бок нест,
Ки охир саранчом чуз хок нест.

Хам эдар нишинем имрӯз шод,
Зи Ковусу гурдон нагирем ёд.

Бибошем як рӯзу дам барзанем,
Яке бар лаби хушк нам барзанем.

В-аз он пас битозем наздики шох,
Ба гурдони Эрон намоем роҳ.

Магар бахти рахшанда бедор нест,
В-агарна чунин кор душвор нест.

480 Чу дарё ба мавҷ андарояд зи чой,
Надорад дами оташи тез пой.

Дурафши маро чун бубинад зи дур,
Дилаш мотам орад ба ҳангоми сур.

Чу монад ҳама Рустами Золро,
Худованди шамшеру кӯполро,

Ҳамон низ чун Соми ҷангӣ бувад,
Далеру ҳушивору сангӣ бувад.

Бад ин тезӣ - андар¹ наёяд ба ҷанг,
Набояд гирифтан чунин кор танг.»

485 Ба май даст бурданду мастон шуданд,
Зи ёди сипахбад ба дастон шуданд.

Дигар рӯз шабгир ҳам пурхумор
Биёмад Таҳамтан, биёрист кор.

Зи мастӣ ҳамон рӯз боз истод,
Дувум рӯз² рафтан наёмад-ш ёд.

1. ИМ – зудӣ эдар.

2. Сеюм рӯз.

Бифармуд Рустам ба холигарон,
Ки андар замон овариданд хон.

Чу хон хӯрда шуд, маҷлис оростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

490 Чу он рӯз бигзашт, рӯзи дигар
Баророст маҷлис чу рухсори х(в)ар.

Се дигар саҳаргах биёвард май,
Наёмад варо ёди Ковуси кай.

Ба рӯзи чахорум баророст Гев,
Чунин гуфт бо гурди солори нев,

Ки Ковус тунд асту хушёр нест,
Ҳамин достон бар дилаш хор нест.

Ғамин*¹ буд аз ин кору дил пурширеб,
Шуда дур аз ӯ хӯрду орому хоб.

495 Ба Зобулситон гар диранг оварем,
Замин пеши Ковус танг оварем.

Шавад шоҳи Эрон ба мо хашмгин,
Зи нопокрой дарояд ба кин.²

Бад-ӯ гуфт Рустам: «Маяндеш аз ин
Ки бо мо нашӯрад кас андар замин.»³

Бифармуд, то Рахшро зин кунанд,
Дам андар дами нои рӯин кунанд.⁴

1. М — Ғамӣ

2. ТПЗИЛ — Маро чанд гуфтаст* Ковусшоҳ,
Ки танг андаромад ба Эрон сипоҳ.

* Л — кард андар

3. ТПЗИЛ — Сабӯҳӣ аз он рӯз бархостанд,
Аз андешаҳо дил бипардохтанд.

4. Л — Чу оростанд аспӣ Рустам тамои
Ба заррин инону рикебу ситом.

И — Чу оростанд Рахшӣ Рустам тамои
Ба зарринрикобу ба симинситом.

Саворони Зобул шуниданд ной,
Бирафтанд бо таргу чавшан зи чой.

- 500 Боророст Рустам сипоҳе гарон,
Завора шудаш бар сипаҳ паҳлавон.

ХАШМ ГИРИФТАНИ КОВУС БАР РУСТАМ

Чу Рустам биёмад ба наздики шоҳ,
Пазира шудандаш ба якрӯза роҳ.

Чу Тусу чу Гударзи Кашводагон
Пиёда шуда пеши аспаш давон.

Пиёда шуд аз асп Рустам ҳамон,
Гирифтанд пурсиш ба дил-дар¹ меҳон.

Гурозон² ба даргоҳи шоҳ омаданд,
Кушодадилу некхоҳ³ омаданд.

- 505 Чу рафтанду бурданд пешаш намоз,
Барошуфту посух надод эч боз.

Шуда тунд Ковус, чин дар чабин,
Шуда рост монанди шери арин.⁴

Яке бонг барзад ба Гев аз нахуст,
Пас он гоҳ шарм аз ду дида бишуст,

Ки «Рустам кӣ бошад, ки фармони ман
Кунад пасту печад зи паймони ман?

Агар тег будӣ кунун пеши ман,
Сараш кандаме чун турунче зи тан.

- 510 Бигираш, бибар зинда бар дор кун,
В-аз ӯ низ макшой бо ман сухун.

1. ЛМ — бар ӯ бар.

2. Л — Аз он чо.

3. Л — Або шодмонӣ ба роҳ.

4. И — б. 505, 506 нест.

Зи гуфтори ӯ Гевро дил бихаст,
Ки бурдӣ ба Рустам бад-ин гуна даст.

Барошуфт бо Геву бо пилтан,
Бад-ӯ хира монда ҳама анҷуман.

Бифармуд пас Тусро шаҳрёр,
Ки рав, ҳар дуру зинда бар кун ба дор!

Худ аз қой бархост Ковуси кай,
Барафрӯхт бар сони оташ зи най.

515 Бишуд Тусу дасти Таҳамтан гирифт,
Бад-ӯ монда пархошҷӯён шигифт,

Ки аз пеши Ковус берун барад,
Магар андар он тезӣ афсун барад.¹

Таҳамтан барошуфт бо шаҳрёр,
Ки чандин мадор оташ андар канор.

Ҳама корат аз якдигар бадтар аст,
Туру шаҳрёрӣ на андарх(в)ар аст.²

Ту он туркро³ зинда бар дор кун,
Барошӯбу бадхохро хор кун.

520 Ҳама Руму Саксору Мозандарон
Чу Мисру чу Чину чу Ҳомоварон

Ҳама банда дар пеши Раҳши мананд,
Ҷигархастаи теғу таҳши мананд.

1. Л — 6. 516 ин 6. омада:

Гирифта ҳаме Тус дасташ ба даст,
Шуда Рустам аз хашми Ковус маст.

2. ТПЗ — Чунин тоҷ бар тораки бебаҳо
Басе беҳтар андар дами аждаҳо,
Ман он Рустами Золи номоварам,
Ки аз чун ту шах ҳам нагирад сарам.

3. ИЛ — Сӯхробро.

Ту андар чахон худ зи ман зиндаї,
Ба кина чаро дил парокандаї?¹

Бизад тунд як даст бар дасти Тус,
Ту гуфтї зи пили жиён ёфт кӯс.

Зи боло нагун омад-андар ба сар,
Бар ӯ кард Рустам ба тундї гузар.

525 Бурун шуд, ба хашм андаромад ба Рахш,
Манам- гуфт- шеравжани тоҷбахш.

Чу хашм оварам, шоҳ Ковус кист?
Чаро даст ёзад ба ман? –Тус кист?

Маро зӯру фирӯзї аз довар аст,
На аз подшоҳу на аз лашкар аст.²

Замин бандаву Рахш гоҳи ман аст,
Нигин гурзу*³ миғфар кулоҳи ман аст.

Сари найзаву гурз ёри мананд,
Ду бозуву дил шаҳрёри мананд.

530 Шаби тира аз теғ рахшон кунам,
Бар овардгаҳ-бар сар афшон кунам.

Чӣ озорадам ӯ*⁴? На ман бандаам,
Яке бандаи офаринандаам.

Далерон ба шоҳї маро хостанд,
Ҳамон гоҳу афсар биёростанд.

Сӯи тахти шоҳї накардам нигоҳ,
Нигоҳ доштам расму оину роҳ.

Агар ман пазируфтаме тоҷу тахт,
Набудї туро ин бузургиву бахт.

1. Л — биёгандаї; И — 6. 520 — 522 нест.

2. ИЛ — 6. 527 нест.

3. М — теғу.

4. М — Ки озод зодам.

535 Ҳама ҳар чи гуфтӣ, сазои ман аст,
Зи ту некуиҳо ба ҷои ман аст.

Нишондам бад-ин тахт ман Кайкубод,
Чи Ковус донам, чи хашмаш, чи бод.¹

В-агар Кайкубодам зи Албурзкӯх
Ба зорӣ фитода миёни*² гурӯҳ,

Наёвардаме ман ба Эронзамин,
Набастӣ камарбанду шамшери кин,³

Туро ин бузургӣ набудиву ком,
Ки гӯй⁴ суханҳо ба Дастони Сом!⁵

540 Ба эронӣён гуфт: Сӯҳробӣ*⁶ гурд
Биёяд, намонад⁷ бузургу на хурд.

Шумо ҳар яке⁸ чораи ҷон кунед,
Хирадро бад-ин кор дармон⁹ кунед.

Ба Эрон набинед з-ин пас маро,
Шуморо замин, парри каргас маро.

Бизад аспу аз пеши эшон бирафт,
Ҳама пӯст бар тан-ш гуфтӣ бикафт.¹⁰

1. ИЛ-б. 536 нест.

2. М — ба дур аз.

3. ИЛ — б. 539 нест.

4. Л — гуфтӣ.

5. ТПЗ — Агар ман нарафтӣ* ба Мозандарон
Ба гардан бароварда гурзи гарон,
Кӣ кандӣ дилу мағзи Деви Сапед,
Киро буд бар бозуи худ умед?
Чу баргуфт з-ин гуна гуфтор чанд
Ба гурдон дари панду бикшуд банд!

* 3 — нарафтам

6. М — он турки.

7. Л — Биёям, намонам.

8. ИЛ — касе.

9. ИЛ — бар ин кор печон.

10. Л — б. 543 нест.

Ғамин¹ шуд дили номдорон*² ҳама,
Ки Рустам шубон буду эшон рама.

- 545 Ба Гударз гуфтанд, к-Ин кори туст,
Шикаста ба дасти ту гардад дуруст.

Сипаҳбад чу аз ту сухан бишнавад,
Ба гуфтори ту бегумон бигравад.

Ба наздики он³ шоҳи девона шав,⁴
В-аз ин дар сухан ёд кун нав ба нав.

Суханҳои чарбу⁵ дароз оварӣ,
Магар бахти гумбуда боз оварӣ.

Ҳамон гаҳ нишастанд бо якдигар
Саросар бузургони пархошхар.

- 550 Чу Геву чу Гударзу Бахроми шер,
Чу Рухҳому Гургин - савори далер.

Ҳаме он бад-ин, ин бад-он гуфт: Шох
Надорад дили номдорон*⁶ нигоҳ.

Чу Рустам, ки ҳаст ӯ ҷаҳонпахлавон,
Бубахшид Ковуси кайро равон.

Ба ранчу ба саҳтиш фарёдрас
Набудааст ҳаргиз ҷуз ӯ ҳеч кас.

Чу бастанд девони Мозандарон,
Ҳам он шоҳу ҳам мо ба*⁷ банди гарон.

- 555 Зи баҳраш ҷӣ ранчу ҷӣ саҳтӣ кашид,
жигаргоҳи деви диҷам бардарид.

1. ИЛ — Ғамӣ

2. М — Ғамӣ шуд дил эронӣёро.

3. ИЛ — ин.

4. ИЛ — рав.

5. Л — хубу.

6. М — ба расму ба оин.

7. М — Ин шоҳу гурдон.

Ба шодиш бар тахти шоҳӣ нишонд,
Бар ӯ офарини бузургон бихонд.

Дигар раҳ чу ӯро ба Ҳомоварон
Бубастанд пояш ба банди гарон.¹

Зи баҳраш чунон шаҳрёрон бикушт,
Ба Ҳомоварон ҳеч нанмуд пушт,

Биёвард ӯро сӯи тахт боз,
Ба шоҳӣ ҳаме бурд пешаш² намоз.

560 Чу подоши ӯ бошад овехтан,
Набинем чуз рӯи бигрехтан.

Валекин кунун аст ҳангоми кор,
Ки танг андаромад чунин рӯзгор.³

Сипаҳдор Гударзи Кашвод рафт,
Ба наздики хусрав хиромид тафт.

Ба Ковуси кай гуфт: «Рустам чӣ кард,
К-аз Эрон баровардӣ имрӯз гард?

Фаромӯш кардӣ зи Ҳомоварон,
В-аз он кори девони Мозандарон?

565 Ки гӯй варо зинда бар дор кун,
Зи шоҳон набояд газофа сухун.⁴

1. Л — б. 555-557 нест И — б. 555,556 нест.

2. И — вайро.

3. ТПЗИЛ — Набояд, ки оянда эдар ба танг,
Чу эдар набинанд моро ба чанг*.
Чӣ созем акнун, ки Рустам бирафт,
Сӯи Зобулистон хиромид тафт.
Абе ӯ набошем дар разм шод,
Ҳама разми мо гашт акнун чу бод.
Касе бояд акнун ба рафтан дамон,
Магар бозгардонад он паҳлавон.

* Л — танҳо ин як б. мавҷуд аст.

4. ТПЗИЛ — Мукофоти Рустам намудӣ дуруст,
Зи шоҳон кас ин рой ҳаргиз наҷуст;
И-б. боло ин б. омада:

Чу ӯ рафту омад сипохи бузург
Або¹ пахлавоне ба кирдори гург,²

Кӣ дорӣ, ки бо ӯ ба дашти набард
Шавад, барфишонад бар ӯ тира гард?

Ялони туро сар ба сар Гаждаҳам
Шунидасту дидаст аз бешу кам.

Хамегӯяд, он рӯз харгиз мабод,
Ки бо ӯ саворе кунад разм ёд!

570 Касеро, ки чангӣ³ чу Рустам бувад,
Биёзирад ўро, хирад⁴ кам бувад».

Чу бишнид гуфтори Гударз шох,
Бидонист к-ӯ дорад оину рох.

Пушаймон шуд, аз ҳар чи он⁵ гуфта буд,
Ба беҳудагӣ мағзаш ошуфта буд.

Ба Гударз гуфт: «Ин сухан дарх(в)ар аст,
Лаби пир бо панд некӯтар аст.»⁶

Хирад бояд андар сари шаҳрёр,⁷
Ки тезиву тундӣ наёяд ба кор.

575 Шуморо бибояд бари ӯ шудан,
Ба хубӣ басе дostonҳо задан.

Сараш кардан аз тезии ман тихӣ,
Намудан бар ӯ рӯзгори беҳӣ.

Бад-он сон ки Гаждаҳм чӯяд ҳаме,
Зи андеша дилро бишӯяд ҳаме.

1. Л — Яке.

2. И — б. 566 нест.

3. Л — мардӣ.

4. Л — Биронад, хирад дар сараш.

5. Л — аз он шуд, кучо.

6. И — б. 571 – 573 нест.

7. Л — Хирадманд бояд дили шаҳрёр.

Биёвар ту ўро ба наздики ман,
Ки равшан шавад чони торики ман».¹

Чу Гударз бархост аз пеши ўй,
Паси пахлавон тез бинҳод рўй.

Бирафтанд бо ў сарони сипоҳ,
Паси² Рустам-андар гирифтанд роҳ.

580 Чу диданд бар раҳ гави пилтан,
Ҳама номдорон шуданд анҷуман.

Ситоиш гирифтанд бар пахлавон,
Ки ҷовид бошиву равшанравон!

Ҷаҳон сар ба сар зери пой ту бод!
Ҳамеша сари тахт ҷои ту бод!

Ту донӣ, ки Ковусро мағз нест,
Ба тезӣ³ сухан гуфтаниш нағз нест.

Бигўяд,⁴ ҳамон гаҳ пушаймон шавад,
Ба ҳубӣ зи сар боз паймон шавад.

585 Таҳамтан гар озурда гардад зи шоҳ,
Мар⁵ эрониёнро набошад гуноҳ.

Ки бугзорад⁶ ин шаҳри Эрон ҳаме,
Кунад⁷ рӯи фархунда пинҳон ҳаме.

Ҳам ў з-ин⁸ суханҳо пушаймон шудааст,
Зи тундӣ бихояд ҳаме⁹ пушти даст.

1. ИЛ — б. 577 нест.

2. Л — Паи.

3. Л — тундӣ.

4. Л — Бичўшад.

5. ИЛ — Ҳам.

6. Л — бигзорӣ.

7. Л — Кунӣ.

8. ИЛМ — Кунун з-он.

9. Л — ҳаме хояд ў.

Таҳамтан чунин посух овард боз,
Ки «Ҳастам зи Ковуси кай бениёз.

Маро тахт зин бошаду тоҷ тарг,
Қабо чавшану дил¹ ниҳода ба марг.

590 Чи Ковус пешам, чи як мушти хок,
Чаро дорам аз хашми ӯ тарсу² бок?

Сазоям бад-ин гуфтани носазо,
Ки гӯяд ба тундӣ маро подшо,

Ки ӯро зи банд оваридам бурун,
Сӯи тоҷу тахташ будам раҳнамун.

Гаҳи разми девони Мозандарон,
Гаҳи ҷанг бо шоҳи Ҳомоварон

Зи банду зи сахтӣ раҳонидамаш,
Чу дар дасти душман чунон дидамаш.³

595 Сарам гашт серу дилам кард бас.
Чуз аз пок Яздон натарсам зи кас.»

Зи гуфтор чун сер шуд Таҳмтан,⁴
Чунин гуфт Гударз бо пилтан,

Ки шоҳу далерони гарданкашон,⁵
Ба дигар суханҳо барандӣ гумон.⁶

К-аз ин турк тарсанда шуд сарфароз,⁷
Ҳама гӯяд ин гуна ҳар кас ба роз,⁸

1. Л — тан.

2. ИЛ — Ковус.

3. ИЛ — б. 591 нест;

ТПЗ — Зи дониш надорад сараш огаҳӣ,

Магар тезиву тундиву аблаҳӣ.

4. Л — ӯ хира шуд анчуман. Ж-сард шуд анчуман.

5. Л — лашкар гумон.

6. Л — баранд ин замон. Ж-ин гумон.

7. И — тарсиду баргашт боз.

8. И — Ҳамегуфт аз ин гуна чанде ба роз.

К-аз он сон, ки Гаждаҳм дод¹ огаҳӣ,
Ҳама буму бар гардад аз мо² тихӣ,

600 Ки чун Рустам аз вай³ битарсад ба ҷанг,
Марову туро нест ҷои диранг.

Зи ошуфтани шоҳу пайкори ӯй
Бидидам ба даргоҳ-бар гуфтугӯй.

Зи Сӯҳробӣ ял рафт⁴ яқсар сухун,
Ҷунин пушт бар шоҳи Эрон макун!

Ҷунин бар шуда номат андар ҷаҳон,
Бад-ин бозгаштан магардон ниҳон.

Ва дигар ки танг андаромад сипоҳ,
Макун тира бар хира ин тоҷу гоҳ,

605 Ки нанг аст бар мо зи Туронзамин
Писанда набошад бари покдин.⁵

Ба Рустам-бар ин дostonҳо бихонд,
Таҳамтан ҷу бишнид, хира бимонд.⁶

Бад-ӯ гуфт: Агар бим дорад дилам,
Наҳоҳам ба тан ҷон аз ӯ бугсилам,⁷

Ту донӣ, ки нагрзам аз корзор,
Валекин сабук дорадам шаҳрёр.⁸

1. ИЛМЖ – Ки чун Гаждаҳм додамон.

2. Л — Чи буму чи бар кард бояд; И — Ҳама буму бар кард бояд.

3. Л — Ҷу Рустам ҳаме з-ӯ.

4. Л — турк аст; И — пур гашт.

5. Л — б. 605 нест.

6. ТПЗЛ - Ба посух ҷунин гуфт Гударзро,
Ки бисёр паймудам ин марзро.

7. Л — Зи пархошгар бим дорад дилам,
Бихоҳам, ки сарро зи тан бугсилам.

8. И — б. 603 — 608 нест; Л — б. б. 608 ин б. омада:
Нагӯяд бад-ӯ гуфт, халқ ин сухан,
Ҷуз аз ту худ, эй пиргурги куҳан.

Чунин дид Рустам аз он¹ кори ўй,
Ки баргардад, ояд ба дарбори² ўй.³

610 Аз он нанг баргашту омад ба роҳ,
Хиромон бишуд пеши Ковусшоҳ.

Чу аз дур шах⁴ дид, бар пой хост,
Басе пӯзиш андаргузашту бихост,⁵

Ки тундӣ маро гавҳар асту сиришт,
Чунон руст бояд, ки Яздон бикишт.

В-аз ин носиголида бадхоҳи нав,
Дилам гашт борик чун моҳи нав.

Бад-ин чора чустан туро хостам,
Чу дер омадӣ, тундӣ оростам.

615 Чу озурда гаштӣ ту, эй пилтан,
Пушаймон шудам, хокам андар даҳан!⁶

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки кайҳон тuroст,
Ҳама кехтаронему фармон тuroст.

Ҳамон бар дари ту яке кехтарам,
В-агар кехтарио худ андарх(в)арам.⁷

1. И — гуфт бо Рустам аз

2. И — аз чангу пайкори; Л — наздики.

3. И — б. б. 609 ин б. омада:

Дигаргуна шуд рои пайкорҷӯй,
Ки баргардад эдар ба наздики ўй.
Ба Гударз гуфт он ғае пилтан,
Ки, эй паҳлавон, меҳтари анчуман.

4. Л — шах мардро.

5. ТПЗ — В-агарна маро пушти лашкар туй,
Дар ин тахти шоҳим афсар туй.
Ба ёди ту нӯшам ҳама рӯз чом,
Ба меҳри ту қӯшам ҳама субҳу шом,
Маро шоҳӣ аз фарру авранги туст,
Зи Чамшед бошем ҳар ду дуруст
Туро хоҳам андар ҷаҳон ёру бас,
Ки бошӣ ба ҳар кор фарёдрас.

6. Л — б. 615 нест.

7. Л — б. 617 нест.

Кунун омадам, то чӣ фармон дихӣ,
Ту шоҳи ҷаҳондориву ман раҳӣ.

Чунин гуфт Ковус, к-«Эй паҳлавон,
Ту ро бод пайваста равшан равон!

620 Чунин беҳтар ояд, ки¹ имрӯз² базм
Бисозему фардо гузинем разм.»

Биёрост ромишғаҳи шоҳвор,
Шуд айвон ба кирдори боғи баҳор.

Гаронмоягонро ҳаме хонданд,
Бад-он хурраи гавҳар афшонданд.

Аз овози абрешиму бонги ной
Суманчеҳрагон пеши ҳусрав ба пой.

Ҳаме бода хӯрданд то ними шаб
Ба ёди бузургон кушода ду лаб.³

625 Бихӯрданд май, то ҷаҳон тира гашт,
Дили номдорон зи май хира гашт.

Ҳама маст буданду гаштанд боз,
Бипаймуда гурдон шаби дерёз.

ЛАШКАР КАШИДАНИ КОВУС БО РУСТАМ

Чу хуршед он чодари киргун
Бидарриду аз парда омад бурун,

Бифармуд Ковус то Геву Тус
Бибастанд бар кӯҳаи пил кӯс.

Дари ганҷ букшоду рӯзӣ бидод,
Сипаҳ барнишонду буна барниҳод.

1. Л — Биё, то ба шодӣ як.

2. И — Бад-ӯ гуфт Ковус к-имрӯз.

3. ИЛ — Кушоданд ромишгарон ҳар ду лаб.

630 Сипахдору чавшанварон сад ҳазор
Шумурда, ба лашкаргаҳ омад савор.

Яке лашкар омад зи паҳлӯ ба дашт,
Ки аз гарди аспон¹ ҳаво тира гашт.

Саропардаву хайма зад бар ду мил,
Бипӯшид гетӣ ба наълу ба пил.²

Ҳаво нилгун шуд, замин обнӯс,
Бичунбид ҳомун зи овои кӯс.

Ҳама рафт манзил ба манзил сипоҳ,³
Шуда рӯи хуршеди тобон сиёҳ.^{4*5}

635 Дурафшидани хишту жӯпин зи гард
Чу оташ паси пардаи лочвард.

Зи бас гуна-гуна синону дурафш,
Сипарҳои заррину заррина кафш

Ту гуфтӣ, ки абре ба ранг обнус
Биёмад,⁶ биборид аз ӯ сандарус.

Ҷаҳонро шаб аз рӯз пайдо набуд,
Ту гуфтӣ сипехру сурайё набуд.

Аз ин сон бишуд, то дари диҷ расид,
Шуда хоку санг аз ҷаҳон нопадид.

640 Хурӯше баланд омад аз дидгоҳ,
Ба Сӯҳроб бинмуд, к-омад сипоҳ.

Чу Сӯҳроб аз он гуна ово шунид,
Ба бора баромад, сипаҳ бингарид.

1. Л — эшон.

2. И — б. 632 нест.

3. Л — ҷаҳон.

4. Л — Ҷаҳон шаб шуда, рӯз гашта ниҳон; Ж-шабу рӯз гашта сиёҳ.

5. М — Ҷаҳон чун шабу рӯз гашта.

6. ЛМ — Баромад.

Ба ангушт лашкар ба Ҳумон намуд,
Сипоҳе, ки онро карона набуд.

Чу Ҳумон зи дур он сипахро бидид,
Дилаш гашт пурбиму дам даркашид.¹

Ба Ҳумон чунин гуфт Сӯҳробӣ гурд,
Ки андеша аз дил бибояд сутурд.

645 Набинӣ ту з-ин лашкари бекарон
Яке марди ҷангиву гурзи гарон,²

Ки пеши ман ояд ба овардгоҳ,
Гар эдун, ки ёрӣ диҳад хуру моҳ.

Силеҳ аст бисёру мардум басте,
Сарафроз номӣ надонам касе.

Кунун ман ба бахти шах Афросиёб,
Кунам даштро ҳамчу дарёи об.

Ба тангӣ³ надод эч Сӯҳроб дил,
Фуруд омад аз бора, шодоб дил.

650 Яке ҷоми май хост аз майгусор,
Накард эч ранча дил аз корзор.⁴

В-аз он сӯ саропардаи шаҳрёр
Кашиданд бар дашт пеши ҳисор.

Зи бас хаймаву марду пардасарой
Намонд эч бар дашту бар кӯҳ ҷой.

1. ИЛ — б. б. 643 ин б. омада:

Бад-ӯ гуфт Сӯҳробӣ ҷангозмой,
Ки дил дор бар ҷою рух ҳам ба ҷой.

2. ИЛ — б. 645 нест.

3. Л — тундӣ.

4. ТПЗ — Биёрост базму ба хӯрдан нишаст,
Ба гирдаш далерони хусравпараст.

КУШТАНИ РУСТАМ ЖАНДАРАЗМО

Чу хуршед гашт аз ҷаҳон нопадид,
Шаби тира бар рӯз доман кашид,

Таҳамтан биёмад ба наздики шоҳ,
Миён бастаи разму¹ дил кинаҳоҳ,

- 655 Ки дастур бошад маро тоҷвар,
К-аз эдар шавам бекулоҳу камар.

Бубинам, ки ин навҷаҳондор кист?
Бузургон кадоманду солор кист?

Бад-ӯ гуфт Ковус, к-«Ин кори туст,
Ки равшанравон бодиву² тандуруст,

Ҳамеша ниғаҳдор Яздон-т бод,
Ба коми дилу рою паймон-т бод!»³

Таҳамтан яке ҷомаи турквор
Бипӯшиду омад ниҳон то ҳисор.

- 660 Биёмад, чу наздикии диҷ расид,
Хурӯшидану бонги⁴ туркон шунид.

Бад-он диҷ-дарун⁵ рафт марди далер,
Чунон чун сӯи⁶ охувон наррашер.

Якояк саронро ниғаҳ карду дид,
Зи шодӣ рухонаш чу гул бишкуфид.

Бад-он гаҳ, ки Сӯҳроб оҳанги ҷанг
Намуду гаҳи рафтан омад-ш танг,

Ҳаме хонд пас модараш Жандаразм,
Ки ӯ дида буд паҳлавон гоҳи базм.

1. ЛЖ — ҷангу; И — баста бар ҷангу.

2. ЛМ — Ки бедордил бошиву.

3. Л — б. 658 нест.

4. И — Хӯрӯшидани кӯси; Л — Хӯрӯшидани нӯши.

5. ИЛ — фуру.

6. И — бари.

- 665 Буд ӯ пури шоҳи Самангонзамин
 Ҳамон холи Сӯҳробӣ боофарин
- Бад-ӯ гуфт, к-«Эй гурди равшанравон,
 Фиристам-т ҳамроҳи ин навҷавон,
- Ки чун номвар сӯи Эрон расад,
 Ба наздики шоҳи далерон расад.
- Чу танг андарояд сипаҳ рӯзи кин,
 Падарро намоӣ ба пури гузин.»¹
- Чу Сӯҳробро дид бар тахти базм,
 Нишаста ба як дасти ӯ Жандаразм.
- 670 Ба дигар чу Ҳумон - савори далер,
 Дигар Бормон - номбардор шер.
- Ту гуфти ҳама тахт Сӯҳроб буд,
 Ба сони яке сарви шодоб буд.
- Ду бозу ба кирдори рони ҳаюн,
 Бараш чун бари шеру чехра чу хун²
- Зи гурдон³ ба гирд-андараш сад далер,
 Ҷавону⁴ сарафроз чун наррашер.
- Парастор панҷоҳ бо дастбанд
 Ба пеши дилафрӯз тахти баланд.
- 675 Ҳама як ба як хонданд*⁵ офарин
 Бад-он бурзу болову теғу нигин.
- Ҳама буд Рустам бад-он ҷо зи дур,
 Нишаста ниғаҳ кард мардони Тур.

1. Л — б. 662-668 нест; И — б. 663-668 нест.

2. Л-б.б.

Ба тан пилвору ба боло баланд,
 Ба беша-дар аз бим шераш ба банд.

3. ИЛМ – туркон.

4. ИЛ — Ялони.

5. М — Ҳама хонд ҳар кас бар ӯ.

Ба шоиста коре бурун рафт Жанд,
Гаве дид бар сони сарви баланд.

Бад-он лашкар андар чун ӯ кас набуд,
Бисудааш ба тундыву пурсид¹ зуд.

«Чӣ мардӣ? – бад ӯ гуфт, — бо ман бигӯй,
Сӯи равшани ою бинмой рӯй.»

- 680 Таҳамтан яке мушт бар гарданааш
Бизад тезу² баршуд³ равон аз танаш.

Бад-он чойгаҳ хушк шуд Жандаразм,
Сар омад бар ӯ рӯзи пайкору базм.⁴

Замоне ҳаме буд Сӯҳроб дер,
Наёмад ба наздики ӯ жандашер.

Нигаҳ кард Сӯҳроб, то Жандаразм
Кучо шуд, ки чояш тихӣ шуд зи базм.⁵

Бирафтанду дидандаш афканда хор,
Баросуда аз базму аз корзор.*⁶

- 685 Хурӯшон пур аз дард боз омаданд,
Зи дардаш дил андар гудоз омаданд.

Ба Сӯҳроб гуфтанд: Шуд Жандаразм,
Сар омад бар ӯ кори пайкору базм.

Чу бишнид Сӯҳроб, барчааст зуд,
Биёмад бари Жанда бар сони дуд.

1. ИЛМ – Бари Рустам омад, бипурсид.

2. И — сахт.

3. Л — Бизад, то бурун шуд.

4. Л — Саромад-ш базму сар омад-ш разм.

5. ТПЗИЛ - Биёмад яке,* дид ӯро нагун,
Фитода,** шуда чонаш аз тан бурун
Зи кораш бигуфтанд Сӯҳробро,
Ба худ талх кардаш хӯру хобро.

* Л — касу; ** Л — табоху.

6. М — Бирафтанду диданд ӯро нагун,
Табоху шуда чонаш аз тан бурун.

Або чокару шамъу хунёгарон
Биёмад, варо дид мурда чунон.

Шигифт омадаш сахту хира бимонд,
Далерону кундоваронро¹ бихонд.

690 Бад-эшон чунин гуфт Сӯҳроби шер,
Ки «Эй бихрадону радони² далер.

Як имшаб шуморо³ набояд ғунуд,
Ҳама шаб сари⁴ найза бояд бисуд,

Ки гург андаромад миёни рама,
Сагу мардро дид дар дамдама.⁵

Рабуд аз далерон яке ғӯсфанд,
Ба зориву хориш чунин фиканд.⁶

Агар ёр бошад ҷаҳонофарин,
Чу наъли самандам бисояд замин,

695 Зи фитроки зин баркушоям каманд,
Бихоҳам зи эронӣён кини Ҷанд.»

Биёмад, нишаст аз бари гоҳи хеш,
Гаронмоягонро ҳама хонд пеш,

Ки гар⁷ гум шуд аз тахти⁸ ман Ҷандаразм,
Наёяд ҳама сер чонам зи базм.⁹

Чу баргашт Рустам бари шаҳрёр,
Аз эронсипаҳ Гев буд посдор.

1. ИЛ –гарданкашонро.

2. Л — бихрадону ялони.

3. И — Чунин гуфт, к-имшаб.

4. И — ҳама.

5. И — озмудаш ҳама; Л — озмуд ӯ ҳама.

6. ИЛ — б. 693 нест.

7. И — Агар.

8. И — бахти.

9. И — б. б. 697 ин б. омада:

Ба Ҳумон бифармуд, то май х(в)арем,
Ҳама лашкари ғам ба май бишкарем.

Ба раҳ-бар гави пилтанро бидид,
Бизад дасту тег аз миён баркашид.

- 700 Яке бархурӯшид чун пили маст,
Сипар бар сар оварду бинмуд¹ даст.

Бидонист Рустам, к-аз эронсипоҳ
Ба шаб Гев бошад талоя ба роҳ.

Бихандиду з-он пас фиғон баркашид,
Талоя чу овози Рустам шунид,

Пиёда биёмад ба наздики ӯй,
Чунин гуфт, к-эй меҳтари киначӯй.²

Пиёда кучо будай тирашаб?
Таҳамтан ба гуфтор букшод лаб.

- 705 Бигуфташ ба Гев, он кучо карда³ буд,
Чунон шермарде, ки озарда⁴ буд.

Бар ӯ офарин кард Геву гузин,
Ки бе ту мабод аспу кӯполу зин!

В-аз он ҷойгаҳ рафт наздики шоҳ,
Зи туркон сухан гуфту аз размгоҳ.⁵

Зи Сӯҳробу аз бурзу болои ӯй,
Зи бозуву китфу бару пои ӯй,

Ки ҳаргиз зи туркон чунин кас нахост,
Ба кирдори сарвест, болош рост.

- 710 Аз Эроу Турон намонад ба кас,
Ту гӯй, ки Соми савор асту бас.

В-аз он мушт бар гардани Жандаразм,
К-аз он пас наёмад ба разму ба базм.

1. ИЛ — бикшод.

2. ЛМ — некчӯй; И — б. 703 нест.

3. И — рафта.

4. И — ӯ кӯфта.

5. Л — базмгоҳ; И — в-аз базму гоҳ.

Бигуфтанду пас руду май хостанд,
Ҳама шаб ҳама лашкар оростанд.

ПУРСИДАНИ СҶҲРОБ НОМИ САРДОРНИ ЭРОН АЗ ҲАЧИР

Чу хуршед бардошт¹ зарринсипар,
Замона баровард аз чарх сар.

Бипӯшид Сӯҳроб хафтони чанг,
Нишаст аз бари ҷармаи нилранг.²

- 715 Яке теги ҳиндӣ буд андар бараш,^{*3}
Яке миғфари хусравӣ бар сараш.

Каманде ба фитрок бар шаст хам,
Хам андар хаму рӯй карда диҷам.

Биёмад яке, тунд боло гузид
Ба ҷое, ки эронсипахро бидид.

Бифармуд, то рафт пеши⁴ Ҳачир,
Бад-ӯ гуфт: «Кажжӣ наёяд зи тир».⁵

Ба ҳар кор-дар пеша кун ростӣ,
Чу хоҳӣ, ки нагзоядат костӣ.

- 720 Сухан ҳар чӣ пурсам, ҳама рост гӯӣ,
Ба кажжӣ макун рою чора маҷӯӣ.⁶

Чу хоҳӣ, ки ёбӣ раҳой зи ман,
Сарафроз бошӣ ба ҳар анҷуман,

1. И — Бифканд.

2. ЛЖ — нилранг, хубранг; ИЛ — б.б. 714 ин б. омада:

Чу афканд хур сӯи гардун* каманд,

Замона баромад ба чархи баланд.

* И — сар сӯи боло.

3. М — Паранде барафканд андар бараш.

4. Л — пешаш; И — то пеш омад.

5. Л — акнун ту пандам пазир;

ТПЗИ - Нишона наёбад, ки хам оварад,

Сарафшон шавад, захм кам оварад.

6. И — б. 719, 720 нест.

Аз Эрон ҳар он чи-т бипурсам, бигӯй,
Матоб аз раҳи ростӣ ҳеч рӯй.¹

Супорам ба ту ганчи ораста,
Биёбӣ басе² хилъату хоста.

В-ар эдун, ки кажжӣ бувад рои ту,
Ҳамон банду зиндон бувад чои ту.»

725 Чунин дод посух Ҳачираш, ки «Шоҳ
Зи ман³ ҳар чӣ пурсад зи эронсипоҳ,

Бигӯям ҳама, ҳар чӣ донам, бад-ӯй,
Ба кажжӣ чаро боядам гуфтугӯй?

Набинӣ ҷуз аз ростӣ пешаам,
Ба кажжӣ наёяд⁴ худ андешаам.

Ба гетӣ беҳ аз ростӣ пеша нест,
Зи кажжӣ батар ҳеч андеша нест.»⁵

Бад-ӯ гуфт, к-Аз ту бипурсам ҳама,
Зи гарданкашону зи шоҳу рама.

730 Ҳама номдорони он марзро,
Чу Геву чу Тусу чу⁶ Гударзро,

Зи Баҳрому аз Рустами номдор,
Зи ҳар чи-т бипурсам, ба ман баршумор.⁷

1. ТПЗ — Агар рост гуфти саросар сухан,
Ба подош неки биёбӣ зи ман.

2. Л — зи ман.

3. Л — Сухан.

4. И — чӣ бояд.

5. И — б. 728 нест.

6. Л — Чу Тусу чу Ковусу;

ТПЗ — Далерону гурдони Эронзамин
Чу Густахму чун Геви боофарин.

7. ТПЗ — Якояк нишоне ба ман барнамо,
Агар сар ба тан хоҳиву чон ба чо.

Саропардаи дебаи¹ ранг-ранг,
Бад-ӯ - андарун хаймаҳои паланг.

Ба пеш-андарун баста сад жандапил
Яке таhti² пирӯза бар сони Нил,

Яке зард³ хуршедпайкар дурафш,
Сараш моҳи заррин, ғилофаш бунафш.

- 735 Ба қалби сипоҳ-андарун ҷои кист?
Зи гурдони Эрон варо ном чист?»

Бад-ӯ гуфт, к-«Он шоҳи Эрон бувад,
Ки бар дарғаҳаш пилу шерон бувад».

В-аз он пас бад-ӯ гуфт, к-«Аз маймана
Саворони⁴ бисёру пилу буна,

Саропардае баркашида сиёҳ,
Рада гирдаш-андар ситода сипоҳ.

Ба гирд-андараш хайма з-андоза беш,
Паси пушти пилону шерон ба⁵ пеш,

- 740 Зада пеши ӯ⁶ пилпайкар дурафш,
Ба наздаш⁷ саворони зарринакафш.»⁸

Чунин гуфт, к-«Он Туси Нӯзар бувад,
Дурафшаш кучо пилпайкар бувад».⁹

1. –деба аз

2. Л — маҳди.

3. ИЛ — бурз.

4. Л — Савораст.

5. Л — мардон-ш.

6. Л — Яке аждаҳо.

7. И — дарғаҳ.

8. ТПЗ — Чӣ бошад зи Эрониён номи ӯй,

Бигӯ, то кучо бошад ороми ӯй?

9. ТПЗ — Сипахдору аз тухмаи подшоҳ,

Сарафроз лашкаркашу кинаҳоҳ.

Надорад або захми ӯ шер тов,

Бузургон зи бимаш пазиранд сов.*

* И — танҳо б. дуюм ҳаст.

Бипурсид, к-«Он сурх пардасарой,
Саворон базе гирдаш-андар ба пой.

Яке шерпайкар дурафши бунафш,¹
Дурафшон гуҳар дар миёни дурафш,²

Паси пушташ-андар сипоҳи гарон,
Ҳама найзадорону ҷавшанварон.

745 Кӣ бошад? Ба ман номи ӯ боз гӯй,
Зи кажҷӣ маёвар табоҳӣ ба рӯй.»³

Чунин гуфт к-«Он фарри озодагон
Сипаҳдор Гударзи Кашводагон.

Сипаҳкаш бувад, гоҳи кина далер,
Ду чил пур дорад чу пилу чу шер.»⁴

Куҷо пил бо ӯ накӯшад ба ҷанг,*⁵
На аз дашт бабру на аз куҳ паланг».⁶

Дигар гуфт,⁷ к-«Он сабз пардасарой,
Яке лашкари ғашн пешаш ба пой,

Яке тахти пурмоя андар миён
Зада пеши ӯ ахтари ковиён.

Бар ӯ барнишаста яке паҳлавон,
Або фарру бо сифту ёли гавон,⁸

Аз он кас, ки бар пой пешаш-бар аст,
Нишаста ба як сар аз ӯ бартар аст.

1. ИЛ — Дурафше ба зар.

2. Л — Дурафшону андар миёнаш гуҳар; И — Дурафшон шуд андар миёнаш гуҳар.

3. ИЛ — б. 745 нест.

4. И — б. 746 нест.

5. М — Ки бо ӯ накӯшад диловар наҳанг.

6. Л — 746, 747 нест.

7. ИЛ — Бипурсид.

8. И — б. 751 нест.

Яке бора пешаш ба болои ӯй,
Каманде фуру хишта то пой¹ ӯй.

Ба худ² ҳар замон бархурӯшад ҳаме,
Ту гӯй,³ ки дарё бичӯшад ҳаме.

- 755 Басе пили баргустувондор пеш,
Ҳаме чӯшад он мард бар ҷои хеш.

Ба Эрон на марде ба болои ӯй,⁴
Набинам ҳаме асп ҳамтои ӯй,

Дурафшаш бубин,⁵ аждаҳопайкар аст,
Бар он найза-бар шери зарринсар аст».⁶

Ҳачир он гаҳе гуфт бо хештан,
Ки гар ман нишони гави пилтан

Бигӯям бад - ин некдил шермард,
Зи Рустам барорад ба ногоҳ гард.

- 760 Аз он беҳ набошад, ки пинҳон кунам,
Зи гарданкашон номи ӯ бифканам.

Бад-ӯ⁷ гуфт, к- «Аз Чин яке некхох
Ба наввӣ биёмад ба наздики шоҳ.»

Бипурсид номаш зи фаррух Ҳачир,
Бигуфто, ки *⁸ «Номаш надонам ба вир».⁹

1. И — Набинам ҳаме асп ҳамтои.

2. ИЛЖ — Бад-ӯ.

3. И — гуфти.

4. И — Ба Эрон на сарве ба болои ӯ,
Каманде фуру хишта то пой ӯ.

5. Л — ба дил.

6. ТПЗ — Кӣ бошад ба ном он савори далер,
Ки ҳар дам ҳаме бархурӯшад чу шер?

7. И — Чунин.

8. М — Бад-ӯ гуфт.

9. ТПИ — Дигар боз пурсид Сӯҳроб аз ӯй,
Ки боре маро номи чинӣ бигӯй.
Ба посух чунин гуфт бо ӯ* Ҳачир,
Ки «Эй пурҳунар меҳтари шергир».

* И — ӯро.

Бад-ин диж будам ман бад-он рӯзгор,
Кучо ӯ биёмад бари шаҳрёр».¹

Гамин² гашт Сӯхробро дил бад-он,
Ки чое наёмад зи Рустам нишон.

765 Нишон дода буд аз падар модараш,
Ҳаме диду дида набуд бовараш.

Ҳаме ном чуст аз даҳони Ҳачир,
Магар, к-он суханҳо шавад дилпазир.

Набишта ба сар-бар дигаргуна буд,
Зи фармон нақоҳад, на ҳаргиз фузуд.³

В-аз он пас бипурсид, к-«Аз меҳтарон
Кашида саропардае бар карон,⁴

Саворони бисёру пилон ба пой,
Барояд ҳаме нолаи каррной.

770 Яке гургпайкар дурафш аз бараш,
Ба абр андароварда заррин сараш,

Миёни саропарда тахте зада,
Ситода ғуломон ба пешаш рада?»⁵

Чунин гуфт, к-«Он пури Гударз-Гев,
Ки хонанд гурдон варо Геви нев.

Зи Гударзиён меҳтару беҳтар аст,
Ба эронсипах бар ду бахра сар аст.

1. ТПЗ — Гумонам, ки он чинӣ ин пахлав аст,
Ки ҳар гуна созу силоҳаш нав аст.

2. ИМЖ — Гамӣ.

3. ТПЗ — Қазо чун зи гардун фурӯ ҳишт пар,
Ҳама зиракон кӯр гарданду кар.

4. И — Саропардае аз карон то карон; И — б. б. 768 ин б. омада:
Ки лаълу бунафш аст пардасарой,
Зи сахмаш ҳаме барфурӯзад зи чой.

5. Л — б. 771 нест;

ТПЗ — Зи Эрон бигӯ, номи он мард чист?
Кучо чой дорад, наҷодаш зи кист?

Сарафроз домоди Рустам бувад,
Ба Эронзамин ҳамчу ў кам бувад.»¹

775 Бад-ӯ гуфт: «Аз он сӯ, ки тобанда шед
Барояд, яке парда бином сапед

Зи дебои румӣ, ба пешаш савор
Рада баркашида фузун аз ҳазор.

Пиёда сипардору жӯпинварон,²
Шуда анчуман лашкари бекарон,

Нишаста сипаҳдор бар тахти оч,
Ниҳода бар он оч курсии соҷ.³

Зи парда фуру хишта дебо чулайл,
Ғулом истода рада хайл-хайл.»⁴

780 Бад-ӯ⁵ гуфт, к-«Ўро Фарибурз хон,
Ки фарзанди шоҳ асту тоҷи гавон.»

Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к-«Ин дарх(в)ар аст,
Ки фарзанди шоҳ асту боафсар аст.»

Бипурсид аз он зард⁶ пардасарой,
Дурафши дурахшон ба пешаш*⁷ ба пой⁸

Ба гирд-андараш зарду сурху бунафш
Зи ҳар гунае баркашида дирафш.

1. ИЛ — б. 774 нест;

2. ИЛ — найзаварон.

3. Л — курсии оч.

4. ТПЗ — Чӣ ном аст ўро зи номоварон,
Сипаҳбаднажод аст ё сарвар он?

Л — б. 6. 779 ин б. омада:

Бари хайма дар пеши пардасарой
Яке моҳпайкар, дурафше ба пой.

5. И — Чунин.

6. Л — сурх.

7. М — Яке моҳпайкар дурафше.

8. ИЛ — Ба даҳлез чанде ситода ба пой.

Дирафше паси пушт пайкаргуроз,
Сараш мохи симину боло дароз».¹

- 785 Чунин гуфт, к-«Ўро Гуроз аст ном,
Ки дар чанги шерон надорад*² лагом.³

Хушивору аз тухмаи Гевгон,
Ки бар дарду сахтӣ набошад жакон.

Нишони падар чусту бо ӯ нагуфт,
Ҳама дошт он ростӣ дар нухуфт.

Чаҳонро чӣ созӣ, ки худ сохтаст,
Чаҳондор аз ин кор пардохтаст.

Замона набишта дигаргуна дошт,
Чунон, к-ӯ гузорад, бибояд гузошт.

- 790 Чу дил барниҳӣ дар⁴ сарои сипанҷ,
Ҳама заҳр з-ӯ биниву⁵ дарду ранҷ.

Дигарбора пурсид аз ӯ сарфароз,
Аз он к-аш ба дидори ӯ буд ниёз.

Аз он пардаи сабзу аспӣ баланд,
В-аз он марду он тобдода каманд.

В-аз он пас Ҳачири сипаҳбад-ш гуфт,
Ки «Аз ту суҳанро набояд⁶ нухуфт.

Гар аз номи чинӣ бимонам ҳама,
Аз он аст, к-ӯро надонам ҳама.»

- 795 Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к-«Ин нест дод,
Зи Рустам накардӣ суҳан ҳеч ёд.

1. ТПЗ — Чӣ хонанд ӯро зи гарданкашон,
Бигӯ, то чӣ дорӣ аз ӯ ҳам нишон.

2. МЖ — натобад.

3. ИЛ — зимом.

4. ИЛ — бар

5. ИЛ — пеш ораду.

6. ИЛ — чӣ бояд.

Касе к-ӯ бувад паҳлавони ҷаҳон,¹
Миёни сипаҳ-дар намонад ниҳон.

Ту гуфтӣ, ки дар лашкар ӯ меҳтар аст,
Ниғаҳбони ҳар марзу ҳар кишвар аст.

Ба разме, ки Ковус лашкар кашад,
Ба пили дамон тахту афсар кашад.

Ҷаҳонпаҳлавон боядаш пешрав,
Ҷу бархезад аз дашт овои ғав.²

800 Чунин дод посух мар ӯро Ҳачир,
Ки «Шояд будан, к-он гави шергир

Кунун рафта бошад ба Зобулситон,
Ки ҳангоми базм аст дар³ гулситон.

Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к-«Ин худ бигӯй,
Ки дорад сипаҳбад сӯи ҷанг рӯй?

Зи ҳар сӯ зи баҳри ҷаҳондор шох
Биёнд наздаш меҳон боқулоҳ.⁴

Ба ромиш нишинад ҷаҳонпаҳлавон,
Бар ин^{*5} -бар биханданд пиру ҷавон.

805 Маро бо ту имрӯз паймон якест,
Бигӯям, ки гуфтори ман андакест.

Агар паҳлавонро намоӣ ба ман,
Сарафроз бошӣ ба ҳар анҷуман.

Туро бениёзӣ диҳам дар ҷаҳон,
Кушода кунам ганҷҳои ниҳон.

1. И — меҳон.

2. ИЛ — б. 798, 799 нест.

3. И — бишқуфаву.

4. И — б. 803 нест.

5. М — Бар ӯ.

В-ар эдун, ки ин роз дорӣ зи ман,
Кушода ба ман-бар бипӯшӣ сухан,

Саратро нахоҳад¹ ҳаме тан ба ҷой,
Миёнҷӣ кун акнун ба ин ҳар ду рой.

- 810 Набинӣ, ки мӯбад ба хусрав ҷӣ гуфт,
Бад-он гаҳ ки букшод роз аз нухуфт?

Сухан-гуфт-ногуфта² чун гавҳар аст,
Кучо³ nobисуда, ба банд⁴ - андар аст.

Чу аз банду пайванд ёбад раҳо,
Дурахшанда⁵ меҳре бувад бебаҳо.»

Чунин дод посух Ҳаҷираш, ки «Шох
Чу сер ояд аз меҳру аз тоҷу гоҳ,

Набарди касе ҷӯяд андар ҷаҳон,
Ки ӯ жандапил андарорад зи ҷон.⁶

- 815 Зи⁷ захми сари гурзи сандоншикан
Барорад димор аз дусад анҷуман.

Касеро, ки Рустам бувад ҳамнабард,
Сараш з-осмон андарорад ба гард.

Ҳамоварди ӯ бар замин пил нест,
Чу гарди паи аспӣ⁸ ӯ Нил нест.

Танаш зӯр дорад ба сад зӯрманд,
Сараш з-осмон андарорад ба гард.

1. Л — Сарат менахоҳад.

2. Л — носуфта.

3. Ж — ҳаме.

4. Л — санг.

5. Л — Ки рахшанда; И — Чу рахшанда.

6. Л — Ки аз абру пил андарорад замон.

ТПЗ — Агар худ бибинӣ ту ҷанголи ӯй,
Чунон ҳайбату пайкару ёли ӯй,
Бидонӣ, ки аз вай наёбад раҳо
На деу на шеру на нараждаҳо.

7. ИЛ — Ба.

8. ИЛ — Рахши.

Чу ӯ хашм гирад ба рӯзи набард,
Ба чангаш чи шеру чи пилу чи мард.»¹

820 Бад-ӯ гуфт Сӯҳроби озодагон,
Сияҳбаҳт Гударзи Кажводагон,

Ки ҳамчун туе² хонд бояд писар
Бад-ин зӯру ин донишу ин ҳунар.

Ту мардони чангӣ кучо дидаӣ,
Ки бонги паи асп нашнидаӣ?!

Ки чандин зи Рустам сухан бар забон
Биронӣ, ситонӣ варо ҳар замон.³

Аз оташ туро бим чандон бувад,
Ки дарё ба ором чунбон бувад.

825 Чу дарёи сабз андарояд зи чой,
Надорад дами оташи тез пой.⁴

Сари тирагӣ андарояд ба хоб,
Чу теги табиш баркашад офтоб.⁵

-
1. ТПЗ — Нахоҳам, ки бо ӯ ба саҳро бувад,
Ҳамовард агар кӯҳи хоро бувад.*
Ҳунарҳои Рустам ба гирди ҷаҳон
Ҳама ошкор аст пеши меҳон.
Ту бо ӯ басанда набошӣ ба чанг,
Чу ӯ теги ҳиндӣ бигирад ба чанг.
Ба гетӣ надидӣ ту чанговарон,
Ки буданд бо гурзҳои гарон?
Чу Афросиёб он сипаҳдори Чин
Або номдорони Туронзамин.
Ба шамшери кин Рустами пилтан
Буборид оташ бар он анҷуман.

* ИЛ — танҳо ҳамин як байти аввал мавҷуд аст.

2. Л — Кучо чун туро.
3. ТПЗ — Гараш бинам. он гоҳ ояд-т ёд,
Ки дарёи ҷӯшон биларзад зи бод.
4. ИЛ — б. 825 нест.
5. ТПЗ — Чу баргуфт аз ин гуна Сӯҳроби гурд,
Ғамин гашта ҳазмон ҳаме баршумурд.

Ба дил гуфт нокордида Ҳачир,
Ки гар ман нишони гави шергир

Бигӯям бад-ин турки бо зӯри даст,
Чунин ёлу ин хусравонӣ нишаст,

Зи лашкар кунад чангчӯ анчуман,
Барангезад он бораи пилтан.

- 830 Бад-ин зӯру ин китфу ин ёли ӯй
Шавад кушта Рустам ба чанголи ӯй.

Зи гурдон наояд касе¹ чангчӯй,
Ки бо ӯ ба рӯй андарорад² ба рӯй.

Зи Эрон набошад касе³ кинахоҳ,
Бигирад сари тахти Ковусшоҳ.

Чунин гуфт мӯбад, ки мурдан ба ном
Беҳ аз зинда, душман бар ӯ шодком.

Агар ман шавам кушта бар дасти ӯй,
Нагардад сияҳ рӯзу хун оби чӯй.

- 835 Чу ман ҳаст Гударзро солх(в)ард,
Дигар пур ҳафтоду шаш шермард.

Чу Геви чаҳонгири лашкаршикан,
Ки бошад ба ҳар ҷо сари анчуман.

Чу Баҳрому Рухҳои гарданфароз,
Чу Шедӯши шеравжани размсоз.

Пас аз марги ман меҳробонӣ кунанд,
Зи душман ба кин ҷонситонӣ кунанд.⁴

Чу Гударзу ҳафтод пури гузин,
Ҳама номдорони боофарин

1. ИЛМ — Аз Эрон наёяд яке.

2. Л — Ки рӯй андарорад або ӯ.

3. ЛМ — Чу з-Эрон.

4. ИЛ — 836–838 нест.

- 840 Набошад ба Эрон, тани ман мабод,
Чунин дорам аз мӯбади пок ёд.
Чу тан сар кашад аз замин*¹ беҳи сарв,
Сазад, гар гиёро набӯяд тазарв.
Ба Сӯҳроб гуфт: «Ин чӣ ошуфтан аст?
Ҳама бо ман аз Рустамат гуфтан аст?
Чаро бояд ин кина оростан,
Ба беҳуда чизе зи ман хостан?
Ки огоҳии он набошад барам,
Бад-ин кина хоҳӣ буридан сарам?
845 Баҳона набояд ба хун рехтан,
Чӣ бояд кунун рангат омехтан?»²
Ҳама пилтанро нахоҳӣ шикаст,³
Ҳамоно, к-ат осон наёяд ба даст.
Набояд туро ҷуст бо ӯ набард,
Барорад ба овардгаҳ аз ту гард».⁴

ТОХТАНИ СҶҲРОБ БАР ЛАШКАРИ КОВУС

- Чу бишнид гуфторҳои дурушт,
Сари пурдилона зуд*⁵ бинмуд пушт.
Нихон кард аз ӯ рӯю чизе нагуфт,
Аҷаб монд аз он гуфтаҳои нухуфт.
850 Зи боло задаш тунд як пушти даст,
Бияфкандаш, омад ба ҷои нишаст.
Басе кард андешаҳои дароз,
Зи ҳар гунае кард пайкор соз.

1. М — Ки гар бошад андар чаман.

2. Л — б. 843-745 нест.

3. Л — бихоҳӣ шикаст?

4. Л — б. 847 нест.

5. МЖ — Аз ӯ рӯй баргошт.

Бубаст аз паи кина он гаҳ камар,
Ниҳод аз сари сарварӣ тоҷи зар.

Зирехрову хафтон бипӯшид шод,
Яке тарги румӣ ба сар барниҳод.

Гирифташ синону камону каманд
Гарон гурзро паҳлави девбанд.

855 Зи тундӣ ба ҷӯш омадаш хуну раг,
Нишаст аз бари бораи тезтаг.

Хурӯшиду бигрифт найза ба даст,
Ба овардгаҳ рафт чун пили маст.

Бурун омаду рои новард кард,
Баровард бар чехраи моҳ гард.¹

В-аз он пас дамон шуд ба пардасарой,
Ба найза баровард боло зи ҷой.

Ба кирдори гӯрон зи чанголи шер,
Рамиданд аз вай сарони далер.

860 Кас аз номдорони эронсипоҳ
Наёраст кардан бад-ӯ дар нигоҳ.

Зи пову рикебу зи дасту инон,
Зи бозую он обдода синон.

В-аз он пас*² далерон шуданд анчуман,
Бигуфтанд, к-инат гави пилтан!

Нашояд ниғаҳ кардан осон бад-ӯй,
Кӣ ёрад шудан пеши ӯ чангҷӯй?

В-аз он пас хурӯшид Сӯҳроби гурд,
Ҳаме шоҳ Ковусро баршумурд.³

1. ТПЗ — Биёмад дамон то ба қалби сипоҳ,
Расид ӯ ба наздики Ковусшоҳ.

2. М — Сарону.

3. И — 6.864 нест.

865 Чунин гуфт, к-«Эй шоҳи озодам,
Чигуна-ст корат ба дашти набард?

Чаро кардай ном Ковуси кай,
Ки дар ҷанги шерон надорӣ ту пай?

Гар ин найза дар мушт печон кунам,
Сипоҳи туро ҷумла бечон кунам.

Яке сахт савганд хӯрдам ба базм,
Бад-он шаб, кучо кушта шуд Жандаразм,

К-аз Эрон намонам яке найзадор,
Кунам зинда Ковуси кайро ба дор.

870 Кӣ дорӣ аз эронӣён тезчанг,
Ки пеши ман ояд бад-ин дашти ҷанг?»¹

Бигуфту ҳама буд хомӯш бас,²
Аз Эрон надод эҷ посух-ш кас.³

Ҳам овард пушту синони ситех
Бизад тунду барканд ҳафтод мех.

Саропарда як баҳра омад зи пой,⁴
Зи ҳар сӯ баромад дами каррной.

Ғамин⁵ гашт Ковусу овоз дод,
Ки "Эй номдорони фаррухнажод,

1. ТПЗ — Кучо Геву Гударзу Туси далер,
Фарибурзу Ковусу Густаҳми шер?
Савори ҷаҳон Рустами номвар,
Дигар Зангаи гурди парҳош(в)ар
Дароянду мардӣ намоянд хин,
Дар ин размгоҳ аз паи ҳашму кин.

2. Л — басе.

3. Л — Зи Эрон надоданд посух касе;

ТПЗ — Аз он пас бичунбид аз ҷои хеш,
Ба наздики пардасаро рафт пеш.

4. Л — кандаш зи ҷой; И — ҷой.

5. ИЛ — ғамӣ.

875 Яке назди Рустам баред огаҳӣ,
К-аз ин турк шуд мағзи гурдон тигӣ.

Надорам саворе варо ҳамнабард,
Аз Эрон наёрад кас ин кор кард»

Бишуд Тусу пайгоми Ковус бурд,
Шунида сухан пеши ӯ баршумурд.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Ҳар шаҳрёр,
Ки кардӣ маро ногаҳон хостгор,

Гаҳе чанг будӣ, гаҳе созу базм,
Надидам зи Ковус чуз ранчи разм.»

880 Бифармуд, то Рахшро зин кунанд,
Саворон бурӯхо пур аз чин кунанд».

Зи хайма ниғаҳ кард Рустам ба дашт,
Зи раҳ Гевро дид, к-андаргузашт.

Ниҳод аз бари Рахш рахшанда зин,
Ҳама гуфт Гургин, ки биштоб ҳин.

Ҳама баст бо гурз Руххом танг,
Ба баргустувон барзада Тус чанг.

Ҳама он бад-ин ин, бад-он гуфт зуд,
Таҳамтан чу аз парда¹ ово шунуд,

885 Ба дил гуфт ин разми Оҳарман аст,
На ин растаҳез як паи як тан аст.

Бизад дасту пӯшид бабри баён,
Бубаст он каёнӣ камар бар миён.

Нишаст аз бари Рахшу паймуд² роҳ,
Завора ниғаҳбони гоҳу сипоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Аз эдар марав пештар,
Ба ман дор гӯш аз ялон бештар.»

1. Л — хайма.

2. ИЛ — бигрифт.

Дурафшаш бибурданд бо ӯ ба ҳам,
Ҳаме рафт пархошчӯю диҷам.

- 890 Чу Сӯҳробро диду он ёлу шох,
Бараш чун бари Соми ҷангӣ фарох,

Бад-ӯ гуфт: «Аз эдар ба як сӯ шавем,
Бар овардгаҳ- бар беоҳу шавем.»¹

Бимолид Сӯҳроб кафро ба каф,
Ба овардгаҳ рафт аз пешии саф.²

Бигуфт ӯ ба Рустам: «Бирав, то равем
Ба як ҷой, ҳарду ду марди гавем.

Аз Эронӣ Турон нахоҳем кас,³
Чу ман бошаму ту ба овард, бас.

- 895 Ба овардгаҳ мар туро ҷой нест,
Туро худ ба як мушти ман пой нест.

Ба боло баландиву бокитфу ёл,*⁴
Ситам ёфт бо ин зи⁵ бисёр сол.»

Нигаҳ кард Рустам бад-он сарфароз,
Бад-он сифту ҷангу рикеби⁶ дароз.

Бад-ӯ гуфт нарм, «Эй ҷавонмарди нарм,⁷
Замин хушқу сарду ҳаво нарму гарм.⁸

Ба пирӣ басте дидам овардгоҳ,
Басте бар замин паст кардам сипоҳ.

1. ТПЗ — Бичунбид Сӯҳробӣ пархошх(в)ар
Зи гуфти гавӣ пилтан номвар.

2. Л — б. 6. 892 ин б. омада:
Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к-андаргузашт
Зи ман ҷангу пайкор сӯи ту гашт.

3. ИЛ — Зи Эрон нахоҳӣ ҳаме ёр кас.

4. М — ёлат.

5. Л — солат зи.

6. Л — Бад-он ёлу ҷангу рикоби.

7. Л — ҷавонмард гарм.

8. Л — Замин сарду хушқу ҳаво гарму нарм.

900 Табаҳ шуд базе дев бар дасти ман,
Надидам бад он сӯ^{1*2}, ки будам шикан.

Нигаҳ кун маро, то бубинӣ ба ҷанг,
Агар зинда монӣ, натарс аз наҳанг.

Маро дида дар ҷанг дарёву кӯҳ,
Ки бо номдорони туронгурӯҳ

Чӣ кардам, ситора гувои ман аст,
Ба мардӣ ҷаҳон зери пои ман аст.³

Ҳама раҳмат орад ба ту бар дилам,
Нахоҳам, ки ҷонат зи тан бигсилам.

905 Намонӣ ба туркон бад-ин ёлу суфт,
Ба Эрон надонам ту ро низ ҷуфт».⁴

Чу омад зи Рустам чунин гуфтугӯй,
Бичунбид Сӯҳробро дил бад-ӯй.

Бад-ӯ гуфт к-«Аз ту бипурсам сухун,
Ҳама ростӣ бояд афканд бун.

Якояк нажодат маро ёд дор,
Зи гуфтори хубат маро шод дор».⁵

Ман эдун гумонам, ки ту Рустамӣ,
Ки аз тухмаи номвар Найрамӣ».

910 Чунин дод посух, ки «Рустам наям,
Ҳам аз тухмаи Сомӣ Найрам наям,

Ки ӯ паҳлавон асту ман кехтарам,
На ботахту гоҳам, на боафсарам».⁶

1. Л — ба сӯе.

2. М — Нагаштам ба сӯе.

3. ТПЗ — Касоне, ки диданд разми маро,
Шумурданд гӯй, ки базми маро.

4. Л-б. 904. 905 нест.

5. ИЛ-б. 908 нест.

6. И — гоҳу на бо ахтарам.

Зи уммед Сӯҳроб шуд ноумед,
Бад-ӯ тира шуд рӯи рӯзи сафед.

РАЗМИ РУСТАМ БО СҶҲРОБ

Ба овардгах рафту найза гирифт,
Ҳаме монда аз гуфти модар шигифт.

Яке танг майдон фуру сохтанд,
Ба кӯтоҳнайза ҳаме бохтанд.¹

- 915 Намонд эҷ бар² найза банду синон,
Ба чап боз бурданд³ ҳар ду инон.

Ба шамшери хиндӣ баровехтанд,
Ҳаме з-оҳан оташ фуру рехтанд.

Ба захм - андарун теғ шуд рез-рез,
Чӣ захме, ки пайдо кунад растахез.

Гирифтанд аз он пас амуди гарон,
Ҳаме кӯфтанд он бар ин, ин бар он.⁴

Зи нерӯ амуд андаромад ба хам,
Чамон⁵ бодпоёну гурдон диҷам.

- 920 Зи аспон фуру рехт баргустувон,
Зиреҳ пора шуд бар миёни гавон.

Фуру монд аспу диловар зи кор,
Якero набуд дасту бозуш ёр.

Тан аз хай пуробу даҳон пур зи⁶ хок,
Забон гашта аз ташнагӣ чок-чок.

1. ЛМ — тохтанд

2. Л — бо.

3. И — доданд.

4. ИЛ — Ғамӣ гашт бозуи кундоварон.

5. Л — Давон.

6. Л — ҳама ком.

Як аз дигар истод он гоҳ дур,
Пур аз дард бобу пур аз ранҷ пур.

Ҷаҳоно, шигифтӣ зи¹ кирдори туст,
Шикаста ҳам аз ту, ҳам аз ту дуруст.

925 Аз ин ду якеро наҷунбид меҳр,
Хирад дур буд, меҳр нанмуд чеҳр.

Ҳама баччаро боздонад сутур,
Чи моҳӣ ба дарё, чи дар дашт гӯр.

Надонад ҳама мардум аз ранҷу² оз
Яке душманеро зи фарзанд боз.

Ба дил³ гуфт Рустам, ки ҳаргиз наҳанг
Надидам, ки ояд бад-ин сон ба ҷанг.

Маро хор шуд ҷанги⁴ Деви Сапед,
Зи мардӣ шуд имрӯз дил ноумед.

930 Зи дасти яке носипардаҷаҳон,
На гурде, на номоваре аз меҳон.

Ба серӣ расонидам аз рӯзгор,
Ду лашкар назора бад-ин корзор.

Чу осуда шуд бораи ҳар ду мард,
Зи озори ҷангу зи нангу набард,

Ба зех барниҳоданд ҳар ду камон,
Ҷавона ҳамон, солхӯрда ҳамон.

Зирех буду ҳафтону бабри баён,
Зи килку зи пайкон наёмад зиён.⁵

1. Л — шигифто, ки.

2. ИЛ — ранҷи.

3. ИЛ — Ҳама.

4. Л — разми.

5. ТПЗ — Ба ҳам тирборон намуданд саҳт,
Ту гӯй фуру рехт барги дарахт.

935 Ғамин¹ шуд дили ҳарду аз якдигар,
Гирифтанд ҳарду дуволи камар.

Таҳамтан агар даст бурдӣ ба санг
Бикандӣ сияҳсангро рӯзи чанг.²

Камарбанди Сӯҳробро чора кард,
Ки аз зин бичунбонд андар набард.

Миёни ҷавонро набуд оғаҳӣ,
Бимонд аз ҳунар дасти Рустам тихӣ.

Фурӯ дошт даст аз камарбанди ӯй,
Шигифтӣ фурӯ монд аз банди ӯй.^{3*4}

940 Ду шеравжан аз чанг сер омаданд,
Табаҳ гаштаву хаста,⁵ дер омаданд.

Дигарбора Сӯҳроб гурзи гарон
Зи зин бакашиду бияфшурд рон.

Бизад гурзу овард китфаш ба дард,
Бипечиду дард аз далерӣ бих(в)ард.

Бихандид Сӯҳробу гуфт: «Эй савор,
Ба захми далерон най пойдор!»

Ба зер - андарат⁶ Рахш гӯй ҳар аст,
Ду дасти савор аз ҳама бадтар аст.»⁷

945 Агарчи гаве сарвболо бувад,
Ҷавонӣ кунад пир, коно бувад.⁸

1. ЛМ — Ғамӣ

2. ТПЗ — Ба зӯр аз замин кӯҳ бардоштӣ,
Гаронсангро мум пиндоштӣ.

3. ИЛ — б. 939 нест.

4. М — Таҳамтан чунон хира монда бад-ӯй.

5. Л — Ҳама хаставу гашта.

6. Л — Ба разм-андарун; И — Ба зин андарун.

7. ТПЗИ - Маро раҳмат ояд ба ту-бар зи дил,
Ки аз хунат оғушта гаштаст гил.

8. ТПЗ — Таҳамтан надод эҷ ўро ҷавоб,
Шигифтӣ фурӯ монд дар печу тоб.

Ба пастӣ расид ин аз он, он аз ин,
Чунон танг шуд бар далерон замин,

Ки аз якдигар рӯй баргоштанд,
Дилу чон ба андеша бигзоштанд.¹

Таҳамтан ба туронсипаҳ шуд ба чанг,
Бад-он сон, ки нахчир гирад паланг.

Ба эронсипаҳ рафт Сӯҳробӣ гурд,
Инон бораи тезтагро супурд.

- 950 Бизад хештанро ба эронсипоҳ,
Ба дасташ бәсе номвар шуд табоҳ.²

Миёни сипоҳ андаромад чу гург,
Пароканда гаштанд хурду бузург.

Дили Рустам андешае кард бад,
Ки Ковусро бегумон бад расад.

Аз ин пурҳунар турки навхоста,
Ба ҳафтон бару бозу ораста.

Ба лашкарғаҳи хеш тозид зуд,
Ки андешаи дил бад-он гуна буд.

- 955 Миёни сипаҳ дид Сӯҳробро,
Замин лаъл карда ба хунобро.

Сари найза пурхуну ҳафтону даст,
Чу шере, ки гирад зи нахчири³ маст.

Дижам⁴ гашт Рустам, чу ўро бидид.
Хурӯше чу шери жиён баркашид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй турки хунхорамард,
Зи эронсипаҳ чанг бо ту кӣ кард?

1. И — б. 947 нест.

2. И — б. 950 нест.

3. ИЛМ – Ту гуфти зи нахчир гаштаст.

4. ИЛМ –Ғамӣ.

Чаро даст бо ман насудӣ¹ хама,
Чу гург омадӣ дар² миёни рама?»

- 960 Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб: «Туронсипох
Аз ин разм дуранду ҳам бегуноҳ.

Ту оҳанг кардӣ бад-эшон нахуст,
Касе бо ту пайкору кина начуст.»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Шуд тира рӯз,
Чу пайдо кунад теғ гетиғурӯз,³

Бад-ин дашт ҳам дору ҳам минбар аст,
Ки равшанчаҳон зери теғ-андар аст.

Гар эдун, ки боз ӯ ба шамшеру тир
Чунин ошно шуд, ту ҳаргиз мамир.

- 965 Бигардем шабгир бо теғи кин,
Ту рав,⁴ то чӣ хоҳад чаҳонофарин.

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ ВА СӢХРОБ БА ЛАШКАРГОӢ

Бирафтанду рӯи ҳаво тира гашт,
Зи Сӯҳроб гардун ҳаме хира гашт,

Ту гуфтӣ зи ҷангаш сиришт осмон,
Наёсояд аз тоҳтан як замон.

Дигарбора зер-андараш оҳан аст,
Шигифтӣ равон асту рӯинтан аст.

Шаби тира омад сӯи лашкараш,
Миён суда аз ҷангу оҳан бараш.⁵

1. И — бисудӣ.

2. И — омадастӣ.

3. ТПЗ — Ба куштӣ бигардем ҳар ду пагоҳ,
Бубинем, то бар кӣ гирияд сипоҳ.

4. И — Ба мо.

5. Л — сараш.

970 Ба Ҳумон чунин гуфт, к-«Имрӯз хур
Баромад, чаҳон кард*¹ пурчангу² шӯр.

Шуморо ба сар з-он*³ савори далер,
Ки ёли ялон дошт, чанголи шер,

Чӣ омад? Шуморо чӣ гуфту чӣ кард?
Ки ӯ буд ҳамзӯри ман дар набард.

Чӣ кард ӯ або лашкарам сар ба сар,
Ки чун ӯ надонам ба гетӣ⁴ дигар?

Яке пирмард аст бар сони шер,
Нагардад зи чангу зи пайкор сер.⁵

975 Надонам ба гирди чаҳон сар ба сар,
Кӣ бандад гаҳи кина чун ӯ камар.»

Бад-ӯ гуфт Ҳумон, ки фармони шоҳ
Чунин буд, к-аз эдар наҷунбад сипоҳ.

Ҳама кори мо саҳт босоз⁶ буд,
Ба овардгаҳ гаштан оғоз буд.

Биёмад яке марди пархошчӯй,
Бад-ин лашкари гашн бинҳод рӯй.

Ту гуфтӣ, зи мастӣ кунун хостааст,
Ки ин чангро як тан оростааст.⁷

980 Зи ҳар сӯ пароканда гарди набард,
Зи лашкарғаҳи мо басте кушт мард.

1. М — гашт.

2. Л — гашт пуршару.

3. М — чи гуфт он.

4. И — саворе надидам.

5. ТПЗ — Агар гӯям аз кори он номдор,
На чандон бувад к-ояд андар шумор.
Ду бозуш монандаи рони пил,
Бичӯшад зи овози ӯ рӯди Нил.

6. ИЛ — носоз.

7. ТПЗ — Инон бозпечиду бардошт роҳ,
Ба эронсипаҳ рафт аз ин чойгоҳ.

В-аз он пас бад-он лашкари хеш рӯй
Ниҳоду ҳаме рафт дар пӯяпӯй!¹

Чунин гуфт Сӯҳроб, к- «Ў з-ин сипох
Накард аз далерон касеро табоҳ.

Аз эронӣён ман бәсе куштаам,
Заминро ба хун чун гил² оғуштаам.

В-аз ин бар шумо чуз назора набуд,
Валекин наёмад касе худ, чӣ суд?!

985 Агар шер пеш омадӣ, бегумон
Нарастӣ, чунин дон зи гурзи гарон.

Ба пешам чи бабру³ палангу ҳизабр,
Ба пайкон фуру борам оташ зи абр.⁶

Чу гурдон^{*4} маро рӯй бинанд тез,
Зиреҳ бар таноншон⁵ шавад реза-рез.

Чу фардо ба пеш аст^{6*7} рӯзи бузург,
Падид ояд он кас, ки⁸ бошад сутург.^{*9}

Ба номи ҷаҳонофарин як Худой,
Яке душманеро намонам ба ҷой.¹⁰

990 Кунун хони май бояд оростан,
Бибояд ба май¹¹ ғам зи дил костан.»

1. ИЛ-б. 980, 981 нест.

2. Л — хуну гил; И — хуни дил.

3. Л — шеру; И — гургу.

4. М — эшон.

5. Л — фуруд орам оху зи бар.

6. Л — Аз андӯхашон тан. Л — Кунун чанг фардову.

7. М — Кунун рӯзи фардост.

8. Л — гаҳ, кӣ.

9. М — Падид ояд аз меш якбора гург.

10. И — Ба номи Худованди ҷонофарин,
Намонам зи гурдон яке бар замин.

11. ИЛ — ҳаме.

В-аз он рӯй Рустам сипахро бидид,
Сухан ронд бо Гев, гуфту шунид,

Ки имрӯз Сӯхроби чангозмой
Чӣ гуна ба чанг андаровард пой.

Чунин гуфт бо Рустами гурд Гев,
К-аз ин гуна ҳаргиз надидем невр.

Биёмад дамон то миёни сипох,
Зи лашкар бари Тус шуд кинахоҳ,

995 Ки ӯ буд бар зину найза ба даст,
Чу гург ин фуруд омаду¹ барнишаст.

Биёмад, чу бо найза ӯро бидид,
Ба кирдори шери жиён бардамид.

Хамида амуде бизад бар бараш,
Зи нерӯ бияфтод тарг² аз сараш.

Натобид бо ӯ, битобид рӯй,
Шуданд аз далерон басте чангчӯй.

Зи гурдон касе мояи ӯ надошт,
Ба чуз пилтан пояи ӯ надошт.

1000 Ҳам оини пешин ниғаҳ доштам,³
Сипахро бар ӯ ҳеч нагзоштам.⁴

Ба танҳо нашуд бар⁵ бараш чангчӯй,
Супурдем майдони кина бад-ӯй.

Саворе нашуд пеши ӯ як тана,
Ҳаме тохт аз қалб то маймана.

1. ИЛ — Гургин фуруд омад, ӯ.

2. Л — худ.

3. ИЛ — доштем.

4. ИЛ — Сипоҳе бар ӯ соя бигмоштем.

5. Л — кас.

Зи ҳар сӯ ҳама шуд дамону данон,
Ба зер-андарун буд аспаш чамон.¹

Ғамин гашт Рустам зи гуфтори ӯй,
Бари шоҳ Ковус бинҳод рӯй.

1005 Чу Ковуси кай*² паҳлавонро бидид,
Бари хеш наздик чояш гузид.

Зи Сӯҳроб Рустам забон баркушод,
Зи болову бурзаш³ ҳама кард ёд,

Ки «Кас дар ҷаҳон кӯдаки норасид
Бад-ин шермардиву гурдӣ надид.

Ба боло ситора бисояд ҳама,
Танаширо замин барнатобад⁴ ҳама.

Ду бозуву ронаш чу рони ҳаюн,
Ҳамоно, ки дорад ситабрӣ фузун.

1010 Ба теғу ба тиру ба гурзу каманд
Зи ҳар гунае озмудем чанд.

Саранҷом гуфтам, ки ман пеш аз ин
Басе гурдро баргирифтам зи зин.⁵

Ҳама хостам, к-аш зи зин барканам,
Чу дигар касонаш ба хок афканам.

Ғар аз бод ҷунбон шавад кӯҳсор,
Начунбад абар⁶ зин мар он номдор.

1015 Аз ӯ боз гаштам, ки бегоҳ буд.
Ки шаб саҳт торику бемот буд.⁷

1. И — б. 1003 нест.

2. М — Ковус мар.

3. ИЛ — зӯраш.

4. ИЛ — баргирияд.

5. И-б. 1011 нест.

6. Л — бари.

7. ТПЗИЛ -Чу фардо биёяд ба дашти набард,
Ба куштӣ ҳама боядам чора кард.

Бад-он то бигардем фардо яке,
Ба куштӣ гироем мо андаке.¹

Бикӯшам, надонам, ки пирӯз кист?
Бибинем,^{2*3} то рои Яздон ба чист?⁴

К-аз ӯяст пирӯзиву дастгоҳ,
Ҳам ӯ офаринандаи ҳуру моҳ.»

Бад-ӯ гуфт Ковус: «Яздони пок
Тани бадсиголон⁵ кунад чок-чок.⁶

1020 Ман имшаб ба пеши чаҳонофарин
Бимонам фаровон сар андар замин.⁷

Бад-он то туро бардихад дастгоҳ
Бар ин турки бадхоҳи гумкардароҳ.⁸

Кунад тоза пажмурда⁹ коми туро,
Барорад ба хуршед номи туро.»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Бо фарри шоҳ
Барояд ҳама комаи некхоҳ.»

Ба лашкарғаҳи хеш бинҳод рӯй,
Пурандеша ҷону сараш кинаҷӯй.¹⁰

1. И — б1016 нест.

2. Л — Надонам, ки.

3. М — Бидонем.

4. ТПЗ — Бигуфт ину бархост пас пилтан,
Дижам гашта ӯ пеши он анчуман
Ҳамон гаҳ бад-ӯ холи Сӯҳробӣ гурд
Саросар ҳама ҳар чӣ буд, баршумурд.
Сипахро ду фарсанг буд дар миён,
Кушодан наёраст як тан миён.*

* Дар «з» якум баъд аз б. 1023 ду б. дигар пас аз б. 102 б омадааст, ки ин тартиб ба мақсад наздиктар менамояд.

5. И — бадсиголат.

6. Л — бадсиголаш кунад ҷой хок.

7. Л — Бимолам фаровон ду руҳ бар.

8. ИЛ — б. нест.

9. ИЛ — ин бор.

10. Л — дилаш ҷангҷӯй; И — В-аз андеша ҷону сараш чораҷӯй.

1025 Завора биёмад халида равон,
Ки имрӯз чун гашт бар паҳлавон.

Аз ӯ хӯрданӣ хост Рустам нахуст,
Пас он гаҳ зи андеша дилро бишуст.

Чунин ронд пеши бародар сухун,
Ки «Бедордил бошу тундӣ макун.

Ба шабгир, чун ман ба овардгоҳ
Равам пеши он турки н-овардхоҳ,

Биёвар сипоҳу дирафши маро,
Ҳамон тахту заррина¹ кафши маро.

1030 Ҳаме бош дар пеши пардасарой,
Чу хуршеди тобон барояд зи ҷой.

Гар эдун, ки пирӯз бошам ба ҷанг,
Ба овардгаҳ-бар наёрам² диранг.

Маёед як тан ба овардгоҳ,
Масозед чустан сӯи разм роҳ.

Якояк сӯи Зобулистон шавед,
Аз эдар ба наздики Дастон шавед.³

1035 Ту хурсанд гардон дили модарам,
Чунин ронд Эзад қазо бар сарам.

Бигӯяш, ки ту дил ба ман- дар мабанд,
Машав ҷовидон баҳри ҷонам нажанд.

Кас андар ҷаҳон ҷовидона намонд,
Зи гардун⁴ маро худ⁵ баҳона намонд.

1. И — тахти заррину.

2. ИЛ — бар насозам.

3. ТПЗ — Аз ӯ баркушой якояк сухун,
Ки рӯзи Таҳамтан даромад ба бун.
Чунин буд фармони Яздони пок,
Ки гардад ба дасти ҷавоне ҳалок.

4. И — гетӣ.

5. Л — гетӣ маро чуз.

Басе деу шеру палангу наҳанг
Табаҳ шуд зи чангам ба ҳангоми чанг.

Басе бораву диж, ки кардем паст,
Наёвард кас дасти ман зери даст.

1040 Дари маргро он бикӯбад, ки пой
Ба асп андарорад, барояд*¹ зи ҷой.

Агар сол гардад фузун аз ҳазор,
Ҳамин аст² роҳу ҳамин аст³ кор.

Нигаҳ кун ба Ҷамшед- шоҳи баланд,
Ҳамон низ Таҳмураси Девбанд,

Ба гетӣ чу эшон набуд шаҳрёр,
Саранҷом рафтанд зӣ кирдгор.⁴

Чу гетӣ бар эшон намонду бигашт,
Маро низ бар раҳ бибояд гузашт.⁵

1045 Чу хурсанд гардад, ба Дастон бигӯй,
Ки аз шоҳи гетӣ мабартоб⁶ рӯй.

Агар ҷанг созад, ту сустӣ макун,
Чунон рав, ки ӯ ронад⁷ аз бун сухун.

Ҳама маргроєм пиру ҷавон
Ба гетӣ намонад касе ҷовидон.»

Зи шаб нимае гуфти Сӯҳроб буд,
Дигар нима оромишу⁸ хоб буд.

1. М — бичунбад.

2. ИЛ — буд.

3. ИЛ — буд.

4. ТПЗ — Ба мардӣ зи Гаршосп баргар набуд,
Сипехри барин гирдгоҳаш бисуд.
Наримону Сом он ду гарданфароз,
Зи мурдан ба гетӣ набудшон ҷавоз.

5. ИЛ — б. 1042 — 1044 нест.

6. Л — магардон ту.

7. Л — Чунон дон, ки ӯ хоҳад.

8. ИЛ — осоиш.

АФКАНДАНИ СҶҲРОБ РУСТАМРО

Чу хуршеди рахшон бигустард пар,¹
Сияхзоғи паррон фуру бурд сар,²

- 1050 Таҳамтан бипӯшид бабри баён,
Нишаст аз бари аждаҳои дамон.

Сипахро ду фарсанг буд дар миён,
Кушодан наёраст як тан миён.³

Биёмад бад-он дашти овардгоҳ,
Ниҳода зи оҳан ба сар-бар кулоҳ.

Ҳама талхӣ аз баҳри бешӣ бувад,
Мабодо, ки бо оз хешӣ бувад.

В-аз он рӯй Сӯҳроб бо анҷуман
Ҳама май гусорид бо рудзан.

- 1055 Ба Ҳумон чунин гуфт, к-«Он шермард,
Ки бо ман ҳама гардад андар набард,

Зи болои ман нест болош кам,
Ба разм-андарун дил надорад диҷам.

Бару китфу ёлаш ба монанди ман,
Ту гӯӣ, ки донанда барзад расан.

Зи пову рикебаш*⁴ ҳама меҳри ман
Бичунбад, ба шарм оварад чехри ман.

Нишонҳои модар биёбам ҳама,
Ба дил низ лахте битобам ҳама.

- 1060 Гумоне барам ман, ки ӯ Рустам аст,
Ки чун ӯ набарда ба гетӣ кам аст.

1. Л — баровард сар.
2. Л — пар.
3. ИЛ — б. 1051 нест.
4. М — рикоб.

Набойд, ки ман бо падар чанҷӯй¹
Шавам хира, рӯ андарорам бар ӯй.»

Бад-ӯ гуфт Ҳумон, ки «Дар корзор
Расидаст Рустам ба ман чанд бор.

Шунидӣ,² ки дар чанги Мозандарон
Чӣ кард он сипаҳбад ба гурзи гарон?

Бад-ин рахш монад ҳаме Рахши ӯй,
Валекин надорад паю пахши ӯй.³

Ба шабгир чун бардамид офтоб,
Сари чангҷӯён баромад зи хоб.⁴

Бипӯшид Сӯҳроб хафтони разм,
Сараш пур зи разму дилаш пур зи базм.

Биёмад хурӯшон бад-он дашти чанг,
Ба чанг-андарун гурзаи говранг.

Зи Рустам бипурсид хандон ду лаб,
Ту гуфти, ки бо ӯ ба ҳам буд шаб,

Ки шаб чун будӣ, рӯз чун хостӣ?
Зи пайкор дил бар чӣ оростӣ?

-
1. ТПЗ — Зи додор гардам басе шармнок,
Сияхрӯ равам аз сари тирахок.
Набошад умеди сарои дигар,
Набойд, ки разм оварам бо падар.
Ба шоҳони гетӣ шавам рӯсиёх,
Ки бар марзи Эрону туронсипох
Нағӯяд касе чуз ба бад номи ман,
Набошад ба ҳарду саро коми ман,
Саросема гардам аз овехтан,
Ба чуз бад набошад зи хун рехтан.
 2. ИЛ – Шунидам.
 3. ТПЗИ – Чу як баҳра аз тирашаб даргузашт,
Хурӯши талоя баромад зи дашт.
Ҷаҳонҷӯй Сӯҳроб дил пур зи разм
Ба оромгаҳ рафт аз тахти базм.
 4. ИЛ-6. 1065 нест.

1070 Зи каф бифкан ин тирӯ шамшери кин,
Бизан чанги бедодро¹ бар замин.

Нишинем ҳар ду пиёда ба ҳам,
Ба май тоза дорем рӯи диҷам.

Ба пеши ҷаҳондор паймон кунем,
Дил аз ҷанг ҷустан пушаймон кунем.

Ҳамон², то каси дигар ояд ба разм,
Ту бо ман бисозу биёрой базм.

Дили ман ҳаме бар ту меҳр оварад,
Ҳаме оби шармам ба чеҳр оварад.

1075 Ҳамоно, ки дорӣ зи гурдон наҷод,
Кунӣ пеши ман гавҳари хеш ёд.³

Зи ман ном пинҳон набояд-т қард,
Чу гаштӣ ту бо ман кунун ҳамнабард.

Магар пури Дасти Сомӣ ялӣ,
Гузин номвар Рустами зобулӣ?»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй номҷӯй,
Накардем ҳаргиз чунин гуфтугӯй.

Зи куштӣ гирифтаи сухан буд дӯш,
Нагирам фиреби ту, з-ин дар макӯш.⁴

1080 На ман кӯдакам, гар ту ҳастӣ ҷавон,
Ба куштӣ камар баста дорам⁵ миён.

Бикӯшем, фарҷоми қор он бувад,
Ки фармону роӣ ҷаҳонбон бувад.⁶

1. Л — ҷангу пайқорро.

2. Л — Бимон.

3. ТПЗИ — Зи номи ту қардам басте ҷустуҷӯй,
Нагуфтанд номат, ту бо ман бигӯй.

4. И-б. 1078, 1079 нест.

5. И — бастаам бар.

6. ТПЗ — Ва дигар, ки дар ҷои нангу набард
Пижӯҳиш наҷӯянд мардони мард.

Басе гаштаам дар фарозу нишеб,¹
Наям марди гуфтори зарку фиреб.»²

Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к-«Эй марди пир,
Агар нест панди манат ҷойгир.

Маро орзу буд, ки бар бистарат
Барояд ба ҳангом ҳуш аз барат.

1085 Касе, к-аз ту монад сутудон кунад,
Бипаррад равон, тан ба зиндон кунад.

Агар ҳуши ту зери дасти ман аст,
Ба фармони Яздон барорам³ зи даст.»

Зи аспони ҷангӣ фуруд омаданд,
Ҳушивор бо кабру ҳӯд омаданд.

Бубастанд бар санг аспи набард,
Бирафтанд ҳар ду равон пур зи дард.

Чу шерон ба куштӣ баровехтанд,⁴
Зи танҳо ҳаю хун ҳаме рехтанд.

1090 Зи шабгир то соягустарда хур,
Ҳаме ин бар он, он бар ин кард зӯр.

Бизад даст⁵ Сӯҳроб чун пили маст,
Чу шери даманда зи ҷо дарбичаст.

Камарбанди Рустам гирифтӣ кашид,
Зи бас зӯр гуфти замин бардарид.

Яке наъра барзад пур аз ҳашму кин,
Бизад Рустами шерро бар замин,⁶

1. И — нишебу фароз.

2. И — маҷоз.

3. Л — барояд.

4. Л — даровехтанд.

5. Л — Бигуррид.

6. ИЛ — б. 1093 нест.

Ба Рустам даровехт чун пили маст,
Баровардаш аз чою бинҳод паст.

- 1095 Нишаст аз бари синаи пилтан,
Пур аз хок чанголу рӯю даҳан.

Ба кирдори шере, ки бар гӯри нар
Занад дасту гӯр андарояд ба сар.

Яке ханчари обгун баркашид,
Ҳаме хост аз тан сарашро бурид.

Нигаҳ кард Рустам, ба овоз гуфт,
Ки ин роз бояд кушод аз нухуфт.

Ба Сӯҳроб гуфт: «Эй яли шергир,
Камандафкану гурзу шамшергир,¹

- 1100 Дигаргуна ин² бошад оини мо,
Ҷуз ин бошад ороиши дини мо.

Касе, к-ӯ ба куштӣ набард оварад.
Сари меҳтаре зери гард оварад,

Нахустин, ки пушташ ниҳад бар замин,
Набуррад сараш, гарчи бошад бакин.

Агар бори дигар-ш зер оварад,
Ба афканданаш номи шер оварад.

Раво бошад, ар сар кунад з-ӯ чудо,
Бад-ин гуна-бар бошад оини мо.»

- 1105 Бад-ин чора аз чанги нараждаҳо
Ҳаме хост ёбад зи куштан раҳо.

Далери чавон сар ба гуфтори пир
Бидоду набуд он сухан ҷойгир.

1. И-6. 1099 нест.

2. ИЛМ – Дигаргунатар.

Яке аз далерӣ, дувум аз замон,
Севум аз чавонмардияш бегумон.¹

Раҳо кардаш аз дасту омад ба дашт,
Ба даште, ки бар пешаш оҳу гузашт.

Ҳама кард нахчир, ёдаш набуд
Аз он кас, ки бо ӯ набард озмуд.

1110 Ҳама дер шуд боз Ҳумон чу гард
Биёмад, бипурсид аз ӯ аз набард.

Ба Ҳумон бигуфт, он кучо рафта буд,
Сухан ҳар чи*² Рустам бад-ӯ гуфта буд.

Бад-ӯ гуфт Ҳумон: «Дареғ, эй чавон,
Ба серӣ расидӣ ҳамоно зи ҷон.

Дареғ ин бару бурзу болои ту,
Рикеби дарозу ялӣ пои ту.

Ҳизарбе, ки оварда будӣ ба дом,
Раҳо кардӣ аз дасту шуд кор хом.

1115 Нигаҳ кун, ки 3-ин беҳуда коркард
Чӣ орад ба пешат ба рӯзи набард.

Яке достон зад бад-ин шаҳрёр,
Ки душман мадор, арчи хурд аст, хор!»³

Бигуфту дил аз ҷони ӯ баргирифт,
Пурандуҳ ҳама монд андар⁴ шигифт.

Ба Ҳумон чунин гуфт Сӯҳробӣ гурд,
Ки «Андеша аз дил бибояд сутурд,

Ки фардо биёяд бари ман ба чанг,
Бубинӣ ба гардан-ш - бар полҳанг.»⁵

1. И-б. 1107 нест.

2. 1 М — Суханхо, ки.

3. И-б.. 1116 нест.

4. Л — монда дилаш дар.

5. ИЛ — б. 1118, 1119 нест.

- 1120 Ба лашкаргаҳи хеш бинҳод рӯй
Ба хашму пур аз ғам дил аз кори ӯй.

Чу Рустам зи чанги вай озод гашт,
Ба сони яке кӯҳи¹ пӯлод*² гашт.

Хиромон бишуд сӯи оби равон,
Чу чонрафта гӯё биёбад равон.

Бихӯрд обу рӯю сару тан бишуст,
Ба пеши ҷаҳнофарин шуд нахуст.³

Ҳаме хост пирӯзиву дастгоҳ,
Набуд оғаҳ аз баҳши хуршеду моҳ,

- 1125 Ки чун рафт хоҳад сипеҳр аз бараш,
Бихоҳад рабудан кулоҳ аз сараш.

Шунидам, ки Рустам зи оғози кор
Чунин ёфт нерӯ зи парвардгор,

Ки гар сангро ӯ ба сар баршудӣ,
Ҳаме ҳар ду пояш бад-ӯ даршудӣ.

Аз он рӯз пайваста ранчур буд,
Дили ӯ аз он орзу дур буд.

Бинолид бар⁴ кирдгори ҷаҳон,
Ба зорӣ ҳаме орзу кард он,

- 1130 Ки лаҳте зи зӯраш ситонад ҳаме,
Ки⁵ рафтан ба раҳ-бар тавонад ҳаме.

Бад-он сон, ки аз поқяздон бихост,
Зи нерӯи он кӯҳпайкар бикост.

1. Л — теғи.

2. М — сарви озод.

3. ТПЗ — Ба замзам бинолид бар бениёз,
Ниёиш ҳамекард бар чорасоз.

4. Л — в-аз.

5. Л — Ба.

Чу боз он чунон кор пеш омадаш,
Дил аз бими Сӯҳроб реш омадаш,

Ба Яздон бинолид, к-эй кирдгор,
Бад-ин кор ин бандаро пос дор.

Ҳамон рӯз¹ хоҳам, к-аз оғози кор
Маро додӣ, эй пок парвардгор.

- 1135 Бад-ӯ боз дод он чунон, к-аш бихост,
Бияфзуд бар тан, ҳар он ч-аш бикост.²

В-аз он обхур шуд ба чои набард,
Пурандеша будаш дилу рӯй зард.

Ҳаме тохт Сӯҳроб чун пили маст,
Каманде ба бозу, камоне ба даст.

Гурозону чун шер³ наъразанон,
Самандаш ҷаҳону ҷаҳонро канон.

Бар он гуна Рустам чу ўро бидид,
Аҷаб монд дар вай, ҳаме бингарид.⁴

- 1140 Ғамин гашту з-ӯ монд⁵ андар шигифт,
Зи пайкораш андозаҳо баргирифт.

Чу Сӯҳроб боз омад, ўро бидид,
Зи боди⁶ ҷавонӣ дилаш бардамид.

Чу наздиктар шуд бад-ӯ бингарид,
Мар ўро бад-он фарру он зӯр дид.⁷

1. ЛМ — зӯр.

2. И-б. 1126-1135 нест.

3. Л — тозону.

4. И — б. 1139 нест.

5. ЛМ — Ғамӣ гашт аз ў монд; И — Таҳамтан аз ў монда.

6. Л — тоби.

7. И — б. 1041, 1042 нест.

Чунин гуфт, к-эй раста аз чанги шер,*¹
Чаро омадӣ боз наздам^{2*3} далер?

Чаро омадӣ боз пешам? Бигӯй!
Сӯи ростӣ худ надорӣ ту рӯй.⁴

КУШТА ШУДАНИ СҶҲРОБ АЗ РУСТАМ

1145 Дигарбора аспон бубастанд сахт,
Ба сар-бар ҳаме гашт бадхоҳ бахт.

Ҳар он гаҳ ки ҳашм оварад бахти шум,
Шавад санги хоро ба кирдори мум.

Ба куштӣ гирифтанд ниҳоданд сар,
Гирифтанд ҳар ду дуволи камар.

Сипахдор*⁵ Сӯҳроб он зӯрдаст
Ту гуфти, ки чархи баландаш бибаст,

Ғамин⁶ гашт, Рустам биёзид чанг,
Гирифт он сару ёли чангӣ паланг.⁷

1150 Ҳам овард пушти диловар⁸ ҷавон,
Замона сар омад, набудааш тавон.

1. М — растаи чанги ман.

2. Л — пеши шери.

3. М — Дар чанги ман.

4. И — б. 1144 нест;

ТПЗ — Ҳамоно, ки аз ҷон ту сер омадӣ,
Ки дар чанги шерон далер омадӣ.
Ду борат амон додам аз корзор,
Ба пирит бахшидам, эй номдор.
Чунин дод посух бад-ӯ пилтан,
Ки «Эй номвар гурди лашкаршикан,
Нагӯянд 3-ин гуна мардони мард,
Ҳамоно ҷавонӣ туро ғарра кард.
Бибинӣ, ки аз пирмарди далер
Чӣ ояд ба рӯи ту, эй наррашер!

5. М — Сарафроз.

6. ИЛ — Ғамӣ.

7. Л — Гирифташ бару ёл чангӣ наҳанг.

8. ИЛ — далерӣ.

Задаш бар замин-бар ба кирдори шер,
Бидонист, к-ӯ ҳам намонад ба зер.

Сабук теғи тез аз миён баркашид,
Бари пури¹ бедордил бардарид.

Ҳар он гаҳ ки ту ташна гаштӣ ба хун,
Биёлудӣ ин ханчари обгун,

Замона ба хуни ту ташна шавад,
Бар² андоми ту мӯй дашна шавад.

1155 Бупечид, аз он пас яке оҳ кард,
Зи неку бад андеша³ кӯтоҳ кард.

Бад -ӯ⁴ гуфт, к-«Ин бар ман аз ман расид,
Замона ба дасти ту додам калид.

Ту з-ин бегуноҳӣ, ки ин кӯжпушт
Маро баркашиду ба зудӣ бикушт.

Ба бозӣ бигӯянд ҳамсоли ман,
Ба хок андаромад чунин ёли ман.

Нишон дод модар маро аз падар,
Зи меҳр андаромад равонам ба сар.

1160 Ҳамае чустамаш, то бубинам-ш рӯй,
Чунин чон бидодам бад-ин орзуй.

Дареғо, ки ранҷам наёмад ба сар,
Надидам, дар ин ҳеч рӯи падар.⁵

Кунун гар ту дар об моҳӣ шавӣ,
Ва ё чун шаб андар сиёҳӣ шавӣ,

Ва ё чун ситора шавӣ бар сипеҳр,
Бибуррӣ зи рӯи замин пок меҳр,

1. ИЛ — шер.

2. Л — Зи.

3. Л — Зи нангаш ҳамон нола.

4. Л — Чунин.

5. ИЛ — б. 1161 нест.

Бихоҳад ҳам аз ту падар кини ман,
Чу бинад, ки хишт аст¹ болини ман.

1165 Аз он номдорони гарданкашон
Касе ҳам барад назди Рустам нишон,

Ки Сӯҳроб куштасту афканда хор,²
Ҳама хост кардан туро хостор.»

Чу бишнид Рустам, сараш хира гашт,
Қаҳон пеши чашм-андараш³ тира гашт.

Ҳама бетану тобу бетӯш гашт,
Бияфтод аз пою беҳуш гашт.

Бипурсид аз он пас, ки омад ба хуш,
Бад-ӯ гуфт бо нолаву бо хурӯш:

1170 «Бигӯ, то чӣ дорӣ зи Рустам нишон.
Ки гум бод номаш зи гарданкашон,

Ки Рустам манам, к-ам момонод ном,
Нишинод бар мотамам пури Сом!»

Бизад наъраву хунаш⁴ омад ба чӯш,
Ҳама канд мӯю ҳама зад хурӯш.

Чу Сӯҳроб Рустам бад-он сон бидид,
Бияфтоду⁵ хуш аз сараш барпарид.⁶

Бад-ӯ гуфт: «Гар з-он ки Рустам туй,
Бикӯштӣ маро хира бар⁷ бадхуй.

1. Л — хок аст.

2. Л — Ки Сӯҳробат афкандаву гашта хор,
Туро хост кардан ҳама хостор.

3. Л — чашмаш ҳама.

4. ИЛ — чонош.

5. Л — Ки афтоду.

6. Л — бардамид.

7. Л — аз.

1175 Зи ҳар гуна будам туро раҳнамоӣ,
Начунбид як зарра меҳрат зи ҷой.

Кунун банд бикшӣ аз ҷавшанам,
Бараҳна бибин ин тани равшанам.¹

Чу бархост овози² кӯс аз дарам,
Биёмад пур аз хун ду рух модарам.

Ҳама ҷонаш аз рафтани ман бихаст,
Яке мӯҳра бар бозуи ман бибаст.

Маро гуфт, к-ин аз падар ёдгор,
Бидору бубин, то кай ояд ба қор.

1180 Кунун қорғар шуд, ки бекор гашт,
Писар пеши ҷашми падар қор гашт.»

Чу букшод ҳафтону он мӯҳра дид,
Ҳама ҷома бар ҳештан бардарида.³

Ҳама гуфт, к- «Эй қушта бар дасти ман,
Далеру ситуда ба*⁴ ҳар анҷуман!»

Ҳамерехт хуну ҳамаканд мӯй,
Сараш⁵ пур зи хоку пур аз об рӯй.

Бад-ӯ гуфт Сӯҳроб, к-«Ин бадтарист,
Ба оби ду дида набояд гирифт.

1185 Аз ин ҳештан қуштан акнун ҷӣ суд,
Ҷунин рафту ин буданӣ қор буд.»

1. ТПЗ — Ба бозум- бар мӯҳраи худ нигар,
Бубин, то ҷӣ дид ин писар аз падар.

2. И — овони; И — Кунун қор баргашту бекор.

3. И-б. 1181 нест; Л — б. 1181 ин б.омада:
Бинолид гирён, бипурсид аз ӯй,
Ки, эй шердил, пури хуршедрӯй.
Аз ин пас дилам шодмона мабод,
Ба гетӣ маро худ замона мабод!

4. М — Ситуда ба ҳар ҷою.

5. ИЛ — Саре.

Чу хуршеди тобон зи гунбад бигашт,
Таҳамтан наёмад ба лашкар зи дашт.

Зи лашкар биёмад ҳушивор бист,
Ки то андар овардгаҳ кор чист?

Ду асп андар он дашт бар пой буд,
Пур аз гарду Рустам дигар ҷой буд.

Гави пилтанро чу бар пушти зин
Надиданд гурдон бар он дашти кин,

1190 Чунон буд гумоншон,¹ ки ӯ кушта шуд,
Сари номдорон ҳама гашта шуд.

Ба Ковуси кай тохтанд огаҳӣ,
Ки тахти меҳӣ шуд зи Рустам тигӣ.

Зи лашкар баромад саросар хурӯш,
Баромад замона якояк ба ҷӯш.

Бифармуд Ковус, то бўку кӯс
Дамиданду омад сипахдор Тус.

В-аз он пас ба лашкар чунин гуфт шоҳ,
К-аз эдар ҳаюне сӯи размгоҳ

1195 Битозед, то кори Сӯҳроб чист?
Ки бар шаҳри Эрон бибояд гирифт.

Агар кушта шуд Рустами чангҷӯй,
Аз Эрон кӣ ёрад шудан пеши ӯй?²

Ба анбӯҳ захме бибояд задан,
Бад-ин размгаҳ барнашояд³ будан.

Чу ошӯб бархост аз анчуман,
Чунин гуфт Сӯҳроб бо пилтан,

1. ИЛ — гумоне.

2. ТПЗ — Бибояд чу Ҷамшед овора гашт,
Ки бинҳем сар чумла дар кӯҳу дашт.

3. ИЛ — барнабояд.

Ки «Акнун чу рӯзи ман андаргузашт,
Ҳама кори туркон дигаргуна гашт.

1200 Ҳама меҳрбонӣ бад-он кун, ки шох
Сӯи ҷанги Турон наронад сипоҳ,

Ки эшон ба пуштии¹ ман² ҷангчӯй
Сӯи марзи Эрон ниҳоданд рӯй.

Басе рӯзро³ дода будам навид,
Басе карда будам зи ҳар дар умед.⁴

Чӣ дониستم, эй паҳлави номвар,
Ки бошад равонам ба дасти падар.⁵

Набояд, ки бинанд ранҷе ба роҳ,
Макун ҷуз ба некӣ дар эшон нигоҳ.

1205 Дар⁶ ин диҷ далере ба банди ман аст,
Гирифтори ҳамми каманди ман аст.

Басе з-ӯ нишони ту пурсидаам,
Ҳама буд ҳаёли ту дар дидаам.

Ҷуз он буд яксар суҳанҳои ӯй,
Аз ӯ боз монад тӯҳи ҷои ӯй!

Чу гаштам зи гуфтори ӯ ноумед
Шудам лочарам тира рӯзи сапед.

Бубин, то кадоме аз эронӣён
Набояд, ки ояд ба ҷонаш зиён.

1210 Нишоне, ки буд дода модар маро
Бидидам, набуд дида бовар маро.

1. И — ҳам аз баҳри.

2. Л — зи баҳри маро.

3. И — рӯзашон.

4. ТПЗ — Бигуфтам, агар зинда бинам падар,
Ба гетӣ намонам яке тоҷвар.

5. ИЛ — б. 1203 нест.

6. ИЛ — Аз.

Чунинам навишта буд ахтар ба сар,
Ки ман кушта гардам ба дасти падар.

Чу барқ омадам, рафтам акнун чу бод,
Ба мину магар бинамат боз шод.»

Зи сахтӣ ба Рустам фурӯ баст дам,
Пур оташ дилу дидагон пур зи нам.

Нишаст аз бари Рахш Рустам чу гард,
Пур аз хун дилу лаб пур аз боди сард.

- 1215 Биёмад ба пеши сипаҳ бо хурӯш,
Дил аз кардаи хеш пурдарду¹ чӯш.

Чу диданд эрониён рӯи ӯй,
Ҳама барниходанд бар хок рӯй.

Ситоиш гирифтанд бар кирдгор,
Ки ӯ зинда боз омад аз корзор.

Чу з-он гуна диданд бар хок сар,
Дарида ҳама чомаву хаста бар,²

Ба пурсиш гирифтанд,³ к-ин кор чист?
Ту ро дил бад-ин аз баҳри кист?

- 1220 Бигуфт он шигифтӣ, ки худ карда буд,
Гиромӣ писарро, ки озарда буд.⁴

Ҳама баргирифтанд бо ӯ хурӯш,
Намонд он замон бо сипаҳдор хуш.

Чунин гуфт бо сарфарозон, ки «Ман
На дил дорам имрӯз гӯй, на тан.⁵

1. Л — бо дарду.

2. Л — Дарида ҳама чайбу хаста чигар.

3. ИЛ — бигуфтанд.

4. Л — Гиромӣ тани худ биёзурда буд.

5. Л — б. б. 1222 ин б. омада:

Фурӯ мондам аз кор, эй анчуман,
Ҳама бугсилам чони ширин зи тан.

Шумо чанги Турон маҷӯед кас,
Ки ин бад, ки ман кардам имрӯз, бас!»

Завора биёмад бари пилтан,
Дарида бару чомаву хаста тан.

1225 Чу Рустам бародар бар он гуна дид,
Бигуфт, он чи аз пури кушта шунид.

«Пушаймон шудам ман зи кирдори хеш,
Ситонам мукофот з-андоза¹ беш.

Писарро бидуштам ба пиронасар,
Бурида*² паю беҳи он номвар.

Дарида³ чигаргоҳи пури чавон,
Бигиряд бар ӯ чарх то ҷовидон.»

Фиристод наздики Ҳумон паём,
Ки шамшери кин монд андар ниём.

1230 Нигаҳдори он лашкар акнун тувӣ,
Нигаҳ кун бад-эшон, магар⁴ нағнавӣ,

Ки бо ту маро рӯзи пайкор нест,
Ҳамон беш аз ин ҷои гуфтор нест.⁵

Ту аз зиштхӯй нагуфтӣ варо,
Бар оташ задӣ чону дида маро.⁶

Бародар-шро гуфт пас паҳлавон,
Ки баргард, эй⁷ гурди равшанравон.

1. ИЛМ – Биёбам мукофот аз андоза.

2. М — Буридам.

3. ЛМ — Даридам.

4. Л — агар; И — дигар.

5. Л — б. 1231 ин б. омада:

Бикуштам ба бедонишӣ пури х(в)ад,
Аз ин гар ба ман - бар бад ояд, сазад.

6. И-б. 1231, 1232 нест.

7. ЛМ — Кӣ, эй номвар.

Ту бо ӯ бирав то лаби рӯди Об,
Мақун бар касе ҳеч гуна шитоб.

- 1235 Завора биёмад ҳам андар замон,
Ба Ҳумон сухан гуфт аз паҳлавон.

Ба посух чунин гуфт Ҳумони гурд,
Ки «Бинмуд Сӯҳробро дастбурд

Ҳаҷири ситезандаи бадгумон,
Ки медошт рози сипаҳбад ниҳон.

Нишони падар ҷуст, бо ӯ нагуфт,
Равонаш ба бедонишӣ буд ҷуфт.

Ба мо ин бад аз шумии ӯ расид,
Бибояд мар ӯро сар аз тан бурид.»

- 1240 Завора биёмад бари пилтан,
Зи Ҳумон сухан ронду аз анҷуман.

Зи кори Ҳаҷири бади бадгумон,
Ки Сӯҳробро з-ӯ сар омад замон.

Таҳамтан зи гуфтори ӯ хира гашт,
Ҷаҳон пеши ҷашм-андараш¹ тира гашт.

Ба назди Ҳаҷир омад аз дашти кин,
Гиребон-ш бигрифтӣ зад бар замин.

Яке ханҷари обгун баркашид,
Сарашро ҳаме хост аз тан бурид.

- 1245 Бузургон ба пӯзиш фароз омаданд,
Ҳаҷир аз дами марг боз истаданд.

Чу баргашт аз он ҷойгаҳ паҳлавон,
Биёмад бари хаста пури ҷавон.

Бузургон бирафтанд бо ӯ ба ҳам
Чу Тусу чу Гударзу чун Густаҳам.

1. Л — ҷашмаш ҳаме.

Ҳама лашкар аз баҳри он арҷманд
Забон баркушоданд яксар зи банд,

Ки дармони ин кор Яздон кунад,
Магар к-ин ғамон бар ту осон кунад.

1250 Яке дашна бигрифт Рустам ба даст,
Ки аз тан бибуррад сари хеш паст.

Бузургон бад-ӯ андаровехтанд,
Зи мижгон ҳаме хуни дил¹ рехтанд.

Бад-ӯ гуфт Гударз, к-«Акнун чӣ суд,
Гар аз рӯи гетӣ барорӣ ту дуд?

Ту бар хештан гар кунӣ сад газанд,
Чӣ осонӣ ояд бад-он арҷманд?

Агар монда бошад мар ӯро^{2*3} замон,
Бимонад ба гетӣ, ту бо ӯ бимон.

1255 В-агар з-ин ҷаҳон он ҷавон рафтанист,
Ба гетӣ ниғаҳ кун, ки ҷовид кист?

Шикорем яксар ҳама пеши марг,
Сари⁴ зери тоҷу сари⁵ зери тарг.

Чу ояд-ш ҳангом, берун кунанд,
В-аз он пас надонем, то чун кунанд.

Зи марг, эй сипаҳбад, беандӯҳ кист?
Ҳама хештанро бибояд гирист.

Дароз аст роҳаш в-агар кӯтах аст,
Парокандагонем, агар ҳамраҳ аст.»

1. ИЛ — хун фуру.

2. Л — монад ӯро ба гетӣ.

3. М — Ҳеҷ мондаш ба гетӣ.

4. Л — Саре.

5. ИЛ — саре.

НҶШДОРУ ХОСТАНИ РУСТАМ АЗ КОВУС

- 1260 Ба Гударз гуфт он замон паҳлавон,
Ки «Эй гурди бономи¹ равшанравон.

Паёме зи ман сӯи Ковус бар,
Бигӯяш, ки моро чӣ омад ба сар.

Ба дашна чигаргоҳи пури далер
Даридам, ки Рустам мамонод дер!

Гарат ҳеч ёд аст кирдори ман,
Яке ранча кун дил ба тимори ман.

Аз он нӯшдору, ки дар ганчи туст,
Кучо хастагонро кунад тандуруст,

- 1265 Ба наздики ман бо яке чоми май
Сазад, гар фиристӣ ҳам акнун зи пай.

Магар, к-ӯ ба баҳти ту беҳтар шавад,
Чу ман пеши таҳти ту кеҳтар шавад.»

Биёмад сипаҳбад ба кирдори бод,
Ба Ковус яксар паёмаш бидод.

Бад-ӯ гуфт Ковус, к-«Аз пилтан
Киро бештар об наздики ман?»²

Нахоҳам, ки ўро бад ояд ба рӯй,
Ки ҳасташ басте назди ман обрӯй.

- 1270 Валекин агар доруи нӯш ман
Дихам, зинда монад яли пилтан,

Кунад паст Рустам ба неру туро,
Ҳалок оварад бегумон мар маро.

1. ИЛ — К-аз элар бирав зуд.

2. М — киро об бешаст аз анҷуман.

Агар як замон з-ӯ ба ман бад расад,
Насозем подоши ӯ¹ чуз ба бад.²

Шунидӣ, ки ӯ гуфт Ковус кист?
Гар ӯ шаҳрёр аст, пас Тус кист?³

Куҷо гунчад андар ҷаҳони фарох
Бад-он фарру бурзу бад-он ёлу шох?⁴

1275 Куҷо бошад ӯ пеши тахтам ба пой,
Куҷо ронад ӯ зери фарри ҳумой?

Ба дашном чанде маро баршумурд,
Ба пеши сипаҳ обрӯям бибурд.

Чу фарзанди ӯ зинда монад, маро
Яке⁵ хок бошад ба даст-андаро.

Суханҳои Сӯҳроб нашнидаӣ?
На марди бузурги ҷаҳондидаӣ?

К-«Аз эронӣ сар бибуррам ҳазор,
Кунам зинда Ковуси кайро ба дор.»

1280 Агар монад ӯ зинда андар ҷаҳон,
Бупечанд аз ӯ ҳам меҳону кеҳон.

Касе душмани хештан парварад,
Ба гетӣ-дарун номи бад густарад.»⁶

Чу бишнид Гударз, баргашт зуд,
Бари Рустам омад ба кирдори дуд.

1. Л — подошро

2. ТПЗ — Ҳамон низ Сӯҳроби баргаштабахт,
Ки савганд хӯрдӣ ба тоҷу ба тахт,
Бад-ин найзаат гуфт бечон кунам,
Сарат бар сари дор печон кунам.

3. Л — чист.

4. ТПЗ — Нахоҳам ба некӣ сӯи ӯ нигоҳ,
Агар тоҷбахш асту гар размхоҳ.

5. Л — Кунун.

6. И-б. 1276-1281 нест.

Бад-ӯ гуфт: -«Хӯи бади шаҳрёр
Дарахтест ханзал, ҳамеша бабор.

Ба тундӣ ба гетӣ варо ёр нест,
Ҳамон ранчи касро харидор нест.»¹

1285 Туро рафт бояд ба наздики ӯй,
Ки равшан кунӣ қони торики ӯй.

ЗОРИҲРОБ КАРДАНИ РУСТАМ БАРИ СҲҲРОБ

Бифармуд Рустам, ки то пешкор
Яке ҳома орад бараш пурнигор.²

Ҷавонро бар он ҳомаи³ зарингор
Бихобонду омад бари шаҳрёр.

Гави пилтан сар сӯи роҳ кард,
Кас омад паяш⁴ зуду огоҳ кард?

Ки Сӯҳроб шуд 3-ин ҷаҳони фарох,
Ҳаме аз ту тобут хоҳад, на коҳ.⁵

1290 Падар ҷусту барзад яке сардбод,⁶
Бинолиду миҷгон ба ҳам барниҳод.⁷

Пиёда шуд аз аспу Рустам ҷу бод
Ба ҳои кулаҳ хок бар сар ниҳод.

Бузургони лашкар ҳама ҳамчунон
Ғиревону ғирёну зорикунон.⁸

1. И-6. 1284 нест.

2. Л — Яке ҳона созад, бар он ҷӯйбор; И — Яке даҳма созад бар он ҷӯйбор.

3. Л — ҳонаи; И — даҳмаи.

4. Л — бараш; И — пасаш.

5. ТПЗ — Ҷу бишнид Рустам, ҳарошид рӯ,
Ҳаме зад ба сина, ҳаме канд мӯ.

6. Л — Дилаш ҳасту барзад яке боди сард.

7. Л — пур аз об кард.

8. И — 6. 1292 нест.

Ҳама гуфт зор: «Эй набарда¹ чавон,
Сарафрозу аз тухмаи паҳлавон.²

Набинад чу ту низ хуршеду моҳ
На чавшан, на хӯду на тахту кулоҳ.³

1295 Киро омад ин пеш, к-омад маро,
Ки фарзанд куштам ба пиронсаро?

Набери⁴ чаҳондор Соми савор,
Сӯи модар аз тухмаи номдор.

Чу ман нест дар гирди кайҳон яке
Ба мардӣ будам пеши ӯ кӯдаке.⁵

Буридан ду дастам сазовор ҳаст,
Ҷуз аз хоки тира мабодам нишаст.⁶

Чӣ гӯям, чу оғаҳ шавад модараш?
Чӣ гуна фиристам касеро бараш?

1300 Чӣ гӯям, чаро куштамаш бегуноҳ,
Чаро рӯз кардам бар ӯ-бар сиёҳ?

Кадомин падар ҳаргиз ин⁷ кор кард?
Сазоворам акнун ба гуфтори сард.

Ба гетӣ кӣ куштаст фарзандро,
Далеру чавону хирадмандро?!

1. ИЛ — набард.

2. Л-б. 1294 ин б. омада:

Чунин паст шуд зуд болои ту,
Ҳама бугзарад аз фалак рои ту.
Напарвард гетӣ чу ту як далер,
Лабат ношуда буд аз шир сер.

3. ИЛ — тахту на тоҷу на гоҳ.

4. Л — Набера.

5. ИЛ — б. 1297 нест.

6. ТПЗ — Ки фарзанд – Сӯҳроб додам ба бод,
Ки чун ӯ гави номдоре назод.
Зи Соми Наримону Гаршоспи гев
Ба мардӣ фузун буду гурдони нев.

7. Л — буд, к-ин; И — буд он бад, ки ин.

Падар-ш он гаронмоятар¹ паҳлавон,
Чӣ гӯяд бад-он духти поки ҷавон?

Бар ин² тухмаи Сом нафрин кунанд,
Маро ном бемехру³ бедин кунанд.

1305 Кӣ донист, к-ин кӯдаки арҷманд
Бад-ин сол гардад чу сарви баланд?!

Ба ҷанг оядаш рою созад сипоҳ,
Ба ман-бар кунад рӯзи равшан сиёҳ?»

Бифармуд, то дебаи хусравон
Кашиданд бар рӯи пури ҷавон.

Ҳама орзу гоҳу шаҳр омадаш,
Яке танг тобут баҳр омадаш.

Аз он дашт бурданд тобути ӯй,
Сӯи хаймаи хеш бинҳод рӯй.

1310 Ба пардасарой оташ андарзаданд,
Ҳама лашқараш хок бар сар заданд.

Ҳамон хаймаву дебаи ранг-ранг
Ҳама^{*4} тахти пурмоя заррин паланг⁵

Бар оташ ниҳоданд, бархост ғав,
Ҳама кард зорӣ ҷаҳондор ғав.

Ҷаҳон чун ту дигар набинад савор
Ба мардиву гурдӣ гаҳи корзор.⁶

Дареғ, он ҳама мардиву рои ту,
Дареғ, он руху бурзу болои ту.⁷

1. ИЛ — гаронмоя.

2. Л — На бар.

3. ЛМ — Ҳама номи ман низ.

4. М — ҳамон.

5. Л — ҳамон тахту пурмоя зини паланг. И — Ҳамон тахти пурмоя зини паланг.

6. Л — 6. 1313 нест.

7. И — 6. 1313, 1314 нест.

1315 Дарег, ин ғаму хасрати чонгусил,
Зи модар чудо в-аз падар доғдил!

Ҳаме рехт хуну ҳаме канд хок,
Ба тан чомаи хусравӣ карда чок.

Бигуфто: Накӯҳиш¹ кунад Золи Зар,
Ҳамон низ Рӯдобаи пурҳунар,

Ки Рустам ба кина^{*2} бар ӯ даст ёфт,
Ба дашна цигаргоҳи ӯ баршикофт.

Бад-ин кор пӯзиш чӣ пеш оварам?
Ки дилшон ба гуфтори хеш оварам?

1320 Чӣ гӯянд гурдону гарданкашон,
Чу з-ин сон шавад назди эшон нишон?

Аз ин чун бад-эшон расад огаҳӣ,
Ки баркандам аз боғ сарви саҳӣ.

Ҳама паҳлавонони Ковусшоҳ
Нишастанд бар хок бо ӯ ба роҳ.

Забони бузургон пур аз панд буд,
Таҳамтан бадард аз цигарбанд буд.

Чунин аст кирдори чархи баланд,
Ба дасте кулоҳу ба дигар каманд.³

1325 Чу шодон нишинад касе бо кулоҳ,
Ба⁴ ҳамми камандаш рабояд зи гоҳ.

Чаро меҳр бояд ҳаме бар ҷаҳон,
Чу бояд хиромид бо ҳамраҳон.⁵

1. Л — Никӯҳиш фаровон.

2. М — гуштин.

3. И — Ки гаҳ шодмон дораду гаҳ нажанд.

4. Ж-зи.

5. И-б. 1326 нест.

Чу андешае буд,¹ гардад дароз,
Ҳамае гашт бояд сӯи хок боз.

Агар чархро ҳаст аз ин огаҳӣ,
Ҳамоно, ки гаштаст мағзаш тигӣ.

Чунон дон, к-аз ин гардиш огоҳ нест,
Ба чуну² чаро сӯи ӯ роҳ нест.

1330 Бад-ин рафтан акнун набояд гирист.
Надонем, фарҷоми ин кор чист?

Зи Сӯҳроб чун шуд хабар назди шоҳ,
Биёмад ба наздики ӯ бо сипоҳ.³

Ба Рустам чунин гуфт Ковуси кай,
Ки «Аз кӯҳи Албурз то барги⁴ най

Ҳамае бурд хоҳад ба гардиш сипеҳр,⁵
Набояд фикандан бад-ин хок меҳр.

Яке зуд созад, яке дертар,
Саранҷом бар марг бошад гузар.

1335 Дилу ҷон бад-ин рафта хурсанд кун,
Ҳама⁶ гӯш сӯи хирадманд кун.

Агар осмон бар замин барзанӣ,
В-агар оташ андар ҷаҳон дарзанӣ,

1. Ж-Чу андешаи рӯз

ТПЗ — Яке доира омада чанбарӣ,
Фаровон дар ин доира доварӣ.
На ҳар подшоҳу на ҳар бандаро
Шиносад, на доно, на донандаро.
Ҷаҳон саргузашт аст аз ҳар касе,
Чунин гунагун бозӣ орад басте.

2. Ж-ки.

3. Ж-ҳамон.

4. Л — рӯз. 3 ИЛ — 1331 нест.

5. Л — обу.

6. Л — Ҳамае марг ёбад зи гардонсипеҳр.

Наёбӣ¹ ҳамон рафтаро боз чой,
Равонаш куҳан дон² ба дигар сарой.

Ман аз дур дидам бару ёли ӯй,
Чунон бурзу болову кӯполи ӯй.³

Замона барангехташ бо сипоҳ,
Ки эдар ба дасти ту гардад табоҳ.

1340 Чӣ созиву дармони ин кор чист?
Бар ин рафта то чанд хоҳи гирифт?»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки ӯ худ гузашт,
Нишастаст Ҳумон дар ин паҳндашт.

Зи Турон саронанду чанде зи Чин,
Аз эшон ба дил-дар мадор эч кин.

Завора сипахро гузорад ба роҳ
Ба нерӯи Яздону фармони шоҳ.

Бад-ӯ гуфт шоҳ, эй гави номчӯй,
Аз ин разм андӯҳат ояд⁴ ба рӯй.

1345 Гар эшон ба ман чанд бад кардаанд,
Ва гар дуд аз Эрон баровардаанд,⁵

Дили ман зи дарди ту шуд пур зи дард,
Нахоҳам аз эшон ба кин⁶ ёд кард.⁷

1. ИЛ-наёри.

2. И — шуд.

3. ТПЗ — Бигуфтам, ба туркон намонад ҳаме,
Зи тухми бузургон бимонад ҳаме.

4. Л — Туро з-ин нишон андӯх омад.

5. ТПЗ — Валекин чу рои ту бо чанг нест,
Маро низ бо чанг оҳанг нест.

6. Л — ҳаме.

7. ТПЗИЛ -Ҳаҷири диловар биёмад* зи роҳ
Чунин гуфт, к-аз пеш рафт он сипоҳ.

* ИЛ — чу омад.

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ БА ЗОБУЛИСТОН

В-аз он чойгаҳ шоҳ лашкар биронд,
Ба Эрон хиромид,¹ Рустам бимонд.

Бад-он то Завора биёяд зи роҳ,
Бар ӯ огаҳӣ оварад з-он сипоҳ.

Завора биёмад сапедадамон,
Сипаҳ ронд Рустам ҳам андар замон.²

1350 Пас он гаҳ сӯи Зобулистон кашид,
Чу огоҳӣ аз вай ба Дастон расид.

Ҳама Систон пеш боз омаданд,
Ба ранҷу ба дарду гудоз омаданд.

Сипаҳ пеши тобут меронданд,
Бузургон ба сар хок бифшонданд.

Бурида саманди сарафроз дум,
Дарида ҳама кӯсу рӯина хум.³

Чу тобутро дид Дасти Сом,
Фуруд омад аз аспи зарринлагом.

1355 Таҳамтан пиёда ҳама рафт пеш,
Дарида ҳама чома, дил карда реш.

Кушоданд гурдон саросар камар,
Ҳама пеши тобут бар хок сар,⁴

1. Л — хиромиду.

2. Л — Завора биёмад ҳам андар замон,
Сӯи ӯ шитобид Рустам дамон.

ТПЗЛ — Бурида думи бодпоён ҳазор,
Пур аз хок сар меҳтарон номдор.*

* Л — савор.

3. И-б. 1353 нест.

4. ТПЗИ — Ҳама рух кабуду ҳама чома чок,
Ба сар барфишонда бар ин сӯғ хок.

Кушоданд тобути ӯ¹ сар ба зер,
Дареғ ончунон номдори далер!²

Таҳамтан ба зорӣ ба пеши падар
Зи тобути зардӯз баркард сар.

Бад-ӯ гуфт бингар, ки Сомӣ савор
Бад-ин³ тангтобут хуфтаст зор.⁴

1360 Биборид Дастон зи ду дида хун,
Бинолид бо довари раҳнамун.

Таҳамтан ҳаме гуфт, к-«Эй номдор,
Ту рафтиву ман мондаам хору зор.»⁵

Ҳаме гуфт Зол ин-т кори шигифт,
Ки Сӯҳроб гурзи гарон баргирифт.

Нишонӣ шуд андар миёни меҳон,
Назояд чун ӯ модар андар ҷаҳон.

Ҳаме гуфту миҷгон пур аз об кард,
Забон пур зи гуфтори Сӯҳроб кард.

1365 Чу омад Таҳамтан ба айвони хеш,
Хурӯшиду тобут бинҳод пеш.

Чу Рӯдоба тобути Сӯҳроб дид,
Зи⁶ чашмаш равон ҷӯи⁷ хуноб дид.⁸

1. ИЛ — тобутро.

2. ИЛ — Дареғо, чун ӯ номдоре далер; И — Дареғо чунон номдори далер.

3. ЛМ — Дар ин.

4. Л — хор.

5. ИЛ — б. б. 1361 ин б. омада:

Пас аз марги ту хок болин кунам,

Ҳаме тарсам, ар дахма заррин кунам.

6. МЖ — ду.

7. Л — чу борони.

8. ТПЗИЛ -Бад-он танг тобут хуфта ҷавон,

Ба зорӣ бигуфт: 'Эй шаҳи паҳлавон.*

* ИЛ – ҷароғи ғавон.

Ҳама гуфт зор: Эй гави сарфароз,
Замоне зи сандуқ сар барфароз!

Ба зорӣ ҳама мӯя оғоз кард,
Ҳама баркашид аз чигар боди сард.

Ки, эй паҳлавонзодаи баччашер¹,
Назояд чу ту² зӯрманди далер.

1370 Ба модар нагӯӣ ҳама рози хеш,
Ки ғангоми шодӣ чӣ омад-т пеш?³

Ба рӯзи чавонӣ ба зиндон шудӣ,
Бар ин хонаи мустамандон шудӣ.

Нагӯӣ, чӣ омад-т пеш аз падар,
Чаро бардаридат бад-ин сон чигар?

Фиғонаш зи айвон ба кайвон расид,
Ҳама зор бигрист, ҳар к-он шунид.

Ба парда-дарун рафт бо сӯгу дард,
Дилаш пур зи дарду руҳаш пур зи гард.⁴

1375 Чу Рустам чунон дид, бигрист зор,
Биборид аз дида хун бар канор.

Ту гуфтӣ магар растахез омадаст,⁵
Ки дилро зи шодӣ гурез омадаст.⁶

Дигарбора тобути Сӯҳробӣ шер
Биёвард, пеши меҳони далер.

1. ИЛ — б. 1368 - б. 1368, 1369 нест. Ж – шергир.

2. Ж- чунин.

3. ИЛ — омада ба пеш.

4. ИЛ — ду рухсора зард.

5. ИЛ — омадаш.

6. ИЛ — омадаш.

Аз он тахта^{1*2} барканду бикшод сар,
Кафан з-ӯ чудо кард пеши падар.

Танаширо бад-он номдорон намуд,
Ту гуфтӣ, ки аз чарх бархост дуд.

1380 Ҳар он кас, ки буданд пиру ҷавон,
Зану мард гашта ҳама бетавон.^{3*4}

Ҳама рух кабуду ҳама ҷома чок,
Ҳама дил пур аз дарду сар пур зи хок.⁵

Ҳама кох тобут буд сар ба сар,
Ғунуда ба сандуқ-дар шери нар.

Ту гуфтӣ, ки Сом аст боёлу суфт,
Ғамин⁶ шуд зи чанг, андаромад, бихуфт.⁷

Бипӯшид бозаш⁸ ба дебои зард,
Сари тангтобутро сахт кард.

1385 Ҳама гуфт: Агар дахма заррин кунам,
Зи мушки сияҳ гардаш огин кунам,

Чу ман рафта бошам, намонад ба ҷой,
В-агарна маро худ чуз ин нест рой.⁹

Яке дахма кардаш чу сумми сутур,
Ҷаҳоне зи зорӣ ҳама гашт кӯр.

1. ИЛЖ — ӯ меҳ.

2. М — меҳ.

3. ЛЖ — гаштанд яксар навод; И — Бар ин мурда гаштанд яксар навод.

4. М — гаштанд яксар навод.

5. Л — Ба сар барфишонда бар ин сӯг хок.

6. ИЛ — Ғамӣ.

7. ТПЗИ - Чу диданд он мардумон рӯи ӯй,
Бикарданд ҳар кас касе хою хуй.

8. Л — рӯяш.

9. ТПЗ — Чӣ созам ман акнун сазовори ӯй,
Ки монад аз ӯ дар ҷаҳон рангу бӯй?

Тарошид тобуташи аз уди хом,
Бар ӯ барзада банди заррин ситом.¹

Ба гетӣ ҳама бар² шуд ин достон,
Ки чун кушт фарзандро паҳлавон?!

1390 Чаҳон сар ба сар пур зи тимор гашт,
Ҳар он кас, ки бишнид, ғамхор гашт.

Ба Рустам бар ин рӯз чанде гузашт,
Ба гирди дилаш шодмонӣ нагашт.

Ба охир шикебой овард пеш,
Ки чуз он намедид ҳинҷори хеш.

Чаҳонро басте ҳаст з-ин сон ба ёд,
Басте доғ бар ҷони ҳар кас ниҳод.

Киро дар чаҳон ҳаст хушу хирад,
Кучо ӯ фиреби замона хурад.

1395 Чу эронӣ з-ин хабар ёфтанд,
Бар он оташи ғам ҳаме тофтанд.

В-аз он рӯй Ҳумон ба Турон расид,
Бигуфт ӯ ба Афросиёб, он чи дид.

Аз ӯ монда буд шоҳи Турон шигифт,
В-аз он кор андоза андаргирифт.³

ОҒОҲӢ ЁФТАНИ МОДАР АЗ КУШТА ШУДАНИ СӢХРОБ

Гирев омад аз шаҳри Туронзамин,
Ки СӢхроб шуд кушта бар дашти кин.

Хабар з-ӯ ба шоҳи Самангон расид,
Ҳама чома бар хештан бардарид.⁴

1. ИЛ — лағом.

2. ЗЖ — пур.

3. ИЛ-андозаҳо бас.

4. Л — б. 1399 ин б. омада:

Ҳамон модари гурд-СӢхробро
Бидод оғаҳи з-он таку тобро.

1400 Ба модар хабар шуд, ки Сӯҳробӣ гурд
Ба теғи падар хаста гашту бимурд.¹

Бизад чангу бидрид пероханаш,
Дурахшон шуд он лаъли зебо танаш.

Баровард бонгу гиреву хурӯш,
Замон то замон з-ӯ ҳамерафт² хуш.³

Мар он зулфи чун⁴ тобдода каманд
Ба^{*5} ангушт печиду⁶ аз бун биканд.

Равон гашта аз рӯи ӯ чӯи хун,⁷
Замон то замон андаромад нагун.

1405 Ҳама хоки тира⁸ ба сар барфиканд,
Ба дандон зи бозуи худ гӯшт канд.⁹

Ба сар барфиканд оташу барфурӯхт,
Ҳама мӯи мушкин бар оташ¹⁰ бисӯхт.

Ҳаме гуфт, к -«Эй чони модар, кунун
Кучой сиришта ба хоку ба хун?

Ду чашмам ба раҳ буд, гуфтам, магар
Зи Сӯҳробу Рустам биёбам^{*11} хабар.

1. ТПЗ — Хурӯшиду чӯшиду чома дарид
Ба зорӣ бар он кӯдаки норасид.

2. ЛЖ — ӯ хамешуд зи.

3. И — б. б. 402 ин б. омада:
Фуру бурд нохун, ду дида биканд,
Ба боло баромад, бар оташ фиканд.

4. И — Ду зулфайни он.

5. М — Бар.

6. Л — Барошuft печид в-аз.

7. ИЛМ — Зи рух мечакдаш фуруд оби хун.

8. ИЛ — рахро.

9. ИЛЖ — Ба дандон ҳама* гӯшти бозӯ биканд.

* И — ҳаме;

10. ИЛЖ — чаъду мӯи сиёхаш.

11. М — Биёбам зи фарзанду Рустам.

Гумонам чунин буд, гуфтам кунун
Бигаштӣ ба гирди чахон-андарун.

- 1410 Падарро ҳаме чуству ёфтӣ,
Кунун б-омадан тез биштофтӣ.

Чӣ дониستم, эй пур, к-ояд хабар,
Ки Рустам ба ханчар даридат чигар.

Дареғаш наёмад аз он рӯи ту,
Аз он бурзу болову бозуи ту.

Аз¹ он гирдгоҳаш наёмад дареғ,
Ки бибрид Рустам ба бурранда теғ.²

Бипарварда будам танахро^{*3} ба ноз
Ба рахшандарӯзу⁴ шабони дароз.

- 1415 Кунун он ба хун-андарун ғарқа гашт,
Кафан бар тани поки ӯ хирқа гашт.

Кунун ман киро гирам андар канор?
Кӣ хоҳад будан^{5*6} мар маро ғамгусор?

Киро хонам акнун ба ҷои ту пеш?
Киро гӯям ин дарду тимори хеш?

Дареғо, тану ҷону чашму чароғ,
Ба хок-андарун монда аз коху боғ!

Падар चुстӣ, эй гурди^{*7} лашкарпаноҳ,
Ба ҷои падар гӯрат омад ба роҳ.⁸

1. ИЛМ — Ба хок -андарун;
ТПЗИЛ -Ғарибу асиру нажанду назор
Ба хок- андарун он тани номдор.*

* И — шуд сари номдор.

2. Л — Бар.

3. М — танатро.

4. Л — Ки бибрид Рустам мафочо ба теғ; И — б. 1413.

5. ИЛ — Кӣ бошад кунун.

6. М — бошад ҳаме.

7. МЖ — шери.

8. ИЛ — б. 1419 нест.

1420 Аз уммед навмед гаштӣ ту зор,
Бихуфтӣ ба хок-андарун зору хор.

Аз он пеш, к-ӯ дашнаро баркашид,
Чигаргоҳи симини ту бардарид,

Чаро он нишоне, ки модар-т дод,
Надодӣ бар ӯ- бар, накардиш¹ ёд?

Нишон дода буд аз падар модарат,
Зи баҳри чӣ н-омад ҳаме² боварат?

Кунун модарат монд бе ту асир,
Пур аз ранҷу тимору дарду захир.

1425 Чаро н-омадам бо ту андар сафар,
Ки гаштӣ ба гурдони гетӣ самар?^{*3}

Маро Рустам аз дур бишнохтӣ,
Туро бо ман, эй пур бинвохтӣ.

Бияндохтӣ теғ он сарфароз
Накардӣ чигаргоҳат, эй пур, боз.»

Ҳаме гуфту мехасту меканд мӯй,
Ҳаме зад кафи даст бар хуб рӯй.⁴

Зи бас, к-ӯ ҳаме шевану нола кард,
Ҳама халқро чашм пуржола кард.

1430 Бар ин гуна беҳуш бияфтод паст,
Ҳама халқро дил бар ӯ-бар бихаст.

1. ИЛ-бад-ӯву накардиш.

2. И — туро.

3. М — коми диласт моҳу (х)вар.

4. ТПЗИЛ -Ҳаме гуфт модар-т бечора гашт,
Ба ханҷар чигаргоҳи ту пора гашт.
Зи ҳар сӯ бар ӯ анҷуман гашт халқ,
К-аз он гирия дар хун ҳаме гашт гарк.*

* Л — танҳо б. дувум мавҷуд аст.

Бияфтод бар хок, чун мурда гашт,
Ту гуфтӣ, ҳаме хунаш афсурда гашт.

Ба хуш омаду боз нолиш гирифт,
Бар он пури кушта сиголиш гирифт.

Зи хуни чигар кард лаъл обро,
Биёвард он тоҷи¹ Сӯҳробро.

Ҳаме зор бигрифт бар тоҷу тахт,
Ҳаме гуфт, эй хусравонӣ дарахт.

1435 Биёвард он чармаи бодпой,
Ки дар рӯзи равшан бад-ӯ буд рой.²

Сари³ аспӣ ӯро ба бар даргирифт,
Бимонда чаҳоне бад-ӯ дар шигифт.⁴

Гаҳе бўса зад бар сараш, гаҳ ба рӯй
Зи хун зери суммаш ҳаме ронд чӯй.

Зи хуни мижа хокро кард лаъл,
Ҳаме рӯй молид бар сумму наъл.

Биёвард он чомаи шоҳвор,
Гирифташ чу фарзанд андар канор.

1440 Биёвард хафтону диръу камон,
Ҳамон найзаву теғу гурзи гарон.⁵

Биёвард зину лағому сипар,
Лағому сипарро ҳаме зад ба сар.

Камандаш биёвард ҳаштод ёз,
Ба пеши худ - андар фикандаш дароз.

1. И — Ба пеш оварид аспӣ.

2. И — б. 1434, 1435 нест.

3. И — Суми.

4. И — Бад-ӯ монд наззора андар шигифт.

5. ТПЗИ — Ба сар-бар ҳаме зад гарон гурзро,
Ҳаме ёд кард он бару бурзро.

Биёвард он чавшану хӯди ўй,
Ҳаме гуфт, к-эй шери пархошчӯй!

Ҳаме теги Сӯҳробро баркашид,
Фашу думми аспаш зи нима бурид.

1445 Ба дарвеш дод ин ҳама хоста,
Зару симу аспони ороста.

Дари кох барбасту тахташ биканд,
Зи боло дароварду пасташ*¹ фиканд.

Дари хонахоро сияҳ кард пок,
Зи коху равоқаш баровард хок.

Фурӯ хишт чое, ки буд чои базм,
Аз он² базмгаҳ рафта будаш ба разм.

Бипӯшид пас чомаи нилгун,
Ҳамон нилгун гарқ гашта ба хун.

1450 Ба рӯзу ба шаб мӯя карду гирист,
Пас аз марги Сӯҳроб соле бизист.

Саранҷом ҳам дар ғами ў бимурд,
Равонаш бишуд сӯи Сӯҳроби гурд³.

Чунин гуфт Бахроми некӯсухун,
Ки «Бо мурдагон ошноӣ макун.⁴

На эдар ҳаме монд хоҳӣ дароз,
Басечида бошу диранге масоз.⁵

Ба ту дод як рӯз навбат падар,
Сазад, гар туро навбат ояд ба сар.

1. М — хораш.

2. И — К-аз он.

3. Л — б. 1431-1451 нест.

4. И — б. 1452 нест.

5. ТПЗЛ — Чунин аст расми сарои кухун,
Сараш ҳеч пайдо набинӣ зи бун*.

* Л — Сараш нест пайдову пояш зи бун.

1455 Чунин асту розаш наёмад падида,
Наёбӣ, ба хира чӣ чӯй калид?

Дари бастаро кас надонад кушод,
Бад он*¹ ранҷ умри ту гардад ба бод.

Валекин, ки андар гузашт аз қазо,
Чунин буд қазо аз Худованди мо.

Дил андар сарои сипанҷӣ мабанд,
Сипанҷӣ набошад басте судманд.»

Аз ин достон рӯй бартофтам,
Ба кори Сиёвуш бипардохтам,²

1460 Яке достон аст пуроби чашм,
Дили нозук аз Рустам ояд ба хашм.

ДОСТОНИ СИЁВУШ ОҒОЗИ ДОСТОН

Кунун, эй сухангӯи бедормағз,
Яке достоне биёрой нағз.

Сухан чун баробар шавад бо хирад,
Равони сароянда ромиш барад.³

Касеро, ки андеша нох(в)аш бувад,
Бад-он нохушӣ рои ӯ каш бувад.

Ҳама хештанро чалипо кунад,
Ба пеши хирадманд расво кунад.

5 Валекин набинад кас оҳуи хеш,
Туро равшан ояд ҳама ҳӯи хеш.

1. М — Дар ин.

2. Л — 6. 1457 — 1459 нест.

3. Л-Забон низ оянда номаш барад; И – б. б. 2. ин б. омада:
Ҳам он гаҳ ки андешаи бад кунад,
Ба фарҷом бад бо тани х(в)ад кунад

Агар дод бояд, ки монад ба чой,
Биёрой, з-он пас ба доно намоӣ.

Чу донописанду писандида гашт,
Ба ҷӯи ту-дар об чун дида гашт.

Зи гуфтори деҳқон кунун дoston
Бипайвандам аз гуфтаи бoston.

Куҳангашта ин dostonҳо зи ман
Ҳаме нав шавад бар сари анҷуман.*¹

- 10 Агар зиндагонӣ бувад дерёз,
Бад-ин дайр хуррам бимонам дароз,

Яке мевадоре бимонад зи ман,²
Ки монад ҳаме бори ӯ бар чаман.

Аз он пас, ки бинмуд панҷоҳу ҳашт,
Ба сар - бар фаровон шигифтӣ гузашт.

Ҳаме оз камтар нагардад ба сол,
Ҳаме рӯз ҷӯям ба тақвиму фол.

Чӣ гуфт андар ин*³ мӯбади пешрав,
Ки ҳаргиз нагардад куҳангашта нав.

- 15 Ту чандон, ки бошӣ, суҳангӯй бош,
Хирадманд бошу накӯхӯй⁴ бош.

Чу рафтӣ, сару кор бо Эзад аст
Агар нек бошад-т кор, ар бад аст.

Нигар, то ҷӣ корӣ, ҳамон бидравӣ,
Суҳан ҳар чи гӯй, ҳамон бишнави.⁵

1. М-Кунун нав кунад рӯзгори куҳан.

2. Л-б. 9, 19 нест.

3. М-ҷӣ гуфтаст он.

4. ИЛ –ҷаҳонҷӯй.

5. И –б. 16, 17 нест.

Дуруштӣ зи кас нашнавад нармагӯй,
Сухан то тавонӣ, ба озарм гӯй.

Ба гуфтори деҳқон кунун боз гард,
Нигар, то чӣ гӯяд сароянда мард.

ДОСТОНИ МОДАРИ СИЁВУШ

- 20 Чунин гуфт мӯбад, ки як рӯз Тус
Бад-он гаҳ, ки хезад хурӯши хурӯс,

Худу Геву Гударзу чандин¹ савор
Бирафтанд шод аз дари шаҳрёр.

Бигаштанд гирди лаби чӯйбор
Гурозону тозон зи баҳри шикор.

Фаровон гирифтанду*² андохтанд,
Улуфа чиҳилрӯза-бар³ сохтанд.

- 25 Бад-он чойгаҳ турк наздик буд,
Заминаш зи хиргоҳ торик буд.

Яке беша пеш андаромад зи дур
Ба наздики марзи саворони Тур.

Ҳама ронд дар пеш бо Тус Гев
Пас - андар парастандае чанд неву.

Бад-он беша рафтанд ҳарду савор,⁴
Бигаштанд чанде зи баҳри шикор.

Ба беша яке хубрух⁵ ёфтанд,
Пур аз ханда лаб, ҳарду биштофтанд.

1. ИЛ- чанде.

2. Л-б. 23 нест;

И- Зи наҳчирашон дил пурандеша буд,
Ба наздики эшон яке беша буд.

3. Л-чиҳилрӯзаро.

4. ИЛ-бар гирди он марғзор.

5. И-хубрӯ.

- 30 Ба дидори ӯ дар замона набуд,
Зи хубӣ бар ӯ-бар баҳона набуд.
- Ба боло чу сарву ба дидор моҳ
Нашоист кардан бад-ӯ-дар нигоҳ¹
- Бад-ӯ гуфт Тус, «Эй фиребанда моҳ,
Туро сӯи беша кӣ бинмуд^{*2} роҳ?»
- Чунин дод посух, ки «моро падар
Бизад дӯшу бугзоштам буму бар.
- Шаби тира^{*3} маст омад аз базми⁴ сур
Ҳамон чун маро дид, чӯшон зи дур
- 35 Яке теғи⁵ захробгун баркашид,⁶
Ҳаме хост аз тан сарамро бурид».
- Бипурсид пас паҳлавон аз наҷод,
Бад-ӯ сарвбун як ба як кард ёд.
- Бад-ӯ гуфт: «Ман хеши Гарсевазам,⁷
Ба шоҳ Офаридун кашад парвазам».
- «Пиёда, бад-ӯ гуфт, чун омадӣ,
Ки бе бораву раҳнамун омадӣ?»
- Чунин^{*8} дод посух, ки «Асбам бимонд,
Зи сустӣ маро бар замин барнишонд.
- 40 Беандоза зарру гуҳар доштам,
Ба сар-бар яке тоҷи зар доштам.

1. ИЛ – б. 31 нест.

2. М – ин беша кай буд.

3. М – дер.

4. ИЛ – дашти.

5. И – ханҷари.

6. ТПЗ – Гурезон дар ин беша чустам паноҳ.
Расидастам ин лаҳза эдар зи роҳ.

7. ИЛ – Гарсевазам.

8. М – Бад-ӯ.

Бад-он рӯй боло зи ман*¹ бистаданд,
Ниёми яке тег бар ман заданд.

Бичастам ман аз бим аз пешашон
Бад-ин бешаам, хун зи дида фишон.²

Чу хушёр гардад падар бе гумон,
Саворон фиристад паси ман дамон.

Биёяд ҳаме тозиён модарам,
Нахоҳад, к-аз ин буму бар бугзарам».

- 45 Дили паҳлавонон бад-ӯ гарм гашт,
Сари Туси Нӯзар беозарм³ гашт.

Шаҳи Нӯзарӣ гуфт: «Ман ёфтам,
Азеро чунин тез биштофтам».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй сипахдор, шоҳ
На бо ман баробар будӣ бе сипоҳ».

Ҳамон Туси Нӯзар дар он бистаҳид:⁴
«Кучо пеш аспи ман ин ҷо расид».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Ин сухан худ мағӯй,
Ки ман тохтам пеш нахчирчӯй».

- 50 Зи баҳри парастандае каж⁵ мағӯй,
Нагардад чавонмард пархошчӯй».

Суҳаншон зи тундӣ ба ҷое расид,
Ки ин моҳро сар бибояд бурид.

Миёншон ҳаме⁶ доварӣ шуд дароз,
Миёнҷӣ биёмад яке сарфароз,

1. М-зи ман рӯзбонон ҳаме

2. ИЛ – б. 42 нест.

3. Л – пурозарм.

4. Л – Тус гуфт: ин нахоҳам шунид.

5. Л – газанди ҳаме худ; М – кажжӣ.

6. ИЛ – чунон.

Ки инро бари шоҳи Эрон баред,
Бар он, к-ӯ ниад, ҳарду фармон баред.

Нагаштанд ҳарду зи фармони ӯй,
Сӯи*¹ шоҳи Эрон ниҳоданд рӯй,

55 Чу Ковус рӯи канизак бидид,
Дилаш меҳру пайванди ӯ баргузид.²

Ба ҳар ду сипаҳбад чунин гуфт шоҳ,
Ки «Кӯтоҳ шуд бар шумо ранҷи роҳ.

Гавазн аст, агар оҳуи дилбар аст,
Шикоре чунин дархури меҳтар аст.

Бар ин достон бигзаронем рӯз,
Ки хуршед гиранд гурдон ба юз».

Бад-ӯ гуфт хусрав: «Нажоди ту чист,
Ки чехрат ба монанди чехри парист?»

60 Бигуфто, ки «Аз мом хотуниям,
Ба сӯи падар Офаридуниям.³

Ниёям сипаҳдор Гарсеваз аст,
Бад-он марз хиргоҳи ӯ парваз⁴ аст»

Бад-ӯ гуфт, к – «Ин рӯю мӯю наҷод
Ҳаме хостӣ дод ҳар се ба бод?

Ба мушкӯи заррин кунам шоядат
Сари мохрӯён кунам боядат».

Чунин дод посух, ки*⁵ «Дидам туро,
Зи гарданкашон баргузидам туро».

1. М – Бари.

2. ИЛМ – Бихандиду лабро ба дандон газид.

3. ИЛ – Зи сӯи падар - дар Фаридуниям.

4. ИЛ – марказ.

5. М – 3- Офаридуниям. М – чу.

65 Дах аспи гаронмоя бо тоҷу гоҳ
Ба ҳарду сипаҳбад фиристод шоҳ.¹

Бут андар шабистон фиристод шоҳ,
Бифармуд, то барнишинад ба гоҳ.

Ниҳоданд зер - андараш тахти оч,
Ба сар-бар зи зарру зи пирӯза тоҷ.²

Биёростандаш ба дебои зард,
Ба ёкуту пирӯзаву лочвард.

Дигар эзадӣ ҳар чи боист буд,
Яке сурх ёкут буд нобисуд.

ЗОДАНИ СИЁВУШ АЗ МОДАР

70 Басе барнаёмад бар ин рӯзгор,
Ки ранг андаромад ба хуррам баҳор.

Бар ӯ-бар ҳаме гашт гардонсипеҳр,
Чу нӯҳ маҳ баромад бар он хубчеҳр,³

Бигуфтанд бо шоҳ Ковуси кай,
Ки бар ҳӯрдӣ аз моҳи фархундапай.

Яке баччаи фарруҳ омад падид,
Кунун тахт бар абр бояд кашид.

Қудо гашт аз ӯ кӯдаке чун парӣ,
Ба чеҳра ба сони бути озарӣ.

75 Қаҳон гашт аз он хурд пургуфтугӯй,
К-аз он гуна нашнид кас рӯю мӯй.

Қаҳондор номаш Сиёвахш кард,
Бад-ӯ чархи гардандаро бахш кард.⁴

1. ИЛ –б. 65 нест.

2. ИЛ – б. 67 нест.

3. ТПЗИЛ – Чу нӯҳ моҳ бугзашт бар хубчеҳр,
Яке кӯдак омад чу тобанда меҳр.

4. ТПЗ – Бихондаш ситорашиноси бузург,
Ба худ барниҳодаш сипоси бузург.

Аз он, к-ӯ шумори сипехри баланд
Бидонист неку баду чуну чанд,

Ситора бад-он кӯдак ошуфта дид,
Ғамин¹ гашт, чун бахти ӯ хуфта дид,

Бидид аз баду нек озори ӯй,
Ба Яздон паноҳид дар кори ӯй.

- 80 Бигуфт ӯ зи кори писар шоҳро
Намудаш якояк бад-ӯ роҳро.²

Чунин то баромад бар ин рӯзгор,
Таҳамтан биёмад бари шаҳрёр.

Чунин гуфт, к-«Ин кӯдаки шерфаш
Маро парваронид бояд ба каш.

Чу дорандағони туро моя нест,
Мар ӯро ба гетӣ чу ман доя нест.

Басе меҳтар андеша кард андар он,
Наёмад ҳаме бар дилаш - бар гарон.

- 85 Ба Рустам супурдаш дилу дидаро,
Ҷаҳонҷӯй пури³ писандидаро.

Таҳамтан бибурдаш ба Зобулситон,
Нишастангаҳе сохт дар бўстон.^{*4}

Савориву⁵ тиру камону каманд,
Инону рикебу чиву чуну чанд,

Нишастангаҳу маҷлису майгусор,
Ҳамон бозу шохину юзу⁶ шикор,

1. 3 ИЛ –Ғамӣ.

2. ИЛ –б. 80 нест.

3. ИЛ –гурди.

4. М – бар гулситон.

5. Л –саворӣ ба.

6. И –кори.

Зи доду зи бедоду тахту кулоҳ,
Сухан гуфтану разму рондан сипоҳ.

- 90 Ҳунарҳо биёмӯхташ сар ба сар,
Басе ранҷ бардошт, к-омад¹ ба бар.

Сиёвуш чунон шуд, ки андар ҷаҳон
Ба монанди ӯ кас набуд аз меҳон.

Чу якчанд бигзашту ӯ шуд баланд,
Ба нахчир шер оварида ба банд.²

Чунин гуфт бо Рустами сарфароз,
Ки «Омад ба дидори шоҳам ниёз,

Басе ранҷ бурдиву дил сӯхтӣ,
Ҳунарҳои шоҳонам омӯхтӣ.

- 95 Падар бояд акнун, ки бинад зи ман
Ҳунарҳоро^{*3} омӯзиши пилтан».

Гави шердил кори ӯро бисохт,
Фиристодагонро ба ҳар сӯ битохт.

Аз аспу парастандаву симу зар,
Зи мӯҳру зи теғу⁴ кулоҳу камар,

Зи пӯшидани, ҳам зи огандани⁵
Зи ҳар сӯ биёвард овардани.

Аз ин ҳар чи дар ганҷи Рустам набуд,
Зи^{*6} гетӣ фиристоду овард зуд.

- 100 Гусӣ кард аз он гуна ӯро ба роҳ,
Ки шуд бар Сиёвуш назора сипоҳ.

1. Л –бардошту омад.

2. ИЛМ –Сӯи гардани шер шуд бо каманд.

3. М –ҳунарҳои.

4. Л –ҳӯду зи тахту.

5. И –густардани.

6. М –Ба.

Ҳама рафт бо ӯ Таҳамтан ба ҳам,
Бад-он то сипаҳбад набошад диҷам.

Ҷаҳоне ба оин биёростанд,
Ҷу хушнудии паҳлавон¹ хостанд.

Ҳама зарру анбар биёмехтанд,²
Зи шодӣ³ ба сар-бар ҳама рехтанд.

Ҷаҳон шуд пур аз шодиву хоста,
Дару боми⁴ ҳар барзан⁵ ораста.

- 105 Ба зери паи тозиаспон дирам,
Ба Эрон надиданд як тан диҷам.⁶

Ҳама ёли асп аз карон то карон
Барандуда мушку маи⁷ заъфарон.

БОЗ ОМАДАНИ СИЁВУШ ЗИ ЗОБУЛИСТОН

Ҷу омад ба Ковусшоҳ огаҳӣ,
Ки омад Сиёвахш⁸ бо фарраҳӣ,

Бифармуд, то бо сипаҳ Геву Тус
Бирафтанд бо шодию бўку⁹ кӯс.

Ҳама номдорон шуданд анҷуман,
Ба як даст Тусу дигар пилтан.

- 110 Хиромон бари шаҳрёр омаданд,
Ки бо навдарахте ба бор омаданд.

Ҷу омад бари кохи Ковусшоҳ,
Хурӯш омаду баркушоданд роҳ.

1. ИЛ –номвар.

2. И –Ҳама зар ба анбар баромехтанд.

3. Л –В-аз он пас; ИМ –гунбад.

4. ИЛ –бому.

5. Л –равзан.

6. И –б. 105 нест.

7. Л –Бисуданд мушку маю; И – Пароганда мушку маю.

8. Л –Сиёвуш.

9. ИЛ –пилу.

Парастор бо мичмару¹ бӯи х(в)аш
Назора бар ӯ даст карда ба каш.

Ба ҳар кунҷ-бар сесад истода буд,
Миёни² ҳама сарви³ озода буд.

Басе зарру гавҳар барафшонданд,
Саросар бар ӯ^{*4} офарин хонданд.

- 115 Чу Ковусро дид бар тахти оч,
Зи ёкути рахшанда бар сар-ш тоҷ,

Нахуст офарин карду бурдаш намоз,
Замоне ҳаме гуфт бо хок роз.

В-аз он пас биёмад бари шаҳрёр,
Сипаҳбад гирифташ сар андар канор.

Зи Рустам бипурсиду бинвохташ,
Бар он тахти пирӯза^{*5} биншохташ.

Чунон аз шигифтӣ бар ӯ-бар бимонд,
Басе офаринҳо бар ӯ-бар бихонд.

- 120 Бар он бурзу болову он фарри ӯй
Басе буданӣ диду бас гуфтугӯй.

Бад-он андаке солу чандин хирад,
Ки гуфтӣ равонаш хирад парварад.

Басе офарин аз чаҳонофарин
Бихонду бимолид рух бар замин.

Ҳаме гуфт, к-«Эй кирдгори сипеҳр,
Худованди ҳушу худованди меҳр,⁶

1. И –мӯбаду.

2. Л –Миёнаш.

3. ИМ –Миён-дар Сиёвахши.

4. М –Ҳаме.

5. М –фирӯза.

6. Л –б. 121 -123 нест.

Ҳама некуиҳои*¹ гетӣ зи туст,
Ниёиш зи фарзанд гирам нахуст».

- 125 Бузаргони Эрон ҳама бо нисор
Бирафтанд шодон бари шаҳрёр.

Зи фарри Сиёвуш дурӯ монданд,
Бар ӯ-бар басе² офарин хонданд.

Бифармуд, то пешаш озодагон³
Бибастанд гурдони лашкар миён.

Ба боғу ба коху ба айвони⁴ ӯй
Чаҳоне зи⁵ шодӣ ниҳоданд рӯй.

Ба ҳар чой чашне биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

- 130 Яке сур фармуд, к-андар чаҳон
Касе пеш аз он худ накард аз меҳон.

Яке ҳафта буданд аз он гуна шод,⁶
Ба ҳаштум дари ганҷо баркушод.

Зи ҳар чиз ганҷе бифармуд шоҳ
Зи мӯҳру⁷ зи теғу зи тахту кулоҳ.

Зи аспони тозӣ ба зини хаданг,⁸
Зи баргуставонҳову⁹ ҳафтони чанг

Зи динору аз бадраҳои дирам,
Зи дебову аз гавҳарон¹⁰ бешу кам.

1. М –некуиҳо ба.

2. ИЛ –Ба додор-бар.

3. ИЛ –эронӣён.

4. ИЛ –майдони.

5. ИЛМ –ба.

6. ИЛМ – Ба як ҳафта з-ин гуна буданд шод.

7. Л –хӯду.

8. ИЛ –паланг.

9. ИЛ -баргуставону зи.

10. Л –аз гавҳару.

- 135 Чуз афсар, ки ҳангоми афсар набуд,
Бад - он кӯдакӣ тоҷ дарх(в)ар набуд.

Сиёвахшро¹ доду кардаш навид,
Зи хубӣ бидодаш фаровон умед.

Чунин ҳафт солаш ҳаме озмуд,
Ба ҳар кор чуз покзода набуд.

Ба ҳаштум бифармуд, то тоҷи зар,
Ҳамон тавқӣ заррину² зарринкамар.

Набиштанд маншур бар парниён
Ба расми бузургону фарри каён.³

- 140 Замини куҳистон варо дод шоҳ,
Ки буд ӯ сазои бузургиву гоҳ.⁴

Чунин хондандаш ҳаме пештар,
Ки хонӣ кунун⁵ Мовароуннаҳар.

ВАФОТ ЁФТАНИ МОДАРИ СИЁВУШ

Ба фармони шаҳ чун басечид кор,
Бирафт аз ҷаҳон модари шаҳрёр.

Сиёвуш зи гоҳ андаромад чу дев,
Баровард бар ҷархи гардон ғирев.

Ба тан ҷомаи хусравӣ кард чок,
Ба сар-бар пароканд торик хок.

- 145 Ҳаме буд бо сӯғи модар диҷам,
Ҳаме кард бо ҷони ширин ситам.

Басе навҳа кардаш ба рӯзу ба шаб,
Басе рӯз накшод бар ханда лаб.

1. Л –Сиёвушро.

2. И –гавҳарафшону.

3. И –Ҳама подшоҳӣ ба расми каён.

4. ИЛ – Сазовори тахту кулоҳ.

5. И –гуаш.

Хаме буд як моҳ бо дарду доғ,
Намечуст як дам зи андуҳ фароғ.¹

Аз он чун бузургон хабар ёфтанд,
Ба пеши Сиёвахш биштофтанд.

Чу Тусу Фарибурзу Гударзу Гев,
Чи шахзода, чи паҳлавонони нев.

- 150 Сиёвуш чу рухсори эшон бидид,
Зи дил боз оҳи дигар баркашид.

Зи нав гиряи дигар оғоз кард,
Дари андуҳони дилаш боз кард.

Чу Гударз он сӯги шахзода дид,
Дижам шуд, чу он сарви озода дид,

Бихарчиду гуфташ, ки «Эй шоҳзод,
Шунав панду аз нав макун сӯғ ёд,

Хар он кас, ки зод ӯ зи модар, бимурд,
Зи дасти аҷал ҳеч кас ҷон набурд.

- 155 Кунун гарчи модар-т шуд ёдгор,
Ба минӯст ҷои вай, андуҳ мадор».

Ба сад лобаву панду афсуну рой
Дил овард шахзодаро боз ҷой.

ОШИҚ ШУДАНИ СУДОБА БАР СИЁВУШ

Баромад бар ин низ як рӯзгор,
Бад-ӯ шодмон шуд дили шаҳрёр.²

Яке рӯз Ковуси кай бо писар
Нишаста, ки Судоба омад зи дар.³

1. ИЛ –6. 142 – 147 нест.

2. Л –Яке рӯз Судобаи пурнигор; И –Судобаи зарнигор.

3. ИЛ –6. 158 нест.

Чу Судоба¹ рӯи Сиёвуш бидид,
Пурандеша гашту дилаш бардамид.

- 160 Чунон шуд, ки гуфтӣ тарози нах аст,
Ва ё^{*2} пеши оташ ниҳода ях аст.

Касеро фиристод наздики ӯй,
Ки пинҳон Сиёвахшро рав,³ бигӯй,

Ки «Андар шабистони шоҳи ҷаҳон
Набошад шигифт, ар шавӣ ногаҳон».⁴

Фиристода рафту бидодаш паём,^{*5}
Барошuft аз он кор он неқном.^{6*7}

Бад-ӯ гуфт: «Марди шабистон наям,
Маҷӯям, ки бо банду дастон наям».

- 165 Дигар рӯз шабгир Судоба рафт,
Бари шоҳи Эрон хиромид тафт.

Бад-ӯ гуфт, к - «Эй шаҳрёрӣ сипоҳ,
Ки чун ту надидаст хуршеду моҳ,

На андар замин кас чу фарзанди ту,
Ҷаҳон шод бодо ба пайванди ту!

Фиристаш ба сӯи шабистони хеш,
Бари хоҳарону фағистони хеш.

Бигӯяш, ки андар шабистон бирав
Бари хоҳарон ҳар^{*8} замон нав ба нав.

- 170 Ҷама рӯйпӯшидагонро ба меҳр
Пур аз хун дил асту пур аз об чеҳр.

1. ИЛ –Ба ногоҳ.

2. М –гар.

3. Л –Сиёвушро ин; И –ин.

4. И –меҳмон.

5. М –паёмаш бидод.

6. ИЛ –б. 163 нест.

7. М –неқзод.

8. М –хоҳаронат.

Намозаш барему нисор оварем,
Дарахти парастииш ба бор оварем».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Ин сухан дарх(в)ар аст,
Бар ӯ мар¹ туро меҳри сад модар аст».

Сипаҳбад Сиёвахшро хонду гуфт,
Ки «Хуни² рагу меҳр натвон нухуфт.

Туро показдон чунон офарид,
Ки меҳр оварад бар ту ҳар, к-ат бидид.

- 175 Туро дод Яздон ба покӣ нажод,
Касе пок чун ту зи модар назод.³

Бавижа, ки пайвастаи хун бувад,
Чу аз дур бинад туро, чун бувад.

Паси пардаи ман туро хоҳар аст,
Чу Судоба худ меҳрбон модар аст,

Паси парда пӯшидагонро бибин,
Замоне бимон, то кунанд офарин.

Сиёвуш чу бишнид гуфтори шоҳ,
Ҳама кард хира бад-ӯ бар нигоҳ.⁴

- 180 Замоне ҳама бо дил андеша кард,
Бикӯшид, то дил бишӯяд зи гард.

Гумоне чунон бурд, к-ӯро падар
Пижӯҳад ҳама, то чӣ⁵ дорад ба сар,

Ки бисёрдон буду чиразабон
Ҳушивору бинодиду бадгумон.

1. Л –бар.

2. ИЛ –хуну.

3. ИЛ –б. 175 нест.

4. Л –бар хира дар вай нигоҳ.

5. Л –точ.

Бупечиду бо хештан роз кард,
Аз анҷом оҳанги оғоз кард,*¹

Ки гар ман шавам дар шабистони ӯй,
Зи Судоба ёбам бaсе гуфтугӯй.

- 185 Чуни́н дод посух Сиёвуш, ки «Шоҳ
Маро дод фармону тахту кулоҳ.

Аз он ҷойгаҳ, к-офтоби баланд
Барояд, кунад хокро арҷманд,

Чу ту шоҳ нанҳода бар сар кулоҳ,
Ба хубиву дониш, ба оину роҳ.

Маро роҳ бинмо сӯи бихрадон,
Бузургону корозмуда радон.

Дигар найзаву гурзу тиру камон,
Ба печидан андар сафи бадгумон.

- 190 Дигар тахти шоҳию оини² бор,
Дигар базми руду маю майгусор.

Чӣ омӯзам андар шабистони моҳ?
Ба дониш занон кай намоянд роҳ?

Гар³ эдун, ки фармони шоҳ ин бувад,
Аз он пас маро рафтан*⁴ оин бувад».

Бад-ӯ гуфт шоҳ: Эй писар, шод бош,
Ҳамеша хирадро ту бунёд бош.

Сухан кам шунидам бад-ин некувӣ,
Физояд ҳама мағз, к-ин бишнавь.

1. М – Ҳама гуфт бо хештан ин бад аст,
Зи Судоба ин гуфтугӯ омадаст.
2. Л – оину.
3. ИЛ – В-ар.
4. М – Маро пеши ӯ рафтан.

- 195 Мадор эч андешаи бад ба дил,
Ҳама шодӣ орою ғам баргусил.
- Бубин ту ҳама¹ кӯдаконро яке,
Магар шодмона шаванд андаке».
- Сиёвуш чунин гуфт, к-«Аз бомдод
Биёям, кунам ҳар чӣ шаҳ кард ёд.
- Ман инак ба пеши ту истодаам,
Дилу ҷон ба фармони ту додаам.
- Бар он сон равам, к-ам ту фармони диҳӣ,
Ту шоҳи ҷаҳондорию ман раҳӣ».²

ОМАДАНИ СИЁВУШ БА НАЗДИ СУДОБА

- 200 Яке мард буд, номи ӯ Хирбад,
Зидуда дилу мағзу ҷонаш зи бад,
- Ки бутхонаро ҳеч нагзоштӣ,
Калиди дари парда ӯ доштӣ.
- Сипаҳдори Эрон ба фарзона гуфт,
Ки «Чун баркашад ҳур теғ аз нухуфт,
- Ту пеши Сиёвуш ҳама рав ба ҳуш,
Нигар, то чи фармояд, онро бикӯш.
- Ба Судоба фармой, то пеши ӯй
Нисор оварад гавҳару мушкбӯй.
- 205 Парастандагон низ бо хоҳарон
Забарҷад фишонанд бо заъфарон».
- Чу хуршед барзад сар аз кӯҳсор,
Сиёвуш биёмад бари шаҳрёр.
- Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз,
Сухан гуфт бо ӯ сипаҳбад ба роз.

1. И –Ба парда бубин.

2. ИЛ –6. 198, 199 нест.

Чу пардахта шуд, Ҳирбадро бихонд,
Суҳанҳои шоиста¹ чанде биронд.

Сиёвахшро² гуфт: «Бо ӯ бирав
Биёрой дилро³ ба дидори нав».

- 210 Бирафтанд як ҷой ҳарду ба ҳам,
Равон шодмону тӣҳӣ дил зи ғам.

Чу бардошт парда зи дар Ҳирбад
Сиёвуш ҳаме буд тарсон зи бад.

Шабистон ҳама пеш боз омаданд,
Ба дидори ӯ^{*4} базмсоз омаданд.

Ҳама хона буд аз карон то карон
Пур аз мушку динору пурзаъфарон.

Дирам зери пояш ҳаме рехтанд,
Чу бо зарру гавҳар^{*5} баромехтанд.

- 215 Замин буд дар зери дебои Чин,
Пур аз дурри хушшоб рӯи замин.

Маю бўю овози ромишгарон
Ҳама бар сарон афсар аз гавҳарон.

Шабистон бихиште буд ороста,
Пур аз хубрӯёни пурхоста.

Сиёвуш чу андар шабистон^{*6} расид,
Яке тахти заррини рахшанда дид.

Бар ӯ-бар зи пирӯза карда нигор,
Ба дебо биёраста шохвор.

1. ИЛ –боиста.

2. Л –Сиёвушро.

3. Л –дилҳо.

4. М –Пур аз шодию.

5. М –Ақику забарҷад.

6. М –наздики айвон.

- 220 Бад-он тахт Судобаи¹ мохрӯй,
Ба сони биҳиште пур аз рангу бўй.
- Нишаста чу тобон Сухайли Яман,
Сари чаъди зулфаш шикан бар шикан.
- Яке тоҷ бар сар ниҳода баланд,
Фурӯ ҳишта то пой мушкин каманд,
- Парастор наълайни заррин ба даст,
Ба пой истода, сар афканда паст.
- Сиёвуш чу аз пеши парда бирафт.
Фуруд омад аз тахт Судоба² тафт.
- 225 Биёмад хиромону бурдаш намоз,
Ба бар-дар гирифташ замоне дароз.
- Ҳама чашму рӯяш бибусид дер,
Наёмад зи дидори он шоҳ³ сер.
- Ҳама гуфт сад раҳ зи Яздон сипос,
Ниёиш кунам рӯзу шаб ҳар⁴ се пос,
- Ки касро ба сони ту фарзанд нест,
Ҳамон шоҳро низ пайванд нест».
- Сиёвуш бидонист, к-он меҳр чист,
Чунон дӯстӣ н-аз раҳи эзадист.
- 230 Ба наздики хоҳар хиромид зуд,
Ки он ҷойгаҳ кор носоз буд.
- Бар ӯ хоҳарон офарин хонданд,
Ба курсии заррин-ш биншонданд.
- Чу бо хоҳарон буд замоне дароз,
Хиромиду омад бари⁵ тахт боз.

1. И –Судоваи.
2. И –Судова.
3. И –ёр.
4. И –дар шаб.
5. Л –сӯи.

Шабистон ҳама пур шуд аз гуфтугӯй,
Ки инат¹ сару тоҷи фарҳангҷӯй.²

Ту гуфтӣ ба мардум намонад ҳама
Равонаш хирад барфишонад ҳама.

- 235 Сиёвуш ба пеши падар шуд, бигуфт,
Ки «Дидем пардасарою нухуфт.

Ҳама некӯй дар ҷаҳон баҳри туст,
Зи Яздон баҳона набояд-т ҷуст.

Зи Ҷамму Фаридуну Ҳушангшоҳ
Фузунӣ ба шамшеру ганҷу сипоҳ.

Зи гуфтори ӯ шод шуд шаҳрёр,
Биёрост айвон ҷу хуррам^{*3} баҳор.

Маю барбату соз барсохтанд,
Дил аз буданиҳо бипардохтанд.

- 240 Ҷу шаб гашт пайдову шуд рӯз тор,
Шуд андар шабистон каи номдор.

Пиҷӯҳида Судобаро шоҳ гуфт,
Ки «Ин розат аз ман набояд нухуфт.

Зи фарҳангу рои Сиёвуш бигӯй,
Зи болову дидору гуфтори ӯй.

Писанди ту омад? Хирадманд ҳаст?
Аз овоз беҳ, гар зи дидан беҳ аст?»

Бад-ӯ гуфт Судоба: «Ҳамтои шоҳ
Надиданд бар гоҳ шоҳу сипоҳ.⁴

- 245 Ҷу фарзанди ту кист андар ҷаҳон,
Ҷаро гуфт бояд суҳан дар ниҳон?»

1. Л –омад.

2. И –тоҷу фарҳангу рӯй.

3. М –боғи.

4. Л –хуршеду моҳ.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Ар ба мардӣ расад,
Набояд, ки бинад варо чашми бад».

Бад-ӯ гуфт Судоба:¹ «Гар гуфти ман
Пазирад шавад рои ӯ² чуфти ман,

Ки аз тухми хешаш яке зан диҳам,
На аз номдорони барзан диҳам,

Ки фарзанд орад³ варо дар ҷаҳон
Ба дидори ӯ дар миёни меҳон.⁴

- 250 Маро духтаронанд монанди ту,
Зи тухми туву покпайванди ту.

Ҳам аз тухми Кайорашу Кайпашин
Биҳоҳад ба шодӣ, кунад офарин».

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин худ ба коми ман аст,
Бузургӣ ба фарҷому номи ман аст».

Сиёвуш ба шабгир шуд назди шоҳ,
Ҳаме офарин хонд бар тоҷу гоҳ.

Падар бо писар роз гуфтан гирифт
Зи бегона мардум нухуфтан гирифт.

- 255 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз кирдгори ҷаҳон⁵
Яке орзу дорам андар ниҳон,

Ки монад зи ту номи ту ёдгор,
Зи пушти ту⁶ ояд яке шаҳрёр.

Чунон, к-аз ту ман гаштаам тозарӯй,
Ту дил баркушой ба дидори ӯй.

1. И –Судова.

2. Л –ройро.

3. Л – дорад.

4. Л – Яке орзу дорам андар ниҳон.

5. Л –б. 250-255 нест.

6. Л –вай.

Чунин ёфтаи ахтаратро нишон
Зи гуфти ситорашумар мӯбадон,

Ки аз пушти ту шаҳрёре бувад,
Ки андар ҷаҳон ёдгоре бувад.

- 260 Кунун аз бузургон зане баргузин,
Нигаҳ кун паси пардаи Кайпашин,

Ба хони Каёраш дигар¹ низ ҳаст,
Зи ҳар сӯ биёрою бикшой даст»

Бад-ӯ гуфт: «Ман шоҳро бандаам,
Ба фармону рояш сар афкандаам.

Ҳар он кас, ки ӯ баргузинад, равост,
Ҷаҳондор бар бандагон подшост.

Мабодо,² ки Судоба³ ин бишнавад,
Дигаргуна гӯяд, бад-ин награвад.

- 265 Ба Судоба з-ин гуна гуфтор нест,
Маро дар шабистони ӯ кор нест.»

Зи гуфти Сиёвуш бихандид шоҳ,
Набуд оғаҳ аз об дар зери коҳ.

«Гузини ту бояд, - бад-ӯ гуфт зан
Аз ӯ ҳеч м-андеш дар анҷуман.

Зи⁴ гуфтори ӯ меҳрубонӣ бувад,
Ба ҷони ту-бар посбонӣ бувад».

Сиёвуш зи гуфтори ӯ шод шуд,
Ниҳонаш зи андеша озод шуд.

- 270 Ба шоҳи ҷаҳон-бар ситоиш гирифт,
Навон пеши тахташ ниёиш гирифт.

1. ИЛ –ҳамон.

2. ИЛМ –Набояд.

3. И –Судова.

4. ИЛМ –ки.

Нихонӣ зи Судобаи чорагар
Ҳама буд печону хастаҷигар.

Бидонист, к-он низ гуфтори ӯст,
Ҳама з-ӯ бидаррид бар тан-ш пӯст.

ОМАДАНИ СИЁВУШ БОРИ ДУВУМ БА ШАБИСТОН

Бар ин достон низ шаб даргузашт¹
Сипехр аз бари хоки² тира бигашт.

Нишаст аз бари тахт Судоба³ шод,
Зи ёкути сурх⁴ афсаре барниҳод.

275 Ҳама духтаронро бари хеш хонд,
Биёрист,⁵ бар тахти заррин нишонд.

Ба пешаш бутони навоин ба пой,
Ту гуфтӣ биҳишт аст коху сарой.

Чунин гуфт бо Ҳирбад мохрӯй,
К- Аз эдар бирав, бо Сиёвуш бигӯй,

Ки бояд, ки ранча кунӣ пой хеш,
Намоӣ маро сарви⁶ болои хеш.

Биёмад дамон Ҳирбад назди шох,
Бад-ӯ дод пайгоми он некхоҳ.

280 Чу бишнид пайгом, хира бимонд,
Ҷаҳнофаринро фаровон бихонд.

Басе чора чусту надид андар он,
Ҳама буд печону ларзон бар он.⁷

1. И –баргузашт.

2. Л –гӯй.

3. И –Судова.

4. ИЛ –ёкуту зар.

5. ИЛ –Биёросту.

6. Л –чехру; И –рӯю.

7. ИЛ –6. 279 -281 нест.

Хиромон биёмад Сиёвуш бараш,
Бидид он нишасту сару афсараш.

Фуруд омад аз тахту шуд пеши ўй,
Ба гавҳар биёраста рӯю мӯй.

Сиёвуш абар тахти заррин нишаст,
Зи*¹ пешаш ба каш карда Судоба¹ даст.

- 285 Бутонро ба шоҳи навоин намуд,
Ки буданд чун гавҳари нобисуд.

Бад-ӯ гуфт: «Бингар бад- ин тахтгоҳ²
Парастанда чандин³ ба зарринкулоҳ.

Ҳама норасида бутони Тароз
Ки бисришташон Эзад аз шарму ноз.

Касе к-ат хуш ояд саропои ўй,⁴
Ниғаҳ кун ба дидору болои ўй.»

Сиёвуш чу чашм андаке баргумошт.
Аз эшон яке чашм 3-ӯ барнадошт.

- 290 Ҳама ин бад-он, он бад-ин гуфт моҳ
Наёрад бад-ин шоҳ кардан нигоҳ.

Бирафтанд ҳар як сӯи тахти хеш,
Якояк шуморанда бар⁵ бахти хеш.

Чу эшон бирафтанд, Судоба гуфт,
Ки «Чандин чӣ дорӣ сухан дар нухуфт?

Нагӯй маро, то муроди⁶ ту чист,
Ки бар чехри ту фарри чехри парист.

1. И –Судова.

2. Л –тахту гоҳ.

3. И –чанде.

4. ИЛ –аз эшон, бигӯй.

5. Л –Ба мижгон шуморандаи.

6. ИЛ –нажоди.

Хар он кас, ки аз дур бинад туро,
Шавад беҳушу баргузинад туро.

- 295 Аз ин хубруён ба чашми хирад
Ниғаҳ кун, ки бо ту кӣ андарх(в)арад».

Сиёвуш фуру монду посух надод,
Чунин омадаш бар дили пок ёд,

Ки ман бар дили*¹ пок шеван кунам,
Беҳ ояд, ки*² аз душманон зан кунам.

Шунидастам аз номвар меҳтарон
Ҳама дostonҳои Ҳомоварон.

Ки ӯ³ пеш бо шоҳи Эрон чӣ кард,
Зи гурдони Эрон баровард гард.

- 300 Пур аз банд Судоба,⁴ к-ӯ духти ӯст,
Наҳоҳад мар ин*⁵ дударо мағзу пӯст.

Ба посух Сиёвахш накшод лаб,
Паричеҳра бардошт аз рӯ қасаб.⁶

Бад-ӯ гуфт: «Хуршед бо моҳи нав,
Гар эдун, ки бинад бари гоҳи нав,

Набошад шигифт, ар шавад моҳ хор,
Ту хуршед дорӣ худ андар канор.

Касе к-ӯ чу ман дид бар тахти оч,
Зи ёкуту пирӯза бар сар-ш тоҷ,

- 305 Набошад шигифт, ар ба ман нангарад,⁷
Касеро ба хубӣ ба кас нашмарад.

1. М –тани.

2. М –Агар хира.

3. ИЛМ –аз.

4. И –Судова.

5. М –ҳаме.

6. Л – Сиёвуш ба посух чу бикшод лаб,
Паричеҳраро омад аз вай ачаб.

7. ИЛ –бингарад.

Гар эдун, ки бо ман¹ ту паймон кунӣ,
Напечиву андеша осон кунӣ,

Яке духтари норасида ба чой
Кунам чун парастор*² пешат ба пой.

Ба савганд паймон кун акнун яке,
Зи гуфтори ман сар напеч андаке.

Чу берун шавад з-ин чаҳон шаҳрёр,
Ту хоҳӣ будан з-ӯ маро ёдгор.

310 Намонӣ, ки ояд ба мо-бар³ газанд,
Бидорӣ маро ҳамчу чон⁴ арҷманд.

Ман инак ба пеши ту истодаам,
Тану чони ширин*⁵ туро додаам.

Зи ман ҳар чӣ хоҳӣ, ҳама коми ту
Барорам, напечам сар аз доми ту.»

Сараш танг бигрифт, як бўса дод,
Ҳамоно, ки аз шарм н-овард ёд.

Рухони Сиёвуш чи гул шуд зи шарм,
Биёрост мижгон ба⁶ хуноби гарм.

315 Чунин гуфт бо дил, ки аз кори дев
Маро дур дород кайвонхидев.⁷

На ман бо падар бевафой кунам,
На бо Аҳриман ошноӣ кунам.

Агар сард гӯям бар ин шӯхчаши,
Бичӯшад дилаш, гарм гардад зи хашм,

1. ИЛМ –Агар бо ман акнун.

2. М –парастанда.

3. Л –бар ман бар ояд.

4. Л –ӯ.

5. М –равшан.

6. И –зи.

7. ИЛ –геҳонхидев.

Яке чодуї созад андар ниҳон,
Бад-ӯ бигравад шаҳрӯри ҷаҳон.

Ҳамон беҳ, ки бо ӯ ба овози нарма
Сухан гӯяму дорамаш ҷарбу гарм.

- 320 Сиёвуш аз он пас ба Судоба гуфт,
Ки «Андар ҷаҳон мар туро нест¹ ҷуфт.

Намонӣ ба хубӣ магар² мохро,
Нашой касеро,³ ба ҷуз шохро.

Кунун духтарат бас, ки бошад маро,
Набойд ҷуз ӯ кас, ки бошад маро.

Бар ин бошу бо шоҳи Эрон бигӯ,
Ниғаҳ кун, ки посух ҷӣ ёбӣ аз ӯ.

Бихоҳам ман ўрову паймон кунам,
Забонро ба наздат гаравгон кунам,

- 325 Ки то ӯ нагардад⁴ ба болои ман,
Наояд⁵ ба дигар касе рои ман.

Ва дигар, ки пурсидӣ аз ҷеҳри ман
Биёмехт⁶ бо ҷони ту меҳри ман,

Маро офаринанда аз фарри хеш
Чунин офарид, эй нигорини пеш.

Ту ин роз макшову бо кас магӯй,
Маро ҷуз нуҳуфтан ҳамон^{*7} нест рӯй.

Сари бонувониву ҳам меҳтарӣ,
Ман эдун гумонам, ки ту модарӣ».

1. ИЛ –худ туро кист.

2. ИЛ –магар нимаи.

3. ИЛ –ба гетӣ.

4. Л –бингардад.

5. Л –Наёбад.

6. Л –Баромехт.

7. М –сухан.

- 330 Чунин гуфту бархост аз пеши ўй,
Пур аз меҳр чони бадандеши ўй.¹
- Чу Ковуси кай дар шабистон расид,
Нигаҳ кард Судоба,² ўро бидид.
- Бари шоҳ шуд з-он суҳан мужда дод,
Зи кори Сиёвуш ҳаме*³ кард ёд,
- Ки омад, нигаҳ кард айвон ҳама,
Бутони сияҳчаши кардам рама.
- Чунон буд айвон зи бас хубчеҳр,
Ки гуфти ҳаме борад аз моҳ меҳр.
- 335 Чуз аз духтари ман писандаш набуд,
Зи хубон касе арҷмандаш набуд.
- Чунон шод шуд з-он суҳан шаҳрёр,
Ки моҳ омадаш гуфти андар канор.
- Дари ганҷ букшоду чанде гуҳар,
Зи дебои зарбафту заррин камар,
- Ҳам аз ёраву тоҷу ангуштарӣ,
Ҳамон тахту ҳам тавқи кундоварӣ,
- Зи ҳар чиз ганҷе буд орошта
Ҷаҳоне*⁴ саросар пур аз хоста,
- 340 Ба Судоба фармуд, к-Инро бидор
Зи баҳри Сиёвуш, чу ояд ба кор.
- «Бар-ӯ деҳ бигӯяш, ки ин ҳаст хурд,
Дусад ганҷ чунин бибоҷад-т бурд».⁵

1. ИЛ –б. 330 нест.

2. И –Судова.

3. М –басе.

4. М –ҷаҳон буд.

5. ИЛ –б. 340, 341 нест.

Нигаҳ кард Судоба,¹ хира бимонд,
Ба андеша афсун фаровон бихонд,

Ки гар ӯ наёяд ба фармони ман,
Раво дорам, ар бигсилад чони ман.

Баду нек, ҳар чора, к-андар ҷаҳон
Кунанд ошкорову андар ниҳон,

- 345 Бисозам, гар ӯ сар бипечад зи ман,
Кунам 3-ӯ фиғон бар сари анчуман.

РАФТАНИ СИЁВУШ БОРИ СЕВУМ ДАР ШАБИСТОН

Нишаст аз бари тахт бо гӯшвор,
Ба сар барниҳод афсари зарнигор.²

Сиёвахшро³ дар бари хеш хонд,
Зи ҳар гуна бо ӯ суханҳо биронд.

Бад-ӯ гуфт "Ганче биёрост шох,
К-аз он сон надидаст кас тоҷу гоҳ.

Зи ҳар чиз чандон, ки андоза нест,
Агар барниҳӣ, пил бояд дувист.

- 350 Ба ту дод хоҳам⁴ ҳаме духтарам,
Нигаҳ кун ба рӯю сару афсарам.

Баҳона чӣ дорӣ, ки аз меҳри ман
Бипечӣ зи болову аз чехри ман?

Ки то ман туро дидаам, мурдаам,
Хурӯшону ҷӯшону озурдаам.

Ҳаме рӯзи равшан набинам зи дард,
Бар онам, ки хуршед шуд лочвард.

1. И –Судова.

2. Л –пурнигор.

3. Л –Сиёвушро.

4. ИЛ –хоҳад.

Кунун ҳафт сол аст, то меҳри ман
Ҳаме хун чаконад абар¹ чехри ман.

- 355 Яке шод кун дар ниҳонӣ маро,
Биёроямат рӯзи чавонӣ маро.

Фузун з-он ки додат чаҳондор шоҳ,
Биёроямат тоҷу тахту кулоҳ.²

В-агар сар бипечӣ зи³ фармони ман,
Наёяд дилат сӯи дармони⁴ ман,⁵

Кунам бар ту-бар подшоҳӣ табоҳ,
Шавад тира бар чашми ту хуру моҳ.

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Ин худ⁶ мабод,
Ки аз баҳри дил ман диҳам⁷ дин ба бод.

- 360 Чунин бо падар бевафой кунам,
Зи мардиву дониш⁸ ҷудой кунам.

Ту бонуи шоҳиву хуршеди гоҳ
Сазад, к-аз ту н-ояд бад-ин сон гуноҳ».

Аз он тахт барҳост бо хашму чанг,
Бад-ӯ андаровехт Судоба чанг.

Бад-ӯ гуфт: «Ман рози дил пеши ту
Бигуфтам, ниҳонӣ бадандеши ту.

Маро хира хоҳӣ, ки расво кунӣ,
Ба пеши хирадманд раъно кунӣ».

1. ИЛ –бад-ин.

2. И –бораву тоҷу гоҳ.

3. И –ту наёӣ ба.

4. Л –паймони.

5. И –Бипечӣ зи рою зи паймони ман.

6. ИЛМ –ҳаргиз.

7. И –сар.

8. И –Зи дину зи мардӣ.

ФИРЕБ ДОДАНИ СУДОБА КОВУСРО

365 Бизад дасту чома бидаррид пок,
Ба нохун ду рухро ҳаме кард чок.

Баромад хурӯш аз шабистони ӯй,
Фигонаш зи айвон баромад ба кӯй.

Яке гулгул аз коху айвон бихост,
Ту¹ гуфти шаби растахез аст рост.

Ба гӯши сипахбад расид огаҳӣ,
Фуруд омад аз тахти шоҳаншаҳӣ.

Пурандеша аз тахти заррин бирафт,
Ба сӯи шабистон хиромид тафт.

370 Биёмад, чу Судобаро дид рӯй
Харошидаву кох пургуфтугӯй.

Зи ҳар кас бипурсиду шуд тангдил,
Надонист кирдори он сангдил.

Хурӯшид Судоба дар пеши ӯй,
Ҳаме рехт обу ҳаме канд мӯй.

Чунин² гуфт, к - «Омад Сиёвуш ба тахт,
Баророст чангу баровехт сахт,

Ки аз туст ҷону танам пур зи меҳр,
Чӣ парҳезӣ аз ман ту, эй хубчеҳр?

375 Ки ҷуз ту касеро нахоҳам зи бун.
Чунинат ҳаме ронд бояд сухун.

Бияндохт афсар зи мушкин сарам,
Чунин чок шуд чома андар барам».

Пурандеша шуд з-он сухан шаҳрёр,
Сухан кард ҳар гунае хостор.³

1. И –ки.

2. Л –Ҳаме.

3. И –б. 376,377 нест.

Ба дил гуфт, ар ин рост гӯяд ҳама
В-аз ин гуна*¹ зишти наҷӯяд ҳама,

Сиёвахшро² сар бибояд бурид,
Бад-ин сон бувад банди бадро калид.

- 380 Хирадманд мардум чӣ гӯяд кунун,³
Хаи шарм аз ин дoston гашт хун.⁴

Касоне ки андар шабистон буданд,
Ҳушивору меҳтарпарастон буданд,

Гусӣ карду бар гоҳ танҳо бимонд,
Сиёвушу⁵ Судобаро пеш хонд.

Ба ҳушу хирад бо Сиёвуш гуфт,
Ки «Ин роз аз ман набояд ниҳуфт.

Накардӣ ту ин бад, ки ман кардаам,
Зи гуфтори беҳуда озурдаам.

- 385 Чаро хондам андар шабистон туро,
Кунун ғам маро, банду⁶ дастон туро.

Ҳама ростӣ чӯю бинмой рӯй,
Суҳан бар чӣ сон рафт, бо ман бигӯй».

Сиёвуш бигуфт, он кучо рафта буд,
В-аз он, к-ӯ зи⁷ Судоба⁸ ошуфта буд,

Саросар суҳанҳо ҳама боз гуфт,
Суҳанҳо, ки рафта буд андар нуҳуфт.⁹

1. М –Азин рӯй.

2. Л –Сиёвушро.

3. И –ҳама.

4. И –Пижӯҳанда чун боз чӯяд ҳама.

5. ИЛ –Сиёвушу.

6. Л –макру.

7. ИЛ –дар ки.

8. И –Судова.

9. Л –б. 388 нест.

Чунин гуфт Судоба, к-«Ин нест рост,
Ки ӯ аз бутон чуз тани ман нахост.

- 390 Бигуфтам, ҳама ҳар чи шоҳи ҷаҳон
Бад-ӯ хост, дод ошкору ниҳон.

Зи фарзанду аз тоҷу аз хоста,
Зи динору аз ганчи ораста.

Бигуфтам, ки чандин бар ин бар ниҳам,
Ҳама некухо ба духтар диҳам.

Маро гуфт, бо хоста кор нест,
Ба духтар маро рои¹ дидор нест.

Туро боядам з-ин миён-гуфт-бас,
На ганҷам ба кор аст бе ту на кас.

- 395 Маро хост, к-орад ба коре ба чанг,
Ду даст андаровард чун санг танг.

Набурдам-ш² фармон, ҳама мӯи ман
Биканду хорошида шуд рӯи ман.

Яке кӯдаке дорам андар ниҳон
Зи пушти ту, эй шаҳрӯри ҷаҳон.

Зи бас ранчи куштан-ш³ наздик буд,
Ҷаҳон пеши ман тангу торик буд.»

Чунин гуфт бо хештан шаҳрӯр,
Ки гуфтори ҳар ду наёяд ба кор.⁴

- 400 Ба ин кор-бар нест ҷои шитоб,
Ки танги дил орад хирадро ба тоб.⁵

Нигаҳ кард бояд бад-ин бар нахуст,
Гувоҳӣ диҳад дил, чу гардад дуруст.

1. ИЛ –роҳи.

2. И –Накардам-ш.

3. Л –бурдан-ш.

4. Л -б. 399 нест.

5. Л –равонро ба хоб.

Бубинам, к-аз ин ду гунаҳкор кист,
Ба бодафраҳи бад сазовор кист.

Бад -он боз чустан ҳаме чора чуст,
Бибуид дасти Сиёвуш нахуст.

Бару бозуву сарви болои ӯй,¹
Саросар бибуид ҳар ҷои ӯй.²

405 Зи Судоба³ бўи маю мушки ноб
Ҳаме ёфт Ковус бўи гулоб.

Надид аз Сиёвуш чунон низ*⁴ бўй,
Нишони бисудан надид⁵ андар ӯй.

Ғамин⁶ гашту Судобаро хор кард,
Дили хештанро пурозор кард

Ба дил гуфт, к-инро ба тан тез-тез
Бибояд кунун карданаш рез-рез.

Зи Ҳомоварон з-он пас андеша кард,
Ки бархезад ошӯбу ҷангу набард.⁷

410 Ва дигар бад-он гах, ки дар банд буд,
Бари ӯ⁸ на хешу на пайванд буд.

Парастор Судоба⁹ буд рӯзу шаб,
Бипечид аз он дарду накшод лаб.

Се дигар, ки як дил пур аз меҳр дошт,
Бибоист аз ӯ ҳар бад андар гузошт.

1. Л –ҳам саропои ӯ.

2. Л-ҳама ҷои ӯ.

3. И –Судова.

4. М –аз он гуна.

5. Л –набуд.

6. ИЛМ –ғамӣ.

7. Л-Ки ошӯб хезад аз озору дард; И -Ки ошӯб хезад бар овози дард.

8. Л –Бар ӯ-бар.

9. И –Судова.

Чахорум, к-аз ӯ кӯдакон дошт хурд,
Ғами хурдро хурд натвон шумурд.

Сиёвуш аз ин кор буд бегуноҳ
Хирадмандии вай бидонист шоҳ.

- 415 Бад-ӯ гуфт, к-«Ин¹ худ маяндеш ҳеч
Ҳушивориву роҳи рафтан басеч.

Макун ёд аз ин низу бо кас мағӯй,
Набояд, ки гирад сухан рангу бӯй.

ЧОРА СОХТАНИ СУДОБА ВА ЗАНИ ЧОДУ

Чу донист Судоба, к-ӯ гашт хор,
Наёвехт бо вай дили шаҳрёр,

Яке чора чуст андар он кори зишт,
Зи кина ба наввӣ дарахте бикишт.

Зане буд бо ӯ ба парда-дарун,
Пур аз чораву рангу² банду фусун.³

- 420 Гарон буду андар шикам бачча дошт,
Ҳаме аз гаронӣ ба сахтӣ гузошт.

Бад-ӯ роз бикшоду з-ӯ чора чуст,
К-аз оғоз паймон-т хоҳам дуруст.

Чу паймон ситад, зар-ш бисёр дод
Сухан, - гуфт,- аз ин дар макун ҳеч ёд.

Яке доварӣ⁴ соз, к-ин бифканӣ,
Тихӣ мониву⁵ рози ман нашканӣ.

Магар, к-ин чунин банд⁶ чандин дурӯғ
Бад-ин баччаи ту бигирад фурӯғ.

1. Л – аз ин.

2. Л – чодӯй буду.

3. И – чодӯй будаву бад фусун

4. ИЛ – доруе.

5. Л – ба ман созиву.

6. И – Нигар, к-он чунин банду; Л – банду.

Ба Ковус гӯям, ки ин аз ман аст,
Чунин кушта бар дасти Аҳриман аст.

Магар, к-ин шавад бар Сиёвуш дуруст,
Кунун чораи ин бибояд-т чустан.

Гар ин нашнави, оби ман назди шох
Шавад тираву дур монам зи гоҳ.»

Бад-ӯ гуфт зан: «Ман туро бандаам,
Ба фармону роят сарафкандаам.»

Чу шаб тира шуд, доруе хӯрд зан,
Бияфтад¹ аз ӯ баччаи Аҳриман.

430 Ду бачча чунон, чун бувад девзод,
Чи бошад худ аз деви^{2*3} чодунажод.

Яке ташти заррин биёвард пеш,
Бигуфт^{*4} ин суҳан бо парастори хеш.

Ниҳод андар ӯ баччаи Аҳриман
Хурушиду бифканд бар чома тан.

Ниҳон кард занрову⁵ ӯ худ бихуфт,
Фиғонаш баромад ба кох⁶ аз нухуфт.

Дар^{*7} айвон парастор чандон, ки буд,
Ҳама назди^{8*9} Судоба¹⁰ рафтанд зуд.

435 Ду кӯдак бидиданд мурда ба ташт,
Аз айвону^{*11} кайвон фиғон баргузашт.

1. Л – Ки бифтод; И – Ки афтод.

2. Л – Чигуна бувад бачча.

3. М – чу дорад зи.

4. М – Нагуфт.

5. И – онрову.

6. Л – кӯй.

7. М – Ба.

8. Л – Ба наздики.

9. М – Ба наздики.

10. И – Судова.

11. М – айвон ба.

Чу бишнид Ковус аз айвон хурӯш,
Биларзиду бикшод аз хоб гӯш¹.

Бипурсиду гуфтанд бо шаҳрёр,
Ки чун рафт бар хубрух рӯзгор.

Ғамин² гашту он шаб назад ҳеч дам,
Ба шабгир бархост, омад диҷам.

Бад - он гуна Судобаро хуфта дид,
Саросар шабистон барошуфта³ дид.

440 Ду кӯдак бар он гуна бар ташти зар
Ниҳода^{*4} ба хориву хаста чигар.

Биборид Судоба аз дида об,
Ҳаме гуфт^{*5,6} «Равшан бибин офтоб.

Ҳаме гуфтават, к-ӯ чӣ кард аз бадӣ,
Ба гуфтори ӯ хира эмин шудӣ.

Дили Шоҳ Ковус шуд бадгумон
Бирафту дар андеша шуд як замон.

Ҳаме гуфт, к-инро чӣ дармон кунам.
Нашояд, ки ин бар дил осон кунам.

ПУРСИДАНИ КОВУС КОРИ БАЧЧАГОНРО

445 Аз он пас ниғаҳ кард Ковусшоҳ
Касеро, ки кардӣ ба ахтар нигоҳ,

Бичусту зи Эрон бари хеш хонд,
Бипурсиду бар тахти заррин нишонд.

1. ИЛ – Биларзид дар хобу бикшод гӯш.

2. Л – Ғами.

3. Л-пурошуфта.

4. М – фиканда.

5. М – Бад – ӯ.

6. ИЛ – Бад ӯ гуфт.

Зи Судобаву¹ разми Ҳомоварон
Сухан рафт² хар гуна бо меҳтарон.

Бад-он то шаванд оғаҳ аз кори ӯй,
Ба дониш бидонанд кирдори ӯй.

В-аз он кӯдакон низ бисёр гуфт,
Ҳамае дошт пӯшида андар^{3*4} нухуфт.⁵

450 Ҳама зичу суллоб бардоштанд.
Бад - он кор як ҳафта бигзоштанд.

Саранҷом гуфтанд, к-ин кай бувад,
Ба ҷома, ки заҳр оганӣ, май бувад?

Ду кӯдак зи пушти касе⁶ дигаранд,
На аз пушти шоҳанду з-ин⁷ модаранд.

Гар аз гавҳари шаҳрёрон будӣ,
Аз ин зичҳо ҷустан осон будӣ,⁸

На пайдост розаш дар ин осмон
На андар замин ин шигифтӣ, бидон.

455 Нишони бадандеш, нопокзан
Бигуфтанд бо шоҳу бо⁹ анҷуман.¹⁰

Бинолид Судобаву¹¹ дод хост,
Зи шоҳи ҷаҳондор фарёд хост.

1. И – Судова.

2. Ил – гуфт.

3. Л – Нухуфта бурун оваранд аз.

4. М – суҳанро бурун оварид аз.

5. ТПИЛ – Бад-ин кор бигзашт як ҳафта низ,
Ҷаҳонро пур омад зи ҷоду кафиз.

6. ИМ – яке.

7. Л – шоҳу аз ин.

8. И – б. 453 нест.

9. И – шоҳ дар.

10. ТПЗИЛ – Ниҳон дошт Ковусу бо кас нагуфт,
Ҳамае дошт ин розҳо дар нухуфт.

11. И – Судова.

Ҳаме гуфт: «Ҳамдостонам зи шох
Ба захму ба афкандан аз тахтгоҳ.¹

Зи фарзанди кушта² бипечад дилам,
Замон то замон ҷон³ зи тан бугсилам».⁴

Бад-ӯ гуфт шох: «Эй зан, ором гир!
Чи гӯй суханҳои нодилпазир?»^{5*6}

460 Ҳама рӯзбонони даргоҳ шох
Бифармуд, то баргирифтанд роҳ.

Ҳама шаҳру барзан ба пой оваранд,
Зани бадкунишро ба ҷой оваранд.

Ба наздикӣ- андар нишон ёфтанд,
Ҷаҳондидагон тез биштофанд.

Кашиданд бадбахт занро ба роҳ,
Ба хорӣ бибурданд наздики шох.

Ба хубӣ⁷ бипурсиду кардаш умед,
Басе рӯзҳо низ додаш⁸ навид.⁹

465 Нашуд ҳеч хусту бад-он достон¹⁰
Набуд¹¹ шоҳи пурмоя¹² ҳамдостон.

1. Л – Ба захму фитодан ҳам аз тахту гоҳ.

2. ЛМ – фарзанд куштан.

3. Л – дил.

4. И – бори дил нагсилам.

5. Л – Ҳама корхоро ту фарҷом гир.

6. М – Ҳама мангар имрӯз, фарҷом гир.

7. ИЛМ – хушшӣ.

8. Л – додаш аз некуиҳо: И – рӯзро дод низаш.

9. ТПЗИЛ – Нагуфт он сухан пеши он шаҳрёр,
Ба ҳарчанд пурсид з-ӯ чанд бор.
В-аз он пас ба хорию ҷӯбу ба банд
Бипардашт аз ӯ шаҳрёри баланд.

10. ИЛ – На хушнуд шуд з-он шаҳи ростон.

11. Л – Нашуд.

12. И – Або он нашуд шох.

Бифармуд, к-аз пеш берун баранд,
Басе чора созанду¹ афсун баранд.

Чу хусту наёяд, миёнаш ба ар
Бибурранд, ин аст оину фар.

Бибурданд занро зи даргоҳи шоҳ,
Зи шамшер гуфтанду аз дору чоҳ.

Чунин гуфт чоду*² ки «Ман бегуноҳ
Чи гӯям бад-ин номвар пешгоҳ?»³

470 Бигуфтанд бо шоҳ, к-ин зан чӣ гуфт,
Ҷаҳонофарин донад андар нухуфт.

Ба Судоба⁴ фармуд, то рафт пеш,
Ситорашумар гуфт⁵ гуфтори хеш,

Ки ин ҳар ду кӯдак зи чодузананд,
Падидору аз пушти Аҳримананд.

Чунин посух овард Судоба⁶ боз,
Ки «Наздики эшон чуз⁷ ин аст роз.

Фурӯ басташон з-ин сухан дар нухуфт
Зи бими Сиёвуш наёранд гуфт.

475 Зи бими сипахбад гави пилтан
Биларзад ҳаме шер дар анчуман,

Кучо зӯр дорад, ба ҳаштод⁸ пил
Бибандад, чу хоҳад раҳи рӯди Нил.

1. Л – чуянду.

2. М – дигар.

3. ТПЗ – Надорам аз ин кор ҳеч огаҳӣ
Сухан ҳар чи гӯям, бувад з-аблаҳӣ.

4. И – Судова.

5. Л – хонд.

6. И – Судова.

7. Л – мар.

8. Л – ҳафтод.

Ҳамон*¹ лашкари номвар сад ҳазор
Гурезанд аз ӯ дар сафи корзор.

Маро низ поёби ӯ чун бувад
Магар дида ҳамвора пурхун бувад.

Ҷуз он, к-ӯ бифармояд, ахтаршинос
Чӣ гуяд сухан в-аз кӣ чӯяд сипос?

- 480 Туро худ ғами хурдфарзанд нест,
Маро ҳам фузун аз ту пайванд нест.

Сухан гар гирифтӣ чунин сарсарӣ,
Бад-он гетӣ афкандам ин доварӣ.»

Зи дида фузун з-он буборид об,
Ки бардорад аз рӯди Нил офтоб.

Сипаҳбад зи гуфтори ӯ шуд диҷам,
Ҳаме зор бигрист бо ӯ ба ҳам.

Гусӣ кард Судобаро² хастадил,
Бар он кор бинҳод пайваста дил.

- 485 Чунин гуфт, к-андар ҷаҳон ин сухун
Пижӯҳем, то бар³ чӣ ояд ба бун.

Зи паҳлӯ ҳама мӯбадонро бихонд
Зи Судоба чандин⁴ суханҳо биронд.

Чунин гуфт мӯбад ба шоҳи ҷаҳон
Ки «Дарди сипаҳбад намонад ниҳон.

Чу хоҳӣ, ки пайдо кунӣ гуфтугӯй,
Бибояд задан сангро бар сабӯй,

Ки ҳарчанд фарзанд ҳаст арҷманд,
Дили шоҳ з-андеша ёбад газанд.

1. М – Ҳаме.

2. И – Судова.

3. ИЛ – то худ.

4. И – Судова чанде.

- 490 В-аз ин духтари шоҳи Ҳомоварон
 Пурандеша гаштӣ ба дигар карон.
 Зи ҳар ду сухан чун бар ин гуна гашт,
 Бар оташ бибояд якеро гузашт.
 Чунин аст фармони¹ чархи баланд,
 Ки бар бегуноҳон наёяд газанд.»
 Чаҳондор Судобаро пеш хонд,
 Ҳаме бо Сиёвуш ба гуфтан нишонд.
 Саранҷом гуфт: Эмин аз ҳардувон
 Нагардад маро дил ба равшан равон,
- 495 Магар, к-оташи тез пайдо кунад,
 Гунаҳкорро² зуд расво кунад.
 Чунин посух овард Судоба пеш,
 Ки «Ман рост гӯям ба гуфтори хеш.
 Фиканда намудам ду кӯдак ба шоҳ
 Аз ин бештар худ чӣ бошад³, гуноҳ.
 Сиёвахшро⁴ кард бояд дуруст,
 Ки ин бад бикарду табоҳӣ бичуст
 Ба пури ҷавон гуфт шоҳи замин,
 Ки «Роят чӣ бинад кунун андар ин?»
- 500 Ба посух чунин гуфт бо шаҳрёр,
 Ки «Дӯзах маро 3-ин сухан гашт хор.
 Агар кӯҳи оташ бувад, биспарам,
 Аз ин нанг хорист, гар нагзарам».

1. ИЛ –савганди.

2. Л -Гунаҳкардаро

3. ИМ – К-аз ин бештар кас набинад; Л –кас набинад.

4. ИЛ – Сиёвушро.

ГУЗАШТАНИ СИЁВУШ БАР ОТАШ

Пурандеша шуд чони Ковуси кай¹
Зи фарзанду Судобаи шумпай.²

Аз ин ду яке гар шавад nobакор,
Аз ин пас кӣ хонад маро шаҳрёр?

Чу фарзанду зан бошадам хуну мағз
Киро пеш берун шавад кори нағз?

505 Ҳамон беҳ, к-аз ин зишт андеша³ дил
Бишӯям, кунам чораи дилгусил.

Чӣ гуфт он сипахдори некӯсухун,
Ки бо баддилӣ шаҳрёрӣ макун.

Ба дастур фармуд, то сорвон⁴
Ҳаюн орад аз дашт сад⁵ корвон.

Ҳаюнон ба ҳезум кашидан шуданд,
Ҳама шаҳри Эрон ба дидан шуданд.

Ба сад корвон уштури сурхмӯй
Ҳама ҳезум овард пархошчӯй.

510 Ниҳоданд ҳезум ду кӯҳи^{*6} баланд,
Шумораи гузар кард бар чуну чанд.

Ба дур аз ду фарсанг ҳар кас бидид,
Чунин ҷуст бояд балоро^{*7} калид.

Ҳама хост дидан раҳи^{8*9} ростӣ,
Ба кор - андарун кажживу костӣ.¹⁰

1. Л –Ковусшоҳ.

2. Л –некҳо.

3. И –зиштгуфтор; Л – кирдор.

4. Л –сорбон.

5. Л – чанд.

6. М –чу чархи.

7. М –Ҳама гуфт к-ин аст бадро.

8. ИЛ –дари.

9. М –сари.

10. ИЛ – Зи кори зан ояд ҳама костӣ.

Чу ин достон сар ба сар бишнави,
Бех ояд туро, гар ба зан награвӣ.¹

Ба гетӣ ба чуз порсозан мачӯй,
Зани бадкуниш хорӣ орад ба рӯй.²

515 Ниҳоданд бар дашт ҳезум ду кӯҳ
Ҷаҳоне назора шуда ҳамгурӯҳ.³

Гузар буд чандон, ки ҷангисавор⁴
Миёнаш ба тангӣ бикардӣ гузор.⁵

Пас он гоҳ фармуд пурмоя шох,
Ки бар ҷӯб резанд нафти сиёҳ.

Биёмад дусад марди оташфурӯз
Дамиданд, гуфтӣ шаб омад ба рӯз.

Нахустан дамидан сияҳ шуд зи дуд,
Забона баромад паси дуд зуд.

520 Замин гашт равшантар аз осмон,
Ҷаҳоне хурушону оташ дамон.

Саросар ҳама дашт бирён шуданд,
Бад-он чехри хандон-ш гирён шуданд.

Сиёвуш биёмад ба пеши падар,
Яке ҳӯди заррин ниҳода ба сар.

Ҳушивор бо ҷомаҳои сапед,
Лаби⁶ пур зи ханда, дили⁷ пурумед.

1. ИЛ – Бад ояд* туро, гар ба зан биграви.

* И –нашояд.

2. ТПЗ – Зану аждаҳо ҳар ду дар хок бех,
Ҷаҳон пок з-ин ҳар ду нопок бех!

3. ИМ – бар ӯ-бар гурӯҳ.

4. Л – гӯи савор.

5. Л – Миёна бирафти ба тангӣ чаҳор; ИЛ –пас аз б. 516 ин б. омада
Бад-он гаҳ ки савганди пурмоя шох
Чунин буд оину ин буд роҳ.

6. ИЛ – Лабе.

7. Л –рухе.

Яке борагӣ барнишаста сиёҳ,
Ҳама гарди¹ наълаш баромад ба моҳ.

- 525 Пароканд² кофур бар хештан,
Чунон чун бувад созу расми кафан.³

Бад-он гаҳ ки шуд пеши Ковус боз,
Фуруд омад аз аспу бурдаш⁴ намоз.

Руҳи шоҳ Ковус пуршарм буд,⁵
Сухан гуфтаниш бо писар нарм буд.⁶

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: «Андуҳ мадор,
К-аз ин сон бувад гардиши рӯзгор.

Сари⁷ пур зи шарму табоҳӣ⁸ марост,
Агар бегуноҳам, раҳой марост.

- 530 В-ар эдун, ки з-ин кор ҳастам гуноҳ,
Ҷаҳонофаринам надорад нигоҳ.

Ба нерӯи Яздони некидиҳиш
Аз ин кӯҳи оташ наёбам табиш».

Сиёвуш чу омад ба оташ фароз,
Ҳама гуфт бо довари бениёз:

«Маро деҳ аз ин кӯҳи оташ гузар,
Раҳо кун танамро зи банди падар!»

Чу з-ин гуна бисёр зорӣ намуд,
Сипахро барангехт бар сони дуд.⁹

1. Л –хоки.

2. Л –Пароканда.

3. ТПЗ – Ту гуфти ба мину ҳама чувт роҳ,
На бар кӯҳи оташ ҳама рафт шоҳ.

4. И –Пиёда шуду бурд пешаш.

5. –гашт; И –дид.

6. Л –гашт; И –дид.

7. ИЛ –саре.

8. Л –баҳой.

9. ИЛ – 6. 532 -534 нест.

535 Хурӯше баромад зи дашту зи шаҳр,
Ғам омад ҷаҳонро аз он кор баҳр.

Аз он¹ дашт Судоба² ово шунид,
Аз айвон ба бом омад,³ оташ бидид.

Ҳама хост, к-ӯро бад ояд ба рӯй,
Ҳама буд ҷӯшону бо гуфтугӯй.

Ҷаҳоне ниҳода ба Ковус чашм
Забон пур зи гуфтору*⁴ дил пур зи хашм.

Сиёвуш сипахро бад-он сон⁵ битохт,
Ту гуфтӣ,*⁶ ки аспаш ба⁷ оташ бисохт.

540 Зи ҳар сӯ забона ҳама баркашид,*⁸
Касе ҳӯду аспи Сиёвуш надид.

Яке дашт бо дидагон пур зи хун,
Ки то ӯ кай ояд зи оташ бурун.

Зи оташ бурун омад озодмард
Лабон пур зи ханда, ба рух ҳамчу вард.⁹

Чу ӯро бидиданд, бархост ғав,
Ки омад зи оташ бурун шоҳи¹⁰ нав.

Чунон омад аспу қабои савор,
Ки¹¹ гуфтӣ суман дошт андар канор.

1. ИЛ – Чу аз.

2. И – Судова.

3. ИЛ – Баромад ба айвону; И – Биёмад ба айвону.

4. М – дашному.

5. Л – ба тунди; И – Бар он кӯҳи оташ.

6. М – гӯй.

7. И – ба аспаш.

8. М – бардамид.

9. Л - б. 542 нест.

10. Л – сипаҳдори.

11. И – Ту.

Агар об будӣ, магар¹ тар шудӣ,
Ҳаме бар танаш² чома бебар шудӣ.

Чу бахшоиши покаядон бувад,
Дами оташу бод яксон бувад.

Чу з-он³ кӯҳи оташ ба ҳомун гузашт,
Хурӯшидан омад зи шаҳру⁴ зи дашт.

Саворони лашкар барангехтанд,
Ҳама дашт⁵ пешаш дирам рехтанд,

Яке шодмонӣ буд андар ҷаҳон,
Миёни кехону миёни меҳон.

550 Ҳаме дод мужда якеро дигар,
Ки бахшуд бар бегунаҳ додгар.

Ҳамеканд Судоба⁶ аз хашм мӯй,
Ҳамерехт обу ҳамехаст рӯй.

Чу пеши падар шуд Сиёвахш⁷ пок,
На дуду на оташ, на гарду на хок,⁸

Фуруд омад аз асп Ковусшоҳ,
Пиёда сипаҳбад, пиёда сипоҳ.

Сиёвуш ба пеши ҷаҳондори пок
Биёмад, бимолид рухро ба хок,

555 Ки аз таффи⁹ он кӯҳи оташ бираст,
Ҳама комаи душманон кард паст.

1. И –ҳаме.

2. ЛМ –зи таррӣ ҳама; И –зи таррӣ ҳаме.

3. ИЛ –аз.

4. Л –кӯҳу.

5. И –шаб ба.

6. И –Судова.

7. Л-Сиёвуш.

8. И –Биёмад, бимолид рухро ба хок; Л –на боду.

9. И – тафти.

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй далери ҷаҳон,*¹
Ки покизатухмиву равшанравон,

Чунонӣ, ки аз модари порсо
Бизояд, шавад бар ҷаҳон подшо.

Сиёвахшро² танг дар бар гирифт,
Зи кирдори бад пӯзиш андаргирифт,³

Ба айвон хиромиду биншаст шод,
Кулоҳи каёнӣ ба сар барниҳод.

560 Май оварду рамишгаронро бихонд,
Ҳама комҳо бо⁴ Сиёвуш биронд.

Се рӯз андар он сур май даркашид,⁵
Набуд бар дари ганҷ банду калид.

БАХШИ ҶОНИ СУДОБА ХОСТАНИ СИЁВУШ АЗ ПАДАР

Ҷаҳорум ба тахти кай барнишаст,
Яке гурзаи говпайкар ба даст.

Барошуфту Судобаро⁶ пеш хонд,
Гузашта суҳанҳо бад-ӯ боз ронд.

Ки «Бешармиву бад касе кардаӣ,
Фаровон дили ман биёзурдаӣ.

565 Ҷӣ бозӣ⁷ намудӣ ба фарҷоми кор,
Ки бар ҷони фарзанди ман зинҳор

Бихӯрдиву дар оташ андохтӣ,
Бад-ин гуна-бар ҷодуӣ сохтӣ.

1. М – ҷаваон.

2. Л – Сиёвушро.

3. И – б. 558 нест.

4. Ил – бар.

5. Ил – баркашид.

6. И – Судоваро.

7. Ил – Яке бад.

Набояд туро пӯзиш акнун ба кор,
Бипардоз чою баророй кор.

Нашояд, ки бошӣ ту андар замин,
Ќуз овехтан нест подоши ин.»

Бад-ӯ гуфт Судоба, к-«Эй шахрёр,
Ту оташ бар ин тораки ман мабор.¹

570 Маро гар ҳаме² сар бубояд бурид,
Мукофот ин буд, ки бар ман расид.

Бифармову ман дил ниҳодам бар ин,
Нахоҳам, ки бошад дилат³ пур зи кин.

Сиёвуш сухан рост гӯяд ҳаме,
Дили шоҳ з-оташ⁴ бишӯяд ҳаме.

Ҳама ҷодуӣ зол кард⁵ андар ин
Набуд оташи тез бо ӯ ба кин.»

Бад-ӯ гуфт: «Найранг сози⁶ ҳанӯз
Нагардад ҳаме пушти шӯхит кӯз.»

575 Ба эрониён гуфт шоҳи ҷавон:
«Аз ин бад, ки ӯ⁷ сохт андар ниҳон,

Чӣ созам? Чӣ бошад мукофоти ин?»
Ҳама шоҳро хонданд офарин,

Ки подоши ин он ки бечон шавад,
Зи бад кардани хеш печон шавад.

Ба диҷхим фармуд, к-«Инро ба кӯй
Зи дор андаровезу бартоб рӯй».

1. ИЛ – 569 нест.

2. ИЛ – бад-ӯ гуфт агар.

3. ИЛ – бошӣ диле.

4. Л – аз ғам.

5. Л – Ҳамон ҷодуи пок буд.

6. Л – дорӣ.

7. ИЛ – кучо.

Чу Судобаро¹ рӯй баргоштанд,
Шабистон ҳама наъра бардоштанд.

- 580 Дили шоҳ Ковус пурдард шуд,
Ниҳон дошт, ранги рухаш зард шуд.²

Чу Судобаро хор бугзоштанд,
Ҳама анҷуман рӯй баргоштанд,³

Ҳама гуфт бо дил, ки бар дасти шоҳ
Гар эдун, ки Судоба гардад табоҳ,

Ба фарҷоми кор ӯ пушаймон шавад,
Зи ман бинад ин ғам, чу печон шавад.

Сиёвуш чунин гуфт бо шаҳрёр,
Ки «Дилро бад-ин кор ранча^{*4} мадор.

- 585 Ба ман бахш Судобаро з-ин гуноҳ,
Пазирад магар панду ояд ба роҳ.»

Баҳона ҳама ҷуст з-он кор шоҳ
Бад-он, то бубахшад гузашта гуноҳ.

Сиёвахшро гуфт: «Бахшидамат⁵
Аз он пас, ки бар ростӣ дидамат.»⁶

Сиёвуш бибӯсид тахти⁷ падар,
Аз он тахт бархост, омад бадар.

Биёвард Судобаро боз ҷой,
Ба фармони шах бурдаш андар сарой.⁸

1. И – Судобаро.

2. Дар «И» ва «Л» баъд аз б.580 б.584, 585 омадааст, ки ба мақсад наздиктар менамояд.

3. ИЛ – б. 581 нест.

4. М – ғамгин.

5. ИЛ – бахшидамаш.

6. ИЛ – хун рехтан дидамаш.

7. Л – дасти.

8. ИЛ – б. 589 нест.

590 Шабистон ҳама пеши Судоба боз
Давиданду бурданд як-як¹ намоз.

Бар ин гуна бигзашт як рӯзгор,
Бар ӯ гармтар шуд дили шаҳрёр.

Чунон шуд дилаш боз дар² меҳри ӯй,
Ки дида набардошт аз чехри ӯй.

Дигарбора бо шаҳрёри ҷаҳон
Ҳаме³ ҷодуӣ сохт андар ниҳон

Бад-он, то шавад бо Сиёвуш⁴ бад,
Бад-он сон, ки аз гавҳари бад сазад.

595 Зи гуфтори ӯ шоҳ шуд бадгумон
Накард эҷ бар кас падида аз ниҳон.

Ба ҷое ки коре чунин уфтод,
Хирад бояду донишу дину дод.⁵

Чунон чун бувад мардуми тарскор
Барояд ба коми дили мард кор.

Ба ҷое ки захр оганад рӯзгор,
Аз ӯ нӯш хира макун хостор.

Ту бо офариниш писанда⁶ най,
Машав тез, чун парваранда най.

Чунин аст кирдори гардонсипеҳр
Нахоҳад кушодан⁷ ҳаме бар ту чехр.⁸

1. ИЛ – пешаш.

2. Л – пур.

3. И – яке.

4. Сиёвуш.

5. Л – род; И – дину дониш ба дод.

6. ИЛ – басанда.

7. И – кушудан.

8. Л – меҳр.

600 Яке*¹ достон зад бар*² ин раҳнамун,
Ки меҳре фузун нест аз меҳри хун.

Чу фарзанд шоиста омад падида,
Зи меҳри занон дил бибояд бурида.

Забон дигару дил-ш ҷои дигар,
Аз ӯ пой ёбӣ, ки ҷӯй ту сар.³

ОГОҲӢ ЁФТАНИ КОВУС АЗ ОМАДАНИ АФРОСИЁБ

Ба меҳр⁴ андарун буд шоҳи ҷаҳон,
Ки бишнид гуфтори корогаҳон,

Ки Афросиёб омаду сад ҳазор
Гузида зи туркон шумурда савор.

Дили шоҳ Ковус аз он танг шуд,
Ки аз базм ҷояш сӯи ҷанг шуд.

Яке анҷуман кард з-эронӣён -
Касеро ки буд некроҳи кайн.⁵

Бад-эшон ҷунин гуфт, к-«Афросиёб
Зи боду зи оташ, зи хоку зи об

Ҳамоно ки Яздон накардаш сиришт,
Магар худ сипеҳраш дигаргуна кишт,

610 Ки чандон ба савганд паймон кунад,
Забонро ба ҳубӣ⁶ гаравгон кунад,

Чу гирд оварад мардуми ҷангҷӯй⁷
Битобад зи паймону савганд рӯй.

1. М – Бад-ин.

2. М – Яке.

3. ИЛ – б. 602 нест.

4. И – шаҳр.

5. Л – Касе к-ӯ будӣ некроҳи меҳон.

6. Л – ба ҳубӣ равонро.

7. Л – кинаҷуӣ.

Маро рафт бояд кунун¹ кинахох,
Кунам рӯзи равшан бар ӯ-бар сиёҳ.

Магар гум кунам номи ӯ дар ҷаҳон
В-агарна чу тир аз камон ногаҳон

Сипаҳ созаду кори*² Эрон кунад,
Басе з-ин бару бум вайрон кунад.»

- 615 Бад-ӯ гуфт мӯбад «Чӣ бояд³ сипоҳ,
Чу⁴ худ рафт бояд ба овардгоҳ?

Чаро хоста дод бояд ба дод,
Дари ганҷ чандин чӣ бояд кушод?

Ду бор ин сари номвар гоҳи хеш
Супурдӣ ба тезӣ ба бадхоҳи хеш.

Кунун паҳлавони накӯ*⁵ баргузин -
Сарафрози⁶ ҷангу сазовори кин».

Чунин дод посух бад-эшон, ки «Ман
Набинам касеро аз ин⁷ анҷуман,

- 620 Ки дорад паю тоби Афросиёб,
Маро рафт бояд чу киштӣ бар об.

Шумо боз гардед, то ман кунун
Ба ҷо оварам кор бо*⁸ раҳнамун.»⁹

Сиёвуш аз он дил пурандеша кард,
Равонро аз андеша чун¹⁰ беша кард.

-
1. ИЛ – Ҷуз аз ман набояд касе.
 2. И – хоҳаду сози; Л – сози.
 3. Л – ки чандин.
 4. Л – ки.
 5. М – Аз ин паҳлавонон яке.
 6. Л – Сазовори.
 7. Л – ҳаме кас бад-ин.
 8. М – Бад-ин кор дилро.
 9. И – Шумо бозгардед акнун ба бун,
Бипечам яке дил бар ин раҳнамун.
 10. Л – пур.

Ба дил гуфт, Ман созам ин размгоҳ
Ба чарбӣ*¹ бигӯям, бихоҳам зи шоҳ.

Магар, к-ам раҳой диҳад додгар
Зи Судобаву² гуфтугӯи падар.

Ва дигар, к-аз ин кор ном оварам,
Чунин лашкареро ба дом оварам.»

Бишуд бо камар пеши Ковусшоҳ,
Бад-ӯ гуфт: «Ман дорам ин пойгоҳ,

Ки бо шоҳи Турон бичӯям набард,
Сари сарварон андарорам ба гард.»

Чунин буд рои ҷаҳонофарин,
Ки ӯ чон супорад ба Туронзамин.

Ба рою ба андешаи нобакор
Кучо боз гардад бади рӯзгор,

620 Бад - ин кор ҳамдостон шуд падар,
Ки бандад бар ин кин Сиёвуш камар.

Аз ӯ шодмон гашту бинвохташ,
Ба наввӣ яке пойгаҳ сохташ.

Бад-ӯ гуфт «Ганчу гуҳар пеши туст,
Ту гӯӣ сипаҳ сар ба сар пеши туст.³»

Гави пилтанро бари хеш хонд,
Басе дostonҳои некӯ биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳамзӯри ту пил нест,
Ба монандаи дасти ту Нил нест.

1. М – хубӣ.

2. И – Судоваву.

3. ТПЗИЛ – Зи гуфтору кирдору аз офарин,
Ки хонданд бар ту зи Эронзамин*.

* Л – абар ту зи Туронзамин.

- 635 Зи гетї хунарманду хомуш туй,
Ки парвардгори Сиёвуш туй.
- Чу оҳан бубандад ба кони гухар,
Кушода шавад, чун ту бастї камар.
- Сиёвуш биёмад камар бар миён,
Сухан гуфт бо ман чу шери жиён.
- Бихоҳад ҳаме ҷанги Афросиёб,
Ту бо ӯ бирав, рӯ аз ӯ барматоб.¹
- Чу бедор бошї ту, хоб оядам,
Чу ором гири, *² шитоб оядам.
- 640 Ҷаҳон эмин аз тиру шамшери туст,
Сари моҳ бар чарх дар³ зери туст.»
- Таҳамтан бад-ӯ гуфт: «Ман бандаам,
Сухан ҳар чї гӯї, ниюшандаам.⁴
- Сиёвуш чу чашму*⁵ равони ман аст,
Сари тоҷи ӯ осмони ман аст.»
- Чу бишнид аз ӯ, офарин карду гуфт,
Ки «Бо ҷони покат хирад бод чуфт!»

ЛАШКАР КАШИДАНИ СИЁВУШ

Баромад хурӯшидани бўқу кӯс -
Биёмад сипахбад сарафроз⁶ Тус.

- 645 Ба даргоҳ-бар анҷуман шуд сипоҳ,
Дари ганҷу динор бикшод шоҳ.

1. ТПЗ – Чї гӯї дар ин кор, некӯ бибин
Сиёвахш хоҳад ҳаме ҷуст кин.

2. М – ёби.

3. Л-бар.

4. Л – сарояндаам.

5. М – паноҳу.

6. И – сипахдор.

Зи шамшеру гурзу кулоху камар,
Ҳамон хӯду диръу синону сипар,

Ба ганче ки буд чомаи нобурид
Фиристод назди Сиёвуш калид,

Ки бар хону¹ бар хоста кадхудой²
Туй, соз кун, то чӣ ояд-т рой.

Гузин кард³ аз он номдорон савор
Далерони чангӣ даҳу ду ҳазор.

650 Ҳам аз паҳлавӣ, порс, кучу балуч,⁴
Зи Гелони чангиву дашти Саруч.

Сипарвар пиёда даҳу ду ҳазор
Гузин кард шоҳ аз дари корзор.

Аз Эрон*⁵ ҳар он кас, ки гавзода⁶ буд,
Далеру хирадманду озода буд.

Ба болову соли Сиёвуш буданд,
Хирадманду бедору хомуш буданд.

Зи гурдони чангиву номоварон
Чу Баҳрому чун Зангаи Шоварон.

655 Ҳамон панҷ мӯбад аз эронӣён
Барафрохта ахтари ковиён.

Бифармуд, то ҷумла берун шуданд,
Зи паҳлӯ сӯи дашту хомун шуданд.

Ту гуфтӣ, ки андар замин ҷой нест,
Ки бар хоки ӯ наъро пой нест.

1. Л – ҷону.

2. Л – раҳнамой.

3. И – кун.

4. Л – Ҳама паҳлави Порсу кӯхи Балуч.

5. Л – омода.

6. М – эшон.

Сар андар сипехр¹ ахтари ковиён
Чу мохи дурахшанда андар миён.

Зи пахлӯ бурун рафт Ковусшоҳ,
Яке тез баргашт гирди сипоҳ.

660 Сипаҳ дид ораста чун арӯс
Ба пилони ҷангиву овои кӯс.²

Яке^{*3} офарин кард пурмоя кай,
Ки «Эй номдорони фархундапай!

Мабодо ба чуз бахт ҳамроҳатон,
Шуда тира дидори бадхоҳатон!

Ба некахтару тандурустӣ шудан
Ба пирӯзиву шод боз омадан!»

В-аз он чойгаҳ^{*4} кӯс бар пил баст,
Ба гурдон бифармуд, худ барнишаст.

665 Ду дида пур аз об Ковусшоҳ
Ҳама буд⁵ якрӯза бо ӯ ба роҳ.

Саранҷом мар якдигарро канор
Гирифтанд ҳар ду⁶ чу абри баҳор,

Зи дида ҳама хун фурӯ рехтанд,
Ба зорӣ хурӯше барангехтанд.

Гувоҳӣ ҳама дод дил дар^{*7} шудан,
Ки дидор аз ин пас нахоҳад будан.

Чунин аст кирдори гарданда даҳр,
Гаҳе нӯш бор оварад, гоҳ заҳр.

1. Л – Саросар сипаҳ.

2. ИЛ – б. 660 нест.

3. М – Басе.

4. М – Сипаҳдори нав.

5. Л – Ҳамаерафт.

6. И – Гирифтанд, гиристан.

7. М – бар.

- 670 Сӯи гоҳ бинход Ковус рӯй,
Сиевахш бо лашкари чангчӯй.
- Аз Эрон*¹ сӯи Зобулистон кашид,
Або пилтан сӯи Дастон кашид.
- Ҳаме буд якчанд*² бо руду май
Ба наздики Дастони фархундапай.
- Гаҳе бо Таҳамтан будӣ май ба даст,
Гаҳе бо Завора гузидӣ нишаст.
- Гаҳе шод бар тахти Дастон будӣ,
Гаҳе дар шикори наистон будӣ.
- 675 Чу як моҳ бугзашт, лашкар биронд,
Гави пилтан рафту Дастон бимонд.
- Зи Зобул, ҳам аз Кобулу хиндувон
Сипоҳе бирафтанд бо паҳлавон.
- Зи ҳар сӯ, ки буд номвар меҳтаре,
Бихонду биёмад ба дашти*³ Ҳарӣ.
- Аз эшон пиёда фаровон бибурд,
Ба раҳ Зангаи Шоваронро супурд.
- Сӯи Толиқон омаду Марврӯд,
Сипехраш ҳаме дод, гуфтӣ, дуруд.
- 680 В-аз он пас биёмад ба наздики Балх,
Наёзурд касро ба гуфтори талх.⁴
- В-аз он сӯй Гарсевазу Бормон
Кашиданд лашкар чу боди дамон.
- Сипаҳрам пасу Бормон пешрав,
Хабар шуд бад-эшон зи солори нав,

1. М – Сипахро.
2. М – Як моҳ.
3. М – шаҳри.
4. И – б. 680 нест.

Ки омад зи Эрон сипоҳе гарон¹
Ҳама номдорону кундоварон.²

Наванде барафканд хангоми хоб
Сипаҳбад ба наздики Афросиёб,³

685 Ки омад диловар сипоҳе гарон⁴
Сипаҳбад Сиёваҳшу бо вай⁵ сарон.

Сипаҳкаш чу Рустам гави пилтан,
Ба як даст ханҷар, ба дигар кафан.

Гар эдун, ки фармон дихад шаҳрёр,
Сипаҳ барнишонам, кунам корзор.⁶

Ту лашкар биёрою чандин⁷ мапой,
Ки аз бод оташ⁸ бичубад зи қой.

Барангехт бар сони оташ ҳаюн,
К-аз он сон суҳан дошт бо раҳнамун.⁹

690 Сиёвуш бад-он^{*10} қойгаҳ ҳам намонд,
Сӯи Балх чун бод лашкар биронд.

Чу танг андаромад аз Эронсипоҳ,
Ба посух нашоист кардан нигоҳ.

Нигаҳ кард Гарсевази чангҷӯй,
Қуз аз чанг чустан надид эҷ рӯй.

1. ИЛМ – Ки омад сипоҳеву шоҳи ҷавон.

2. Л – Аз Эрон гави пилтан дар миён; И – Аз Эрон гави номвар паҳлавон.

3. ИЛМ – Ҳаюне ба наздики Афросиёб
Барафканд бар сони киштӣ бар об.

4. ИЛ – сипоҳе зи Эрон.

5. ИЛ – ӯ.

6. ИЛ – б. 687 нест.

7. Л – чанде.

8. ЛМ – киштӣ.

9. ТПЗИ – Хабар чун ба наздики Турон расид,
Мар он бандро сохта шуд калид.

10. М – дар он.

Чу Эронсипох андаромад ба танг,
Ба дарвозаи Балх бархост¹ чанг.

Ду чанги гарон карда шуд дар се² рӯз,
Чахорум Сиёвахши³ лашкарфурӯз^{4*5}

696 Пиёда фиристод бар ҳар даре,
Ба Балх андаромад гарон лашкаре.

Гурезон Сипаҳрам аз он рӯи об,
Бишуд бо сипаҳ назди Афросиёб.

НОМАИ СИЁВУШ БА КОВУС

Сиёвуш чу дар Балх шуд бо сипох,
Яке нома фармуд наздики шоҳ.

Навиштанд нома ба мушку абир,
Чунон чун сазовор буд бар ҳарир.

Нахуст офарин кард бар кирдгор,⁶
К-аз ӯяст⁷ фирӯзу беҳ рӯзгор.⁸

700 Худованди хуршеду гарданда моҳ,
Фарозандаи^{*9} тоҷу тахту кулоҳ.

Касеро ки хоҳад, барорад баланд,
Дигарро¹⁰ кунад сӯгвору¹¹ нажанд.

Чаро на ба фармони ӯ-дар, на чун
Хирад кард бояд бад-ин раҳнамун.

1. ИЛ – барсохт.

2. Л – ду.

3. И – Шамосос.

4. Л – Биёмад Шамососи гетифурӯз.

5. М – гетифурӯз.

6. Л – додгар.

7. И – гашт.

8. Л – нерую фарру хунар.

9. М – фурӯзандаи.

10. И – Касеро.

11. Л – Якеро кунад сарфарозу.

Аз он додгар, к-ӯ чаҳон офарид,
Або ошкоро ниҳон офарид,

Ҳама*¹ офарин бод бар шаҳрёр,
Ҳама некуӣ бод фарҷоми кор!

705 Ба Балх омадам шоду пирӯзбахт
Ба фарри чаҳондори боточу тахт.²

Се рӯз андар он ҷанг шуд рӯзгор
Чаҳорум бубахшуд парвардгор.

Сипаҳрам ба Тирмид шуду Бормон
Ба кирдори новак бичаст аз камон.

Кунун то ба Ҷайхун сипоҳи ман аст,
Ҷаҳон зери фарри³ кулоҳи ман аст.

Ба Суғд аст бо лашкар Афросиёб,
Сипоҳу сипаҳбад ба ин рӯи об.

710 Гар эдун, ки фармон диҳад шаҳрёр,
Сипаҳ бугзаронам, кунам корзор.

ПОСУХИ НОМАИ СИЁВУШ АЗ КАЙКОВУС

Чу нома бари шоҳи Эрон расид,
Сари тоҷу тахташ ба кайвон расид.

Ба Яздон паноҳид, аз ӯ ҷуст бахт,
Бад-он то ба бор ояд он навдарахт.

Ба шодӣ яке нома посух навишт
Чу равшанбахору*⁴ чу хуррамбихишт,

Ки аз офаринандаи хуру моҳ,
Ҷаҳондору бахшандаи тоҷу гоҳ

1. М – ҳаме.
2. И – пирӯзтахт.
3. Л – парри.
4. М – тозабахору.

- 715 Туро човидон шодмон бод дил,
Зи дарду зи ғам гашта озод дил!
- Ҳамеша ба пирӯзиву фарраҳӣ
Кулоҳи бузургиву тоҷи меҳӣ.¹
- Сипаҳ бурдиву чангро² хостӣ,
Ки будат сари бахту ҳам^{*3} ростӣ.
- Ҳаме аз лабат шир бўяд ханӯз,
Ки зад бар камони ту аз чанг туз.
- Ҳамеша ҳунарманд бодо танат,
Расида ба ком он дили равшанат!
- 720 Аз он пас, ки пирӯз гаштӣ ба чанг,
Ба кор-андарун кард бояд диранг.
- Набояд пароканда кардан сипоҳ,
Бипаймой роҳу биёрой гоҳ,
- Ки он турк бадпешаву риман аст,
Ки ҳам баднажод асту Аҳриман аст.
- Ҳамон бокулоҳ асту бодастгоҳ,
Ҳам ӯ сар барорад ба хуршеду моҳ.
- Макун ҳеч бар чанг чустан шитоб,
Ба чанги ту худ ояд Афросиёб.
- 725 Гар эдун, ки з-ин рӯи Чайхун кашад,
Ҳаме⁴ домани хеш дар хун кашад.
- Ниҳод аз бари нома-бар мӯҳри хеш,
Ҳам он ғаҳ фиристодаро хонд пеш.

1. Л – бузургӣ ба сар барнихӣ.
2. ИЛ – чанг худ.
3. М – бахту ҳунар дориву.
4. Л- Ҳамон.

Бад-ӯ дод фармуд, то гашт боз,
Ҳаме тохт¹ андар нишебу фароз.

Фиристода назди Сиёвуш расид,
Чу он номаи шоҳи Эрон бидид,

Заминро бибӯсиду дил шод кард,^{*2}
Зи банди ғамон пас дил озод кард.^{3*4}

730 Нигаҳ дошт бедор фармони ӯ,⁵
Напечид дилро зи паймони ӯ.⁶

В-аз он пас чу Гарсевази шермард
Биёмад бари шоҳи Турон чу гард,

Бигуфт он суханҳои нопоки⁷ талх,
Ки омад сипаҳбад Сиёвуш ба Балх.

Сипаҳкаш чу Рустам, сипаҳ бекарон,
Басе номдорону ҷанговарон.

Ба ҳар як зи мо буд панҷоҳ беш,
Сарафроз бо гурзаи говмеш.

735 Пиёда ба кирдори оташ буданд,
Сипардору бо тиру таркаш буданд.

Напаррид бар гирди эшон уқоб,
Якero сар андарнаёмад ба хоб.

1. И – Ҳамегашт.

2. М – кард шод.

3. ИЛ – Ба нома-дарун номи шаҳ ёд кард:

ТПЗ – Аз он номаи шоҳ дил кард шод,
Ба нома дарун номи шаҳ кард ёд.

Л – б. б. 729 ин б. омада:

Аз он номаи шоҳ чун гашт шод,
Бихандиду нома ба сар барниҳод.

4. М – Бихандиду нома ба сар барниҳод.

5. ЛИ – Нигаҳ дошташ ҳукму фармони ӯй.

6. ЛИ – ӯй

7. ИЛ – нопоку.

Се рӯзу се шаб буд ҳам з-ин нишон,
Ғамӣ шуд дил марду*¹ гарданкашон.

В-аз эшон касеро ки хоб омадӣ,
Зи ҷанги далерон шитоб омадӣ,

Бихуфтиву осуда бархостӣ,
Ба наввӣ яке ҷанг ороств,²

740 Барошуфт чун оташ Афросиёб,
Бупечид аз ҷои³ орому хоб.

Ба Гарсеваз андар чунон бингарид,
Ки гуфти⁴ миёнаш бихоҳад бурид.

Яке бонг барзад, бирондаш зи пеш,
Тавоно набуд ӯ бар он⁵ хасми хеш.

Бифармуд, к-аз номдорон ҳазор
Бихонанду аз базм созанд кор.

Саросар ҳама дашт озин ниҳанд,
Ба Суғд-андар ороиши Чин ниҳанд.

745 Бар эшон ба шодӣ гузар кард рӯз,
Чу аз чашм шуд чашми⁶ гетиғурӯз,

Ба хобу ба оромиш омад шитоб,
Биғалтид бар чома Афросиёб.⁷

ХОБ ДИДАНИ АФРОСИЁБ ВА ТАРСИДАН

Чу як баҳра бугзашт аз тирашаб
Чунон чун касе, к-он биларзад ба таб,⁸

1. М – тану аспӣ.

2. ИЛ – Зи нав боз ҷанге биёровӣ.

3. Ки чандин ҷӣ гӯӣ, зи; ИМ – Ки чанде ҷӣ гӯӣ зи.

4. И – гӯӣ.

5. Л – Кучо хост рондан бар ӯ.

6. Л – дур.

7. ИЛ – ҷон орому хоб.

8. Л – роз гӯяд ба лаб. И – роз ҷӯяд ба лаб.

Хурӯше баромад зи Афросиёб,
Биларзид бар чои орому хоб.¹

Парастандагон тез бархостанд,
Ба ҳар сӯ яке² гул-гул оростанд.

750 Чу омад ба Гарсеваз ин огаҳӣ,
Ки шуд тира оини*³ шоҳаншаҳӣ,

Ба тезӣ биёмад ба наздики⁴ шоҳ,
Варо дид хуфта бар он хоки роҳ.

Ба дар бар гирифташ, бипурсид аз ӯй,
Ки «Ин достон бо бародар бигӯй».

Чунин дод посух, ки «Пурсиш макун,
Магӯй ин замон эҷ⁵ бо ман сухун.

Бад-он то хирад боз ёбам яке,
Ба бар гиру сахтам бигир андаке.»

755 Замоне баромад, чу омад ба хуш,
Ҷаҳон дид⁶ бо нолаву бо хурӯш.

Ниҳоданд шамъу баромад ба тахт,
Ҳама буд ларзон чу шохи⁷ дарахт.

Бипурсид Гарсевази номчӯй,
Ки «Букшой лаб, ин шигифтӣ бигӯй».

Чунон гуфт пурмоя⁸ Афросиёб,
Ки "Ҳаргиз касе ин набинад ба хоб.

1. ТПЗ – Фиканд аз сари тахт худро ба хок,
Баромад зи ҷон-ш оташи сахмнок.

2. Л – низ; И-ҷумла.

3. М – тира шуд он тахти.

4. ЛМ – хурӯшидану; И – Ҳаросон ҳама

5. ИЛ — андар ин вақт.

6. Л –дида.

7. ЛМ –ба сони.

8. Л –Ба посух чунин гуфт.

Чунон чун*¹ шаби тира ман дидаам,
Зи пиру чавон низ нашнидаам.

- 760 Биёбон пур аз мор² дидам ба хоб,
Замин³ пур зи гард, осмон пуруқоб.

Замин хушк, шаххе,⁴ ки гуфтӣ сипеҳр
Бад-он то ҷаҳон буд, нанмуд чехр.

Саропардаи ман зада бар карон,
Ба гирдаш сипоҳе зи кундоварон.

Яке бод бархостӣ пур зи гард,
Дурафши маро сар нагунсор кард.

Бирафтӣ зи ҳар сӯ яке рӯди хун,
Саропардаву хайма гаштӣ нагун.

- 765 В-аз ин лашкари ман фузун аз шумор⁵
Бурида сарону тан афканда хор.

Сипоҳе аз Эрон чу боди дамон,
Чи найза ба дасту чи тиру камон.

Ҳама найзаҳашон сар оварда бор,
В-аз он ҳар саворе саре дар канор.

Бари тахти ман тохтандӣ савор,
Сияхпӯшу найзаварон сад ҳазор.

Барангехтандам⁶ зи ҷои нишаст,
Ҳама тохтандӣ маро⁷ бастадаст.

- 770 Нигаҳ кардаме нек ҳар сӯ базе
Зи пайваста пешам набудӣ касе.

1. М –кучо дар.

2. ИЛ – гард.

3. ИЛ –Ҷаҳон.

4. Л – хушку шахе.

5. ИЛ – чу сесад ҳазор.

6. ИЛ – Барангехтандӣ.

7. ИЛ –Маро тохтандӣ ҳама.

Маро пеши Ковус бурдӣ дамон*¹
Яке бодсар номвар паҳлавон.

Яке тахт будӣ, сараш назди моҳ,
Нишаста бар он гурд Ковусшоҳ.

Чавоне ду рухсора монанди моҳ
Нишаста будӣ назди*² Ковусшоҳ.

Ду ҳафта-ш набудӣ ҳаме³ сол беш,
Чу дидӣ маро баста дар пеши хеш,

775 Дамидӣ ба кирдори гурранда меғ,
Миёнам ба ду ним кардӣ⁴ ба теғ.

Хурӯшидаме ман фаровон зи дард,
Маро нолаву дард бедор кард.»

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз: «Ин хоби шоҳ
Набошад ба чуз⁵ комаи некхоҳ.

Ҳаме коми дил бошаду тоҷу тахт,
Нагун гашта бар бадсиголи ту бахт.

Гузорандаи хоб бояд касе,
К-аз ин дониш андеша дорад⁶ басе.

780 Бихонем бедордил мӯбадон
Зи ахтаршиносону аз бихрадон.»

ПУРСИДАНИ АФРОСИЁБ МӯБАДОНРО АЗ ХОБ

Касоне, к-аз ин дониш оғаҳ буданд,
Пароканда ё бар дари шаҳ буданд,

-
1. М –давон.
 2. М –ба наздикӣ.
 3. Л –ҳафта набудӣ варо.; И –магар.
 4. Л –нима карда.
 5. И –чуз аз.
 6. И –андоза орад; Л –орад.

Шуданд анчуман бар дари шахрёр,
Бад-он то чаро кардашон хостор.

Бихонду сазовор биншонд пеш,
Сухан ронд бо ҳар як аз камму беш.

Чунин гуфт бо номвар мӯбадон,
Ба ахтаршиносону ҳам¹ бихрадон,

785 Ки*² «Ин хобу гуфтори³ ман дар чаҳон
Касе нашнавад⁴ ошкору ниҳон.

Якero⁵ намонам сару тан ба ҳам
Агар з-ин сухан бар лаб оранд дам».

Бубахшидашон бекарон зарру сим
Бад-он, то набошад касе з-ӯ ба бим.

В-аз он пас бигуфт, он чи дар хоб дид,
Чу мӯбад зи шоҳ он суханҳо шунид,

Битарсид в-аз шоҳ зинҳор хост,
Ки «Ин хоб гуфтан наёрем⁶ рост.

790 Магар шоҳ бо банда паймон кунад,
Забонро ба посух гаравгон кунад,

К-аз ин дар сухан ҳар чи дorem ёд,
Кушоем бар шоҳу ёбем дод.»

Ба зинҳор додан забон дод шоҳ,
К-аз он бад аз эшон набинад гуноҳ.

Забоноваре буд бисёрмағз,
Ки ӯ баркушодӣ суханҳои нағз.

1. Л –Ки, эй покдил, неспай; И –некхӯ.

2. М –К-аз.

3. ИЛ –К-аз ин хобу гуфтор.

4. ИЛ –ЗИ кас нашнавам.

5. ИМ – Касеро.

6. –хобро кай тавон гуфт.

Чунин гуфт, к-«Эй подшоҳи ҷаҳон,
Кунам ошкоро ба ту-бар ниҳон.

- 795 Ба бедорӣ*¹ акнун сипоҳи гарон
Аз Эрон биёяд,*² диловар сарон.

Яке³ шоҳзода ба пеш - андарун,
Ҷаҳондида бо ӯ басте раҳнамун,

Ки бар толиаш-бар касе нест шоҳ,
Кунад буму барро ба мо-бар табоҳ.

Агар бо Сиёвуш кунад шоҳ ҷанг,
Чу деба⁴ шавад рӯи гетӣ ба ранг.

Зи туркон намонад касеро ба гоҳ,
Ғамӣ гардад аз ҷанги ӯ подшоҳ.

- 800 В-агар ӯ шавад кушта бар дасти шоҳ
Ба Турон намонад сару тахту гоҳ.⁵

Саросар пурушӯб гардад замин
Зи баҳри Сиёвуш ба ҷангу ба кин.

Бад-он гоҳ ёд оядат ростӣ,
Ки вайрон шавад кишвар аз костӣ.⁶

Ҷаҳондор гар мурғ гардад ба пар,
Бар*⁷ ин ҷарҳи гардон наёбад гузар.

Бар ин сон гузар кард хоҳад сипеҳр
Ғаҳе пур зи хашму ғаҳе пур зи меҳр.»

- 805 Ғамӣ шуд, чу бишнид Афросиёб,
Накард эҷ⁸ бар ҷанг ҷустан шитоб.

1. М –чунон дон, ки.

2. М –Биронанд аз Эрон.

3. И –Ҷаме.

4. Л –дуда.

5. И –б. 798-800 нест.

6. Л –Ки пайдо шавад кажживу костӣ.

7. М –Аз.

8. И –он чи.

Ба Гарсеваз¹ он розҳо баркушод,
Нухуфта суханҳо ҳаме кард^{*2} ёд,

Ки гар ман ба ҷанги Сиёвуш сипоҳ³
Наронам, наёяд касе кинаҳо.

На ӯ кушта ояд ба ҷангу на ман,
Баросояд аз шарру⁴ шӯр⁵ анҷуман.

На Ковус хоҳад зи ман низ кин
Нагардад пушош⁶ яксар^{*6} замин.⁷

810 Ба ҷои ҷаҳон ҷустану корзор
Мабодам ба ҷуз оштӣ⁸ ҳеҷ кор.

Фиристам ба наздики ӯ симу зар,
Ҳам аз тоҷи тахту фаровон гуҳар.

Манучеҳр гетӣ набахшид⁹ рост,
Ҳамон¹⁰ баҳраи ҳештан кам бихост.

Замине ки бахшида будам зи пеш,
Аз он низ кӯтаҳ кунам дасти хеш¹¹.

Магар, к-ин балоҳо зи ман бугзарад,
Ки тарсам равонам фуру паҷмурад.

815 Чу ҷашми замона¹² бидӯзам ба ганҷ,
Сазад, гар сипеҳрам надорад ба ранҷ.

1. ИЛ –Гарсеваз.

2. М –бар ӯ кард.

3. И –Сиёвахшшоҳ.

4. И –ҷангу.

5. Мул Мул - М –На ошӯб гирад саросар.

6. ЛМ –аз гуфтугӯ.

7. Л –На ошӯб гардад саросар замин.

8. И –наёрам ҷуз аз ростӣ.

9. ИЛ –бибахшид.

10. Л –Ҳам ӯ.

11. ТПЗИ – Супорам ба Эронӣ сар ба сар,
Набошад бар ин бум моро гузар.

12. И –баҳона.

Нахоҳам замона чуз он, к-ӯ биҳишт,¹
Чунон руст бояд,² ки гардун³ бикишт.

РОЙ ЗАДАНИ АФРОСИЁБ БО МЕҲТАРОН

Чу бугзашт нима зи гардонсипеҳр,
Дурахшанда хуршед бинмуд чехр,

Бузургон ба даргоҳи шоҳ омаданд,
Парастандаву бокулоҳ омаданд.

Яке анчуман сохт аз⁴ бихрадон,
Хушивору корозмуда сарон.^{5*6}

820 Бад-эшон чунин гуфт, к-«Аз рӯзгор
Набинам ҳаме бар чуз аз корзор.

Басе номдорон, ки бар дасти ман
Табаҳ шуд ба чанг-андарун анчуман.

Басо шорсон гашт беморсон,
Басо гулситон низ шуд хорсон.

Басе роҳ,⁷ к-он размгоҳи ман аст,
Ба ҳар сӯ нишони сипоҳи ман аст.

Зи бедодии подшоҳи⁸ чаҳон
Ҳама некуиҳо шавад дар⁹ ниҳон.

825 Назояд ба хангом дар дашт гӯр,
Шавад баччаи бозро дида кӯр.

Бибуррад зи пистони нахчир шир,
Шавад об дар чашмаи хеш қир.

1. ЛМ –навишт.

2. Л –Яздон.

3. И –хоҳад.

4. ИЛ –бо.

5. ИЛ –радон.

6. М –бедордил мӯбадон.

7. ИЛ –боғ.

8. ИЛМ, Ж – шахрёри.

9. И –шуд андар.

Шавад дар чаҳон чашмаи об хушк,
Надорад ба нофа-дарун бӯй мушк.

Зи кажжӣ гурезон шавад ростӣ,
Падид¹ ояд аз ҳар сӯе костӣ.

Маро сер шуд дил зи ҷангу бадӣ,
Ҳама ҷуст хоҳам раҳи эзадӣ.

Кунун донишу дод боз оварем,
Ба ҷои ғаму ранҷ ноз² оварем.

Баросояд аз мо замоне чаҳон,
Набояд, ки марғ ояд аз ногаҳон.

Ду баҳра чаҳон зери пой ман аст,
Ба³ Эрону Турон сарои ман аст.

Ниғаҳ кун, ки чандин зи кундоварон
Биёранд ҳар сол божи гарон.

Гар эдун, ки бошед ҳамдостон,
Ба Рустам фиристам яке достон.

835 Дари оштӣ бо Сиёваҳш⁴ низ
Бикӯбам,⁵ фиристам зи ҳар гуна чиз.»

Сарон як ба як⁶ посух оростанд,
Ҳама хубиву оштӣ хостанд,

Ки «Ту шаҳрёриву мо чун раҳӣ,
Бар он дил ниҳода, ки фармон диҳӣ.»

Ҳама боз гаштанд сар пур зи дод,
Наёмад касеро ғаму ранҷ ёд.

1. И – Ҳамон.

2. И – ранҷу оз.

3. И – дар.

4. Л – Сиёвуш.

5. ИЛ – Бичӯям.

6. И – саросар ҳама.

Ба Гарсеваз¹ он гаҳ чунин гуфт шох,
Ки «Бипсеч кору бупаймой рох.

840 Ба зудӣ бисозу ба раҳ-бар маист,
Зи лашкар гузин кун саворе дувист.

Ба назди Сиёвахш² бар³ хоста,
Зи ҳар чиз ганҷе биёраста.

Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринниём.

Яке тоҷи пургавҳари шоҳвор,
Зи густарданӣ сад шутурвор бор.

Ғулому канизак бубар ҳам дувист,
Бигӯяш, ки бо ту маро ҷанг нест.

845 Бипурсаш фаровону бо ӯ бигӯй,
Ки мо сӯи Эрон накардем рӯй.

Зи Чин то⁴ лаби рӯди Ҷайхун марост,
Ба Суғдему ин подшоҳӣ ҷудост.

Ҳамон аст, к-аз Туру Салми далер
Забар шуд ҷаҳон, он кучо буд зер.

Зи Эраҷ, ки бар бегунаҳ кушта шуд,
Зи мағзи далерон хирад гашта шуд.

Зи Эрону Турон ҷудой набуд,
Ки бо ҷангу кин ошноӣ набуд.

850 Зи Яздон бар он гуна дорам умед,
Ки овард рӯзи хирому⁵ навид.

Барангехт аз шаҳри Эрон туро,
Кунад меҳрбон бар далерон туро.

1. ИЛ –гарсеваз.

2. ИЛ –Сиёвуш.

3. И –бар он.

4. ЛМ –Замин.

5. Л –аз ӯ рӯзи хуррам.

Ба бахти ту ором гирад ҷаҳон,
Шавад ҷангу нохубӣ андар ниҳон.

Чу Гарсеваз¹ ояд² ба наздики ту
Биёрояд он рои борики ту.

Чунон чун ба гоҳи Фаридуни гурд,
Ки гетӣ ба баҳшиш ба гурдон³ супурд,⁴

855 Бубахшему он рой⁵ боз оварем,
Зи ҷангу зи кин пой боз оварем.

Ту шохиву бо шоҳи Эрон бигӯй,
Магар нарм гардад сари ҷангчӯй.

Суханҳои некӯ або⁶ пилтан
Бигӯву⁷ басе дostonҳо бизан.⁸

Ба наздики ӯ ҳамчунон хоста
Бубар, то шавад кор⁹ ороста.

жз аз тахти заррин, ки ӯ шоҳ нест,
Тани паҳлавон аз дари гоҳ нест».

ОМАДАНИ ГАРСЕВАЗ НАЗДИ СИЁВУШ

860 Биёвард Гарсеваз он хоста,
Ки рӯи замин з-он шуд ороста.

Дамон то лаби рӯди Чайхун расид,
Зи гурдон¹⁰ фиристодае баргузид.

1. Ж - ИЛ –Чу Гарсеваз.

2. И –омад.

3. И –фаровон.

4. И –б. б. 854 ин. б. омада:

Зи гурдон, ки Рустам бидонад ҳаме,
Кучо номашон бар ту хонад ҳаме.

5. Л –ин.

6. ИЛ –Суханҳо ҳамегӯй бо.

7. ИЛ –Ба хубӣ.

8. ТПЗ - Бар ин ҳам нишон назди Рустам гулом,
Парастандаву аспи зарринситом.

9. Л –корат.

10. ИЛ –лашкар.

Бад-он то расонад ба шоҳ огаҳӣ,
Ки Гарсеваз¹ омад або фаррахӣ.

Ба киштӣ ба як рӯз бугзошт об,
Биёмад сӯи Балх ҳам даршироб.

Фиристода омад ба наздики шоҳ,
Бигуфташ, ки Гарсеваз омад зи роҳ.²

865 Сиёвуш гави пилтанро бихонд,
В-аз ин достон чанд гуна биронд.

Чу Гарсеваз³ омад ба наздики⁴ шоҳ,
Бифармуд, то баркушуданд роҳ.⁵

Сиёвуш варо диду бар пой хост,
Бихандид бисёру пӯзиш бихост.

Бибӯсид Гарсеваз аз дур хок,
Рухаш пур зи шарму дилаш пур зи бок.

Сиёвахш биншондаш⁶ зери тахт,
Зи Афросиёбаш бипурсид сахт.

870 Чу биншаст Гарсезазу гоҳи нав
Бидиду сару афсару шоҳи⁷ нав,

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Афросиёб
Чу аз ту хабар ёфт, андар шитоб

Яке ёдгоре ба наздики шоҳ
Фиристода будаст бо ман ба роҳ.»⁸

1. ИЛ –Гаршеваз.

2. Л –Бидодаш хабар з-он гави неkhoҳ.

3. Л –Гаршеваз.

4. Л – даргоҳи.

5. И – Чу Гаршеваз аз дур дида ба шоҳ,
Пиёда шуд аз аспу паймуд роҳ.

6. Л –Сиёвуш биншохташ.

7. Л –Бидид он сару афсари моҳи.

8. Л –Фиристод бо ман ҳам акнун ба роҳ.

Бифармуд, то ҳадя бардоштанд,
Ба пеши Сиёвахш бугзоштанд.¹

Зи дарвозаи шаҳр то боргоҳ
Дирам буду аспу ғулому сипоҳ.²

875 Кас андоза нашнохт онро, ки чанд
Зи динору аз тоҷу тахти баланд.

Ғуломон ҳама бокулоҳу камар,
Парастанда бо ёраву тавқи зар³.

Писанд омадаш сахту букшод рӯй,
Ниғаҳ карду бишнид гуфтори⁴ ӯй.

Таҳамтан бад-ӯ гуфт: «Як ҳафта шод
Бибошем, то посух орем ёд.

Бад-ин хоҳиш андеша бояд басте
Ҳамон низ⁵ пурсидан аз ҳар касе.

880 Чу бишнид Гарсевази⁶ пешбин,
Заминро бибӯсиду кард офарин.⁷

Яке хона ӯро биёростанд
Ба дебову холигарон хостанд.

Сиёвахш бо Рустами пилтан
Бирафтанд дур аз бари анчуман.⁸

1. Л –Сиёвуш бигмоштанд.

2. Л –кулоҳ.

3. Л –б. б. 876 ин б. омада:

Яке ёдгоре зи наздики шоҳ
Зи баҳри ту, эй паҳлавони сипоҳ.

4. ИЛ –пайгоми.

5. И –боз.

6. ИЛ – Гаршевази.

7. Л –б. б. 880 ин. Б. омада:

Чу оғаҳ шуд аз он ҳама гуфтугӯй,
Бимолид бар тахти ӯ рӯю мӯй;
И – Чу оғоҳ гашт аз ҳама гуфтугӯй,
Бимолид бар тахти ӯ чашму рӯй.

8. ИЛ –б. 882 нест.

Нишастанд бедор ҳар ду ба ҳам,
Сиголиш гирифтанд бар бешу кам.

Аз он кор шуд¹ пилтан бадгумон,
К-аз он гуна Гарсеваз² омад дамон.³

885 Талоя ба ҳар сӯ бурун тохтанд,
Чунон чун бибоист, пардохтанд⁴.

Сиёвуш зи Рустам бипурсиду гуфт,
Ки «Ин роз берун кашем*⁵ аз нухуфт,

Ки ин оштӣ чустан аз баҳри чист,
Нигаҳ кун, ки тарёки ин заҳр чист?

Зи пайвастаи хун ба наздики ӯй,
Бубин, то кадоманд сад номчӯй.

Гаравгон фириштад ба наздики мо,
Кунад равшан ин рои⁶ торики мо

890 Набинӣ, ки аз мо ғамӣ шуд зи бим,
Ҳама табл кӯбад ба зери гилем.

Чу ин карда бошем, наздики шоҳ
Фиристода бояд яке неkhoҳ.

Барад назди ӯ з-ин сухан⁷ огаҳӣ,
Магар мағзи ӯ ояд аз кин тихӣ.

Чунин гуфт Рустам, ки «Ин аст рой,
жуз ин рӯи паймон наёяд ба ҷой».

1. Л –буд.

2. Л –Гаршеваз.

3. И –К-аз он рӯй Гаршеваз омад давон.

4. И –Ҷаҳон чун, бибоист, барсохтанд; И –баъд аз б. 885 ин б. омада:
Нишастанд бедор ҳар ду ба шаб,
Ба гуфторхо баркушоданд лаб.

5. М –кунем.

6. И –ҷони.

7. И –низ наздики ӯ.

ПАЙМОН КАРДАНИ СИЁВУШ БО АФРОСИЁБ

Ба шабгир Гарсеваз омад ба дар
Ба сар-бар кулоҳу бубаста*¹ камар.²

- 895 Биёмад ба пеши Сиёвуш, замин
Бибу́сиду бар шоҳ кард офарин.

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: «Чун буд дӯш,
Зи лашкаргаҳи гашну чандин хурӯш?»

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Аз кори³ ту
Пурандеша будам зи гуфтори⁴ ту.

Кунун рои ҳар ду бад-он шуд дуруст,
Ки аз кин ҳама дил⁵ бихоҳем шуст.

Ту посух фиристӣ ба Афросиёб,
Ки аз кин тӣҳи кун сар андар шитоб.

- 900 Касе к-ӯ набинад саранҷом бад,
Зи кирдори бад бозгаштан сазад.

Диле к-аз хирад гардад ороства,
Чу ганче бувад пурзару^{6*7} хоста.

Агар зери нӯш-андарун заҳр нест,
Дилатро зи ранҷу зиён баҳр нест.

Чу паймон ҳама дошт хоҳӣ*⁸ дуруст,⁹
Тани сад,¹⁰ ки пайвастаи хуни туст,

Зи гурдон, ки Рустам бидонад ҳама,
Кучо номашон бар ту хонад ҳама,

1. М –Чунон чун сазад бо.

2. Л –Чунон чун бувад бо кулоҳу камар.

3. ИЛ –рои.

4. Ил –аз он қон.

5. ЛМ –кина дилҳо.

6. Л –Яке ганҷ гардад пур аз.

7. М –Яке ганҷ бошад пур аз хоста.

8. М –кард хоҳӣ.

9. Л –ҳамекард хоҳӣ нахуст.

10. Л –қасоне.

905 Бари ман фиристӣ ба расми наво,
Ки бошад ба гуфтори ту-бар¹ гуво.

Ва дигар аз Эронзамин ҳар чӣ ҳаст
Ки он шаҳрҳоро ту дорӣ ба даст,

Бипардозиву худ ба Турон шавӣ,
Зи ҷангу зи киноварон биғнавӣ.²

Набошад ҷуз аз ростӣ дар миён,^{*3}
Набояд будан ҷун паланги жиён,^{*4}

Фиристам яке нома наздики шоҳ,
Магар б-оштӣ⁵ боз хонад сипоҳ.»

910 Барафканд Гарсеваз⁶ андар замон
Саворе ба кирдори⁷ боди дамон.

Бад-ӯ гуфт: «Хира манех сар ба хоб
Бирав тозиён назди Афросиёб.

Бигӯяш, ки ман тез биштофтам,
Кунун ҳар чи ҷустам,⁸ ҳама ёфтам.

Гаравгон ҳаме хоҳад⁹ аз шаҳрёр
Чу хоҳӣ, ки баргардад аз корзор.»¹⁰

Фиристода омад, бидодаш паём
Зи шоҳу зи Гарсевази¹¹ некном.

1. Л –ту пур.

2. ЛМ –Замоне зи ҷангу зи кин биғнавӣ.

3. М –ҷаҳон.

4. М –Ба кина набандем як тан миён.

5. Л – Бидонад магар.

6. ИЛ –Гарсеваз.

7. И –фиристодаеро чу.

8. Л –ҷустӣ.

9. И –Ҳаме хонад.

10. ТП – Зи хешону пайванди мо сад ҷавон
 Зи мо хостаи Рустами паҳлавон.

11. Л –в-аз он Рустами; И –Гаршевази.

915 Чу гуфти фиристода бишнид шох,
Фаровон бупечиду гум кард рох.

Ба дил гуфт сад тан зи хешони ман
Гар эдун, ки гум гардад аз анчуман,¹

Шикаст андарояд бар ин размгоҳ
Набошад бари ман касе некхоҳ.²

Вагар гӯям, аз ман гаравгон маҷӯй,
Дурӯғ оядаш сар ба сар гуфтугӯй.

Фиристод³ бояд бари ӯ наво,⁴
Агар бегаравгон надорад раво.

920 Магар, к-ин балоҳо зи ман бигзарад,
Хирадманд бошам, беҳ аз⁵ беҳирад

Бар он сон, ки Рустам ҳаме ном бурд,
Зи хешони наздик сад⁶ баршумурд,

Сӯи⁷ шоҳи Эрон фиристодашон,
Басе хилъату некуй додашон.

Бифармуд, то кӯс бо каррной
Заданду фуру ҳишт пардасарой.

Бухорову Сугду Самарқанду Чоч,
Сапечобу⁸ он кишвару тахти оч

925 Тихй карду шуд бо сипаҳ сӯи Ганг,
Баҳона начусту фиребу диранг.

1. ИЛ – Гузида фиристам бад-он анчуман.
2. Л – кинахоҳ; И – Бари ман набошад яке некхоҳ.
3. Л – Фиристода.
4. И — Фиристода бояд зи баҳри наво.
5. И – на он.
6. И – наздики худ.
7. ИЛ – Бари.
8. ИЛ – Сипанчобу.

Чу аз рафтанаш Рустам огоҳ шуд,
Равонаш зи андеша кӯтоҳ шуд.

Биёмад ба назди Сиёвуш чу гард,
Шунида суханҳо ҳама ёд кард.

Бад-ӯ гуфт: «Чун корҳо гашт рост,
Чу Гарсеваз¹ ар боз гардад, равост.»

Бифармуд, то хилъат оростанд,
Силеху кулоҳу камар хостанд.

930 Яке аспи тозӣ ба зарринситом
Яке теғи ҳиндӣ ба зарринниём.

Чу Гарсеваз он хилъати шоҳ дид,
Ту гуфтӣ магар бар замин моҳ дид.

ФИРИСТОДАНИ СИЁВУШ РУСТАМРО БА НАЗДИ КОВУС

Сиёвуш нишаст аз бари тахти оч,
Биёвехт ӯ*² аз бари оч тоҷ.

Ҳаме рой зад, то яке чарбгӯй
Касе, к-ӯ суханро диҳад рангу бӯй³.

935 Зи лашкар ҳаме хост*⁴ гурди савор⁵
Ки бо вай бисозад магар шаҳрёр.

Чунин гуфт бо ӯ⁶ гави пилтан
К-«Аз ин дар кӣ ёрад кушодан сухан?

Ҳамон аст Ковус, к-аз пеш буд,
Зи тезӣ нақоҳад, биқоҳад фузуд.⁷

1. ИЛ – Гарсеваз.

2. М –низ.

3. И –б. 933, 934 нест.

4. М –чуст.

5. И –Сиёвуш ҳаме чуст гурду савор.

6. И –вай.

7. Л –нақоҳад.

Магар ман шавам назди шоҳи ҷаҳон,
Кунам ошкоро бар ӯ-бар ниҳон.

Бибулрам замин, гар ту фармон диҳӣ,
Зи рафтани набинам ҳаме ҷуз бехӣ.

- 940 Сиёвуш зи гуфтори ӯ шод гашт,^{1*2}
Ҳадиси фиристодагон ёд^{*3} гашт.⁴

Сипаҳдор биншасту Рустам ба ҳам
Сухан рафт ҳар гуна аз^{*5} бешу кам.

Бифармуд, то рафт пешаш дабир
Навиштан яке номае бар ҳарир.^{*6}

Нахуст офарин кард бар додгар,
К-аз ӯ дид нерӯву бахту⁷ ҳунар.⁸

Худованди ҳушу забону тавон
Хирад парваронад ҳаме бо равон.

- 945 Гузар нест касро зи фармони ӯй,
Касе к-ӯ⁹ бигардад зи паймони ӯй,

Зи гетӣ набинад ҷуз аз костӣ,
Бад-ӯ^{*10} бошад афзуниву ростӣ.

Ҳамон офаринандаи ҳуру моҳ,
Физояндаи бахту тахту кулоҳ.

Аз ӯ бод бар шаҳрёр офарин –
Ҷаҳондору аз номдорон гузин.

1. И –На чизе бикӯҳад, на ҳаргиз фузуд.

2. М –бод.

3. М –бисёр бар.

4. ЛМ –шуд.

5. Л –шуд.

6. М –Ба андеша бо май барангехт шир.

7. фарру.

8. ТПЗ – Худованди рою худованди дод,
Зи додаш хирадманд пирӯзу шод.

9. Л –ӯ.

10. Л –ӯ.

Расида ба ҳар неку бад рои ӯй¹
Сутуни хирад бод болои ӯй!²

950 Расидам ба Балху ба хуррамбахор,
Ҳамон^{3*4} шодмон будам аз рӯзгор.

Зи ман чун хабар ёфт⁵ Афросиёб,
Сияҳ шуд ба чом⁶ - андараш равшан об.

Бидонист, к-он⁷ кор душвор гашт,
Ҷаҳон тира шуд, бахти ӯ хор гашт,

Биёмад бародар-ш бо хоста,
Басе хубрӯёни ороста,

Ки зинҳор хоҳад зи шоҳи ҷаҳон,
Супорад бад-ӯ тоҷу тахти меҳон.⁸

Басанда кунад з-ин ҷаҳон марзи хеш,
Бидонад ҳаме появу⁹ арзи хеш.

Аз Эронзамин наспарад тирахок,
Бишӯяд дил аз кинаву ҷанг пок.

Зи хешон фиристод сад назди ман,
Бад-ин хоҳиш омад гави пилтан.

Гар ӯро бибахшад зи меҳраш, сазост¹⁰,
Ки бар меҳри ӯ чеҳраи ӯ гувост.¹¹

1. М –Аз.

2. Л –гашта болои ӯ.

3. И –Ҳаме.

4. М –Ҳама.

5. И –шуд.

6. ЛМ –ба чашм.

7. Л –к-аш.

8. Л –каён.

9. Л –мояву.

10. Л –равост.

11. Л – Ки аз меҳри ӯ чеҳри ӯ худ гувост.

Таҳамтан биёмад ба даргоҳи¹ шох,
Чунон чун сазад² бо дирафшу сипох.

960 В-аз он рӯй Гарсевази неххон
Биёмад бари шоҳи туронсипох.

Пас он гаҳ ки Гарсеваз андар шитоб
Биёмад ба наздики Афросиёб,³

Ҳама розҳои⁴ Сиёвуш бигуфт,
Ки ўро зи шоҳон касе нест чуфт.

Зи хубиву дидору гуфтори ўй,
Зи ҳуши дилу шарму кирдори ўй.

Далеру сухангўю гурду савор,
Ту гўй хирад дорадаш дар⁵ канор.

965 Бихандиду бо вай чунин гуфт шох,
Ки «Чора беҳ аз ҷанг, эй неххон!

Дилам гашт аз он хоби бад пурниҳеб,
Зи боло бидидам нишони⁶ нишеб.

Пур аз дард гаштам сӯи чора боз,
Бад-он то намонад танам дар гудоз.

Ба ганҷу дирам чора оростам,
Кунун он чунон шуд⁷, ки ман хостам.»

ПАЁМ ДОДАНИ РУСТАМ КОВУСРО

В-аз ин рӯй чун Рустами шермард
Биёмад бари шоҳи Эрон чу гард,

1. ИЛМ – наздики.

2. Л – бувад.

3. ИЛ – ба ҷои б. 980, 961 ин б. омада:

В-аз он рӯи Гарсеваз андар шитоб
Расидаш ба наздики Афросиёб.

4. ЛМ – достони.

5. ЛМ – дорад андар.

6. И – бад-ин сон.

7. И –шуд бар он сон; И –шуд бар эшон.

970 Ба пеш андаромад ба каш карда даст,
Баромад сипахбад зи¹ чои нишаст.

Бипурсиду бигрифташ андар канор,
Зи фарзанду аз гардиши рӯзгор,

Зи гурдону аз разму кори² сипоҳ,
В-аз он то чаро боз гаштӯ зи роҳ.³

Нахуст аз Сиёвуш забон баркушод,
Ситудаш фаровону нома бидод.

Чу нома барӯ хонд фарруҳ дабир,
Руҳи шоҳ Ковус шуд ҳамчу*⁴ қир.

975 Ба Рустам чунин гуфт: Гирам, ки ӯй
Чавон асту бад⁵ норасида ба рӯй.

На, охир ту марде ҷаҳондидай,
Баду нек ҳар гунае дидай.⁶

Чу ту нест андар ҷаҳон сар ба сар,
Ба ҷанг аз ту ҷӯянд шерон хунар.

Надидӣ⁷ ту бадҳои*⁸ Афросиёб,
Ки гум шуд зи мо хӯрду орому хоб?

Маро рафт боист, кардам диранг,
Маро буд боӯ сари пур зи ҷанг.

980 Нарафтам, ки гуфтанд аз эдар марав,
Бимон, то басечад сипаҳдори⁹ нав.

1. ИЛ –ба.

2. Л –размгоҳу.

3. ТПЗ – Таҳамтан бибӯсид рӯи замин,
Ба Ковус бархонд чанд офарин.

4. М –шаҳрӯри ҷаҳон шуд чу.

5. ИЛ –бар.

6. ИЛ –6. 976 нест.

7. И – Бидидӣ.

8. М – бадихои.

9. ИЛ – ҷаҳондори.

Чу бодафраҳи эзадӣ хос буд,
Мукофоти бадҳо бадӣ хос буд.

Шуморо бад-он мурдарӣ хоста,
Бар он гуна - бар дил шуд ораста.

Ба моле, ки вай¹ бистад аз бегуноҳ,
Бад-ин сон² бупечид сартон зи роҳ.

Ба сад турки бечораи баднажод,
Ки номи падаршон надоранд ёд,

985 Ҳамон аз гаравгон кам андешад ӯй,³
Ҳамон пеши чашмаш ҳам он оби ҷӯй.⁴

Шумо гар хирадро набастед кор,
На ман серам аз печиши⁵ корзор.⁶

Ба назди Сиёвуш фиристам кунун
Яке марди бодонишу пурфусун.^{*7}

Бифармоямаш, к-оташе кун баланд,
Ба банди гарон пои туркон бубанд.

Бар оташ бинех хоста, ҳар чи ҳаст,
Нигар, то наёзӣ ба як чиз даст.

990 Пас он бастагонро сӯи⁸ ман фирист,
Ки саршон бихоҳам зи таншон гусист⁹

Ту бо лашкари хеш сар пур зи¹⁰ ҷанг
Бирав то ба даргоҳи ӯ бедиранг.

1. Л – ӯ.

2. Л-дар.

3. Л – чи андеши ӯ.

4. Л – хоки кӯ.

5. Л – ҷангу аз.

6. И – бахшиши рӯзгор.

7. М – раҳнамун.

8. ИЛ – бари.

9. Л – Ки ман сар бихоҳам зи таншон гусист.

10. Л – неҳ.

Хама даст букшой, то яксара
Чу гург андароянд пеши бара.

Чу ту соз гирй ба кин тӯхтан,¹
Сипохат кунад ғорату сӯхтан.

Биёяд ба чанги ту Афросиёб,
Чу гардад бар ӯ нохуш орому хоб».

995 Таҳамтан бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Дилатро бад-ин кор ғамгин мадор.

Сухан бишнаваз аз ман ту, эй шах, нахуст,
Пас он гаҳ² ҷаҳон зери фармони туст.

Ту гуфтӣ, ки бар чанги Афросиёб
Марон тез лашкар бад-он рӯи об.

Бимонед, то ӯ биёяд ба чанг,
Ки ӯ худ шитоб оварад бедиранг.

Бибудем, то чанг ҷӯяд дуруст,³
Дари оштӣ ӯ кушод аз нахуст.

1000 Касе к-оштӣ ҷӯяду суру базм,
На некӯ бувад тез⁴ рафта ба разм.

Ва дигар, ки паймон шикастан зи шох
Набошад писандидаи некхоҳ.

Сиёвуш чу пирӯз будӣ⁵ ба чанг,
Бирафтӣ ба сони диловар наҳанг.

1. ИЛ – бад омӯхтанд.

2. Л – Аз он пас.

3. Л – начуст.

4. ИЛ – пеш.

5. Л – дидӣ.

Чӣ चुстӣ¹ чуз аз² тахту тоҷу нигин
Таносоиву ганчи³ Эронзамин.

Ҳама ёфтӣ, ҷанг хира маҷӯй,⁴
Дили равшанат з-оби тира машӯй,⁵

1005 Ки Афросиёб ин суҳанҳо ки гуфт,
Ба паймон шикастан бихоҳад нухуфт,

Ҳам аз ҷанг чустан нағаштем сер,
Ба ҷой аст шамшеру ҷанголи шер.

Ту бо тахти зар бо Сиёваҳши род
Ба Эрон бибошед хандону шод.

Зи Зобул биро нам ман андак сипоҳ,
Намонам ба Турон сари тахту гоҳ.

Ба гурзи набардӣ бар Афросиёб
Кунам тирагун тобиши офтоб.

1010 Миёни ману ӯ басте разм буд,
Магар, к-ам бихоҳад дигар озмуд.⁶

Зи фарзанд паймон шикастан маҳоҳ,
Магӯ, он ҷӣ андархурад бо гуноҳ.

Нихонӣ чаро гуфт бояд суҳун,
Сиёвуш зи паймон нағардад зи бун.

В-аз ин кор, к-андеша кардаст шоҳ,
Барошӯбад он номвар пешгоҳ.

Макун баҳти фарзанди худро диҷам,
Бубинӣ дили хеш з-ин пас ба ғам.»⁷

1. Л –ҷӯй.

2. И – Начустӣ ба чуз.

3. Л – Таносони (ву) ганчу.

4. Л – макун.

5. Л – Дилат равшан аст, об тира макун.

6. ИЛ – б. 1007 – 1010 нест.

7. ИЛ – б. 1014 нест.

ФИРИСТОДАНИ КОВУС РУСТАМРО БА СИСТОН

1015 Чу бишнид Ковус, шуд пур зи хашм,
Барошuft аз он кору бикшод чашм.

Ба Рустам чунин гуфт шоҳи чаҳон,
Ки «Эдар^{1*2} намонад сухан³ дар ниҳон,

Ки ин дар сари ū ту афкандаӣ,
Чунин беҳи кин аз дилаш кандаӣ.

Таносонии хеш чуствӣ дар⁴ ин,
На афрӯзиши тоҷу тахту нигин.⁵

Ту эдар бимон, то сипаҳдор Тус
Бубандад бар ин кор бар пил кӯс.⁶

1020 Ман акнун ҳаюне фиристам ба Балх
Яке номае бо суханҳои талх.

Сиёвуш агар сар зи фармони ман
Бипечад, наёяд ба паймони ман,

Ба Туси сипаҳбад супорад сипоҳ,
Худу вижагон⁷ боз гардад зи роҳ.

Бубинад зи ман, ҳар чӣ андарх(в)ар аст,
Ки ўро чунин доварӣ дар сар аст.

Нахонам туро 3-ин сипас низ ёр
Наҳоҳам, ки моро кунӣ корзор.»⁸

1. Л – Намонад.

2. М – эдун.

3. Л – ҳам.

4. ИЛ – аз.

5. ТПЗ – Туро дил ба он хоста шод шуд,
Ҳама ҷанг дар пеши ту бод шуд.
6. И – Зи дар бениёзи зи шамшер ҷӯй,
Ба кишвар бувадмон ҳама обрӯй.

7. Л – хосагон; И – бузургон.

8. Л – б.19024 нест.

1025 Ғамй гашт Рустам, ба овоз гуфт,
Ки «Гардун сари ман биёрад нухуфт.

Агар Тус чангитар аз Рустам аст,
Чунон дон, ки Рустам ба гетй кам аст.»

Бигуфт ину берун шуд аз пеши ўй,
Пур аз хашм қону пурожанг¹ рўй.

Або лашкари хеш баргашту рафт,
Сўи Систон рўй бинҳод тафт.²

Ҳам андар замон Тусро хонд шоҳ,
Бифармуд лашкар кашидан ба рох.³

1030 Бурун рафт⁴ аз пеши Ковус Тус.
Бифармуд, то лашкару бўку кӯс

Бисозанду ороиши раҳ кунанд,
В-аз оромгаҳ роҳ кӯтаҳ кунанд,

ПОСУХИ НОМАИ СИЁВУШ АЗ КОВУС

Ҳаюне биёрист Ковусшоҳ
Бифармуд, то боз гардад зи рох.⁵

Нависандаи номаро пеш хонд,
Бари тахти хешаш ба курсй нишонд.

Яке нома фармуд пурхашму чанг,
Паёме ба кирдори тири хаданг.⁶

1035 Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Худованди оромишу корзор.

1. ИЛ – чашму пур аз ранг.

2. ИЛ – б. 1028 нест.

3. ТПЗИЛ – Бад-ў гуфт, к-«Эй сарфарози далер,
Бурун шав* аз эдар ба кирдори шер.

* ИЛ – рав.

4. ИЛ – Чу берун шуд.

5. ТПЗИЛ – Або номаву бо суханҳои талх
Фиристонд назди Сиёвуш ба Балх.

6. ИЛ – Забон тезу рухсора чун бодаранг.

Худованди Бахрому Кайвону Мох,
Худованди неку баду фарру гоҳ.¹

Ба фармони ӯяст гардонсипехр,
В-аз ӯ боз густарда ҳар ҷой меҳр.

Туро, эй ҷавон, тандурустиву бахт,
Ҳамеша бимонод бо тоҷу тахт!

Агар бар дилат рои ман тира гашт,
Сар аз разм ҷустан туро² хира гашт,

1040 Шунидӣ, ки душман ба Эрон чӣ кард,
Чу пирӯз шуд рӯзгори набард?

Кунун хира озарми душман маҷӯй,
Бар ин боргах-бар мабар-т³ обу рӯй.

Манех аз ҷавонӣ сар андар фиреб,⁴
Гар аз чархи гардон нахоҳӣ ниҳеб.

Гаравгон, ки дорӣ, ба даргах фирист,
Ба банд андаровардашон пову даст.

Туро гар фиребад, набошад шигифт,
Маро аз худ андоза бояд гирифт,

1045 Ки ман з-он фиребанда гуфтори ӯй,
Басе боз гаштам зи пайкори ӯй.

Нарафт эҷ бо ман сухан з-оштӣ
Зи фармони ман рӯй баргоштӣ.⁵

Ту бо хубрӯён биёмехтӣ⁶
Ба бозиву⁷ аз ҷанг бугрехтӣ.

1. ИЛ – чоҳ.

2. ЛМ – Зи хоби ҷавонӣ сарат.

3. Л – марез.

4. Л – нишеб.

5. Л – б. 1046 нест.

6. И – мохрӯён баромехтӣ.

7. Л – ба шодиву.

Ҳамон Рустам аз ганчи ораста
Нахоҳад шудан серу¹ аз хоста.

В-аз он мурдарӣ тоҷи шоҳаншаҳӣ
Туру шуд сар аз ҷанг ҷустан тихӣ.

1050 Дари² бениёзӣ ба шамшер ҷӯй,
Ба³ кишвар бувад шоҳро обрӯй.

Чу Туси сипахбад расад пеши ту,
Бисозад чу бояд⁴ каму беши ту,

Ҳам андар замон бор кун бар харон,
Гаравгон, ки дорӣ ба банди гарон.

Аз ин⁵ оштӣ рои ҷархи баланд
Ҷунон аст, к-ояд ба ҷонат газанд.

Ба Эрон расад з-ин бадӣ огаҳӣ,
Барошӯбад ин рӯзгори беҳӣ.

1055 Ту шав, кину омехтанро бисоз,
Аз ин дар суханҳо магардон дароз

Чу ту сози ҷангу шабехун кунӣ,
Зи хоки сияҳ рӯди Ҷайхун кунӣ,

Сипахбад сар андарнаёрад ба хоб,
Биёяд ба ҷанги ту Афросиёб.

Агар меҳр дорӣ бад-он анҷуман,⁶
Нахоҳӣ, ки хонанд-т паймоншикан,

Сипах Тусро деҳ, ту худ бозгард,
Най марди пархошу нангу⁷ набард.

1. И – сер.

2. Л – Дигар.

3. Л – зи.

4. Л – бинад.

5. И – К-аз ин.

6. ИМ – бар он аҳриман.

7. Л – ҷангу.

1060 Ниҳоданд бар нома-бар мӯҳри шох
Ҳаюне дароварду¹ бубрид рох.²

Чу нома ба назди Сиёвуш расид,
Бад-он гуна гуфтори нохуш шунид,^{3*4}

Фиристодаро хонду пурсид чуст,⁵
Аз ӯ кард як сар суханҳо дуруст.⁶

Бигуфт он чӣ бо пилтан гуфта буд,
Зи Тусу зи Ковус, к-ошуфта буд.

Сиёвуш чу бишнид гуфтори ӯй,
Зи Рустам ғамӣ гашту аз кори ӯй.

1065 Зи кори падар дил пурандеша кард,
Зи туркону аз рӯзгори набард.

Ҳаме гуфт сад марди гурду савор
Зи хешони шоҳи чунин номдор,

Ҳама некхоҳу ҳама бегуноҳ,
Агаршон фиристам ба наздики шох,

Напурсад,⁷ наандешад аз корашон,
Ҳамон гаҳ кунад зинда бар дорашон.

Ба наздики Яздон чӣ пӯзиш барам?
Бад ояд зи кори падар бар сарам.

1070 В-ар эдун, ки чанг оварам бегуноҳ,
Чунин^{*8} хира бо шоҳи туронсипоҳ,

1. И – Ҳаюн бар дар оварду.

2. Л – б. 1060 нест.

3. ИЛ – нохуб дид.

4. М – нохуб гуфтор дид.

5. Л – пурсиду гуфт.

6. Л – Ки бар мо макун ошкоро ниҳуфт.

7. Л – Натарсад.

8. М – Абар.

Чахондор напсандад ин бад зи ман,
Кушоянд бар ман забон анчуман.

В-агар боз гардам ба даргоҳи шох,
Ба Туси сипаҳбад супорам сипоҳ,

Аз ӯ низ ҳам бар сарам бад расад,
Чапу рост бад бинаму пеш бад.

Наёяд зи Судоба¹ ҳам чуз бадӣ,
Надонам чӣ хоҳад будан² эзадӣ.

РОЙ ЗАДАНИ СИЁВУШ БО БАҲРОМ ВА ЗАНГА

1075 Ду танро зи лашкар зи кундоварон,
Чу Бахрому чун Зангаи Шоварон,

Бар ин розашон хонд наздики хеш,
Бипардохт айвону биншонд пеш,

Ки розаш ба ҳам буд бо ҳар ду тан
Аз он пас, ки Рустам бишуд з-анчуман.

Бад-эшон чунин гуфт, к-аз бахти бад
Ҳама ҳар замон³ бар сарам бад расад.

Бад-он меҳрубонӣ дили шаҳрёр
Ба сони дарахте пур аз баргу бор,

1080 Чу Судоба ўро фиребанда гашт,
Ту гӯӣ, ки заҳри газоянда гашт.⁴

Шабистони ӯ гашт зиндони ман,
Бипажмурд аз он⁵ бахти хандони ман.

1. И- Судова.

2. ИЛ – расид.

3. ИЛМ – Фаровон ҳама.

4. И – б. 1080 нест.

5. ИЛ – Ғамӣ гашт аз ӯ.

Чунин рафт бар сар маро рӯзгор,
Ки бо меҳри¹ ӯ оташ овард бор.

Гузидам бад-он сури² бе об чанг,
Магар дур монам зи чанги наҳанг.³

Ба Балх-андарун буд чандон сипоҳ
Сипаҳбад чу Гарсевази некхоҳ.⁴

1085 Нишаста ба Суғд-андарун шаҳрёр,
Пур аз кина бо теғзан сад ҳазор.

Бирафтем бар сони боди дамон,
Начустем бар чанги эшон замон.

Чу кишвар саросар бипардохтанд,
Гаравгону он⁵ ҳадяҳо сохтанд,

Ҳама мӯбадон баргузиданд*⁶ роҳ,
Ки мо боз гардем аз ин размгоҳ.

Гар ӯро*⁷ зи баҳри фузунист чанг,
Ҳамаш чангу ҳам кишвар ояд ба чанг.⁸

1090 Чӣ бояд ҳама хира хун рехтан,
Чунин дил ба кин андаровехтан?

Саре қ-аш набошад зи мағз огаҳӣ,
На аз бадтарӣ боз донад беҳӣ.

Қубод омаду рафту гетӣ супурд,
В-аз он пас ҳама рафта бояд шумурд.

1. Л – об

2. Л – бар он суда.

3. Жул Мул – сур сахтиву разм
Ҳама дур мондам зи шодиву базм.

4. ИЛ – Гаршевази кинахоҳ.

5. Л – Гаравгон равон.

6. ИЛМ – Чу ганҷ омаду кишвар омад ба чанг.

7. М – он намуданд.

8. М – Варо гар.

Писандаш наёмад ҳаме кори ман,
Бикӯшад ба ранчу ба озори ман.

Ба хира ҳаме чанг фармоядам,
Битарсам, ки савганд бигзоядам.

1095 Ҳаме сар зи Яздон набояд¹ кашид,
Зи роҳи*² ниёкон набояд рамид.³

Ду гетӣ ҳаме бурд хоҳад зи ман,
Бимонам ба коми дили Аҳриман.

В-аз он пас, кӣ донад, к-аз ин корзор
Киро баркашад гардиши рӯзгор?

Назодӣ маро кошкӣ модарам
В-агар зод, марг омадӣ бар сарам!

Ки чандин балоҳо бибояд кашид,
Зи гетӣ ҳама заҳр бояд*⁴ чашид.⁵

1100 Дарахтест ин баркашида баланд,
Ки бораш ҳама заҳру баргаш газанд.

В-аз ин гуна паймон, ки ман кардаам,
Ба Яздон чи савгандҳо х(в)ардаам,

Агар⁶ сар бигардонам аз ростӣ,
Фароз ояд аз ҳар сӯе костӣ.

Забон баркушоянд бар ман⁷ ба бад
Ба ҳар ҷойгоҳе,⁸ чунон чун сазад.

1. Л – бибояд.

2. Л – Фаровон накӯҳиш бибояд шунид; И – Зи гетӣ ҳаме заҳр бояд чашид.

3. М – кори.

4. М – Фаровон ғаму ранч.

5. И – Зи роҳи ниёкон бибояд рамид.

6. Л – Ки гар.

7. Л – ҳар як.

8. ЛМ – ҷой бар ман.

Пароканда гардад ба даҳр ин сухун.
Ки бо шоҳи Турон фикандем бун.

1105 Ба кин бозгаштан, буридан зи дин
Кашидан сар аз осмон бар замин,

Чунин кай писандад зи ман кирдгор,
Кучо бар диҳад гардиши рӯзгор?

Шавам, гӯшае¹ чӯям андар ҷаҳон,
Ки номам зи Ковус монад² ниҳон.

Чу³ равшан замона бад-он сон бувад,
Ки фармони додори⁴ кайҳон бувад.

Ту, эй номвар Зангаи Шоварон,
Биёрой дилро^{*5} ба ранчи равон.^{*6}

1110 Бирав то ба даргоҳи Афросиёб,
Дирангӣ мабошу манех сар ба хоб.

Гаравгону ин хоста, ҳар чӣ ҳаст,
Зи динору аз тоҷу тахти нишаст,⁷

Бубар ҳамчунин то ба наздики^{*8} ӯй,⁹
Бигӯяш, ки моро чӣ омад ба рӯй.

Бифармуд Баҳроми Гударзро,
Ки «Эй¹⁰ номвар, лашкару марзро

1. ИЛ – кишваре.

2. ИЛ – гардад.

3. Л – Ки.

4. Л – дорои.

5. М – танро.

6. М- гарон.

7. И – Зи ганҷу зи тоҷу зи тахти нишаст.

8. М – он ҳама боз бар пеши.

9. Л – Якояк ҳама боз бар пеши ӯй; И – Чунин бар ҳама боз бар пеши ӯй.

10. ЛМ – ин; И – он.

Супурдам туро пардаву^{1*2} пилу кӯс,
Бимон, то биёяд сипаҳдор Тӯс.

- 1115 Бад-ӯ деҳ ту ин лашкару хоста,
Ҳама сар ба сар кори ороста.

Якояк бар ӯ баршумар, ҳар чи ҳаст,
Зи ганчу зи тоҷу зи тахти нишаст.»

Чу бишнид Баҳром гуфтори ӯй,
Дилаш гашт печон зи кирдори³ ӯй.

Биборид хун Зангаи Шоварон,
Бинафрид бар буми Ҳомоварон.

Пур аз ғам нишастанд ҳар ду ба ҳам,
Равоншон зи гуфтори ӯ шуд диҷам.

- 1120 Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Ин рой нест,
Туро бе падар дар ҷаҳон ҷой нест.

Яке нома бинвис наздики шоҳ,
Гави пилтанро аз ӯ боззоҳ.⁴

Агар ҷанг фармон диҳад, ҷанг соз,
Суҳан кӯтаҳ аст, ар нагардад дароз.

Гар ором гирӣ, суҳан танг нест,
Туро пӯзиш андар падар нанг нест.⁵

Наво^{*6} гар фиристӣ ба наздики ӯй,
Бихандад дилу ҷони^{*7} торики ӯй.⁸

1. Л – пок бо.

2. М – ҷумла бо.

3. ИЛ – тимори.

4. ЛМ – Дигарбора з-ӯ пилтанро бихоҳ.

5. Л – Туро пӯзиш андар падар ҷанг нест.

6. Л – Маро гар фиристӣ ба наздики ӯй,
Фурӯзам ман аз ҷони торики ӯй.

7. М – маро.

8. М – Барафрӯзам он ҷони.

1125 Дилат гар чунин ранча гашт аз наво,
Раҳо кун, касе нест бар ту гуво.^{1*2}

Ба нома чуз аз чанг фармон-ш нест,
Нарафтаст^{*3} коре, ки дармон-ш нест.

Ба фармони Ковус чанг оварем,
Ҷаҳон бар бадандеш танг оварем.

Макун хира андеша бар дил дароз,
Сари ӯ ба чарбӣ^{4*5} ба дом ор боз.

Магардон ба мо-бар диҷам рӯзгор,
Чу омад⁶ дарахти бузургӣ ба бор.

1130 Пур аз хун макун дидаву тоҷу тахт,
Маҳӯшон зи бун хусравонӣ дарахт.

На некӯ^{*7} бувад бе ту тахту кулоҳ,
Сипоҳу саропардаву⁸ боргоҳ.

Сару мағзи Ковус оташкада-ст,
Ҷамон⁹ номаву чанги ӯ беҳуда-ст.

В-агар осмонӣ чуз ин аст роз,
Чӣ бояд кашидан суханҳо дароз?»

Напазруфт аз он ду хирадманд панд,
Дигар буд рози сипеҳри баланд.

1135 Чунон дод посух, ки фармони шоҳ
Бар онам, ки бартар зи хуршеду мох,

1. ИЛ – Раҳо кун навову раҳо кун гуво.

2. Л – Хубӣ.

3. М – На чанг аст бар ту раво.

4. М – Нагуфтад.

5. И – Баромад.

6. М – чарбӣ.

7. ИЛ – Дари пардаву.

8. М – Чи гуна.

9. И – Ҷама.

Валекин зи фармони¹ Яздон далер
Набошад зи хошок то пилу шер.

Касе к-ӯ зи фармони Яздон битофт,
Саросема шуд, хештанро наёфт.

Ҳаме даст ёзид бояд ба хун,
Ба кини ду кишвар будан раҳнамун.

Зи баҳри наво ҳам² биёзорад ӯй,
Суханҳои гумкарда боз орад ӯй.

1140 В-агар боз гардам³ аз ин размгоҳ,
Шавам разм*⁴ нокарда⁵ наздики шох,

Ҳамон хашму пайкор боз оварад,⁶
Ба дил ғам, тан андар гудоз оварад.⁷

Агар⁸ тиратон шуд дил⁹ аз кори ман,
Бупечидатон сар¹⁰ зи гуфтори ман,

Фиристода худ бошаму раҳнамой,
Бимонам¹¹ бар ин дашт пардасарой.

Касе к-ӯ набинад ҳаме ганчи ман,
Чаро баргуморад ба дил¹² ранчи ман?!».¹³

1. ИЛ – паймон.

2. Л – ту ҳам гар.

3. И – гардем.

4. М – кор.

5. И – корнокарда; Л – Шавад кори нокарда.

6. И – бор оварад.

7. ИМ – Сиришки ғам андар канор оварад;

ТПЗ – Бигӯяд зи ҳар гуна бо мо сухан

Зи кори наву корҳои куҳан.

8. ЛМ – В-агар.

9. И – сар.

10. ИЛ – Бипечид саргон.

11. Л – Намонам.

12. ИЛ – баргуморам ӯ.

13. ТПЗ – Гаравгону ин хоста бар шитоб

Барам тозиён назди Афросиёб.

1145 Сиёвуш чу посух чунин дод боз,
Бипажмурд чони ду гарданфароз.

Зи бими чудоиш гирён шуданд,
Чу бар оташи тез бирён шуданд.

Хаме дид чашми бади¹ рӯзгор,
Ки андар ниҳон² чист бо шахрёр.

Нахоҳад будан низ дидори ӯй,
Аз он чашм гирён шуд аз кори ӯй.

Чунин гуфт Занга, ки «Мо бандаем,
Ба меҳри сипаҳбад дил огандаем.

1150 Фидои ту бошад тану чони мо,³
Чунин бод то марг паймони мо!»⁴

Чу посух чунин ёфт он⁵ некхоҳ,
Чунин гуфт бо Занга бедоршоҳ,

Ки «Рав, шоҳи туронсипахро бигӯй,
К-аз ин кор моро чӣ омад ба рӯй.

Аз ин оштӣ ҷанг баҳри ман аст,
Ҳама нӯши ту дарду заҳри ман аст.

Зи паймони ту сар накардам тӣҳӣ,
В-агарчи бимонам зи тахти меҳӣ.

1155 Ҷаҳондор Яздон паноҳи ман аст,
Замин тахту гардун кулоҳи ман аст.

Ва дигар, ки бар хира нокарда кор,
Нашоист рафтан бари шахрёр.

Яке роҳ букшой, то бугзарам,
Ба ҷое ки кард Эзад обишх(в)арам.

1. Л –чашму дили.

2. Л –ҷаҳон.

3. Л –бодо дилу чони ман.

4. Л –паймони ман.

5. ЛМ –аз.

Яке кишваре чӯям андар ниҳон,¹
Ки номам зи Ковус гардад ниҳон.

Зи ҳӯи бади ӯ сухан нашнавам,
Зи пайкори ӯ як замон биғнавам.»

РАФТАНИ ЗАНГА ПЕШИ АФРОСИЁБ

1160 Бишуд Занга бо номвар сад савор,
Гаравгон бибурд² аз дари шаҳрёр.

Бибурдаш ҳама хоста, ҳар чӣ буд,³
Ки аз пеш Гарсеваз⁴ оварда буд.

Чу дар шаҳр солори туркон расид,
Хурӯш омаду дидбонаш бидид.

Пазира шудаш номдори бузург,
Кучо номи ӯ буд чангӣ Тувург.

Чу шуд Зангаи Шоварон назди шох,
Сипаҳдор бархост аз пешгоҳ.

1165 Гирифташ ба бар тангу бинвохташ,
Гиромӣ бари хеш биншохташ.

Чу биншаст бо шох,⁵ нома бидод,
Саросар суханҳо бар ӯ кард ёд,

Бупечид аз он нома Афросиёб,
Дилаш гашт пурдарду сар пуршитоб.

Бифармуд, то чойгаҳ сохтанд,
Варо чун сазо буд, бинвохтанд,

1. ИЛМ –ҷаҳон.

2. Л –барад.

3. И –зуд.

4. И –Гаршеваз.

5. И –шоҳу.

Сипахдори худро бихондаш чу дуд,
Биёмад ба пешаш*¹ сипахдор зуд.²

1170 Чу Пирон биёмад, тихй кард чой,
Сухан ронд бо номвар кадхудой.

Зи Ковусу аз хом гуфтори ўй,
Зи хўи баду рою пайкори ўй.

Ҳаме гуфт рухсора карда диҷам,
Зи кори Сиёвуш дилаш^{3*4} пур зи ғам.

Фиристодани Зангаи Шоварон,
Ҳама ёд кард аз карон то карон.

Бипурсид, к-«Инро чӣ дармон кунам,
В-аз ин роҳ чустан чӣ паймон кунам?»

1175 Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй шаҳрёр,
Анӯша бизӣ, то бувад рӯзгор!

Ту аз мо ба ҳар кор донотарӣ,
Ба ганҷу ба мардӣ тавонотарӣ.

Гумону дилу донишу рои ту,
Нагирад ба дониш касе чои ту.

Ҳар он⁵ кас, ки бар некуӣ дар ҷаҳон
Тавоно бувад ошкору ниҳон.

Аз ин шоҳзода нагиранд боз,
Зи ганҷу зи ранҷ, он чӣ ояд фароз.

1180 Ман эдун шунидам, ки андар ҷаҳон
Касе нест монанди ӯ аз меҳон.

Ба болову дидору оҳистагӣ,
Ба фарҳангу рою ба шоистагӣ.

1. М –ба наздаш.

2. Л –б. 1169 нест.

3. И –дили.

4. М –Сиёвахш дил.

5. ИЛ – ки ҳар.

Ҳунар бо хирад низ беш аз наҷод,
Чун ӯ шоҳзода зи модар назоd.

Ба дидан кунун аз шумурдан беҳ аст,
Гаронмояву шоҳзода меҳ аст.

Агар худ чуз инаш набудӣ ҳунар,
Ки аз ҳуни сад номвар бо падар

- 1185 Барошуфту бугзошт тахту кулоҳ,
Ба кехтар супурду худ омад ба*¹ роҳ.

Бад-ин кишвар андар бувад меҳтаре,
Ки бошад харидори кундоваре.

На некӯ намояд зи роҳи хирад,
К-аз ин кишвар он номвар бугзарад.

Ва дигар, ки Ковус шуд пирсар,
Зи тахт омадаш рӯзгори гузар.

Сиёвуш чавон асту бо фарраҳӣ,
Бад-ӯ монад оини² тахти меҳӣ.

- 1190 Туро сарзаниш бошад аз меҳтарон,
Сари ӯ ҳамон аз ту гардад гарон.

Агар шоҳ бинад зи рои баланд,
Нависад яке номаи пандманд.

Чунон чун навозанд фарзандро,
Навозад чавони хирадмандро.

Яке ҷой созад бад-ин кишвараш,
Бидорад сазовор андарх(в)араш.

Ба оин диҳад духтарашро*³ бад-ӯй,
Бидорад-ш бо нозу бо обрӯй.

1. М – Ҳама аз ту чӯяд бад-ин гуна.

2. ИЛ – оину.

3. М – Зи парда диҳад духтареро.

1195 Магар, к-ӯ бимонад ба наздики шох,
Кунад кишвару бумат оромгоҳ.

В-агар боз гардад сӯи шаҳрёр,
Туру бартарӣ бошад аз рӯзгор.

Сипосе бувад назди шоҳи замин,
Бузургони гетӣ кунанд офарин.

Баросояд аз кин ду лашкар¹ магар,
Бад-ин оваридаш магар додгар.²

Зи доди чаҳонофарин ин сазост,
Ки гардад замона бад-ин кор рост».

1200 Чу солор гуфтори Пирон шунид,
Чунон ҳам³ ҳама⁴ буданиҳо бидид,

Пас андеша кард андар он як замон,
Ҳамон дошт бар неку бар бад гумон.

Чунин дод посух ба Пирони пир,
Ки «Ҳаст ин суханҳо ҳама дилпазир.

Зи корозмуда, гузида меҳон⁵
Ба монанди ту нест андар чаҳон.

Валекин шунидам яке достон,
Ки бошад бар-он рой ҳамдостон,

1205 Ки чун баччаи шери нар парварӣ,
Чу дандон кунад тез, кайфар барӣ.

Чу бо зӯру бо ҷанг бархезад ӯй,
Ба парвардгор андаровезад ӯй.»

1. ИЛ –кишвар.

2. ЛМ Ж –Агар орадаш назди мо додгар.

3. Л – чун.

4. И – Чунон, ки ҳама.

5. И – сарон.

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Андар хирад ¹
Яке шоҳи кундоварон бингарад.

Касе к-аз падар кажживу хӯи бад
Нагирад, аз ӯ бадхуй кай сазад?²

Набинӣ, ки Ковус дерина гашт,
Чу дерина шуд, ҳам³ бибояд гузашт.

1210 Сиёвуш бигирад чаҳони фарох,
Басе ганчи беранчу айвону кох.

Ду кишвар туро бошаду тоҷу тахт,
Чунин худ кӣ ёбад, магар нектахт?»

НОМАИ АФРОСИЁБ БА СИЁВУШ

Чу бишнид Афросиёб ин сухун,
Яке рои бодониш⁴ афканд бун.

Дабири чаҳондидаро пеш хонд,
Забон баркушоду сухан барфишонд.

Нахустин, ки бар нома бинҳод даст,
Ба анбар сари хома⁵ кард баст.

1215 Чаҳонофаринро ситоиш гирифт,
Бузургиву рояш ниёиш гирифт,⁶

Ки ӯ бартар аст аз макону замон,
Бад-ӯ кай расад бандагонро гумон?

Худованди ҳушу равону хирад,
Хирадмандро доди ӯ парварад.

1. ИЛ – андархӯрад.

2. Л – Касе к-аз падар бинад ӯ хӯи бад,
Бигирад аз ӯ бадхуй, кай сазад?

3. ИЛ – гаштӣ.

4. Л – бо ромиш.

5. И – номаро.

6. И – Бузургиву дониш намоиш гирифт; Л –Бузургиву рояш намоиш гирифт.

Аз ӯ бод бар шоҳзода дуруд,
Худованди шамшеру кӯполу хӯд.

Худованди шарму худованди бок,
Зи бедод кардан дилу даст пок.

1220 Шунидам паём аз карон то карон
Зи бедордил Зангаи Шоварон.

Ғамӣ шуд дилам, з-он ки шоҳи ҷаҳон
Чунин тира шуд бо ту андар ниҳон.

Валекин зи гетӣ ҷуз аз тоҷу¹ тахт
Чӣ ҷӯяд хирадманди бедорбахт?

Туро ин ҳама эдар ороаст,
Агар шаҳрёриву гар хоста.

Ҳама шаҳри Турон барандат намоз,
Маро худ ба меҳри ту омад ниёз.

1225 Ту фарзанд бошиву ман чун падар,
Падар² пеши фарзанд баста камар.

Чунон дон, ки Ковус бар ту ба меҳр
Бар ин гуна як рӯз накшод чехр.

Куҷо ман кушоям*³ дилу⁴ ганҷу даст,
Супорам ба ту ҷойгоҳи нишаст.⁵

Бидорам-т беранҷ фарзандвор,
Ба гетӣ ту монӣ зи ман ёдгор.

Ту*⁶ аз кишварам бигзарӣ, дар ҷаҳон
Никӯҳиш кунандам кеҳону меҳон.

1. Л –норму.

2. И –Бувам.

3. И –дари.

4. М –кушода.

5. Л –тоҷу тахти нишаст.

6. М –Чу.

1230 В-аз ин рӯй душхор ёбӣ гузар,
Магар эзадӣ бошад оину фар.

Бад-ин роҳ пайдо набинӣ замин,
Гузар кард бояд ба дарёи Чин.

Агар кард Яздон туро бениёз
Ҳам эдар бипою¹ ба ҳубӣ бисоз.

Сипоҳу зару ганҷу шаҳр они туст,
Ба рафтан баҳона набояд-т чуст.

Чу рой оядат ошtii бо падар,
Бисозам туро тоҷу тахту камар,

1235 К-аз эдар ба Эрон шавӣ бо сипоҳ,
Ба дилсӯзагӣ бо ту оям ба роҳ.²

Намонад туро бо падар ҷанг дер,
Кухан шуд магар гардад аз ҷанг сер.

Гар³ оташ бубинад⁴ паи шасту панҷ
Шавад оташ аз оби⁵ пирӣ ба ранҷ.⁶

Туро бошад Эрону ганҷу сипоҳ,
Зи кишвар ба кишвар ба шохӣ кулоҳ.

Пазируфтам аз поқяздон, ки ман
Бикӯшам ба ҳубӣ ба ҷону ба тан.

1240 Нафармояму худ наёзам ба бад,⁷
Ба андешае дил насозам ба бад.⁸

Чу нома ба мӯҳр андаровард шох,
Бифармуд, то Зангаи неқхоҳ

1. ИЛ –бибошу.

2. Л –Набандам ба дилсӯзагӣ бар ту роҳ.

3. И –Ки.

4. Л –К-аз он пас набинад.

5. И –боди.

6. Л –Шавад тобаш аз оби тезӣ ба ранҷ.

7. И –набошам газанд.

8. И –Ба андеша дилро наёрам ба банд.

Ба зудӣ ба рафтан бубандад камар,
Басе хилъат орош бо¹ симу зар.

Яке аспи зарринситоми² гарон,
Биёмад дамон Зангаи Шоварон.

Чу наздики тахти Сиёвуш расид,
Бигуфт, он чӣ гуфтанду³ диду⁴ шунид.

1245 Сиёвуш ба як рӯй аз он шод гашт,⁵
Ба як рӯй пурдарду фарёд гашт,⁶

Ки душман ҳама дӯст боист кард
Зи оташ⁷ куҷо бардамад боди сард.

Зи душман наёяд ба чуз⁸ душманӣ,
Ба фарҷом ҳарчанд некӣ кунӣ.

СИПОҲ СУПУРДАНИ СИЁВУШ БА БАҲРОМ

Яке нома бинвишт назди падар,
Ҳама ёд кард андар ӯ дар ба дар,

Ки ман бо ҷавонӣ хирад ёфтам,
Зи кирдори бад рӯй бартофтам.⁹

1250 Аз он оташи мағзи шоҳи ҷаҳон
Дили ман барафрӯхт¹⁰ андар ниҳон.

Шабистони ӯ дарди ман шуд нахуст,
Ба хуни дилам рух бибоист шуст:

-
1. И –аз.
 2. Л –аспу бар сар ситоме.
 3. И –пурсиду.
 4. Л –пурсиду гуфту.
 5. Л –шуд.
 6. Л –шуд.
 7. Л –аз он пас.
 8. ИЛ –магар.
 9. Л –Ба ҳар неку бад тез наштофтам.
 10. Л –бияфрӯхт.

Бибоист бар кӯҳи оташ гузашт,
Ба ман¹ зор бигрифт оху ба дашт.

В-аз он нангу хорӣ ба ҷанг омадам,
Хиромон ба ҷанги наҳанг омадам.

Ду кишвар бар ин оштӣ шод гашт,
Дили шоҳ чун теғи пӯлод гашт.

1255 Наёмад зи ман ҳеч кораш писанд,
Кушодан² ҳамону ҳамон низ³ банд.

Чу⁴ чашмаш зи дидори ман гашт сер,
Бари сергашта набошам далер.⁵

Зи шодӣ мабодо дили ӯ раҳо,
Шудам ман зи ғам дар дами аждаҳо.

Надонам, к-аз ин кор гардонсипехр
Чӣ дорад ба роз-андарун ҷангу меҳр.

В-аз он пас бифармуд Баҳромо,
Ки андар ҷаҳон тоза кун номро.

1260 Супурдам туро рахту⁶ пардасарой,
Ҳамон ганҷи огандаву тахту ҷой.

Дирафшу саворону ҳам пилу⁷ кӯс
Чу ояд ба эдар сарафроз⁸ Тус,

Чунин ҳам пазируфта ӯро супор,
Ту бедордил бошу беҳрӯзгор.

Зи лашкар гузин кард сесад савор,
Ҳама гурду шоистаи корзор.

1. Л –Маро.

2. Л –Кушода.

3. ЛМ –буд.

4. И –Ду.

5. И –набошем дер.

6. Л –точу.

7. ИЛ –пилону.

8. Л –бад-ин чо сипаҳдор; И -сипаҳдор.

Дирам низ чандон, ки будаш ба кор
Зи динору аз гавҳари шохвор,

1265 Сад аспи гузида ба зарринситом,
Парастори¹ зарринкамар сад ғулом

Бифармуд, то пеши ӯ оваранд,
Силеҳу сутуру^{*2} камар бишмаранд.³

В-аз он пас гаронмоягонро бихонд,
Суханҳои боиста чанде биронд.

Чунин гуфт, к-«Аз назди Афросиёб
Гузаштаст Пирон аз он⁴ рӯи об.

Яке роз пайғом дорад ба ман,
Ки эмин бад-ӯ бошад⁵ он анчуман.

1270 Ҳама созам акнун пазира шудан,
Шуморо ҳам эдар бибояд будан,

Ҳама сӯи Баҳром доред рӯй,
Мапечед дилҳо зи гуфтори ӯй».

Ҳама бўса доданд гурдон замин
Ба пеши Сиёваҳши⁶ боофарин.

Чу хуршеди тобанда бинмуд пушт,
Ҳаво шуд сиёҳу замин шуд дурушт.

Сиёваҳш⁷ лашкар ба Чайхун кашид,
Шуда з-оби⁸ дида рухаш нопадид.

1. Л –Парастору.

2. М –ситаму.

3. Л –б. б. 1266 ин. Б. омада:

Шутурбон зи ҳар чиз пур карда бор,

Шутурҳои пурбору чандин катор.

4. ИЛ –бар ин.

5. Л –бад-ӯяст.

6. И –фармони солори; Л –фармуди солори.

7. Л –Сиёвуш.

8. ИЛ –Аз оби ду.

1275 Чу омад ба Тирмиз, дару бому кӯй
Ба сони баҳорон пур аз рангу бӯй.

Чунон ҳам нишон то дари шаҳри Чоч,¹
Ту гуфти арӯс аст² бо тавку тоҷ.

Ба ҳар манзиле сохта х(в)арданӣ
Хуришҳову густарда густарданӣ.

Чунин то ба Қочорбошӣ³ биронд,
Фуруд омад он ҷову чанде бимонд.

В-аз ин рӯ чу Тус андаромад ба Балх,
Бигуфтанд бо вай суханҳои талх,

1280 Ки шуд пури фархунда Ковусшоҳ
Равон назди солори Туронсипоҳ.

Сипахро яқояк ҳама боз хонд,
В-аз он ҷо ба даргоҳи Ковус ронд.

Аз ин оғаҳӣ шуд руҳи шоҳ зард,
Бинолиду барзад яке боди сард.

Шудаш дил пуроташ, ду дида пуроб
Зи хашми Сиёвушу Афросиёб,

Ки то чун шавад гашти гардосипеҳр,
Бувад чарх бо ӯ ба кин ё ба меҳр.

1285 Дилу чангу кинро ба як сӯ ниҳод,
В-аз он пас накард ӯ зи пайкор ёд.

Пас огоҳӣ омад ба Афросиёб,
Ки омад Сиёвуш аз ин рӯи об.

Бад-ин марз лашкар фуруд оварид,
Фиристодаи ӯ ба даргаҳ расид.⁴

1. ИЛ –Чунон ҳам ҳама шаҳрҳо то ба Чоч.

2. Л –арӯсест.

3. ЛМ –Қафчоктошӣ; И –Қаҳғорбошӣ.

4. ИЛ –б. 1279 -1287 нест.

Бифармуд ўро пазира шудан,¹
Ҳама саркашон бо табира шудан.²

Зи хешон гузин кард Пирон ҳазор
Пазира шуданро ҳама бо нисор.

1290 Сипахро ҳама дод яксар навид,
Биёрош чор пили сапед.

Яке барниҳода зи пирӯза тахт,
Паси ў дурафше*³ ба сони дарахт.

Сараш моҳи заррину бумаш⁴ бунафш,
Ба зар бофта парниёни дурафш.

Або тахти заррин се курсӣ ба зар⁵
Ба дебо биёраста сар ба сар.

Сад аспи гаронмоя бо зини зар,
Ба зар-андарун чанд гуна гуҳар.

1295 Сипоҳе бар он сон, ки гуфтӣ сипеҳр
Биёрош рӯи заминро ба меҳр.⁶

Сиёвуш чу бишнид, к-омад сипоҳ,
Пазира шуданро биёрош роҳ.

Дурафши сипаҳдор Пирон⁷ бидид,
Хурӯшидани пилу аспон шунид.

Бишуд тезу бигрифташ андар канор,
Бипурсидаш аз шаҳр в-аз шаҳрёр.

Бад-ў гуфт: «Эй паҳлавони сипоҳ,
Чаро ранча кардӣ равонро⁸ ба роҳ.

1. ИЛ –Чу огоҳӣ омад, пазира шуданд.

2. ИЛ –шуданд.

3. М –дурафши дурафшон.

4. ИЛ –заррин гилофаш.

5. ЛМ –се пили дигар.

6. ИЛ –б. 1294, 1295 нест.

7. ИЛ –сипаҳдори Турон.

8. Л –ту худро.

1300 Ҳама бар дил андеша буд ин нахуст,
Ки бинад ду чашмам туро тандуруст».

Бибӯсид Пирон сару пой¹ ўй,
Ҳамон хуб чехри дилорои ўй.

Ҳаме гуфт бо кирдгори ҷаҳон,
«Ту огоҳи^{2*3} аз ошкору ниҳон,

Маро гар ба хоб ин намудӣ равон,
Ҳамоно сари пир гаштӣ ҷавон.

Чу дидам туро равшану тандуруст,
Ниёиш кунам пеши Яздон нахуст.

1305 Туро чун падар бошад Афросиёб,
Меҳон^{*4} банда бошанд аз ин рӯи об.

Маро ҳаст^{*5} пайваста беш аз ҳазор,
Парастандагонанд бо гӯшвор.

Ҳама ганчи ман сар ба сар пеши туст,
Ту ҷовид шодондилу тандуруст.⁶

Ту бе коми дил ҳеч дам бармазан,
Туро банда бошад чи марду чи зан.

Маро гар пазири ту бо пирсар,
Зи баҳри парастии бубандам камар.»

1310 Бирафтанд ҳар ду ба шодӣ ба ҳам,
Сухан ёд карданд аз⁷ бешу кам.

Ҳама шаҳр аз овози чангу рубоб,
Ҳаме хуфтаре сар баромад⁸ зи хоб.

1. Л –саропои.
2. И –Ки, эй оғаҳ.
3. М –Ки эй довари.
4. М –Ҳама.
5. М –низ.
6. ИЛ –б. 1307 нест.
7. Л –бар.
8. Л –барояд.

Ҳама хок мушкин буд аз мушки тар,¹
Ҳама тозиаспон² бароварда пар.

Сиёвуш чунон дид, об аз ду чашм
Бибориду з-андеша³ омад ба хашм,

Ки ёд омадаш базми Зобулситон,
Биёраста то ба Кобулситон,

1315 Ки омад ба меҳмони пилтан
Шуда номдорон ҳама⁴ анчуман.

Басе зарру гавҳар ҳаме рехтанд,
Зи бар мушку анбар ҳаме бехтанд.

Ҳамон шаҳри Эронаш омад ба ёд,
Ҳаме баркашид аз чигар сард бод.

Аз Эрон дилаш ёд карду бисӯхт,
Ба кирдори оташ ҳаме⁵ барфурӯхт.

Зи Пирон бипӯшиду печид рӯй
Сипахбад бидид он ғаму дарди ӯй.

1320 Бидонист, к-ӯро чӣ омад ба ёд,
Ғамӣ гашту дандон ба лаб барниҳод.

Ба Қочорбошӣ⁶ фуруд омаданд,
Нишастанду якбора дам барзаданд.

Ниғаҳ кард Пирон ба дидори ӯй,
Ба суфту⁷ бару ёлу гуфтори ӯй.

Бад-ӯ-дар ду чашмаш ҳаме хира монд,
Ҳаме ҳар замон номи Яздон бихонд.

1. ИЛ –мушку зар.

2. Л - Ҳаме.

3. ИЛ –Биборид в-аз душман.

4. Л –номдори шаҳр; И –аз он.

5. И –рухаш.

6. И –қачғорбошӣ; И –Қафчортошӣ.

7. ИЛ –нишасту.

Чунин гуфт, к-« Эй номвар шаҳрёр,
Зи шохони гетӣ туй ёдгор.

- 1325 Се чиз аст бо ту, ки андар ҷаҳон
Касеро набошад зи тухми меҳон:

Яке он ки аз тухмаи Кайкубод
Ҳама аз ту гиранд гӯй наҷод.

Ва дигар забоне бад-ин ростӣ,
Ба гуфтори некӯ биёростӣ.

Се дигар, ки гӯй ки аз чехри ту
Биборад ҳама бар замин меҳри ту.»¹

Чунин дод посух Сиёвуш бад-ӯй,
Ки «Эй пири покизаву ростгӯй,

- 1330 Ханида ба гетӣ ба меҳру вафо,
Зи² оҳарманӣ дуру дур аз ҷафо.

Гар эдун, ки бо ман ту паймон кунӣ,
Бидонам, ки паймони ман нашкани,

Бисозам бар ин бум оромгоҳ,
Ба меҳру вафои ту, эй некхоҳ,

Гар аз будан эдар маро некуист,
Бар ин кардаи худ набояд гирист.

В-агар нест, фармой то бугзарам,
Намоӣ раҳи кишвари дигарам.»

- 1335 Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Мандеш аз ин,
Чу андаргузаштӣ³ зи Эронзамин,

Магардон дил аз меҳри Афросиёб,
Макун ҳеч гуна ба рафтан шитоб,

1. ТПЗ – Ҳамон модарат хеши Гарсеваз аст,
Аз ин сӯву он сӯ туро парваз аст.
2. ИЛ – Аз.
3. Л – эдар.

Пароканда номаш ба гетӣ бадист,
Валекин чуз он аст,¹ мард эзадист.

Хирад дораду хушу рои баланд,
Ба хира натозад ба роҳи газанд.

Маро низ хешист бо ӯ ба хун,
Ҳамаш паҳлавонам, ҳамаш раҳнамун.

1340 Маро назди ӯ обрӯясту чоҳ,
Фаровон маро ганҷу тахту сипоҳ.

Ҳамоно бар ин буму бар сад ҳазор,
Ба фармони ман беш бошад савор.

Даҳу ду ҳазорон ки хеши мананд,
Шабу рӯз бар пой² пеши мананд.

Ҳамам буму бар ҳаст, ҳам гӯсфанд,
Ҳам аспу силеху*³ камону каманд.⁴

Нухуфта чуз ин низ дорам⁵ басе,
Маро биниёзист аз ҳар касе.

1345 Фидои ту бодо ҳама, ҳар чи ҳаст,
Гар эдар кунӣ ту ба шодӣ нишаст.

Пазируфтам аз пок Яздон туро,
Парастиш кунам аз дилу чон туро.⁶

1. ИЛ –ин асту.

2. Л –Чу хоҳам шабу рӯз.

3. М – Ва аспону ганҷу.

4. И –б. 1342, 1343 нест.

5. ИЛ – ҳастам.

6. ТПЗЛ –ба ҷои б. 1346 ин ду б. омада:

Пазируфтам акнун зи Яздон туро

Ба рою дили хушмандон туро.

Пазируфтам аз пок Яздон, ки ман

Парастанда бошам ба ҷону ба тан.

Намонам, ки ёбӣ¹ зи бадҳо газанд,
Надонад касе рози чархи баланд.»

Сиёвуш бар он гуфтаҳо шод гашт,
Равонаш аз андеша² озод гашт.

Ба хӯрдан нишастанд бо якдигар,
Сиёвуш писар гашту Пирон падар.

1350 Бирафтанд бо хандаву шодмон,
Ба раҳ-бар начустанд ҷое замон.

Чунин то расиданд наздики³ Ганг,
Ки он буд хуррамсарои⁴ диранг.

ДИДАНИ СИЁВУШ АФРОСИЁБРО

Чу шуд назди Афросиёб огаҳӣ,
Ки омад Сиёвахш бо фаррахӣ,⁵

Пиёда ба кӯй омад Афросиёб,
Аз айвон миёнбаставу пуршитоб.

Сиёвуш чу ўро пиёда бидид,
Фуруд омад аз аспу пешаш давид.

1355 Гирифтанд мар якдигарро ба бар,
Ҳаме⁶ бўса доданд бар чашму сар.⁷

1. И –Ки бар ту наёяд;
ТПЗИЛ -Магар к-аз ту ошӯб хезад ба шаҳр,
Баромезӣ* аз дур тарёку заҳр.

* ИЛ -Биёмезӣ

2. Л –Бирафрӯхт з-андеша.

3. ТПЗ – Ҷаҳон дид сар то сар ораста,
Чу бутхонаи Чин пур аз хоста.

4. И – биҳишти.

5. ИЛ –б. 1352 нест.

6. ИЛ –Басе.

7. ИЛ –б. б. 1355 ин б. омада:
Бирафтанд бо хандаву шодмон
Гирифта ҳаме дасти якдигарон.

Аз он пас чунин гуфт Афросиёб,
Ки «Бад дар ҷаҳон андаромад¹ ба хоб.

Аз ин пас на ошӯб хезад, на ҷанг
Ба обишхӯр ояд гавазну² паланг.

Барошуфт гетӣ зи Тури далер,
Кунун рӯи кишвар шуд аз ҷанг сер.

Ду кишвар ҳамеша пур аз шӯр^{*3} буд,
Ҷаҳонро дил аз оштӣ дур⁴ буд.

1360 Ба ту ром гардад замона кунун,
Баросояд аз ҷанг в-аз ҷӯши хун.

Кунун шаҳри Турон туро бандаанд,
Ҳама дил ба меҳри ту огандаанд.

Маро то тану ҷон ҳама пеши туст,
Сипаҳдор Пирон⁵ ба тан хеши туст.

Падарвор пеши ту меҳр оварам,^{*6}
Ҳамеша пур аз ханда чеҳр оварам.»^{7*8}

Сиёвуш бад-ӯ офарин кард сахт,
Ки «Аз гавҳари ту магардод бахт!»

1365 Сипос аз Худованди чонофарин,
К-аз ӯяст орому пархошу кин.

Сипаҳдор дасти Сиёвуш ба даст
Биёмад ба тахти меҳӣ барнишаст.⁹

1. Л –аз ҷаҳон эдар омад.

2. ИЛМ –оянд мешу.

3. М –Ҳамасола пуршӯр.

4. Л –кӯр

5. ЛМ –Сипаҳбад ба ҷону.

6. М –оварад.

7. ТПЗЛ – Ҳама* ганҷ бе ранҷ дар пеши туст,
Ҳама шодмонӣ ба кам - беши туст**.

* Л –Дари; ** Л –Ҳамеша ҷавон бодию тандуруст!

8. М –Ба хандон ҳаме низ чеҳр оварад.

9. ТПЗ – Ки дидам туро хурраму шоддил,
Зи банди ғамон гашта озоддил.

Ба рӯи Сиёвуш нигаҳ карду гуфт,
Ки «Инро ба гетӣ наёбанд чуфт.

На з-ин¹ гуна мардум бувад дар чаҳон
Чунин рӯю болову фарри меҳон.»

В-аз он пас ба Пирон чунин гуфт рад,²
Ки «Ковус пир асту андакхирад,

1370 Ки бишкебад аз рӯи чунин писар,
Бад-ин³ бурзу болову чандин хунар.

Маро дида чун дид дидори ӯй,
Бимонда дилам хира дар кори ӯй,

Ки фарзанд бошад касеро чунин,
Ду дида бигардонад андар замин.»

Зи айвонҳо пас⁴ яке баргузид,
Ҳама⁵ кох зарбафтро⁶ густарид.

Яке тахти заррин ниҳоданд пеш,
Ҳама пояҳо чун сари говмеш.

1375 Ба дебои чинӣ биёростанд,
Зи ҳар гунае созҳо хостанд.

Бифармуд пас,*⁷ то равад сӯи кох,
Бибошад ба кому нишинад фарох,

Сиёвуш чу дар пеши айвон расид,
Сари тоқи айвон ба кайвон расид.

1. ИЛ –Бар ин.

2. ИЛ Чунин гуфт Пирони рад.

3. ИЛ –Чунин.

4. Л –айвонҳояш.

5. Л –Ҳаме.

6. Л –зарбафто.

7. М –шаҳ то дар он гоҳу.

Биёмад,*¹ бар он тахти заррин нишаст,
Хушивор чон андар андеша баст.

Чу хони сипаҳбад биёростанд,
Кас омад, Сиёвахшро хостанд.²

1380 Зи ҳар гунае рафт бо ӯ сухун,
Ҳама шодмонӣ фиканданд бун.

Чу аз хони солор бархостанд,
Нишастангаҳи май биёростанд.³

Бирафтанд бо руду ромишгарон,
Ба бода нишастанд яксар сарон.

Бихӯрданд май, то ҷаҳон тира гашт,
Сари майгусорон зи май хира гашт.

Сиёвуш ба айвон хиромид шод,
Ба*⁴ мастӣ зи Эрон наёмад-ш ёд.

1385 Бад-ӯ дод ҷону дил Афросиёб,
Ҳаме бо Сиёвуш наёмад-ш хоб.

В-аз он пас ҳамон шаб бифармуд шох,
Бад-он кас, ки буданд дар базмгоҳ.

Чунин гуфт бо Шеда Афросиёб,
Ки «Чун сар барорад Сиёвуш зи хоб,

Ту бо паҳлавонону хешони ман,
Касе к-ӯ бувад меҳтари анҷуман,

Ба шабгир бо ҳадяву бо ғулом,
Гаронмоя аспони зарринситом

1. М –Баромад.

2. И –Фаровон парастандагон хостанд; И –б. 1376 -1379 нест.

3. Л –мачлис оростанд.

4. М –Зи.

1390 Саросар ба кохи Сиёвуш равед,
Ҳушивору бедору хомуш¹ равед.

Зи лашкар ҳаме ҳар касе бо нисор,
Зи диноар в-аз гавҳари шоҳвор

Бад-ин гуна-бар ҳадяҳо сохтанд,
Ба пешаш ниҳоданду бинвохтанд.²

Фаровон сипаҳбад фиристод чиз,
Аз^{*3} ин гуна як ҳафта бугашт низ.

ҲУНАР НАМУДАНИ СИЁВУШ ПЕШИ АФРОСИЁБ

Шабе бо Сиёвуш чунин гуфт шоҳ,
Ки «Фардо бисозем ҳар ду пагоҳ.

1395 Або гӯю чавгон ба майдон шавем,
Замоне битозему⁴ хандон шавем.

Зи ҳар кас шунидам, ки чавгони ту
Набинанд гурдон ба майдони ту.»

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша будӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти бадӣ!⁵

Ҳаме аз ту чӯянд⁶ шоҳон ҳунар,
Кӣ ёбад ба ҳар кор бар⁷ ту гузар?

Маро рӯз равшан ба дидори туст,
Ҳама⁸ аз ту хоҳам баду нек ҷуст.»

1. ИЛ –б. 1390 нест.

2. ИЛ – Ва ин* гуна пеши Сиёвуш баранд,
Ҳушивору бедору хомуш баранд.

* И –Барин.

3. М –В-аз.

4. ИЛМ –бибозему.

5. ИЛ –Равонро ба дидор тӯша будӣ.

6. Ҳама аз ту чӯянд.

7. И –аз.

8. ИЛМ –Ҳаме.

1400 Бад-ӯ гуфт Афросиёб: «Эй писар,
Ҳамеша будӣ шоду пирӯзгар.¹

Ту фарзанди шоҳиву² зебои гоҳ,
Ту тоҷи каёниву пушти сипоҳ³.

Ба шабгир гурдон ба майдон шуданд,
Гурозону⁴ бо рӯи*⁵ хандон шуданд.

Чунин гуфт пас шоҳи Турон бад-ӯй,
Ки «Ёрон гузинем дар захми гӯй.

Ту бошӣ аз ин рӯю он рӯй ман,
Ба ду нима ҳам 3-ин нишон⁶ анчуман.»

1405 Сиёвуш чунин гуфт бо шаҳрёр,
Ки «Кай бошад дасту чавгон ба кор,

Баробар наёрам задан бо ту гӯй,
Ба майдон ҳамоварди дигар бичӯй.

Азеро, ки ҳамроҳу ёри туем,⁷
Бар ин паҳнмайдон савори туем.⁸

Сипаҳбад зи гуфтори ӯ шод шуд,
Сухан гуфтани ҳар касе бод шуд.

Ба ҷону сари шоҳ Ковус гуфт,
Ки «Бо ман ту бошӣ⁹ ҳамоварду ҷуфт.

1. И –б. 1400 нест.

Л – Ба посух чунин гуфт Афросиёб,
Ки аз шодмонӣ рухат барматоб.

2. Л –моиву; И –ту ҳарри ҳумою.

3. Л –б. б. 1401 ин б. омада:

Ба шабгир, к-аз хоб бархостанд,
Ҳама рӯи майдон биёростанд.

4. Л –Ҳама пок.

5. М –тозону.

6. Л –гардонам ин.

7. Л –Гар астам сазовор, ёри туам.

8. Л –туам.

9. Л –ман бо ту бошам.

1410 Ҳунар кун ба пеши саворон падида,
Бад-ӯ то нагӯянд, к-ӯ бад гузид.

Кунанд офарин бар ту мардони ман,
Шукуфта шавад рӯи хандони ман».

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: «Фармон турост,
Саворону майдону чавгон турост.

Сипахбад гузин кард Гулбодро,
Чу Гарсевазу¹ Чахну Пӯлодро.

Чу Пируну Настехани чангчӯй,
Чу Хумон, ки бардоштӣ з-об гӯй,

1415 Ба назди Сиёвуш фиристод ёр
Чу Рӯину чун Шедаи номдор.²

Дигар Андаремон савори далер,
Чу Арҷосп аспафкани наррашер.

Сиёвуш чунин^{*3} гуфт, к-«Эй номчӯй,
Аз эшон кӣ ёрад шудан пеши⁴ гӯй?

Ҳама ёри шоҳанд, танҳо манам,
Нигаҳбони чавғони инҳо^{*5} манам.

Гар эдун, ки фармон диҳад шаҳрёр,
Биёрам аз⁶ Эрон ба майдон савор.

1420 Маро ёр бошанд дар захми гӯй,
Бар он сон, ки оин бувад бар ду рӯй.»

Сипахбад чу бишнид аз ӯ достон,
Бад-он достон гашт ҳамдостон.

1. ИЛ –Гаршеваз.

2. ИЛ –б. 1415 нест.

3. М –бад-ӯ.

4. Л –назди.

5. М –танҳо.

6. Л –Зи.

Сиёвахш¹ аз Эрониён ҳафт мард,
Гузин кард шоиста андар набард.

Хурӯши табира зи майдон бихост,
Ҳама хок бо осмон гашт рост.

Аз овози санчу дами каррной
Ту гуфти, бичунбид майдон зи ҷой.²

1425 Сипахдор гӯе зи майдон³ бизад,
Ба абр андаромад, чунон чун сазад.

Сиёвуш барангехт аспи набард,
Чу гӯй андаромад, нахишташ ба гард.

Бизад ҳамчунон, то ба майдон расид,
Бар он сон, ки аз чашм шуд нопадид.

Бифармуд пас шаҳрёрӣ баланд,
Ки гӯе ба назди Сиёвуш баранд.

Сиёвуш бар он гӯй бардод бўс,
Баромад хурӯшидани ною кӯс.

1430 Сиёвуш ба аспи дигар барнишаст,
Бияндохт он гӯй лаҳте зи даст.

Пас он гах⁴ ба чавгон бар ӯ кор кард,
Чунон шуд, ки бо моҳ дидор кард.

Зи чавгони ӯ гӯй шуд нопадид,
Ту гуфти сипехраш ҳаме баркашид.

Ба майдон яке мард чунон⁵ набуд,
Касеро чун он рӯи хандон набуд.

1. ИЛ –Сиёвуш.

2. ТПЗ – Фиканданд гӯе ба майдони шох,
Баромад хурӯши далерон ба моҳ.

3. ИЛ –боло.

4. ИЛ –таки асп чандон.

5. И –Сиёвуш чу; Л –Сиёвуш.

Аз он гӯй хандон шуд Афросиёб,
Сари номдорон баромад зи хоб.

- 1435 Ба овоз гуфтанд, ҳаргиз савор
Надидем бар зин чунин номдор.

Каи номвар гуфт: «Аз ин сон бувад
Ҳар он кас,*¹ ки бо фарри Яздон бувад.»

Зи хубиву дидору фарру хунар
Бидонам, ки дидан-ш беш аз хабар.

Зи майдон ба як сӯ ниҳоданд гоҳ,
Биёмад, нишаст аз бари гоҳ шоҳ.

Сиёвахш² биншаст бо ӯ ба тахт,
Ба дидори ӯ шод шуд шоҳ сахт.

- 1440 Ба лашкар чунин гуфт пас номчӯй,
Ки «Акнун шуморост майдону гӯй.»³

Ҳама сохтанд он ду лашкар набард,
Ҳама то баромад ба хуршед гард.

Аз ин сӯю з-он сӯй бо гуфтугӯй
Ҳамон⁴ он аз ин, ин аз он бурд гӯй.⁵

Чу туркон ба тундӣ биёростанд,
Ҳама бурдани гӯйро хостанд,⁶

Сиёвуш ғамӣ гашт аз эронӣён,
Суҳан гуфт бо паҳлавонӣ забон,

- 1445 Ки «Майдони бозист, ё корзор
Бар ин баҳшишу гардиши рӯзгор.

1. М – Касеро.

2. И – В-аз он пас.

3. ИЛМ – Ки «Майдон шуморову чавгону гӯй.

4. Л – Ҳама.

5. И – б. 1142 нест.

6. ТПЗ – Рабуданд эронӣён гӯй пеш,
Бимонанд туркон зи кирдори хеш.

Чу майдон сар омад, битобед рӯй,
Ба туркон супоред якбора гӯй.»

Саворон инонҳо бикарданд нарма,
Накарданд аз он пас касе асп гарма.

Яке гӯй туркон бияндохтанд,
К-аз андохтан сар барафрохтанд.¹

Сипахдори туркон чу ово шунуд,
Бидонист, к-он паҳлавонӣ чӣ буд.

1450 Чунин гуфт пас шоҳи туронсипоҳ,
Ки «Гуфтаст бо ман яке некроҳ,

Ки ўро ба гетӣ касе нест чуфт
Ба тиру камону бару ёлу суфт.»

Сиёвуш чу гуфтори меҳтар шунид,
Зи қирбон² камони кай³ баркашид.

Сипахбад камон хост, то бингарад,
Яке баргирояд, ки фармон барад.

Камонро нигах⁴ кард, хира бимонд,
Басе офарини каён⁵ бихонд.

1455 Ба Гарсевази теғзан дод меҳ,
Ки хона бимолу баровар⁶ ба зеҳ.

Бикӯшид, то бар зеҳ орад камон,
Наёмад ба зеҳ, хира шуд бадгумон.

Аз ў шоҳ бистад, ба зону нишаст,
Бимолид хонай камонро ба даст.

1. ИМ – Ба кирдори оташ ҳаме тохтанд.

2. И – таркаш.

3. Л – каён.

4. И –ба зеҳ.

5. Л –офарин бар бузургон.

6. Л –даровар.

Ба зех кард хандон чунин гуфт шох:
«Тавон зад аз ин тир бар чарху мох.

Маро низ рӯзи¹ чавонӣ камон
Чунин буду акнун дигар шуд замон.

1460 Ба Эроњу Турон кас инро² ба чанг
Наёрад гирифтан ба ҳангоми ҷанг.³

Бару ёлу китфи Сиёвуш ҷуз ин
Нахоҳад ҳаме⁴ низ бар пушти зин.

Нишона ниҳоданд бар аспрес,
Сиёвуш накард эҷ бо кас мукес.

Нишаст аз бари бодпое чу⁵ дев,
Бияфшурд рону баромад гирев.

Яке тир зад бар миёни нишон,
Ниҳода бар ӯ чашм гарданкашон.

1465 Хаданге дигарбора*⁶ ҳам чор пар
Ба чарх-андарун ронду⁷ букшод бар.

Нишона дубора ба як тохтан
Муғарбал бибуд андар андохтан.

Инонро бупечид бар дасти рост,
Бизад бори дигар бар он сон, ки хост.

Камонро ба зех-бар ба бозу фиканд,
Биёмад бари шаҳрёрӣ баланд.

1. ИЛ –гоҳи.

2. Л –касе ин.

3. ТПЗИ – Магар пахлавон Рустаи пилтан,*
Ки созад ҳаме разм бо Аҳриман.**

* И –Ҷуз аз Тахмтан он гави пилтан. **И –анчуман.

4. И –камон.

5. И –аспи монанди.

6. М –дигар бор.

7. И –Бияндохт озоду.

Фуруд омаду шоҳ бар пой хост,
Хунар гуфт, бар гавҳарат- бар гувост.¹

1470 В-аз он ҷойгаҳ сӯи кохи баланд
Бирафтанд шодондилу арҷманд.

Нишастанду хони май оростанд,
Сазовор ромишгарон хостанд.²

Мае³ чанд хӯрданду гаштанд шод,
Ба номи Сиёвуш гирифтанд ёд.

Ба хон-бар⁴ яке хилъат орошт шоҳ,
Зи аспу ситому зи тахту кулоҳ.

Ҳамон пӯшиш аз ҷомаи нобурид,
Ки андар ҷаҳон ончунон⁵ кас надид.

1475 Зи дидору аз бадраҳои дирам,
Зи ёқуту пирӯза аз⁶ бешу кам.

Парастор чандину⁷ чандин⁸ ғулом,
Яке пур зи ёқут рахшанда ҷом.

Бифармуд, то хоста бишмаранд,
Ҳама сӯи кохи Сиёвуш баранд.

Зи ҳар к-аш ба Туронзамин хеш буд,
Варо меҳробонӣ бад-ӯ беш буд,⁹

Бигуфташ якояк ҳама хоста
Биёранду хонҳои ораста.¹⁰

1. И –Бар ӯ офарин з-офаринанда хост.

2. И –Касе к-аз сазо буд, биншоҳтанд.

3. Л –Ҳама.

4. И –хубӣ.

5. ИЛ –пеш аз он.

6. Л –бар.

7. Л –чандешу; И –бисёру.

8. Ил –чанде.

9. Л –б. б. 1478 ин б. омада:

Сипаҳдор рӯзе Сиёвушро

Ҳамон мояи донишу ҳушро.

10. И –б. 1479 нест.

- 1480 Чунин гуфт он гаҳ ба лашкар ҳама,
Ки бошед ўро ба чумла рама.¹

РАФТАНИ АФРОСИЁБ ВА СИЁВУШ БА ШИКОР

Бад-он шоҳзода чунин гуфт шоҳ,
Ки «Як рӯз бо ман ба нахчиргоҳ

Биё, то ки дил шоду хуррам кунем,
Равонро ба нахчир беғам кунем.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳар гаҳ ки рой оядат,
Бад-он сӯ, ки дил раҳнамой оядат.»

Бирафтанд рӯзе ба нахчиргоҳ,
Ҳама рафт бо бозу бо юз шоҳ.

- 1485 Сипоҳе зи ҳар гуна бо ӯ бирафт
Аз Эрону Турон ба нахчир тафт.

Сиёвуш ба дашт-андарун гӯр дид,
Чу бод аз миёни сипаҳ бардамид.

Сабук шуд инону гарон шуд рикеб,
Ҳама тохт андар фарозу нишеб.

Якero ба шамшер зад бар ду ним,
Ду дасташ тарозу шуду гӯр сим.

Ба як чав зи як сӯ гаронтар набуд,
Назора шуд он лашкару шоҳ зуд.²

- 1490 Бигуфтанд яксар ҳама анчуман,
Ки инат сарафрозу шамшерзан.

Ба овоз гуфтанд бо якдигар,
Ки моро бад омад аз Эрон ба сар.

1. Л –б. 1479, 1480 нест.

2. Л-б. 1489 нест.

Набардасарон¹ андаромад ба нанг,
Сазад, гар бисозем бо шоҳ чанг.²

Ба ғору ба кӯху ба ҳомун битохт,
Ба шамшеру тиру ба найза бисохт.

Ба ҳар чойгаҳ-бар яке тӯда кард.
Сипахро ба нахчир осуда кард.

1495 В-аз он чойгаҳ сӯи айвони шоҳ
Ҳама шоддил баргирифтанд роҳ.

Сипаҳбад чи шодон будӣ, чи диҷам,
Ба чуз бо Сиёвуш набудӣ ба ҳам.

Зи Ҷахну зи Гарсевазу³ ҳар кӣ буд,
Ба кас роз накшоду шодон набуд.

Магар бо Сиёвуш будӣ рӯзу шаб,
Аз ӯ баркушодӣ ба ханда ду лаб.

Бар ин гуна як сол бугзоштанд,
Ғаму шодмонӣ ба ҳам доштанд.

БА ЗАНИ ДОДАНИ ПИРОН ДУХТАРИ ХУДРО БА СИЁВУШ

1500 Сиёвуш яке рӯзу Пирон ба ҳам
Нишастанду гуфтанд бар бешу кам.

Бад-ӯ⁴ гуфт Пирон, к-«Аз ин буму бар
Чуноне ки бошад касе баргузар.

Аз ин меҳрубонӣ, ки бар туст шоҳ,
Ба номи ту хуспад ба оромгоҳ.

1. ЛМ –Ки номи сарон; И –Сари саркашон.

2. ТПЗ – Сиёвуш ҳамедун ба нахчиру гӯр
Ҳама тохт, афканд бар дашт шӯр.

3. ИЛ –Гарсеваз.

4. И –Чунин.

Чунон дон, ки хуррамбахораш туй,
Нигораш туй, ғамгусораш туй.

Бузургиву фарзанди Ковусшоҳ,
Сар аз бас ҳунарҳо кашида¹ ба моҳ.²

1505 Падар пир гашту³ ту барнодилӣ,
Нигар, то⁴ зи тоҷи кай нагсилӣ.

Ба Эрону Турон туй шаҳрёр,
Зи шоҳон яке пурхунар ёдгор.

Набинанд пайвастаи хун касе
Кучо дорадӣ меҳр бар ту басе.⁵

Зи Турон сазовору ҳамбози ту
Наёбам касе низ дамсози ту.⁶

Бародар надорӣ, на хоҳар, на зан,
Ту шоҳи гулӣ бар канори чаман.

1510 Яке зан ниғаҳ кун сазовори хеш,
Аз Эрон⁷ бинеҳ дарду тимори хеш.

Пас аз марги Ковус Эрон туроист,
Ҳамон тоҷу⁸ тахти далерон туроист.

Паси пардаи шаҳрёри чаҳон
Се моҳ аст бо зевар андар ниҳон,

Ки гар моҳро дида будӣ ба роҳ,
Аз эшон набардоштӣ дида моҳ.

1. Л –расида.
2. И –б. 1506 нест.
3. И –гашта.
4. И –Ту ҳаргиз.
5. Л –б. 1508 нест.
6. И –б. 1509 нест.
7. Л –Аз ин сон.
8. И –ганчу.

Се андар шабистони Гарсевазанд,¹
Ки аз мому аз боб бо² парвазанд.

1515 Наберай Фаридуну пайванди шоҳ,
Ки ҳам тоҷ^{*3} доранду ҳам чойгоҳ.^{4*5}

Паси пардаи ман чаҳоранд хурд,
Чу бояд туро, банда бояд шумурд.

Аз эшон Қарира-аст меҳтар ба сол,
Ки аз хубруён надорад ҳамол.

Агар рой бошад, туро бандаест,
Ба пеши ту - андар парастандаест»

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: «Дорам сипос,
Маро ҳамчу фарзанди худ мешинос.

1520 Зи хоби Қарира маро дарх(в)ар аст,
Ки пайвандам аз хони ту беҳтар аст.

Маро ӯ бувад нозиши ҷону тан,
Наҳоҳам чуз ӯ кас аз ин анчуман.

Сипосе ниҳодӣ аз ин бар сарам,
Ки то зиндаам, ҳаққи он наспарам.»

Чу Пирон зи назди Сиёвуш бирафт,
Ба наздики Гулшаҳр тозид тафт.⁶

Бад-ӯ гуфт: «Кори Қарира бисоз
Ба фарри Сиёваҳши⁷ гарданфароз.

1. ИЛ –Гашевазанд.

2. И –бар.

3. М –зеб.

4. ТПЗ – Бад-эшон ниғаҳ кун, дилат раҳнамун
Ки пайваستاи шоҳ гарди ба хун.

5. М –точу гоҳ.

6. ТПЗ – Бипурсид Гулшаҳр, к-«Эй номчӯй,
Чарой ту шодон бад-ин сон, бигӯй!»
Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй некзан
Шудастам сарафроз бар анчуман».

7. Л –Сиёвуш.

1525 Чигуна набошем имрӯз шод,
Ки домоди мо шуд наберай¹ Кубод».

Биёвард Гулшаҳр духтаршро,
Ниҳод аз бари торак афсаршро.

Ба дебову динору зарру дирам,
Ба рангу ба бўю ба бешу ба кам,

Биёрост ўро чу хуррамбахор,
Фиристод наздикии² шаҳрёр.

Мар ўро бипайваст бо шоҳи нав,
Нишонд аз бари гоҳ чун³ моҳи*⁴ нав.⁵

1530 Надонист кас ганчи ўро шумор,
Ҳамон тахти заррини гавҳарнигор.

Сиёвуш чу рӯи Ҷарира бидид,
Хуш омад-ш, хандиду шодӣ гузид.

Ҳаме буд бо ӯ шабу рӯз шод,
Наёмад зи Ковус бар дил-ш ёд.

Бар ин низ чанде бигардид чарх,
Сиёвахшро буд зи ҳар кор барх.

Варо ҳар замон пеши Афросиёб
Фузунтар будӣ ҳашмату чоҳу об.

1. И – набери.

2. И –дар шаб бари.

3. И – Фиристод ўро.

4. М –Фиристод ўро сӯи гоҳи.

5. Л - Фиристод ўро сӯи гоҳи нав.

М У Н Д А Р И Қ А

ФЕҲРИСТИ ФУСУЛИ ЧИЛДИ ДУВУМ

Овардани Рустам Кайкубодро аз кӯҳи Албурз.....	5
Кайкубод. <i>Подшоҳии ӯ сад сол буд</i>	15
Чанги Рустам бо Афросиёб.....	18
Омадани Афросиёб наздики падари худ.....	25
Оштӣ хостани Пашанг аз Кайкубод.....	30
Омадани Кайкубод ба Истахри Порс	36
Кайковус. <i>Подшоҳии ӯ саду панҷоҳ сол буд</i>	39
Бар тахт нишастани Кайковус ва оҳанги Мозандарон кардан	39
Панд додани Зол Ковусро.....	48
Рафтани Ковус ба Мозандарон	54
Ҳафт хони Рустам	
Хони аввал.....	67
Чанги Рахш бо шере	67
Хони дувум	70
Ёфтани Рустам чашмаи об.....	70
Хони савум	74
Чанги Рустам бо аждаҳо	74
Хони чаҳорум	78
Куштани Рустам зани ҷодуро	78
Хони панҷум.....	81
Гирифтор шудани Авлод ба дасти Рустам.....	81
Хони шашум.....	90
Чанги Рустам ва Аржангдев	90
Хони ҳафтум.....	95
Куштани Рустам Деви сапедро	95
Нома навиштани Ковус наздики шоҳи Мозандарон	103
Омадани Рустам наздики шоҳи Мозандарон ба пайғамбарӣ.....	109
Чанги Ковус бо шоҳи Мозандарон	117
Боз омадани Ковус ба Эронзамин ва гусел кардан Рустамро ба Нимрӯз..	130

Кори Кайковус ба шаҳри Барбаристон ва дигар дostonҳо

Разм кардани Рустам бо шоҳи Ҳомоварон	134
Ба занӣ хостани Ковус Судоба - духтари шоҳи Ҳомоваронро	141
Гирифтани шоҳи Ҳомоварон Ковусро	146
Тоҳт кардани Афросиёб бар Эронзамин	150
Паём фиристодани Рустам ба назди шоҳи Ҳомоварон	154
Разм кардани Рустам бо се шоҳ ва раҳо шудани Ковус аз банд	161
Пайғом фиристодани Ковус ба наздики қайсари Рум ва Афросиёб	166
Гумроҳ кардани иблис Ковусро ва ба осмон рафтани Ковус	176
Боз овардани Рустам Ковусро	188
Достони чанги ҳафт гурдон	184
Разми Рустам бо турониён	192
Разми Пилсам бо эрониён	198
Гурехтани Афросиёб аз размгоҳ	205

Сӯҳроб

Оғози достони Сӯҳроб	208
Омадани Рустам ба нахчиргоҳ	210
Омадани Рустам ба шаҳри Самангон	213
Омадани Таҳмина - духтари шоҳи Самангон ба назди Рустам	215
Зодани Сӯҳроб аз модараш Таҳмина	220
Гузидани Сӯҳроб аспро	224
Фиристодани Афросиёб Бормон ва Ҳумонро ба назди Сӯҳроб	227
Расидани Сӯҳроб ба дижи Сапед	231
Разми Сӯҳроб бо Гурдофарид	233
Номаи Гаҷдахам ба наздики Ковус	241
Гирифтани Сӯҳроб дижи Сапедро	244
Номаи Ковус ба Рустам ва хондани ӯ аз Зобулистон	248
Ҳашм гирифтани Ковус бар Рустам	256
Лашкар кашидани Ковус бо Рустам	267
Куштани Рустам Жандаразмро	270
Пурсидани Сӯҳроб номи сардорони Эрон аз Ҳачир	275
Тоҳтани Сӯҳроб бар лашкари Ковус	287
Разми Рустам бо Сӯҳроб	293
Бозгаштани Рустам ва Сӯҳроб ба лашкаргоҳ	297
Афкандани Сӯҳроб Рустамро	305
Кушта шудани Сӯҳроб аз Рустам	313
Нӯшдору хостани Рустам аз Ковус	323
Зорӣ кардани Рустам бар Сӯҳроб	325
Бозгаштани Рустам ба Зобулистон	331
Огоҳӣ ёфтани модар аз кушта шудани Сӯҳроб	335

Достони Сиёвуш

Оғози дoston

Достони модари Сиёвуш	343
Зодани Сиёвуш аз модар	347

Боз омадани Сиёвуш аз Зобулистон.....	350
Вафот ёфтани модари Сиёвуш.....	353
Ошиқ шудани Судоба бар Сиёвуш.....	354
Омадани Сиёвуш ба назди Судоба.....	358
Омадани Сиёвуш бори дувум ба шабистон.....	364
Рафтани Сиёвуш бори севум дар шабистон.....	370
Фиреб додани Судоба Ковусро.....	372
Чора сохтани Судоба ва зани чоду.....	376
Пурсидани Ковус кори бачагонро.....	378
Гузаштани Сиёвуш бар оташ.....	384
Бахши чони Судоба хостани Сиёвуш аз падар.....	389
Огоҳӣ ёфтани Ковус аз омадани Афросиёб.....	393
Лашкар кашидани Сиёвуш.....	356
Номаи Сиёвуш ба Ковус.....	400
Посуhi номаи Сиёвуш аз Кайковус.....	402
Хоб дидани Афросиёб ва тарсидан.....	405
Пурсидани Афросиёб мӯбадонро аз хоб.....	408
Рой задани Афросиёб бо меҳтарон.....	412
Омадани Гарсеваз назди Сиёвуш.....	415
Паймон кардани Сиёвуш бо Афросиёб.....	419
Фиристодани Сиёвуш Рустамро ба назди Ковус.....	422
Фиристодани Ковус Рустамро ба Систон.....	430
Посуhi номаи Сиёвуш аз Ковус.....	431
Рой задани Сиёвуш бо Баҳром ва Занга.....	435
Рафтани Занга пеши Афросиёб.....	443
Номаи Сиёвуш ба Афросиёб.....	447
Сипоҳ супурдани Сиёвуш ба Баҳром.....	450
Дидани Сиёвуш Афросиёбро.....	459
Хунари намудани Сиёвуш пеши Афросиёб.....	463
Рафтани Афросиёб ва Сиёвуш ба шикор.....	471
Ба занӣ додани Пирон духтари худро ба Сиёвуш.....	472

**"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ЧИЛД**

Чилди 4

Абулкосим Фирдавсӣ

ШОҲНОМА

Муҳаррири ороиш *У. Ашӯров*

Муҳаррири

саҳифабандӣ

Мусахҳаҳон

М. Саидова

А. Хоҷаев ва

Р. Атоева

Тарроҳ

Ҳуруфчинони

компютерӣ

Ф. Раҳимов

Ш. Мирзоева

С. Воҳидова

Р. Атоева

Ба матбаа 04.11.2007 тахвил гардид. Чопаш 30.12.2007 ба имзо расид. Коғози офсет. Чопи офсет. Ҳуруфи адабӣ. Андозаи 60x90^{1/16}. Ҷузъи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нусаха. Супориши №109/07.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Неъмат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

9 789994 732845